

Univerza na Primorskem

Fakulteta za turistične študije – Turistica

Doktorska disertacija

**OBLIKOVANJE IN APLIKACIJA METODE ZA
VREDNOTENJE KULTURNE KRAJINE IN
TRAJNOSTNI RAZVOJ TURIZMA: PRIMER SELŠKE
DOLINE**

dr. Miha Markelj

Univerza na Primorskem
Fakulteta za turistične študije – Turistica

Doktorska disertacija

**OBLIKOVANJE IN APLIKACIJA METODE ZA
VREDNOTENJE KULTURNE KRAJINE IN
TRAJNOSTNI RAZVOJ TURIZMA: PRIMER SELŠKE
DOLINE**

Izdelal: dr. Miha Markelj

Mentor: izr. prof. dr. Igor Jurinčič

Portorož, junij, 2022

ZAHVALA

Najlepše bi se želel zahvaliti vsem, ki so me podpirali ter so z informacijami in nasveti pomagali pri nastajanju disertacije.

Še posebej bi se želel zahvaliti mentorju izr. prof. dr. Igorju Jurinčiču za pregled in podporo pri nastajanju dela. Zahvala gre tudi prebivalcem Sorice in ostalih podratitovških vasi za njihovo pomoč za sodelovanje v raziskavah in pri iskanju ustreznih podatkov iz njihovega lokalnega okolja. S tem namenom gre zahvala tudi lokalnim oblastem v občini, predvsem županu mag. Antonu Luznarju in podžupanu Mateju Šubicu. Nadalje gre zahvala tudi kolegom in dolgoletnim prijateljem na Južnem Tirolskem, predvsem županji Innichena ge. Rosmari Burgman ter sodelavki na občinski upravi, zadolženi za razvoj kulture in turizma, Roberti Webhofer, ter občinskemu javnemu zavodu za povabilo v delovno skupino za pripravo strategije razvoja turizma Občine Železniki in širše škofjeloške regije za leto 2021–32.

Rad bi se zahvalil tudi Francoskemu inštitutu v Ljubljani, ki mi je podelil štipendijo francoske vlade na visoki ravni za enomesečno raziskovalno delo na Univerzi v Angersu, kjer sem pod mentorstvom dekana dr. Philippa Violierja analiziral primere dobrih praks na zavarovanem območju kulturne krajine reke Loire, in Nemški akademski mreži BAYHOST za financiranje mojega raziskovalnega dela na Univerzi Ludvika Maksimiljana v Münchnu na Bavarskem.

Zahvala gre tudi Javni agenciji Republike Slovenije za promocijo in trženje turizma, še posebej vodji Sektorja za raziskave, razvoj, inovacije in evropske projekte Nataši Hočevar za podporo in spodbudo pri nastajanju disertacije.

Velika zahvala pa gre tudi mojim staršem, Janezu in Janji Markelj, ter bratu Gregorju za njihovo moralno in finančno podporo pri nastajanju dela.

PODATKI O DOKTORSKI DISERTACIJI

Avtor:	Miha Markelj
Naslov:	Oblikovanje in aplikacija metode za vrednotenje kulturne krajine in trajnostni razvoj turizma: Primer Selške doline
Kraj:	Portorož
Leto:	2022
Število strani:	243
Število prilog:	13
Mentor:	izr. prof. dr. Igor Jurinčič
Lektor:	Valerija Trojar
Ključne besede:	Selška dolina/kulturna pokrajina/vrednotenje prostorskih enot/kulturna krajina/trajnostni razvoj turizma
UDK:	911.53:338.48.
Avtorski izvleček:	Na izbranem primeru Selške doline, natančneje na njenem zgornjem delu, na območju zavarovane kulturne krajine Sorica-Danje-Torka, disertacija ob upoštevanju vedenja o zgodovinskem razvoju prostora pokaže možnost dolgoročnega ohranjanja in razvoj območij kulturne krajine. Jasno zasnovana in aplikativna metodološka osnova nam na podlagi evidentiranja in vrednotenja posameznih prostorskih oziroma katastrskih enot poda nov nabor podatkov in širše podatkovnih sklopov, katerih implementacija v trajnostne turistične produkte in kasneje v izbrane scenarije trajnostnega turističnega razvoja jasno pokaže, kako je mogoče ohranjati in razvijati tovrstna območja v današnjem času ter v prihodnje ob upoštevanju in spoštovanju njenih zakonitosti. Disertacija tako predstavlja metodološki model, ki ga je mogoče aplicirati tudi na sorodna območja zavarovanih območij kulturne krajine tako v Sloveniji kot v tujini.

PHD THESIS WORK DATA

Author: Miha Markelj

Title: Designing and Applying the Method for Cultural Landscape Evaluation and Sustainable Tourism
Development: Example of the Selščica valley

Location: Portorož (Slovenia)

Year: 2022

No. of pages: 243

No. of appendices: 13

Supervisors: izr. prof. dr. Igor Jurinčič

Lector: Valerija Trojar

Key words: Selščica valley/cultural landscape/evaluating land units/sustainable tourism development

UDK: 911.53:338.48.

Abstract: In the protected cultural landscape Sorica-Danje-Torka of the upper part of the Selška valley, the dissertation, takes into account the knowledge of early historical development and shows the possibility of long-term preservation and development of the cultural landscape area. A clearly defined and applicable methodological basis, based on the strict evaluation of individual spatial or cadastral units, gives us a new and a wider set of data whose implementation in sustainable tourism products and later in selected scenarios of sustainable tourism development clearly shows us how to preserve and develop such cultural landscape area while taking into account its cultural and natural specific features. The dissertation thus represents a methodological model that is applicable to related cultural landscape protected areas both in Slovenia and abroad.

KAZALO VSEBINE

UVOD	1
1 STANJE RAZISKAV IN METODOLOŠKI UVOD	5
2 GEOGRAFSKA IN ZGODOVINSKA OPREDELITEV ZGORNJEGA DELA SELŠKE DOLINE	12
2.1 GEOGRAFSKA OPREDELITEV	12
2.2 ZGODOVINSKA OPREDELITEV	21
3 PODEŽELJE IN KULTURNA POKRAJINA V SLOVENIJI.....	31
3.1 KULTURNA POKRAJINA.....	31
3.2 NAČELA VARSTVA IN MOŽNOSTI RAZVOJA.....	32
3.3 ZAVAROVANA OBMOČJA KULTURNE KRAJINE V SLOVENIJI IN V ZGORNJEM DELU SELŠKE DOLINE	35
4 OPREDELITEV STANJA NA PODROČJU PROSTORA IN INFRASTRUKTURE V ZGORNJEM DELU SELŠKE DOLINE ..	41
5 STANJE TURIZMA V SLOVENIJI IN V OBČINI ŽELEZNIKI	45
6 METODOLOŠKA OSNOVA RAZISKAVE	50
7 KONCEPTNI RAZVOJ IZBRANE METODE RAZISKOVANJA..	53
7.1 PRIMER PRIKAZA METODE VREDNOTENJA ZA MIKRO PRIMER POSESTVA TROJAR	58
7.2. IZRAČUN IN DOLOČANJE VREDNOSTI VREDNOSTNE MATRIKE.....	61
8 EVIDENTIRANJE KATASTRSKIH ENOT (PARCEL)	63
8.1 KATASTRSKE ENOTE NA OBMOČJU RAZISKAVE	66
8.1.1 Katastrska občina Sorica	67
8.1.2 Katastrska občina Danje.....	68
8.2 EVIDENTIRANJE KATASTRSKIH ENOT (PARCEL) ZNOTRAJ OBMOČJA KULTURNE KRAJINE.....	69
8.2.1 Katastrske enote (parcele) naselja Spodnja Sorica.....	70
8.2.2 Katastrske enote (parcele) naselja Zgornja Sorica.....	72
8.2.3 Katastrske enote (parcele) naselja Spodnje Danje	74
8.2.4 Katastrske enote (parcele) naselja Zgornje Danje	76

8.2.5 Katastrske enote (parcele) naselja Zabrdο.....	78
8.2.6 Katastrske enote (parcele) naselja Torka.....	80
8.2.7 Katastrske enote (parcele) naselja Ravne	82
9 VREDNOTENJE IN IZDELAVA VREDNOSTNE MATRIKE	85
9.1 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU SPODNJE SORICE	87
9.1.1 Vrednostna matrika za območje Spodnje Sorice.....	93
9.2 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU ZGORNJE SORICE	95
9.2.1 Vrednostna matrika za območje Zgornje Sorice.....	102
9.3 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU SPODNJIH DANJ	104
9.3.1 Vrednostna matrika za območje Spodnjih Danj.....	110
9.4 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU ZGORNJIH DANJ	112
9.4.1 Vrednostna matrika za območje Zgornjih Danj.....	118
9.5 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU ZABRDA	120
9.5.1 Vrednostna matrika za območje Zabrdā.....	127
9.6 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU TORKE	129
9.6.1 Vrednostna matrika za območje Torke	135
9.7 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU RAVEN	137
9.7.1 Vrednostna matrika za območje Raven	144
10 IZDELAVA SEZNAMA TRAJNOSTNIH TURISTIČNIH PRODUKTOV	146
10.1 IZBIRA TRAJNOSTNIH TURISTIČNIH PRODUKTOV ZA IMPLEMENTACIJO V SCENARIJE TURISTIČNEGA RAZVOJA	158
11 VKLJUČITEV IZBRANIH PRODUKTOV V SCENARIJE TURISTIČNEGA RAZVOJA.....	164
11.1 SCENARIJ 1 - RAZVOJ PRODUKTA KOPEL V NARAVNEM SENU.....	165

11.1.1 Implementacija v matriko vrednotenja in določanje vrednosti	166
11.2 SCENARIJ 2 - RAZVOJ PRODUKTA PARTICIPACIJA OB OBIČAJU KOŠNJE TRAVE	175
11.2.1 Implementacija v matriko vrednotenja in določanje vrednosti	176
11.3 SCENARIJ 3 – VODENJE (INTERPRETACIJA) DEDIŠČINE	185
11.3.1 Implementacija v matriko vrednotenja in določanje vrednosti	186
11.4 SCENARIJ 4 – NABIRANJE ZELIŠČ	195
11.4.1 Implementacija v matriko vrednotenja in določanje vrednosti	196
11.5 ANALIZA IN DOLOČITEV NAJPRIMERNEJŠEGA SCENARIJA TURISTIČNEGA RAZVOJA.....	205
12 SKLEP.....	214
13 SEZNAM UPORABLJENIH VIROV.....	226
PRILOGE.....	244

KAZALO SLIK

Slika 1: Veduta zgornjega dela Selške doline s prikazom Sorice in okoliških vrhov Julijskih Alp (pogled proti severozahodu).....	1
Slika 2: Veduta zgornjega dela Selške doline s prikazom Sorice in okoliškimi vrhovi Julijskih Alp (pogled proti jugozahodu).....	2
Slika 3: Spodnja Sorica s cerkvijo Sv. Nikolaja.....	4
Slika 4: Vrhovi gora Bohinjskega grebena.....	12
Slika 5: Strma južna pobočja Ratitovca nad Selško dolino.....	15
Slika 6: Planina Klom na območju Ratitovca in Jelovice.....	16
Slika 7: Prebivalstvena piramida za Občino Železniki za leto 2019.....	19
Slika 8: Poselitev zgornjega dela Selške doline do leta 1291.....	27
Slika 9: Poselitev zgornjega dela Selške doline do leta 1318.....	28
Slika 10: Poselitev zgornjega dela Selške doline do leta 1492.....	28
Slika 11: Prikaz kmetij Zgornjega in Spodnjega Trojarja z gospodarskim poslopjem v ozadju na zaselku Trojar v zgornjem delu Selške doline.....	30
Slika 12: Z zeleno barvo označena območja kulturne krajine na satelitskem posnetku površja Slovenije iz leta 2020.....	36
Slika 13: Z zeleno barvo označena območja kulturne krajine na satelitskem posnetku površja SZ dela Slovenije.....	37
Slika 14: Pogled na predel kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline na območju vasi Zabrdno.....	41
Slika 15: Prikaz pomembnejših cestnih povezav in kategorizacija le v zgornjem delu Selške doline.....	42
Slika 16: Nova pridobitev na področju turizma je gostišče in penzion Lajnar na Soriški planini.....	44
Slika 17: Prikaz analize ključnih statističnih podatkov o stanju slovenskega turizma.....	45
Slika 18: Vasi in vaške skupnosti na območju kulturne krajine.....	53
Slika 19: Evidentiranje katastrskih enot za Spodnjo Sorico.....	54
Slika 20: Shematska skica določanja faz zgodovinskega razvoja za Zgornjo Sorico.....	55

Slika 21: Primer izdelane vrednostne matrike za izbrano mikro območje vasi Torca v zgornjem delu Selške doline.....	56
Slika 22: Faze zgodovinskega razvoja za območje Trojar.....	58
Sliki 23 in 24: Evidentiranje in vrednotenje območja Trojar.....	59
Sliki 25 in 26: Izračun vrednosti za določitev vrednosti vrednostne matrike za izbrano območje Trojar.....	60
Slika 27: Odsek Franciscejskega katastra za Spodnjo Sorico.....	65
Slika 28: Območje katastrskih občin Sorica in Danje.....	66
Slika 29: Območje katastrske občine Sorica.....	67
Slika 30: Območje katastrske občine Danje.....	68
Slika 31: Območje Spodnje Sorice.....	70
Slika 32: Pregled rabe zemljišč na območju Spodnje Sorice.....	71
Slika 33: Območje Zgornje Sorice.....	72
Slika 34: Pregled rabe zemljišč na območju Zgornje Sorice.....	73
Slika 35: Območje Spodnjih Danj.....	74
Slika 36: Pregled rabe zemljišč na območju Spodnjih Danj.....	75
Slika 37: Območje Zgornjih Danj.....	76
Slika 38: Pregled rabe zemljišč na območju Zgornjih Danj.....	77
Slika 39: Območje Zabrda.....	78
Slika 40: Pregled rabe zemljišč na območju Zabrda.....	79
Slika 41: Območje Torke.....	80
Slika 42: Pregled rabe zemljišč na območju Torke.....	81
Slika 43: Območje Raven.....	83
Slika 44: Pregled rabe zemljišč na območju Raven.....	84
Slika 45: Prva faza razvoja območja Spodnje Sorice.....	85
Slika 46: Druga faza razvoja območja Spodnje Sorice.....	86
Slika 47: Tretja faza razvoja območja Spodnje Sorice.....	89
Slika 48: Zgodovinski razvoj območja Spodnje Sorice.....	90
Slika 49: Kazalniki kulturne dediščine v Spodnji Sorici.....	91
Slika 50: Kazalniki naravnih vrednot v Spodnji Sorici.....	92
Slika 51: Faze razvoja in kazalniki na območju Spodnje Sorice.....	93
Slika 52: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Spodnja Sorica.....	94
Slika 53: Prva faza razvoja območja Zgornje Sorice.....	95
Slika 54: Druga faza razvoja območja Zgornje Sorice.....	96

Slika 55: Tretja faza razvoja območja Zgornje Sorice.....	97
Slika 56: Četrta faza razvoja območja Zgornje Sorice.....	98
Slika 57: Zgodovinski razvoj območja Zgornje Sorice.....	99
Slika 58: Kazalniki kulturne dediščine v Zgornji Sorici.....	100
Slika 59: Kazalniki naravnih vrednot v Zgornji Sorici.....	101
Slika 60: Faze razvoja in kazalniki na območju Zgornje Sorice.....	102
Slika 61: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Zgornja Sorica.....	103
Slika 62: Prva faza razvoja območja Spodnjih Danj.....	104
Slika 63: Druga faza razvoja območja Spodnjih Danj.....	105
Slika 64: Tretja faza razvoja območja Spodnjih Danj.....	106
Slika 65: Zgodovinski razvoj območja Spodnjih Danj.....	107
Slika 66: Kazalniki kulturne dediščine v Spodnjih Danjah.....	108
Slika 67: Kazalniki naravnih vrednot v Spodnjih Danjah.....	109
Slika 68: Faze razvoja in kazalniki na območju Spodnjih Danj.....	110
Slika 69: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Spodnje Danje.....	111
Slika 70: Prva faza razvoja območja Zgornjih Danj.....	112
Slika 71: Druga faza razvoja območja Zgornjih Danj.....	113
Slika 72: Tretja faza razvoja območja Zgornjih Danj.....	114
Slika 73: Zgodovinski razvoj območja Zgornjih Danj.....	115
Slika 74: Kazalniki kulturne dediščine v Zgornjih Danjah.....	116
Slika 75: Kazalniki naravnih vrednot v Zgornjih Danjah.....	117
Slika 76: Faze razvoja in kazalniki na območju Zgornjih Danj.....	118
Slika 77: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Zgornje Danje.....	119
Slika 78: Prva faza razvoja območja Zabrda.....	120
Slika 79: Druga faza razvoja območja Zabrda.....	121
Slika 80: Tretja faza razvoja območja Zabrda.....	122
Slika 81: Četrta faza razvoja območja Zabrda.....	123
Slika 82: Zgodovinski razvoj območja Zabrda.....	124
Slika 83: Kazalniki kulturne dediščine v Zabrdu.....	125
Slika 84: Kazalniki naravnih vrednot v Zabrdu.....	126
Slika 85: Faze razvoja in kazalniki na območju Zabrda.....	127
Slika 86: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Zabrdo.....	128
Slika 87: Prva faza razvoja območja Torke.....	129
Slika 88: Druga faza razvoja območja Torke.....	130

Slika 89: Tretja faza razvoja območja Torke.....	131
Slika 90: Zgodovinski razvoj območja Torke.....	132
Slika 91: Kazalniki kulturne dediščine na Torki.....	133
Slika 92: Kazalniki naravnih vrednot na Torki.....	134
Slika 93: Faze razvoja in kazalniki na območju Torke.....	135
Slika 94: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel)- Torka.....	136
Slika 95: Prva faza razvoja območja Raven.....	137
Slika 96: Prva faza razvoja območja Raven.....	138
Slika 97: Tretja faza razvoja območja Raven.....	139
Slika 98: Četrta faza razvoja območja Raven.....	140
Slika 99: Zgodovinski razvoj območja Raven.....	141
Slika 100: Kazalniki kulturne dediščine v Ravnah.....	142
Slika 101: Kazalniki naravnih vrednot v Ravnah.....	143
Slika 102: Faze razvoja in kazalniki na območju Raven.....	144
Slika 103: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Ravne.....	145
Slika 104: Produkt - Kopel v naravnem senu (Spodnja Sorica).....	166
Slika 105: Produkt - Kopel v naravnem senu (Zgornja Sorica).....	167
Slika 106: Produkt - Kopel v naravnem senu (Spodnje Danje).....	168
Slika 107: Produkt - Kopel v naravnem senu (Zgornje Danje).....	169
Slika 108: Produkt - Kopel v naravnem senu (Zabrdo).....	170
Slika 109: Produkt - Kopel v naravnem senu (Torka).....	171
Slika 110: Produkt - Kopel v naravnem senu (Ravne).....	172
Slika 111: Območje ohranjanja kulturne krajine ob implementaciji produkta Kopel v naravnem senu.....	174
Slika 112: Produkt - Košnja trave (Spodnja Sorica).....	176
Slika 113: Produkt - Košnja trave (Zgornja Sorica).....	177
Slika 114: Produkt - Košnja trave (Spodnje Danje).....	178
Slika 115: Produkt - Košnja trave (Zgornje Danje).....	179
Slika 116: Produkt - Košnja trave (Zabrdo).....	180
Slika 117: Produkt - Košnja trave (Torka).....	181
Slika 118: Produkt - Košnja trave (Ravne).....	182
Slika 119: Območje ohranjanja kulturne krajine ob implementaciji produkta Košnja trave.....	184
Slika 120: Produkt - Vodenje (interpretacija) dediščine (Spodnja Sorica).....	186

Slika 121: Produkt - Vodenje (interpretacija) dediščine (Zgornja Sorica).....	187
Slika 122: Produkt - Vodenje (interpretacija) dediščine (Spodnje Danje).....	188
Slika 123: Produkt - Vodenje (interpretacija) dediščine (Zgornje Danje).....	189
Slika 124: Produkt - Vodenje (interpretacija) dediščine (Zabrdo).....	190
Slika 125: Produkt - Vodenje (interpretacija) dediščine (Torka).....	191
Slika 126: Produkt - Vodenje (interpretacija) dediščine (Ravne).....	192
Slika 127: Območje ohranjanja kulturne krajine ob implementaciji produkta Vodenje (interpretacija) dediščine.....	194
Slika 128: Produkt – Nabiranje zelišč (Spodnja Sorica).....	196
Slika 129: Produkt – Nabiranje zelišč (Zgornja Sorica).....	197
Slika 130: Produkt – Nabiranje zelišč (Spodnje Danje).....	198
Slika 131: Produkt – Nabiranje zelišč (Zgornje Danje).....	199
Slika 132: Produkt – Nabiranje zelišč (Zabrdo).....	200
Slika 133: Produkt – Nabiranje zelišč (Torka).....	201
Slika 134: Produkt – Nabiranje zelišč (Ravne).....	202
Slika 135: Območje ohranjanja kulturne krajine ob implementaciji produkta Nabiranje zelišč.....	204
Slika 136: Območje ohranjanja kulturne krajine ob implementaciji štirih scenarijev turističnega razvoja.....	217

KAZALO TABEL

Tabela 1: Analiza elementov trajnostnega turizma po UNWTO.....	157
Tabela 2: Razvrstitev elementov trajnostnega turizma po UNWTO glede na podatke pridobljene v izvedenih intervjujih.....	162
Tabela 3: Razvrstitev preostali produktov z visokim številom elementov glede na podatke pridobljene v izvedenih intervjujih.....	163
Tabela 4: Seštevek vrednosti za produkt Kopel v naravnem senu.....	205
Tabela 5: Seštevek vrednosti za produkt Košnja trave.....	205
Tabela 6: Seštevek vrednosti za Vodenje (interpretacija) dediščine.....	206
Tabela 7: Seštevek vrednosti za produkt Nabiranje zelišč.....	206
Tabela 8: Tipi zemljišč, ki se ohranjajo – Kopel v naravnem senu.....	207
Tabela 9: Tipov zemljišč, ki se ohranjajo – Košnja trave.....	207
Tabela 10: Tipov zemljišč, ki se ohranjajo – Vodenje (interpretacija) dediščine.....	208
Tabela 11: Tipov zemljišč, ki se ohranjajo – Nabiranje zelišč.....	208
Tabela 12: Stopnja prekrivnosti za produkt Kopel v naravnem senu.....	210
Tabela 13: Stopnja prekrivnosti za produkt Košnja trave.....	210
Tabela 14: Stopnja prekrivnosti za produkt Vodenje (interpretacija) dediščine.....	211
Tabela 15: Stopnja prekrivnosti za produkt Nabiranje zelišč.....	211

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Interaktivna karta registra kulturne dediščine za ozemlje Sorice

Priloga 2: Interaktivna karta registra kulturne dediščine za ozemlje Spodnjih
Danj

Priloga 3: Interaktivna karta registra kulturne dediščine za ozemlje Zgornjih Danj

Priloga 4: Interaktivna karta registra kulturne dediščine za ozemlje Zabrda

Priloga 5: Interaktivna karta registra kulturne dediščine za Ravne in Torko

Priloga 6: Število objavljenih publikacij, ki v naslovu ali izvlečku vsebujejo
besedne zveze "land, evaluation in tourism"

Priloga 7: Vrste publikacij objavljenih najdenih znanstvenih prispevkov

Priloga 8 in 9: Prikazuje redistribucijo najdenih publikacij na akademskem
iskalniku Mrežnik v povezavi z geografsko lokacijo

Priloga 10: Prikaz raziskovalnih tematik kjer se izbrane publikacije v največji
meri pojavljajo

Priloga 11: Podrobnejša analiza izbranih publikacij

Priloga 12: Primer vprašalnika delno strukturiranega intervjuja

Priloga 13: Predlog nadgradnje aplikacije Atlas okolja s podatki iz disertaciji

UVOD

Zgornji del Selške doline je ozko mikro specifično območje, kjer se strmi vrhovi, gorski grebeni in ozke doline terasasto spuščajo proti dnom. Svojevrstna naravna komponenta v povezavi z bogatim kulturnim razvojem ustvarja kulturno pokrajino,¹ ki jo v veliki meri zaznamujejo elementi tirolskega kulturnega izročila, razprostrti na prisojnih terasah ratitovškega pogorja (slika 1).

Preplet kulturnih in naravnih vrednot je v teku stoletij izoblikoval izjemno kulturno krajino, ki z vidika turističnega razvoja predstavlja izjemen prostor, ki ga je treba ohranjati ter mu zagotoviti vzdržnost in ustrezne možnosti za razvoj tudi v današnjem času.

Slika 1: Veduta zgornjega dela Selške doline s prikazom Sorice in okoliških vrhov Julijskih Alp (pogled proti severozahodu)

Vir: Avtor, 2018.

¹Kulturna pokrajina označuje preplet naravnih in kulturnih posebnosti v pokrajini oziroma v vnaprej določenem/zamejenem prostoru. »V najširšem pomenu je pokrajina prostor, v katerem živi človek.« (Urbanc, 2002, str. 13.) Manjša območja kulturne pokrajine s pestrim naborom naravnih vrednot ter premične in nepremične kulturne dediščine pa nazivajo tudi kot območja kulturne krajine, in sicer v primerih, ko jih opredeljujemo kot enote, ki se na podlagi Zakona o varstvu kulturne dediščine (2008) štejejo kot zavarovana območja kulturne krajine, ki so vpisane v Register kulturne dediščine.

Terasasta pobočja občine Železniki, posejana z vasmi Zgornja ter Spodnja Sorica, Ravne, Torka, Zabrd, Zgornje ter Spodnje Danje in Prtovč, izkazujejo 800 let staro zgodbo, katere začetek je iskati pod vrhovi zgornjega dela Pustriške doline (*nem. Hochpustertal, ital. Alta Pusteria*) v okolici Innichena (*ital. San Candio*) na Južnem Tirolskem (*nem. Südtirol, ital. Alto Adige*), od koder so v 13. stoletju prišli prvi prebivalci, ki so sčasoma v teku stoletij ustvarili in kasneje ohranjali krajinsko pestrost tega prostora, ki jim je omogočala preživetje in ostanek v tem goratem svetu.

Razgibanost terena in obdelava tal na strmih pobočjih pa danes v vedno manjši meri vpliva na razvoj krajine in na njeno dolgoročno ohranjanje. Ravno na omenjeni segment pa se osredotoča doktorska disertacija, ki se sprašuje, kako omenjenemu prostoru dodati nove vsebine, ki bi ga bogatile in ohranjale v današnjem času.

Slika 2: Veduta zgornjega dela Selške doline s prikazom Sorice in okoliških vrhov Julijskih Alp (pogled proti jugozahodu)

Vir: Jocif, 2018.

Disertacija tako primarno zasleduje razvoj prostora na izbranem območju zgornjega dela Selške doline, kjer je dejavnost samooskrbnega kmetijstva omogočala razvoj prostora ter posledično razvoj kulturne pokrajine. Zaradi družbenih sprememb, tehnološkega napredka in globalizacije pa kmetijstvo za prebivalce ne predstavlja več

možnosti dolgoročnega preživetja, kar pomeni, da so nekoč dominantne dejavnosti začele toniti v pozabo. S tem pa je vprašljiv tudi dolgoročni obstoj poselitve in posledično ohranitve kulturne krajine. Na tem mestu se tako postavlja vprašanje glede načina ohranjanja in dolgoročnega razvoja tovrstnih prostorskih enot, ki za preživetje v današnjem času morajo graditi na ekonomsko utemeljenih temeljih. Kot alternativa kmetijstvu, gozdarstvu in pašništvu je tako smiselno razmišljati v smeri trajnostnega turističnega razvoja,² ki bi ohranjal kulturno pokrajino, vsebujoč njene zavarovane naravne vrednote in kulturno dediščino, ter prebivalcem omogočal možnost za preživetje, rast in razvoj v današnjem času.

Preliminarne analize in statistični podatki na nacionalni, regionalni in lokalni ravni (SURs, 2018, 2019 in 2020a ter Spremljanje izvajanja Strategije turizma za Škofjeloško območje 2020+, 2020) nam kažejo, da območje Občine Železniki, kamor se upravno in teritorialno uvršča zgornji del Selške doline, danes ne velja za turistično razvito območje,³ pri čemer pa je pomembno izpostaviti, da si prebivalci turističnega razvoja želijo, saj v njem vidijo potencial za obstoj svojega bivalnega okolja in s tem obstoj dolgoročnega življenja v vaseh pod gorami (Gasser, 2015) ter (Markelj, 2019 in 2020).

² Združeni narodi v dokumentu Rio+20 izpostavljajo, da je edina prava pot razvoja družbe tista, ki se usmerja k omilitvi revščine, teži k oblikovanju družbe socialne pravičnosti in ohranja naravne vire. Svetovna turistična organizacija (UNWTO) zato daje priporočila in usmerja načrtovalce razvojnih politik v okoljsko, družbeno in gospodarsko ter podnebno odgovorno načrtovanje na področju turizma. Čeprav se pojem »trajnostni turizem« pogosto različno interpretira in je vsebinsko razvejan v smeri izpostavljanja naravne in socialne družbene vzdržnosti (sonaravni turizem, vzdržnostni turizem, ekoturizem, odgovorni turizem, zeleni turizem ...), na splošno velja, da se v okviru tako zastavljenega razvojnega koncepta družbe pričakuje vsaj tri smeri ukrepanja:

a.) zmanjšanje negativnih posegov v naravno okolje, vključujoč podnebje, b.) omejevanje negativnih vplivov na kulturno dediščino ter c.) povečanje družbenih in gospodarskih koristi za lokalne skupnosti (Mihalič, 2006). Bistvo trajnostnega turističnega razvoja je v tem, da ima le-ta v določeni turistični destinaciji minimalen vpliv na okolje, družbo in kulturo, obenem pa spodbuja zaposlovanje rezidenčnega prebivalstva (Gosar, 2014).

Cilj trajnostnega turizma mora biti dolgoročno optimalno izkoristiti razpoložljive turistične resurse znotraj še sprejemljivih vplivov na naravno, socialno in ekonomsko okolje (Gosar in Jurinčič 2003). Turizem, ki ne upošteva zmogljivosti regije, dolgoročno ogroža svoj lastni razvoj in celo obstoj ter negativno vpliva na celoten razvoj regije (Jurinčič, 2014).

³ Občina Železniki se glede na nacionalno raven uvršča med območja z nizko stopnjo zabeleženih prihodov turistov, pri čemer je procent prihodov turistov na nacionalni ravni opredeljen pod 0,09 % vseh prihodov turistov v enoletnem obdobju. V letu 2014 je tako občina zabeležila skupno le 433 prihodov in 875 nočitev turistov. Prav tako pa je indeks prihodov in prenočitev turistov med 2008 in 2014 ostal na enaki ravni 99,49, kar kaže na večletno stagnacijo. Za primerjavo lahko vzamemo sosednjo Občino Škofja Loka, kjer je indeks za enako obdobje znašal 219,1, kar kaže na visoko rast (povzeto po: Strategija turizma za škofjeloško območje 2020+, 2018 in SURs, 2020a). Statistika prihodov in nočitev turistov v Občini Železniki se je v zadnjem letu, za katerega so dostopni podatki (2017), izboljšala, saj so prihodi narasli na 1.281 turistov, nočitve pa na 3.406 turistov, a vendar občina še vedno ostaja med manj razvitimi na nacionalni ravni.

Namen disertacije je zato prikazati, kako lahko s pomočjo vpeljave trajnostnega turističnega razvoja ohranjamo zavarovano območje kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline, pri čemer nam bo osrednji cilj disertacije pokazal tiste prostorske enote, ki so najpomembnejše z vidika trajnostnega turističnega razvoja in ohranjanja kulturne krajine, sekundarni cilji pa nam bodo nadalje opredelili tudi jedrna območja kulturne krajine in najprimernejše trajnostne turistične produkte, ki jih lahko razvijamo, ter nam pokazali, na kakšen način ohranjanje kulturne krajine lahko pripomore k širšemu družbenemu razvoju območja. Glavno raziskovalno vprašanje disertacije pa nam bo podalo odgovor, ali lahko na podlagi vrednotenja posameznih enot kulturne krajine in ob določitvi najbolj optimalnega scenarija trajnostnega turističnega razvoja dosežemo ohranjanje kulturne krajine, ki bo nudila osnovo za turistični razvoj območja.

Disertacija tako na področju prostorskih študij znotraj turizma dodaja nov metodološki pristop, ki nam v prvi vrsti skozi proces zgodovinskega evidentiranja prostora izpostavi in prikaže posamezne prostorske enote, ki jih je treba varovati, ter nadalje le-te vrednoti z namenom določiti stopnjo pomembnosti njihovega varovanja, na podlagi katere so izdelani in jasno prikazani najbolj optimalni scenariji trajnostnega turističnega razvoja, ki tako v teoriji prikažejo možnosti za razvoj in ohranjanje območja kulturne krajine v današnjem času. Natančno opisane in prikazane teoretične osnove pa aplikativno kot modeli služijo tudi načrtovalcem pri razvoju območja.

Slika 3: Spodnja Sorica s cerkvijo sv. Nikolaja

Vir: Avtor, 2017.

1 STANJE RAZISKAV IN METODOLOŠKI UVOD

Termin kulturna krajina⁴ širše v Evropi in v Sloveniji dobi mednarodno veljavo s sprejetjem Evropske konvencije o kulturni krajini, ki je bila ratificirana 1. marca 2004. Čeprav se termin kulturna krajina v povezavi s konvencijo o kulturni krajini pojavlja šele od leta 2004 naprej, pa je bil tako v strokovni kot znanstveni literaturi zastopan tudi že pred tem. Ker gre v primeru analize in vrednotenja posameznih izbranih enot prostora za relativno nov pristop na področju raziskovanja v turizmu, je bil v ta namen najprej izdelan podroben pregled literature in dosedanjih raziskav ter raziskovalcev, ki so se s podobno tematiko že ukvarjali oziroma jo posredno in neposredno preučevali. Omenjeni pregled nam omogoča, da preverimo, do katerih ugotovitev so prišli raziskovalci in kako jih lahko v disertaciji nadgradimo.

Kot preliminarna analiza disertacije je bil tako izdelan pregled najpomembnejših raziskav na izbranem področju, ki nam je kasneje služil za osnovo pri izdelavi osrednjega metodološkega koncepta raziskave ter tako pomagal prikazati, na kateri točki raziskava v sklopu disertacije dodaja nov znanstveni doprinos na področju turizma. Z namenom, da bi kar v največji meri zajeli najširše število znanstvenih člankov, monografij ter ostalih publikacij, ki preučujejo izbrano tematiko, smo v prvi vrsti naredili pregled najbolj uveljavljenih akademskih podatkovnih baz in iskalnikov, ki omogočajo iskanje ustreznih objav.⁵

Pri izdelavi sistematičnega pregleda literature smo se zgledovali po smernicah Univerzitetne knjižnice Harvard v Združenih državah Amerike (Harvard Library, 2018), ki v tovrstnih primerih najprej predvideva pregled tako imenovanih meta-podatkovnih sklopov publikacij, ki se jih kasneje smiselno zoži, da dobimo relevantno literaturo.

⁴ Termina kulturna krajina ne gre enačiti z terminom kulturna pokrajina. Slednji ima namreč širši pomen ter je v strokovni in znanstveni literaturi znatno bolj zastopan (*gl. poglavje 3 in podpoglavje 3.1*).

⁵ Seznam najbolj uveljavljenih spletnih podatkovnih baz in akademskih iskalnikov: Academic Search, African Journals OnLine (AJOL), Airiti Inc, BASE: Bielefeld Academic Search Engine, CiNii, CiteSeerX, CogPrints: Cognitive Sciences Eprint Archives, Current Contents, Google Scholar, Index Copernicus, Information Bridge: Department of Energy Scientific and Technical Information, Informit, IngentaConnect, Indian Citation Index, IARP, JournalSeek, JSTOR: Journal Storage, Jurn, Mendeley, Microsoft Academic, National Diet Library Collection, OAIster, Paperity, Pubget, Questia: Online Research Library, SafetyLit, Science.gov, Science Accelerator, Science Citation Index, ScienceOpen, Science Direct, Scopus, SearchTeam, Semantic Scholar, Socolar: Socolar, SpringerLink, Web of Science, WorldCat and WorldWideScience.

Glede na izbrano tematiko raziskave so bile glede na ustreznost izbrane naslednje akademske baze podatkov: Academic Search Complete, Biblos, Business Source Premier, Credo Online Reference Service – Academic Core Collection, COBISS, Dlib, eBook Academic Collection (EBSCOhost), Emerald Management 175 & Emerald Engineering, GVIN.com, IOS Press, JSTOR, Loeb Classical Library, nature.com, Naxos Music Library, NUK, OECD iLibrary, Oxford Journals Online, Press Reader, PsycArticles, SAGE Journals Online, ScienceDirect, SCOPUS, Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ2), SpringerLink, Tax-Fin-Lex, Taylor and Francis Online, Ulrich's Periodicals Directory, Web of Science in Wiley Online Library. Naštete baze podatkov so dostopne preko Mrežnika, ki je največji slovenski spletni portal izbranih elektronskih informacijskih virov, ki so namenjeni iskanju znanstvene, strokovne in študijske literature in ki s pomočjo mEga iskalnika NUK omogoča sočasno iskanje po celotnih besedilih elektronskih revij in knjig iz zbirk (Mrežnik, 2018). Poleg izbranih akademskih baz pa smo se poslužili tudi Google Scholarja, ki predstavlja prosto dostopno spletno platformo, ki indeksira celotni tekst metapodatkov preko široke platforme različnih znanstvenih besedil in disciplin (Google Scholar, 2018).

Večje spletne akademske podatkovne baze in iskalniki iščejo po sistemu ključnih besed in nekaterih filtrov, ki nam nabor metapodatkov zožijo na posamezne specifične objave, ki jih iščemo. V ta namen so bile izbrane tri ključne besedne zveze: prostor, vrednotenje, turizem (*ang. land, evaluation, tourism*).⁶ Pri iskanju ustrezne literature je bilo izbrano obdobje 81 let,⁷ ki nam omogoča pregled izbranih objav v daljšem časovnem obdobju, kar je pomembno predvsem z vidika zasledovanja razvoja raziskav in njihovega metodološkega konteksta preučevanja.

Na tej točki je prav tako treba poudariti, da nam akademski iskalniki omogočajo velik nabor dosedanjih raziskav, pri čemer se lahko zgodi, da posameznih ključnih del akademski iskalniki ne pokažejo (Banks, 2004 ter Shinae et al., 2018). Disertacija se tega zaveda in s tem namenom upošteva tudi nekatera ključna dela, ki jih s pomočjo omenjenih iskalnikov ni bilo mogoče identificirati.

⁶ Vsi iskalni nizi so bili v angleškem jeziku, saj predstavlja angleščina primarni jezik znotraj raziskovalnega sveta, prav tako pa relevantna dela, ki niso napisana v angleškem jeziku, vsebujejo izvleček v angleščini.

⁷ 81 let predstavlja obdobje, za katerega Mrežnik hrani izdane publikacije in elektronske vire.

Skupno je bilo tako najdenih preko 340.000 publikacij, ki v izvlečku vsebujejo izbrane ključne besede. Izmed omenjenih je bil nadalje narejen ožji izbor 117.446 relevantnih del glede na tematiko disertacije, pri čemer smo ključne besede iskali tudi v naslovu publikacij. Dobljeno število pa še vedno prikazuje zajeten nabor literature, ki ga je bilo treba še zožiti. Ob pomoči ustreznih filtrov in ob še bolj specializiranem iskanju smo število nato glede na relevantnost zožili na 5.320 publikacijskih enot, ki smo jih kasneje analizirali, da smo dobili nekatere pregledne podatke o specifični tematiki preučevanja in uporabljenih metodoloških pristopih.

Pregled izbranih publikacijskih enot nam je pokazal, da je število tovrstnih raziskav v porastu. Predvsem je vidna eksponentna rast v zadnjih dvajsetih letih (priloga 6). Prav tako je vidno, da je večina le-teh objavljenih v obliki znanstvenih člankov v akademskih publikacijah (priloga 7). Geografsko gledano je bilo največje število tovrstnih študij objavljeno v Združenih državah Amerike in v Evropi, z velikim številom objav predvsem v zadnjih letih pa sledi Kitajska (priloga 8). Daleč največje število objav je bilo objavljenih v angleškem jeziku (98,6 %) ter zgolj marginalno število v preostalih jezikih (priloga 9).⁸ Iz analize literature pa je prav tako lepo videti, da je največje število publikacij mogoče najti znotraj širšega raziskovalnega področja turizma (*ang. tourism studies*), ki mu sledijo področja: ekonomski razvoj (*ang. economic developmen*), trajnostni razvoj (*ang. sustainable development*) in podnebne spremembe (*ang. climate change*) (priloga 10).

Omenjena analiza nam prikazuje, da se tovrstne raziskave prostorskih enot uporabljajo v različnih znanstvenih disciplinah, kar kaže na pomembnost in verodostojnost pridobljenih podatkovnih sklopov. Glede na strmo rast publikacij v zadnjih nekaj letih prav tako lahko vidimo, da je za omenjeno tematiko znotraj raziskovalne sfere veliko zanimanja, kar vsekakor kaže na primerno izbrano in aktualno tematiko. Analiza izbranih publikacij nam prav tako pokaže, da so v večini primerov podatki pridobljeni iz prostora na že vnaprej določenem geografskem območju (študija primera), metodološko pa so nadalje ti podatki analizirani s pomočjo družboslovnih in naravoslovno-tehničnih

⁸ Omenjeni podatek je treba postaviti v širši kontekst, da se angleški jezik danes uporablja kot primarni jezik znotraj raziskovalnega sveta, ter da so bile primarno izbrane spletne podatkovne baze in akademski iskalniki anglosaškega jezikovnega sveta. V kolikor bi na tem mestu izbrali druge spletne podatkovne baze in akademske iskalnike, ki ne gravitirajo na anglosaški svet, bi najverjetneje dobili drugačne rezultate.

metod raziskovanj. Tovrstne raziskave se le redko poslužujejo zgolj družboslovnih metod raziskovanja, med katerimi prevladujejo intervjuji, ankete in strukturirani intervjuji (priloga 6).

Med najpomembnejše ugotovitve sistematičnega pregleda ustrezne literature pa lahko štejemo dejstvo, da je metoda vrednotenja posameznih prostorskih enot kot osnovna metoda za pridobivanje in kasnejšo analizo podatkov uporabljena v veliko različnih disciplinah, medtem ko je le redko uporabljena v študijah turizma z namenom opredeljevanja vrednosti posamezne enote, iz katere bi nadalje gradili različne scenarije turističnega razvoja.

Podroben in široko zastavljen pregled literature in izbranih publikacij nam tako jasno prikaže širšo sliko dosedanjih raziskav, ki nam služi kot osnova za koncipiranje in izvedbo osrednje raziskave znotraj doktorske disertacije.

Če primarni pregled nabora literature strnemo ter mu dodamo še nekatera ključna dela, ki se ukvarjajo s področjem trajnostnega razvoja v turizmu, lahko v povezavi s predvideno disertacijo izpostavimo nekaj najpomembnejših avtorjev ter njihovih del, po katerih se bo disertacija v največji meri zgledovala. Med omenjena dela sodijo:

- Economic valuation of environmental values of the landscape development and protection area of Volčji Potok / avtorjev: Verbič, M., in Slabe, Eerker, R. / leto objave 2007.
- Rural tourism driving regional development in Tuscany: The renaissance of the countryside / avtorjev: Randelli, F., Romei, P., Tortora M., in Mossello, M. / leto izdaje 2011.
- Smernice za ekonomsko vrednotenje naravne in kulturne dediščine / avtorjev: Verbič, M., Slabe, Erker, R., Stanovnik, P. in Majcen, B. / leto izdaje 2004.
- Guidelines for the economic valuation of ecosystem services in protected areas of nature / avtorjev Ruzzier, M., Žujo, J., Marinšek, M., in Sosič, S. / leto izdaje 2010.
- Economic aspects of preserving traditional cultural landscapes for sustainable tourism development / avtorjev Markelj, M. in Ivankovič G. / leto izdaje 2015.
- Turistični obisk in zavarovana območja – primer Triglavskega narodnega parka / avtorjev Cigale, D., Lampič, B. in Mrak, I. / leto izdaje 2010.

- Attitudes of local population of tourism impacts on destination sustainability – case of Croatia / avtorjev Klarić, Z. in Marković, I. / leto izdaje 2015.
- Okoljski učinki turizma in rekreacije: v slovenskem alpskem svetu / avtorja Cigale, D. / leto izdaje 2004.
- Odnos prebivalstva slovenskih alpskih turističnih krajev do turizma in njegovih učinkov / avtorja Cigale D. / leto izdaje 2009.
- Nosilna zmogljivost Slovenske Istre za turizem – Carrying capacity assessment of the Slovenska Istra for tourism / avtor Jurinčič, I. / leto izdaje 2009.
- Počitniške hiše kot element transformacije slovenskih alpskih pokrajin / avtor Gosar, A. / leto izida 1988.
- Agricultural abandonment in mountain areas of Europe / avtorji MacDonald, D., Crabtree, J.R., Wiesinger, G., Dax, T., Stamou, N., Fleury, P., Lazpita, J. in Gibon, A. / leto izida 2000.
- Detecting new Buffel grass infestations in Australian arid lands: evaluation of methods using high-resolution multispectral imagery and aerial photography / avtorji Marshall, V. M., Lewis, M.M. in Ostendorf, B. / leto izida 2014.

Poleg omenjenih pa je treba izpostaviti tudi nekatere lokalne raziskovalce območja, raziskave katerih so služile za izdelavo in nabor podatkov v disertaciji. V omenjeni krog sodijo: Blaznik (1934, 1936, 1958, 1959, 1963, 1965 in 1973), Planina (1962, 1973a in 1973b), Ramovš (1972, 1978 in 2004), Kejžar (2002, 2004, 2008 in 2013), Markelj (2009, 2011a, 2011b, 2015, 2019 in 2020) in Gasser (2015).

Prav tako pa omenjamo tudi interaktivne spletne podatkovne baze, ki so poleg terenskega dela omogočale nabor in kasnejšo analizo prostorskih podatkov:

- Interaktivna karta in register kulturne dediščine RKD (Register nepremične kulturne dediščine, 2020),
- Atlas okolja Agencije Republike Slovenije za okolje – podlaga zemljiški kataster za njemu pridružene različne GIS tematske karte površja (Atlas okolja, 2020),
- interaktivna terenska karta ozemlja ter satelitski aerofoto posnetek površja (Google maps, 2020),
- Metapodatkovni opis Zemljiškega katastra (Zemljiški kataster, 2020).

- Mapire – kartografski portala interaktivnih zgodovinskih kart za območje Alp in centralne Evrope (Mapire, 2020).

V kolikor združimo vse dobljene in analizirane podatke iz stanja raziskav na izbranem področju, vidimo, da tematika kulturne krajine specifično v povezavi z razvojem turizma v Sloveniji še ni bila v večji meri analizirana, kljub temu da je turizem v splošnih načelih konvencije o kulturni krajini ter drugih prostorskih aktih opredeljen kot ključen dejavnik, ki zagotavlja dolgoročno stabilnost in razvoj območja, varovanega kot območje kulturne krajine.

Ob omenjeni ugotovitvi tako lahko izpostavimo, da je namen disertacije prikazati, kako lahko s pomočjo vpeljave trajnostnega turističnega razvoja ohranjamo zavarovano območje kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline.

Namenu pa je komplementaren tudi osrednji cilj raziskave, ki na podlagi vrednotenja prostora pokaže tiste prostorske enote, ki so najpomembnejše z vidika trajnostnega turističnega razvoja in ohranjanja kulturne krajine. Sekundarni cilji pa nam bodo pomagali opredeliti tudi jedrna območja kulturne krajine, najprimernejše trajnostne turistične produkte, ki jih lahko razvijamo, in nam dali odgovor, na kakšen način ohranjanje kulturne krajine lahko pripomore k širšemu družbenemu razvoju območja.

Predmet osrednje raziskave v sklopu disertacije predstavljajo posamezne prostorske enote, ki se nahajajo na območju, zavarovanem kot kulturna krajina, v zgornjem delu Selške doline.

Glavno raziskovalno vprašanje pa nam bo podalo odgovor, ali lahko na podlagi vrednotenja posameznih enot kulturne krajine in ob določitvi najbolj optimalnega scenarija trajnostnega turističnega razvoja dosežemo ohranjanje kulturne krajine, ki bo nudila osnovo za turistični razvoj območja. Podrejena osrednjemu raziskovalnemu vprašanju pa bodo tudi posamezna raziskovalna vprašanja vodila raziskavo v smeri novih spoznanj:

- Katera so primarna oziroma jedrna območja kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline?

- Ali in v kakšni meri je v zgornji del Selške doline glede na skupno zgodovinsko osnovo in sorodne geografske značilnosti površja mogoča implementacija že uveljavljenih turističnih produktov iz tujine (zgornjega dela Pustriške doline na Južnem Tirolskem ter z območja doline reke Loare na severozahodnem delu Francije, ki predstavlja eno izmed pomembnejših območij kulturne krajine, uvrščene na Unescov seznam svetovne dediščine)?
- Izhajajoč iz omenjenega – spoznati, kateri so trajnostni turistični produkti, ki jih je mogoče razvijati znotraj območja kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline.
- Ali in na kakšen način ohranjanje kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline lahko pripomore k širšemu družbenemu razvoju območja?
- Kakšno je mnenje lokalnih in regionalnih odločevalcev na področju turizma, predstavnikov turističnega gospodarstva in lokalnih prebivalcev glede trajnostnega turističnega razvoja na območju kulturne krajine Sorica-Danje-Torka in kakšno je njihovo splošno poznavanje omenjenega termina?

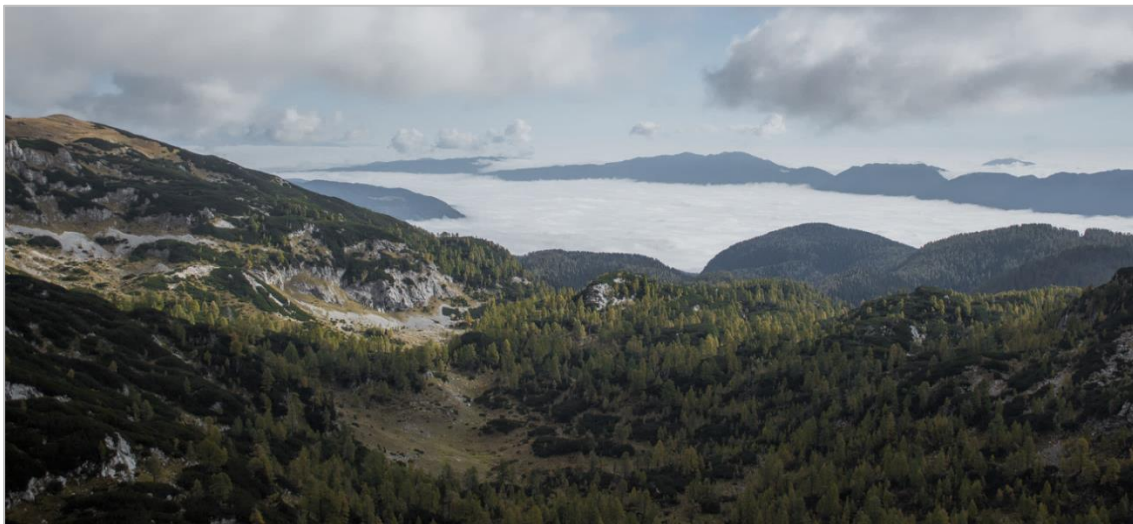
2 GEOGRAFSKA IN ZGODOVINSKA OPREDELITEV ZGORNJEGA DELA SELŠKE DOLINE

Selška dolina je predalpska dolina na severozahodnem delu Slovenije. Njen zgornji del se razprostira med vrhovi Soriške planine in Ratitovca na ozemlju Občine Železniki. Zaradi specifičnih zgodovinskih dejavnikov se je na območju vse od 13. stol. naprej, ko so bili naseljeni prvi prebivalci, razvijala in ustvarila v slovenskem merilu specifična kulturna pokrajina.

2.1 GEOGRAFSKA OPREDELITEV

Na podlagi naravnogeografskih dejavnikov, podnebja in lege dolino uvrščamo na prelomnico med alpski in predalpski svet. Omenjeno še posebej velja za zgornji del doline, ki po pisanju Melika (1954) v vsem obsegu pripada predelu predalpskega Škofjeloškega hribovja, a se v svojem zgornjem delu neposredno stika z gorskim masivom južnega roba Julijskih Alp, ki ga strokovno imenujemo Bohinjski greben, katerega velik gorski masiv se zaključuje z vrhovi Ratitovca in planoto Jelovica.⁹

Slika 4: Vrhovi gora Bohinjskega grebena

Vir: Murn, 2016.

⁹ Z zahoda proti vzhodu masiv Ratitovca opredeljujejo vrhovi Tonderškofel (1326 m), Erbelc (1308 m), Žbajnek (1583 m), Kačji Rob (1575 m), Kremant (1658 m), Altemaver (1678 m), Gladki vrh (1667 m) in Kosmati vrh (1643 m) (Kos, 1992).

V času zadnje pleistocenske poledenitve sta jo v njenem zgornjem delu delno oblikovala Ratitovski in Sorški ledenik. Oba ledenika naj bi bila prvotno del velike ledene gmote, imenovane Bohinjski ledenik, vendar sta se v fazi taljenja tega ledenika fragmenta na južnem robu, danes poznana kot Soriški in Ratitovski ledenik, odcepila ter površje tod delno preoblikovala. Ostanki poledenitve so danes vidni na terasah Zgornje in Spodnje Sorice v obliki grobelj, moren, nasipov in balvanov. Mnogi ledeniki v Julijskih Alpah so se spuščali v doline ter polzeli po njih navzdol vsaj še več kilometrov ter tako izrazito preoblikovali tudi dno doline. V primeru Selške doline pa omenjenega ne zasledimo, saj dolinsko dno ne kaže sledov ledeniškega delovanja. Tu je največjo moč imela voda, natančneje Selška Sora oziroma Selščica, ki ima v zgornjem toku izrazito hudourniški značaj, ki ga omogoča geološka sestava tal, strme in ozke soteske ter različne grape s svojimi vodnimi pritoki, v spodnjem delu pa se dolina razširi, tok reke pa umiri (Markelj, 2019).

V zgornjem delu Selške doline je poraščenost površja z gozdom velika. Tu najdemo predvsem iglasti gozd, kjer macesen, smreka in jelka predstavljajo 70 odstotkov gozdne vegetacije, nekdanji avtohtoni bukov gozd pa le še 10 odstotkov. Gozd se tu vzpenja do višine 1.500 metrov, na strmih pobočjih Ratitovca tudi do 1.550 metrov, pri čemer le redki vrhovi segajo izven meje gozdne vegetacije. Nižje na pobočjih in v dolini se zaplate iglastega gozda postopoma spajajo z listnatim gozdom, ki danes tvori prevladujočo mešano sestavo gozda v dolini. Poraščenost površja z gozdom je v Selški dolini, natančneje v občini Železniki nadpovprečna (višja od državnega povprečja), pri čemer še posebno izstopa zgornji del doline, kjer je stopnja poraščenosti površja z gozdom med 75 in 90 odstotki, pri čemer je tudi gozdni prirastek visok, saj na nekaterih mestih presega $10 \text{ m}^3/\text{ha}$ (Pisek, 2011). Na območju pod vrhovi Ratitovca pa ima gozd tudi pomembno hidrolško funkcijo.¹⁰ Na državni ravni se le-ta giblje med prvo in drugo stopnjo, kar pomeni, da gozd tu v veliki meri zadržuje padavinsko vodo in preprečuje, da bi le-ta odtekla po površini. Vodni tok iz gozda je bolj enakomeren. Potoki in reke, ki izvirajo na gozdnatih območjih tod, pa imajo manjša nihanja količine

¹⁰ Dežne kaplje se najprej ustavijo na listih najvišje v krošnji. Po njih počasi spolzijo navzdol do nižjih listov in tako naprej, dokler kapljice ne pridejo do najnižjih listov. Od tam kapnejo na tla. Del deževnice počasi odteče po vejah in deblu, del pa je ostane na listih. Čas, ki ga voda potrebuje do tal, se močno podaljša, s tem pa se prepreči, da bi se površina tal preveč prepojila z vodo in bi voda začela teči po površju. Gozdovi z močno izraženo hidrolško vlogo imajo vpliv na tekoče vode daleč stran od gozda. Preprečujejo ali blažijo poplave in v sušnih obdobjih ohranjajo večjo količino vode ter preprečujejo presihanje potokov in rek. V primeru vodnih zajetij imajo vpliv na kakovost in količino pitne vode (Zavod za gozdove Slovenije, 2013).

vode (Zavod za gozdove Slovenije, 2013). Določeni predeli gozda v zgornjem delu Selške doline pa imajo tudi varovalno funkcijo¹¹ in so klasificirani kot varovalni gozdovi, saj ščitijo zemeljsko površino pred erozijo (Pisek, 2015).

Ratitovec s svojimi predgorji je hvaležno območje za mešanje alpskih in ilirskih flornih elementov in s sosednjim pogorjem Črne prsti predstavlja pomembno floristično območje kot tudi pomembno biodiverzitetno območje. S tem namenom je večji del njegovega površja zavarovan zaradi ohranitve pestre naravne in kulturne dediščine tod. Največje zavarovano območje predstavlja območje Ratitovca in Jelovice, ki se uvršča med večja celostna zavarovana območja Nature 2000 v Sloveniji, in sicer po direktivi o habitatnih (PSCHA), kot tudi po direktivi o pticah (SPI). Na območju tako najdemo tudi večje število sklenjenih posameznih naravnih vrednot, posameznih naravnih spomenikov in jam ter zavarovano območje kulturne krajine (Atlas okolja, 2020).

Zaradi geografske lege doline na meji med alpskim in predalpskim svetom je tudi za podnebje značilen preplet predalpskega in alpskega podnebnega pasu.¹² V povprečju v nižinskih delih doline, kjer je povprečna nadmorska višina nižja od 1500 m. n. v., pade v povprečju do 1.600 ml/m² padavin na leto, medtem ko se v višje ležečih predelih zgornjega dela doline, ki segajo nad mejo 1500 m. n. v., količina poveča na 1.900 ml/m² padavin na leto (Jelenc, 2007 ter Ogrin, 1996 in 2012). Višek padavin je v jesenskih in spomladanskih mesecih. Povprečna letna temperatura zraka je za obdobje meritev med letoma 1981 in 2010 v širšem predelu zgornjega dela doline znašala med 7 in 8 stopinj Celzija, na goratih območjih Ratitovca pa med 2 in 4 stopinje Celzija, pri čemer je bilo povprečno trajanje sončnega obsevanja površja v obdobju posameznega letnega časa med 440 in 480 ur na posamezen kvartal.¹³ Povprečno število dni s snežno odejo v

¹¹ Varovalni gozdovi so gozdovi, ki varujejo zemljišča pred usadi, izpiranjem in krušenjem, gozdovi na strmih obronkih ali bregovih voda, gozdovi, ki so izpostavljeni močnemu vetru, gozdovi, ki v hudourniških območjih zadržujejo prenatlo odtekanje vode in zato varujejo zemljišča pred erozijo in plazovi, gozdni pasovi, ki varujejo gozdove in zemljišča pred vetrom, vodo, zameti in plazovi, gozdovi v kmetijski in primestni krajini z izjemno poudarjeno funkcijo ohranjanja biotske raznovrstnosti ter gozdovi na zgornji meji gozdne vegetacije (Uredba o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom, 2015).

¹² Posamezni geografi kot Melik, Gams, Ogrin, Ilešič in drugi za termin alpski podnebni tip navajajo tudi poimenovanje gorski podnebni tip.

¹³ Kalkulacija je bila narejena na podlagi izračuna Atlas okolja (2020) za točko s koordinatami GKY:428923 GKK:121332 na višini 1143,0 m. n. v, kjer je bilo zabeleženo povprečno trajanje sončnega obsevanja za zimsko obdobje med letoma 1981-2010 320-360 ur, povprečno trajanje sončnega obsevanja za pomladno obdobje 440-480 ur, povprečno trajanje sončnega obsevanja za poletno obdobje pa 660-700 ur

zgornjem delu doline je za območja do nadmorske višine 800 m. n. v. 50, za območja med 800 in 1100 m. n. v. 75 dni na leto in za območja, višja od 1100 m. n. v., v povprečju do 100 dni na leto (Atlas okolja, 2020).

Slika 5: Strma južna pobočja Ratitovca nad Selško dolino

Vir: Bole, 2017.

in povprečno trajanje sončnega obsevanja za jesenko obdobje 420-440 ur.

Geološki pregled površja razkriva številne površinske skladovnice. Zgornji del doline ob pobočju Ratitovca je v glavnem zgrajen iz dachsteinskega apnenca, ki je močno zakrasel. Z apnenčastih strmin se vsipljejo melišča. Izpod dachsteinskih skladov gledajo paleozojski peščenjaki, ki močneje preperevajo in niso prepustni za vodo, zato so iz njih izoblikovani položnejši bregovi z izviri, ki so ugodna podlaga rastlinstvu in naseljem na tem območju (Simkovič Novak, 1970).

Slika 6: Planina Klom na območju Ratitovca in Jelovice

Vir: Avtor, 2019.

Prav tako se v zgornjem delu doline kaže tudi velik pas skrilavca, ki se vleče vse od Škofje Loke pa do Sorice. Ta ima v spodnjem delu doline izrazito sivkasto plavo barvo, proti zgornjemu delu pa se spreminja – postaja rumena in postopoma že prehaja v ilovico. Glinen skrilavec običajno spremljata siv drobnozrnat peščenjak in siv kremenov sljudni peščenjak. Oba ob površju hitro izgubita izrazito sivo barvo, ki se pretvori v rjavkasto, ponekod v manjših količinah celo v oranžno barvo. Različne strukture kamnin pa imajo tudi rahlo rdečkasto barvo, kar je mogoče pripisati železovim spojinam, ki se nahajajo tod v večjih količinah (Ramovš, 2004).

Najbolj znani so seveda zaliloški skrilavci, ki so bili poimenovani po vasi Zali Log, kjer so jih in jih v manjši meri še danes domačini uporabljajo kot strešno kritino (Ramovš, 1972). Z vidika poznavanja geologije ozemlja so pomembni tudi tako imenovani železnikarski dolomiti in apnenci. Prvi, ki je omenjeno kamnino, ki se razteza od naselja Racovnik v Železnikih pa vse preko Suše do vhoda v stransko dolino Davče, je bil leta 1910 F. Kossmat. Železnikarski dolomiti in apnenci so po večini sive do črne barve, pogosto nekoliko peščeni, drobljivi in ponekod pomešani s kremenom (Ramovš, 1972). Kamnina je zelo krušljiva, kar dokazujejo številni kamnolomi v Železnikih ter okolici in plazovita območja na jugu Kovaškega vrha, ki se ob vsaki večji povodni začnejo krusiti in počasi povzeti v reko.

Podrobnejša pedološka analiza površja na tem območju nam tudi razkriva, da gre v večji meri za distrična rjava tla na glinenih skrilavcih s povprečno 20 % stopnjo erozivnosti, ki se na nekaterih predelih predvsem pod vrhovi Ratitovca zaradi večje stopnje naklona terena sorazmerno povečuje.

Na tem predelu je mogoče opaziti tudi polkarbonatna tla na apnencu in dolomitu, na manjšem območju pa tudi evtrična rjava tla na psevdozojskih skladih, pri čemer je učinkovita poljska kapaciteta tal na celotnem območju majhna, natančneje 4. oziroma 5. stopnje (med 31 in 80 mm), le na predelu naravne terase med Torko in Zabrdom je poljska kapaciteta tal srednja, oziroma 3. stopnje (med 81 in 150 mm) (Atlas okolja, 2020).

Zgornji del Selške doline v današnjem času upravno teritorialno in administrativno sodi pod območje Občine Železniki ter se širše umešča v gorenjsko statistično regijo oziroma tako imenovano kohezijsko regijo Zahodne Slovenije, gledano s strani evropske perspektive. Po površini območje občine meri 164 km² in tako spada med srednje velike občine v Sloveniji. Leta 2019 je tu živelo skupno 6.700 prebivalcev znotraj 29 naselij, pri čemer je v občini živelo več moških prebivalcev kot žensk (SURS, 2021).

Z gospodarskega stališča na območju prevladujejo industrijske dejavnosti, predvsem elektro-strojna, kovinarska in lesna industrija, ki so skoncentrirane v mestu Železniki, ki danes predstavlja urbano središče doline in kjer živi skoraj polovica prebivalcev občine.

Največje podjetje je Domel, d. o. o., Železniki, ki je leta 2019 zaposloval 1.151 ljudi.¹⁴ V okoliških vaseh je razvito predvsem obrtništvo in storitvene dejavnosti, zaradi česar je na območju visoka stopnja delovno aktivnega prebivalstva.¹⁵ Obrtništvo temelji na različnih panogah, v največji meri pa se obrtniki na tem območju ukvarjajo s predelavo lesa in turizmom¹⁶ (za turizem gl. poglavje 4). S kmetijsko dejavnostjo se na območju občine ukvarja le še malo kmetij, ki v večji meri obdelujejo zemljo predvsem na ravninskem predelu v okolici vasi: Dolenja vas, Selca, Studeno in Zali Log, v manjši meri pa tudi še v goratem svetu posameznih vasi pod Ratitovcem, kjer glavni vir zaslužka kmetij danes predstavljata turizem in gozdarstvo (Občina Železniki, 2021).

Med kulturne posebnosti območja lahko umestimo večtisočletno tradicijo pridobivanja in predelave železove rude v Železnikih ter večje število tradicionalnih obrti, ki jih domačini v okoliških vaseh ohranjajo še danes in kamor prištevamo škrlarstvo, izdelavo malih medenih kruhkov in klekljanje. Kot zanimivost pa je treba omeniti tudi dejstvo, da poleg slovenskega jezika prebivalci tu v manjši meri še danes govorijo tudi tako imenovani soriški narečni govor oziroma dialekt (*nem. die Mundart aus Zarz*), ki se uvršča v južnobavarsko jezikovno skupino in se je tu razvil in ohranil kot posledica srednjeveške naselitve Tirolcev (Markelj, 2019).

V Občini Železniki je na kvadratnem kilometru leta 2019 živel 41 prebivalcev, kar območje glede na gostoto naseljenosti umešča pod nacionalno povprečje.¹⁷ Za Občino Železniki je bila v preteklih desetletjih v določenem časovnem obdobju po drugi svetovni vojni značilna tudi depopulacija,¹⁸ pri čemer se trend v zadnjih letih obrača, saj je bil leta 2019 naravni prirast na 1000 prebivalcev v občini pozitiven in je znašal 5,7 na 1000 prebivalcev, prav tako pa je bil pozitiven tudi seštevek naravnega in selitvenega prirasta v občini, ki je znašal 4,6 na 1000 prebivalcev. V Občini Železniki je bila leta 2019 povprečna starost občanov 41,2 let, in je bila s tem nižja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije, ki je znašala 43,4 let¹⁹ (SURs, 2021).

¹⁴ Podatek pridobljen v dokumentu Domel – trajnostno poročilo 2019.

¹⁵ Med osebami v starosti od 15 do 64 let je bilo približno 72 % zaposlenih ali samozaposlenih oseb (delovno aktivnih), to je več od slovenskega povprečja, ki znaša 66 % (SURs 2021).

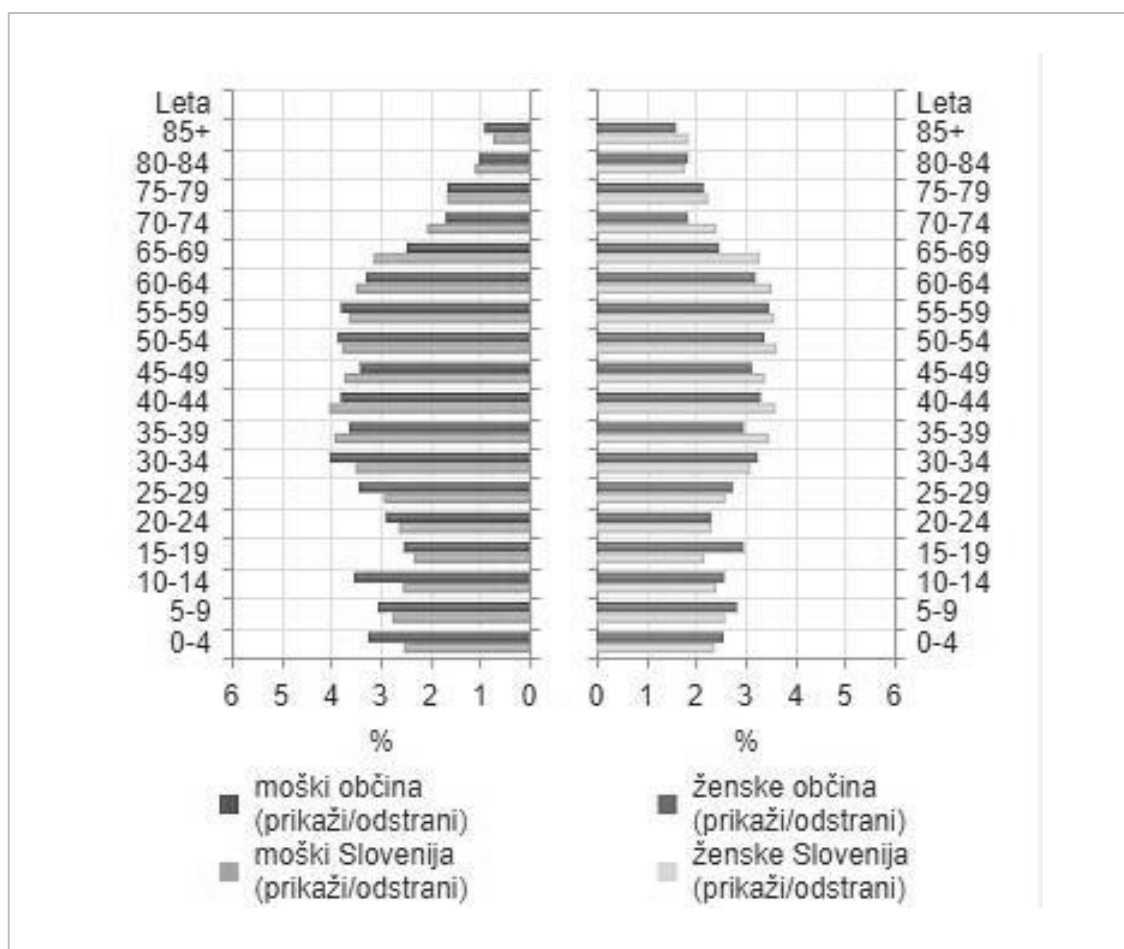
¹⁶ Za razvoj turizem gl. poglavje številka 5: Stanje turizma v Sloveniji in v Občini Železniki.

¹⁷ Na ravni celotne države je bila v letu 2019 gostota naseljenosti 103 prebivalci na km² (SURs, 2021).

¹⁸ »Depopulacija - e ž (á) upadanje števila prebivalcev na določenem področju« (SSKJ, 2021).

¹⁹ Med prebivalci Občine Železniki je bilo število najmlajših večje od števila najstarejših, kar je značilnost le redkih slovenskih občin. Na 100 oseb, starih 0–14 let, je prebivalo 99 oseb, starih 65 let ali

Slika 7: Prebivalstvena piramida za Občino Železniki za leto 2019

Vir: SURS, 2021.

V občini na področju javnih služb delujejo ena osnovna šola s štirimi podružničnimi šolami ter dva javna in en zaseben vrtec ter javni zavod, ki pokriva dejavnosti športa, kulture, turizma in mladinskih dejavnosti. S strani javnih ustanov, lahko izpostavimo, da na tem območju delujejo še zdravstveni dom z lekarno, športna dvorana, bazen, muzej, dve pošti ter izpostava upravne enote v Škofji Loki.

V kolikor tako povzamemo geografsko in družbeno-geografsko opredelitev območja zgornjega dela Selške doline vidimo, da v omenjenem primeru gre za podeželsko okolje z izjemo urbanega območja mesta Železniki. Na območju je vidna kontinuiteta prostorskega razvoja, saj se trška in vaška jedra ter oblikovanost in razporejenost

več. To razmerje pove, da je bila vrednost indeksa staranja za Občino Železniki nižja od vrednosti tega indeksa za celotno Slovenijo (SURS, 2021).

pokrajinskih enot v veliki meri ohranjajo. Visok pa je tudi delež zavarovane narave in število naravnih vrednot.

Za površje Občine Železniki ter s tem zgornjega dela Selške doline so značilne ozke grape, strmi previsi z delno kamnitimi stenami, delno zamočvirjeni in erozijski predeli z močno gozdno poraščenostjo, ki sprva niso predstavljali ugodne lege za naselitev in oblikovanje stalnih naselitvenih jeder. Kasneje, ob regulaciji struge Selške Sore in z ustanavljanjem posameznih naselij v času visokega srednjega veka, pa se je oblikovala značilna poselitvena slika območja, katere posebnosti izhajajo iz zgodovinske komponente, kjer izstopa specifičen srednjeveški naselitveni vzorec tirolskih kmetov iz Pustriške doline. Tirolci so z ustanavljanjem kmetij tako prvi začeli spreminjati in urejati prostor ter pomembno vplivali na oblikovanost tukajšnje pokrajine in širši družbeni razvoj območja, katerega kontinuiteta je na tem območju v večji meri vidna še v današnjem času.

Z namenom lažjega razumevanja poselitvene slike in njene specifikacije disertacija v nadaljevanju predstavi tudi podrobnejšo zgodovinsko opredelitev območja in iz nje izhajajočo poselitveno in posestno strukturo.

2.2 ZGODOVINSKA OPREDELITEV

V sklopu širše poselitvene slike slovenskega ozemlja Selška dolina predstavlja marginalno območje, saj relativno ozka dolina na prelomu Alp in njihovega predgorja s strmimi grapami in previsi ter v preteklosti delno zamočvirjenim in neprehodnim dnom doline ni predstavljala strateške lege za poselitev. Arheološke najdbe in najdeni artefakti predstavljajo sicer pester nabor predmetov vse iz prazgodovine, starejše železne dobe in delno rimskega obdobja, a v večini premerov najdbe ne nakazujejo na večjo naselbino, ki bi imela vpliv na širše regionalno območje.

Ozemlje se začne v večji meri razvijati v času zgodnj srednjeveškega obdobja, ko pride pod freisinško oblast. V drugi polovici 10. stoletja, natančneje leta 973, je nemški cesar Oton II. freisinškemu škofu Abrahamu z dvema zaporednima daritvama junija 973 in novembra istega leta podelil velik del ozemlja na območju tedanje Kranjske krajine. Prva darovnica iz junija 973 je freisinški škofiji prinesla ozemlja celotne Selške doline, vse od ozemlja Sorice do današnje Škofje Loke, ter ozemlje zahodno od potoka Žabnica na Sorškem polju. V novembru istega leta pa je škofija pridobila tudi ozemlja vzhodne Poljanske doline do potoka Volaščica in njenega izliva v Kopačnico oziroma do Hotaveljščice. Skupek ozemelj imenujemo freisinško loško gospostvo, ki je več kot 800 let predstavljalo eno večjih sklenjenih fevdalnih teritorialnih enot na severozahodnem delu današnjega slovenskega ozemlja (Blaznik, 1973).²⁰

Nekaj stoletij pred ustanovitvijo loškega gospostva, natančneje leta 783, so freisinški škofje v upravljanje dobili tudi širše ozemlje zgornjega dela Pustriške doline na Tirolskem. Podatki kažejo, da naj bi bilo območje Innichena poseljeno že v času

²⁰ Po letu 973 se je ozemlje freisinških škofov širilo še na vzhod in jug. Če se v tem segmentu sklicujemo na Blaznika (1973), ki se je intenzivno ukvarjal z mejami loškega gospostva, lahko vidimo, da je leta 1002 nemški kralj (pozneje cesar) Henrik II. daroval freisinškemu škofu tudi območje Srednjih in Zgornjih Bitenj s Stražiščem ter ozemlje med Lipnico in Savo oziroma tako imenovano besniško ozemlje. Leta 1033 škofje pridobijo še ozemlje Dovjega v Zgornjesavski dolini na Gorenjskem z okolico. Leta 1215 naj bi škofje kupili tudi ozemlje Pungerta in Gosteč, vendar se že Blaznik v tem segmentu sprašuje, ali je res šlo za nakup, saj naj bi bilo iz popisa leta 989 razvidno, da je škofija imela omenjena ozemlja v lasti že leta 973. Zadnje ozemlje, ki je pripadlo freisinškim škofom, pa je bilo leta 1263 ozemlje vasi Okroglo pri Kranju. Po tem letu se vse do sekularizacije meje freisinškega loškega ozemlja niso veliko spreminjale; po obsegu je v primerjavi z drugimi gospostvi ostalo homogeno in povezano. Na tej točki je treba tudi omeniti, da freisinška škofija v last dobi tudi ozemlja zahodne Poljanske doline z okolico Žirov. Kdaj natančno se je to zgodilo, pa je težko določiti, saj iz tega obdobja ni ohranjene nobene listine, ki bi nam natančno določila čas podelitve. Blaznik (1973) domneva, da naj bi se to zgodilo po letu 1000, najverjetneje v času pridobitve dislociranega urada Dovje, vendar pa nam natančni čas in okoliščine pridobitve tega ozemlja do danes niso znane (Bizjak, 2005).

halštata ter kasneje v rimskem času, ko je bilo območje pomembno kot prehodna dolina v vzhodnoalpskem prostoru iz tedanje province Norik v centralno Italijo. Do sedaj evidentirani arheološki podatki in artefakti ne kažejo na večjo naselbino, ki bi imela primarno vlogo v pokrajini oziroma regiji. Le-ta je bila v tistem času v Lienzu, medtem ko je dolina sama služila predvsem kot prehodno območje.

Razumevanje poselitve in kasnejšega razvoja tega območja nam bistveno osvetlijo etimološke razlage toponimskih izrazov na območju. Z njimi se je do sedaj ukvarjalo že nekaj zgodovinarjev, slavistov in geografov. Ignaz Matthias Paprion (zgodovinar iz Silliana) je konec 18. stoletja etimološko ime doline povezal s slovansko besedo »pust«, kar lahko razumemo kot nenaseljen svet oziroma svet, ki predstavlja težke pogoje za naselitev/obdelavo tal.²¹ Kasnejši zgodovinarji in slavisti, med njimi Josef von Hormayr in Franc Miklošič, so sicer omenjeno tolmačenje negirali in etimološko ime pripisovali keltskemu izvoru in besednima zvezama Pustrissa oz. Pustrussa, pri čemer končnica imena -issa kaže na ime keltskega izvora. Med najbolj znanimi je etimologija imena Innichen, ki se v darovnici Tasila III. škofu Atonu naziva »India«, ki naj bi bilo prav tako keltskega izvora²² in kar nakazuje na nastanek naselbine že v predrimskem obdobju.

Večjo veljavo z opisi v pisnih virih ozemlje dobi v času zgodnjega srednjega veka, saj je dolina ponujala naravni prehod iz vzhodnoalpskega prostora na zahod, ki so ga v večji meri v 6. in 7. stoletju koristila slovanska plemena. S tem namenom je bavarski vojvoda Tasilo III. škofu Atonu iz Freisinga (v darovnici imenovan še Ato iz Scharnitz) leta 769 na podlagi darilne listine podelil pravico do koriščenja ozemlja med Gesiesrebachom in Erlbachom z namenom ustanovitve benediktinskega samostana v Innichenu za potrebe pokristjanjevanja slovanskega prebivalstva in utrjevanja oblasti na tem območju.²³ Utrjevanje krščanstva je bilo za nemško (bavarsko) nadvlado pomemben element, saj so preko širjenja krščanstva utrjevali svojo oblast. S podelitvijo ozemlja pa je bila dana tudi možnost, da se v sklopu samostana ustanovi nekakšno

²¹ Povprečna nadmorska višina v dolini je namreč okrog 1100 metrov, obdaja pa jo gorovje Dolomitov z do 3000 metrov visokimi vrhovi.

²² (Kühebacher, 1969)

²³ Darilna listina se do danes ni ohranila v originalu, ampak zgolj kot prepis v tako imenovanem Cozroh-Codexu z začetka 9. stoletja. Cozroh-Codexu je hranjen v Bavarskem glavnem državnem arhivu v Münchnu, in sicer pod referenčno številko BayHStA HL Freising 3a (Adlheid, 2007).

kulturno okolje za naselitev bavarskih podložnikov v dolino, ki je bila do takrat redko naseljena.²⁴

Samostan je tako poleg naloge pokristjanjevanja imel tudi vlogo vnosa in širjenja bavarske kulture v širši prostor Pustriške doline. Bavarci so bili tako prvi, ki so v večji meri začeli oziroma spodbudili sistematično ustanavljanje naselij in vaških skupnosti ter pomembno vplivali na razvoj območja. Sprva so se posamezni zaselki in naselbine začeli oblikovati v dolinskem dnu v okolici samostana, nato pa so se posamezna bivalna poslopja začela širiti še v višje ležeče predele in stranske doline. Bivanjska poslopja v višje ležečih predelih, imenovana švajge (*nem. Schwaighöfe*), so začela nastajati kot posledica gospodarskega koriščenja naravnih dobrin in pokrajine, predvsem pašnikov za vzrejo krav z namenom proizvodnje mleka in mlečnih izdelkov (sira). Zanimiva je analiza priimkov podložnikov na teh posestih, ki v veliki meri nakazuje na njihov nemški (bavarski) izvor, slični pa so tudi tistim v zgornjem delu Selške doline. Kühebacher (1969) v svoji knjigi navaja prepis priimkov iz urbarja stranske doline Sexten (Erlacher, Egarter, Kofler, Felder, Egger, Gasser in drugi), prav tako pa piše, da so nemški vladarji sicer prepustili organizacijo naseljevanja freisinškim škofom, kar je razvidno iz več listin, pri tem pa so jim nudili vso pomoč pri naseljevanju podložnikov.

Zaradi geografske lege, strmih bregov in težko dostopnih območij je zgornji del doline vse do visokega srednjega veka ostal neposeljen. Sistematično naseljevanje so v tem času spodbudili bavarski lastniki (freisinški zemljiški gospodi), ki so na omenjeno ozemlje, tako imenovano soriško župo (*lat. Officium Zaevritz*), naselili svoje podložnike iz Innichena in bližnje okolice v zgornjem delu pustriške doline (Markelj, 2019).

Iz zapisa²⁵ v urbarju iz leta 1291 vidimo, da je na območju Sorice²⁶ leta 1291 že 20 kultiviranih hub (kmetij), ki tudi že služijo.²⁷ V povprečju glede na druge zapise v urbarju lahko sklepamo, da je bila doba od osnovanja kmetije do časa, da je le-ta začela

²⁴ Darovnica sicer uporablja izraz »inhabitantes« (nenaseljen svet), vendar tega ne gre jemati dobesedno, saj so z veliko gotovostjo obstajali stalno naseljeni manjši zaselki iz preteklih obdobij (Kühebacher, 1969).

²⁵ »In der Zaevritz sunt 20 huebe culte e seruientes schillingum, harreht et steuram tantum. Ex hiis preco, qui eisdem pro tempore prefuerit habet unam racione sui officii« (Blaznik, 1963).

²⁶ Območje Sorice (*lat. Offitium Zevritz*) je celotno območje soriške župe in se v urbarju iz leta 1291 ne nanaša zgolj na kraj Sorica.

²⁷ Termin (služiti) v omenjenem kontekstu ponazarja, da je posamezna kmetija že začela plačevati dajatve zemljiškemu gospodu.

služiti, pet let,²⁸ pri čemer lahko domnevamo, da so bile prve hube na območju soriške župe zagotovo osnovane že leta 1286. Če se sklicujemo še na kasnejši vir iz 17. stoletja, natančneje na notico ljubljanskega škofa Hrena iz leta 1609,²⁹ pa vidimo tudi jasno opredelitev letnice naselitve, ki sega v leto 1283. Na podlagi analize realnih in med seboj nepovezanih ohranjenih virov je tako logično sklepati, da je letnica 1283 kot čas naselitve v zgornji del Selške doline zelo realna.

Za razumevanje vzrokov za naselitev v zgornji del Selške doline se moramo navezati na ugotovitve, ki jih omenja že Blaznik (1928). Ob preučevanju urbarjev za ozemlje Innichena, predvsem tistega iz leta 1305, domneva, da je razlog iskati v hiperpopulaciji prebivalstva,³⁰ ki je za posledico imela delitev prvotno nastalih hub (kmetij) na polovične in četrtinske. S tem namenom je bila potomcem večjih kmetij v okolici Innichena s strani zemljiškega gospoda (freisinškega škofa Emiha) dana možnost, da nove kmetije osnujejo na ozemlju zgornjega dela Selške doline, ki je bilo do takrat še nenaseljeno, ter katerega zemljiški lastnik je bil ta isti škof. Ugotovimo lahko tudi, da ni šlo za prisilno naselitev, kar kažejo podatki v loških urbarjih, ki izkazujejo, da so prebivalci Innichena, ki so se preselili v Sorico, plačevali manjše dajatve kot drugi podložniki v loškem gospostvu ter da so bili nekaj let po naselitvi oproščeni plačevanja dajatev z namenom vzpostavitve kmetij. V interesu zemljiškega gospoda je bilo, da na nenaseljeno območje naseli podložnike in s tem ustvari možnost za dodatno ekonomsko korist.

Rezultati analize posestne strukture, ki so v veliki meri povzeti po raziskavi avtorja (Markelj, 2019), nam pokažejo, da je bilo najprej naseljeno območje Sorice, kjer je vse od naselitve izkazanih 15 kmetij (Spodnja in Zgornja Sorica), ki prav tako izkazujejo kontinuiteto vse do leta 1825. Zapis v urbarju iz leta 1291 sicer neposredno ne omenja natančnega števila kmetij v Sorici, saj govori, da je bilo leta 1291 na območju Sorice

²⁸ Primer iz istega urbarja nam za območje Zgornjih Danj poda podatek, da sta dve na novo ustanovljeni hubi začeli služiti pet let po ustanovitvi (Blaznik, 1963).

²⁹ Iz zapisa »Anno 1283 Emicho, Episcopus Frisingensis, traduxit colonias, ex valle Pustertal, in viciniam Locopolis, et ibi constituit pagos Feuchtig et Zayrn, ubi adhuc hodie germanicam linguam callent Coloni« (Blaznik, 1928) lahko razberemo, da je v letu 1283 freisinški škof Emiho (1282–1311), lastnik ozemelj iz Pustriške doline, dal v bližini Loke v okolici Sorice ustanoviti naselja (vasi), kjer prebivalci še danes govorijo nemški jezik.

³⁰ Termina hiperpopulacija prebivalstva pa ne smemo jemati in razumeti dobesedno, kot veleva definicija SSKJ-ja, ampak ga je treba razumeti v kontekstu, da so posamezni najemniki kmetij imeli večje število otrok, ki so dočakali odraslo dobo, pri čemer pa vsi niso mogli osnovati kmetije na njihovem matičnem ozemlju, saj ni bilo možnosti za širjenje naselitve z novim pridobivanjem kmetijskih površin.

(celotne soriške župe) 20 hub. Na podlagi pregleda vseh dostopnih urbarialnih izkazov ter ob upoštevanju smeri naselitve, števila celotnih in polovičnih hub (kmetij) v kasnejših urbarjih ter njihovih dajatev pa je mogoče logično sklepati, da je bilo ob naselitvi v Spodnji Sorici sprva devet kmetij, v Zgornji Sorici pa šest, katerih enako število nam nadalje potrди tudi katastrski protokol franciscejskega katastra. V istem času je nastalo tudi pet kmetij v naselju Spodnje Danje. Omenjeno razlago kot povsem realno predstavi tudi Blaznik, ki se sklicuje na dejstvo, da je v kasnejših urbarjih na območju Spodnjih Danj izkazanih po deset polovičnih hub (kmetij). Na tej točki lahko predhodne Blaznikove ugotovitve še nadgradimo, saj lahko tudi na podlagi velikosti poljskih površin in skupnih njivskih površin posamezne kmetije vidimo, da pet kmetij v vasi Spodnje Danje še v letu 1825 izkazuje večje njivske in skupne površine kot drugih pet kmetij. Prav tako je pomemben podatek, ki nam pojasni spremembo primarnih posesti, tudi delitev zemlje na delce, kar kaže na delitev prvotnih zemljišč v kasnejših obdobjih.

Urbar pa v soriški župi leta 1310 omenja še dve novi hubi,³¹ katerih nastanek je najbolj logično iskati v vasi Zgornje Danje. Podobno kot v primeru Spodnjih Danj lahko tudi v primeru Zgornjih Danj na podlagi analize velikosti obsega njivskih površin vidimo, da dve kmetiji v vasi še v letu 1825 izkazujeta večje njivske površine, kar kaže na zgodnejši nastanek. Prav tako pa je pomemben tudi podatek, ki nam pojasni spremembo oziroma delitev primarnih posesti, tudi delitev zemlje na delce, kar tudi v tem primeru kaže na kasnejšo delitev prvotnih posesti na območju Zgornjih Danj.

Naslednji ohranjeni urbar iz leta 1318 neposredno omenja naselitev tudi na območje, imenovano »Troy«, in v predel, imenovan »Hueblein«. Natančneje nam omenjeni urbar pokaže, da se v zaselku Trojar že leta 1321 omenja ena na novo nastala huba, ki je že začela služiti.³² Ob upoštevanju prehodnih ugotovitev, da je čas od ustanovitve hube do časa, ko ta začne služiti, pet let, lahko domnevamo, da je bila prva kmetija v zaselku Trojar ustanovljena leta 1316. Na podlagi pregleda historiata najemnikov ter velikosti njivskih površin pa vidimo, da je najprej nastala kmetija Spodnjega Trojarja. Drugi kraj, ki je poimensko omenjen v urbarju iz leta 1318, je »Hueblein«. Omenjenega poimenovanja ni mogoče zaslediti v nobenem od kasnejših urbarjev, zato

³¹ »Item anno Domini MCCC decimo institute sunt due hube de nouo que primo a festo beati Iacobi dicti anni seruiet ultra quinque annos« (Blaznik, 1963, str. 179).

³² »Item in Troy huba instituta seruet in festo iacobi anno 1321« (Blaznik, 1963, str. 312).

predvidevamo, da gre za poimenovanje, ki se nanaša na ozemlje Michltal oziroma Michaelstall. V primeru Michltala gre za naselbino, kjer je v urbarju iz leta 1318 zapisano, da so bile na tem mestu ustanovljene štiri hube, ki so začele služiti leta 1324.³³ Nam pa naslednji ohranjeni urbar iz leta 1492 za to območje izkazuje že pet pustot: »Zumhueben da sind zwo öd huebn,« in »Im micht tall da sind drey öd huebn«. Prebivalci so se iz omenjene vasi preselili v dolino in osnovali vas Zali Log (*nem. Stuben*), kar nam potrdi tudi urbar iz leta 1501, ki prikaže pet hub na tem območju, pri čemer priimki najemnikov (Kofler, Zeyritzer, Grochauer, Troyer in Troyer) izkazujejo povezavo z zgornjim delom Selške doline. Na vas Michltal oziroma »Groblje«, kot to območje v današnjem času poimenujejo domačini, danes spominjajo zgolj arheološki ostanki.³⁴ Glede na postavitvev in lastniško strukturo posameznih katastrskih parcel, ki so leta 1825 v najemu prebivalcev Zalega Loga, in glede na poimenovanje »na Senozeth« na katastrski mapi katastrske občine Salimlog lahko vidimo, da so bili kasneje po preselitvi v dolino prebivalci vasi še vedno najemniki te zemlje in so jo uporabljali za senožeti.

Urbar iz leta 1318 nam poleg neposredne omembe naselij »Troy« in »Hueblein« omenja tudi večje število na novo nastalih hub, katerih lokacija pa ni zapisana. Na podlagi zasledovanja kontinuitete ter drugih podatkov, pridobljenih iz analize posestne strukture, lahko tako prvič z veliko natančnostjo ugotovimo lokacijo omenjenih hub in vaških skupnosti. Zapis v urbarju »Ibidem due hube institute seruent in festo Georii anni CCCXXI«³⁵ se zelo verjetno nanaša na ustanovitev dveh hub v vasi Ravne. Da v omenjenem primeru res gre za prvi dve kmetiji v vasi Ravne, lahko sklepamo na podlagi podatkov v franciscejskem katastru. Iz analize katastrske mape za katastrsko občino Danje za območje vasi Ravne je videti primarno delitev zemlje na bloke. Ob nastanku še dveh kmetij, ki nam jih prikaže urbar iz leta 1492, pa se je obseg prvotnih dveh kmetij povečal in sorazmerno razdelil na štiri dele, kar je vidno s kasnejšo delitvijo zemlje na delce. Nadalje nam zapis v istem urbarju »Item in Zaeuritz due hube institute seruentes termino suprascripto CCCXXI«³⁶ prikaže še dve nastali hubi, ki sta bili ustanovljeni leta 1316 in sta začeli služiti leta 1321. Domnevamo, da gre pri omenjenem

³³ »Item datz dem Hueblein quatuor hube institute seruentes ano CCCXXIII in festo Iacobi« (Blaznik, 1963, str. 179).

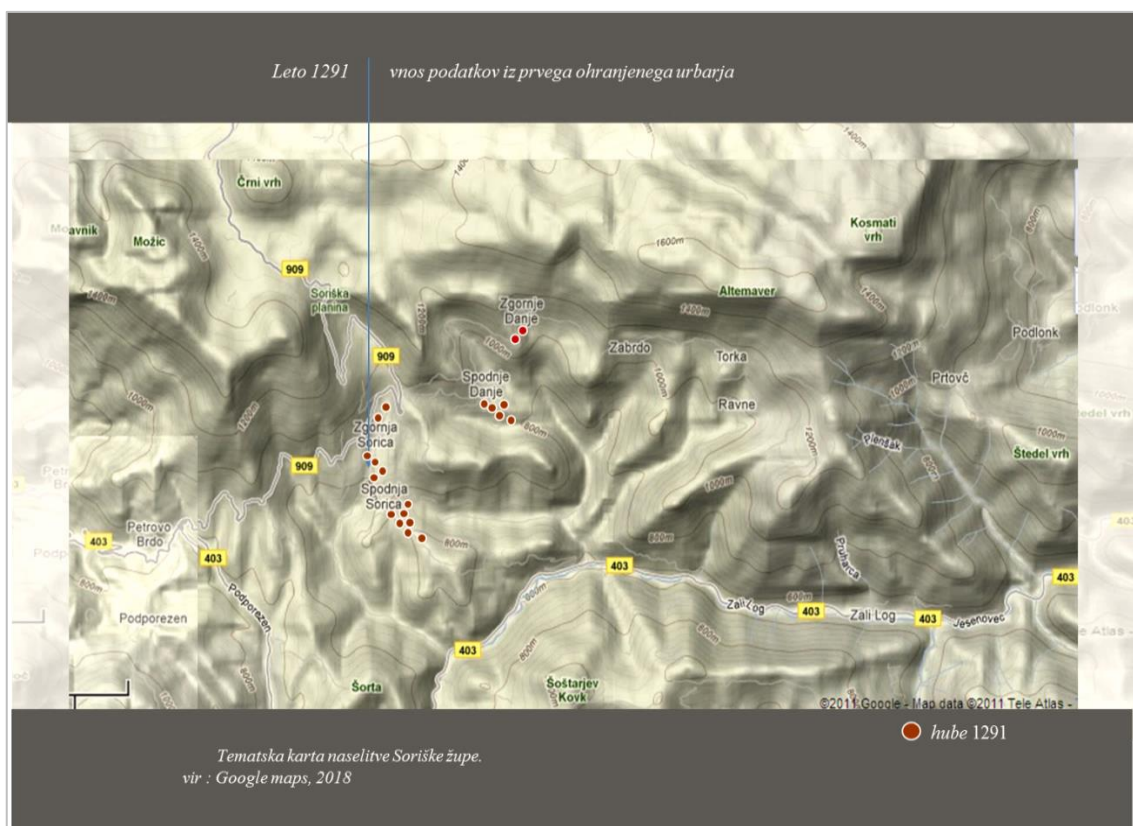
³⁴ (Markelj, 2011a).

³⁵ (Blaznik, 1963, str. 179).

³⁶ (Blaznik, 1963, str. 179).

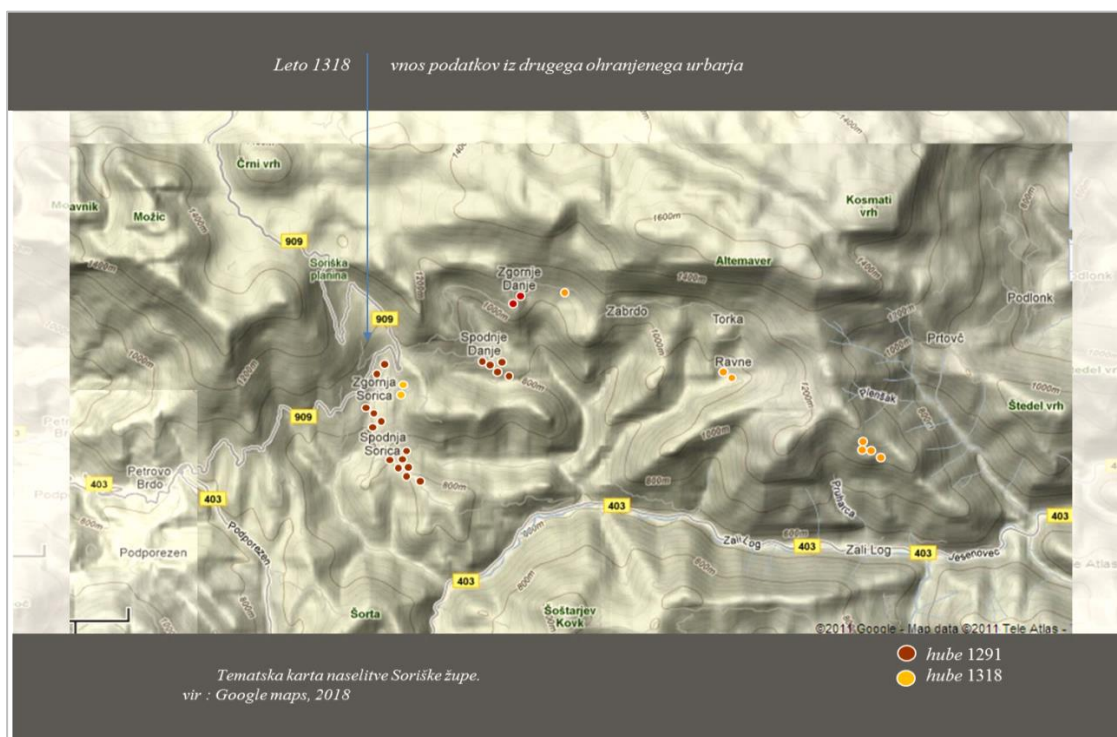
zapisu za kmetiji, ki sta se nahajali na območju, imenovanem V dolini (*nem. Im Thall*), ki se geografsko nahaja med Spodnjo in Zgornjo Sorico, ter se danes vodi kot del vasi Zgornja Sorica. Da v primeru zapisa v urbarju gre za kmetiji v zaselku V dolini, lahko predvidevamo glede na geografski položaj in potek smeri naselitve celotne soriške župe z zahoda proti vzhodu. Kdaj natančno pa so nastale vasi Zabrdno in Torka ter posamične kmetije znotraj vasi, pa je ob odsotnosti podatkov v prvih dveh ohranjenih urbarjih težko z natančnostjo določiti. Zagotovo so vaške skupnosti in posamezne kmetije znotraj njih obstajale že pred letom 1492, vendar ne pred letom 1318. Zelo verjetna je domneva, da so nastale že v 14. stoletju, kar vidimo glede na podatke posestne strukture, ki nam pokažejo, da so kajže, ki se pojavijo ob koncu 15. stoletja v vasi Zabrdno, nastale zunaj območij prvotne naselitve prvih kmetij, pri čemer je upravičeno sklepanje, da so se pojavile v kasnejšem obdobju, ko se je naselitev območja že zaključila. Za lažje razumevanje naselitev je spodaj prikazan tudi kronološki prostorski razvoj kmetij v zgornjem delu Selške doline.

Slika 8: Poselitev zgornjega dela Selške doline do leta 1291

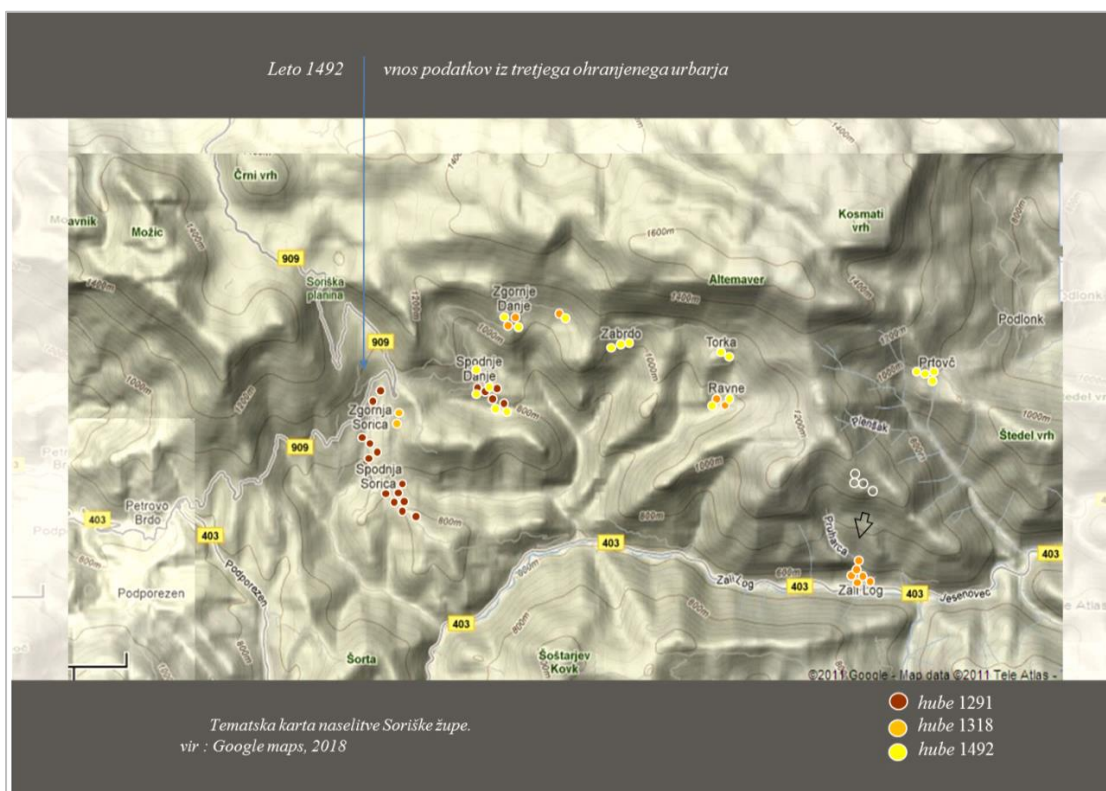

Vir: Povzetki raziskav disertacije Markelj, 2019.

Slika 9: Poselitev zgornjega dela Selške doline do leta 1318

Slika 10: Poselitev zgornjega dela Selške doline do leta 1492

Vir za sliki: Povzetki raziskav disertacije Markelj, 2019.

Ob naselitvi so najprej začele nastajati kmetije v bližini današnjih vaških jeder. Nekatere kmetije v vaseh Spodnje in Zgornje Danje, v zaselku Trojar ter v vasi Zabrdno in Ravne so se kasneje razdelile na dva dela, kar je lepo vidno na podlagi delitve zemlje v delce. V primeru kmetij, ki se kasneje niso delile, pa je v franciscejskem katastru vidna delitev na bloke. Najkasneje so na ozemlju začele nastajati tretjinske kmetije in kajže, katerih zemljišča se v zgornjem delu Selške doline vedno nahajajo stran od vaških središč na manj rodovitnem in težje dostopnem območju. Iz pregleda posestne strukture je vidno, da je bila povprečna velikost posamezne kmetije v prvi fazi razvoja približno 5,15 ha, pri čemer je posest kmetije obsegala njivske in travniške površine, kasneje pa še pašnike, ki so v nekaterih primerih nastali neposredno ob kmetijah ali pa na planinah. Medtem ko je bila velikost posamezne kmetije v prvi fazi razvoja v večini primerov enaka, lahko v naslednjih fazah razvoja opazimo, da se je obseg in velikost posamezne kmetije spreminjal (Markelj, 20219). Omenjeno je mogoče pripisati tako geografiji območja, na katerem je bila posamezna kmetija postavljena, kot tudi času nastanka kmetije, pri čemer so kmetije, ki so bile osnovane najprej, imele možnost krčenja večjega in z gospodarskega vidika bolj rodovitnega območja. Iz analize posestne strukture je tako vidno, da imajo prebivalci vasi Zgornje ter Spodnje Sorice, zaselka V dolini ter prebivalci vasi Zgornjih in Spodnjih Danj ter zaselka Trojar v najemu tudi zemljo na Soriški in Danjarski planini ter na planini Zgornji in Spodnji Irn, medtem ko so vasi, ki so nastale kasneje, morale izkrčiti večje površine v bližini kmetij ali na vzpetinah neposredno nad kmetijo.³⁷

Prav tako pomemben za razumevanje poselitvene slike ozemlja zgornjega dela Selške doline in kasneje razvoja kulturne krajine pa je tudi izdelan seznam kronološkega pregleda nastanka vsake posamezne kmetije v zgornjem delu Selške doline od ustanovitve do leta 1825. V raziskavi Markelj (2019) je bilo ugotovljeno, da so bile v letu 1291 najprej osnovane kmetije v Spodnji Sorici: Ekar, Untergasser, Pfeifer, Kristan, Kemperle, Tolz, Fidler, Kastner in Heberle, v Zgornji Sorici: Gasser, Schorl, Na Kerseh, Pacher in Konrad, v Spodnjih Danjah: Presel, Egard, Pögam, Mert in Jensterle. V letu 1310 sta bili osnovani dve kmetiji v Zgornjih Danjah: Adam in Geiger, v letu

³⁷ Najemniki kmetij na območju vasi Zabrdno so tako izkrčili zemljo predvsem na prostoru vzhodno od vasi, ki se imenuje »Stari Ravt«, medtem ko so prebivalci Torke in Raven izkrčili prostor nad vasmi v smeri Grebel vrha, katerega ime nakazuje na kmetijsko dejavnost, ki se je odvijala na omenjenem območju (grabljenje).

1316 pa kmetiji Thaller in Thaller³⁸ v zaselku V dolini pri Sorici, kmetija Troyer³⁹ v zaselku Trojar in kmetiji Jauch in Kobler v vasi Ravne. Med letoma 1318 in 1492 pa so bile osnovane še naslednje kmetije v Spodnjih Danjah: Loher, Richter, Koser, kmetija s hišno št. 10 (brez hišnega imena) in kmetija Marktl, v Zgornjih Danjah kmetiji Balanat in Mert, v zaselku Trojar kmetija Troyer,⁴⁰ v Zabrdi kmetije: Gasser, Heberle in Fidler, na Torki kmetija Torke in Torkar, v Ravnah pa sta bili na novo ustanovljeni še kmetiji Proctel in Drogonz.⁴¹

Slika 11: Prikaz kmetij Zgornjega in Spodnjega Trojarja z gospodarskim poslopjem v ozadju v zaselku Trojar v zgornjem delu Selške doline

Vir: Avtor, 2011.

³⁸ Današnji Zgornji in Spodnji Tolar v dolini.

³⁹ Današnji Spodnji Trojar.

⁴⁰ Današnji Zgornji Trojar.

⁴¹ Kmetije so opisane na podlagi hišnega imena, ki je opredeljeno v elaboratih franciscejskega katastra.

3 PODEŽELJE IN KULTURNA POKRAJINA V SLOVENIJI

Kulturne pokrajine odsevajo naravne in družbene značilnosti specifičnega območja (Perko, 1997), katerega izraz uporabljamo za pojmovanje dela zemeljskega površja. Sekundarno se je v preteklosti izraz pokrajina enačilo tudi s terminom regija, saj sta izraza vsebinsko komplementarna. Regija izhaja iz latinske besede »regio, regionis«, kar pomeni kraj, pokrajina, območje, meja (Urbanc, 2002). V začetku 19. stoletja postane pokrajina kot območje tudi predmet širšega metodološkega preučevanja številnih raziskovalcev v največji meri geografske stroke. Med prve, ki so v geografskem smislu terminološko koncipirali pomen oziroma definicijo pokrajine, štejemo Hommeyerja, ki pravi, da je pokrajina določen del ozemlja, ki je nekje vmes med pojmom (*nem. Gegend*) okoliš in (*nem. Land*) dežela. Omenjena definicija tako temelji na tradicionalnem pomenu besede (*ang. landscape*) pokrajina, ki poudarja konkreten, viden del površja (v Urbanc, 2002, str. 15).

3.1 KULTURNA POKRAJINA

Danes večje število deležnikov, ki se s pokrajino ukvarjajo, jo spreminjajo in raziskujejo, definirajo termin na različne načine. Ogrin (1989) tako navaja, da so pokrajinska območja z vidika ustvarjalnega gledišča lahko razumljena tudi kot imaginarna območja, ki predstavljajo delno namišljen oziroma idealiziran svet. Gams pravi, da so pokrajine »strukturno homogeni del zemeljskega površja, kakršen se javlja kot enkratna tvorba v prostoru in času« (Gams, 1986, str. 7). Gabrijelčič definira termin kot »svet, kjer prevladujejo naravi sorodni antropogeni elementi in naravnim podobni sistemi rabe tal, kar vse pogojuje sorazmerno visoko stopnjo njegove ekološke stabilnosti. (Gabrijelčič, 1985, str. 22). Navkljub različnim definicijam in strokovnim glediščem na termin pokrajine pa je večina raziskovalcev enotna, da kulturne pokrajine predstavljajo specifično prostorsko prepoznavnost, ki odraža naravne in kulturne značilnosti prostora in antropogene procese v njem. Tovrstna območja predstavljajo tako nekakšen prostorski kontinuum med urbaniziranimi in naravnimi območji, so območja biotske pestrosti, predstavljajo pestrost doživetij, vidno oblikovno privlačnost, privlačnost kulturne dediščine ter naravnih vrednot in tako skupno predstavljajo simbolno bogastvo izbranega zamejenega prostora, ki ga je treba varovati in ohranjati.

Različni raziskovalci izbranih strokovnih in znanstvenih disciplin tako obravnavajo termin kulturne pokrajine na različne načine, pri čemer posamezne definicije, ki jih uporabljajo in zagovarjajo, izhajajo iz raziskovalnega gledišča, ki ga vsak posamezni raziskovalec preučuje.

Bistveno je, da se zavedamo, da je kulturna pokrajina zmeraj odraz človekovega načina življenja in se z njegovim spreminjanjem skozi čas spreminja tudi sama. Te spremembe so do nedavnega potekale sorazmerno počasi in postopoma, danes pa se zaradi procesov globalizacije in z njo povezanih hitrih družbenopolitičnih in gospodarskih sprememb vse hitreje kažejo tudi v podobi kulturnih pokrajin.

3.2 NAČELA VARSTVA IN MOŽNOSTI RAZVOJA

Človek v pokrajino posega že tisočletja, pri čemer poseganja prinašajo nove oblike življenja in nove potrebe ljudi. V tem oziru je lahko varovanje zgolj posameznih elementov pokrajine, ki so prepoznani kot dediščina prednikov, problematično, saj naj bi snovna in nesnovna dediščina predstavljali nekaj, kar smo podedovali od svojih predhodnikov in kar naj bi predajali zanamcem takšno, kakršno smo prejeli. V danem primeru je tako v zadnjih nekaj desetletjih prevladal razmislek v smeri zaščite ne zgolj posameznih enot dediščine, ampak posameznih pokrajinskih območij, ki vsebujejo večje število med seboj prepletenih naravnih vrednot in objektov kulturne dediščine. Varovanje tovrstnih območij je tako danes v Sloveniji urejeno z zakonom o varstvu kulturne dediščine (2008), ki znotraj registra kulturne dediščine določa in vzpostavlja specifična zavarovana območja kulturne krajine v okviru samostojnih ali večplastnih zavarovanih območij, pri čemer je zagotovljeno varovanje tako naravne in kulturne sestavine okolja kot njun preplet.

Varovanje pa samo po sebi še ne prinese tudi razvoja. Zaščita oziroma varovanje, če zanjo ni pravilnega upravljalvskega načrta, lahko celo otežuje razvoj in posledično življenje prebivalcem, kar dolgoročno vpliva na simbolni pomen krajine in dolgoročno lahko vodi do fizičnih sprememb. Pri tem lahko pride do paradoksa, saj zaradi opustitve primarne rabe prostora ustvarjeni življenjski prostor izginja. Za vsako posamezno območje se je tako treba vprašati, do katere mere območje lahko vzdržujemo, kljub

temu da taka raba prostora, ki je privedla do omenjenega stanja v današnjem času, ni več vzdržna. Ohranjanje pokrajinske identitete zagotovo prispeva k njeni doživljajski vrednosti, kar je zlasti pomembno pri območjih, katerih težišče se usmerja k turizmu, pri čemer je treba paziti, da kulturna pokrajina kljub morebitnim posegom ohranja pestrost življenja nekega prostora in vseh njegovih prebivalcev, tako človeka kot živalskih in rastlinskih vrst.

Smernic za varstvo in upravljanje zavarovanih enot kulturne krajine je danes veliko, od tistih na lokalnem in nacionalnem nivoju do mednarodnih in svetovnih smernic. Med najpomembnejše za naše območje spada Evropska konvencija o krajini (Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o krajini [MEKK], 2003), katere podpisnica je tudi Slovenija. V njej je varstvo krajin opredeljeno kot zaveza k izvajanju ukrepov za ohranjanje in vzdrževanje pomembnih značilnosti oziroma lastnosti krajine; utemeljeni so z dediščinskimi vrednotami krajine, ki izhajajo iz njene naravne oblikovanosti in človekove dejavnosti; upravljanje krajin pomeni delovanje z vidika vzdržnega razvoja, ki naj zagotovi redno vzdrževanje krajine in usmerjanje ter usklajevanje sprememb, ki jih prinašajo družbeni, gospodarski in okoljski procesi; krajinsko načrtovanje pa pomeni odločno, v prihodnost usmerjeno delovanje z namenom, da izboljšujemo, obnavljamo ali ustvarjamo razvoj krajine, je zapisano v zakonu (MEEK, 2003). Razvoj podeželskega prostora v današnjem času je v največji meri pogojen z dobrim dostopom do ustrezne infrastrukture in dobro dostopnostjo do večjih urbanih središč, pri čemer je treba poudariti, da območja kulturne krajine v Sloveniji v današnjem času veliko bolj opredeljujejo dejavniki, kot so: praznjenje podeželskega prostora (demografski primanjkljaj) in propadanje vasi kot posledica pomanjkanja ustreznih delovnih mest za mlade in izobražene, slaba prometna dostopnost, opuščanje kmetijske rabe zaradi nedonosnosti in slabši dostop do javnih in socialnih storitev (Bratina Jurkovič, 2008).

Kompleksnost pokrajine v največji meri ustvarjajo drobno členjena zemljišča in pestra naravna vegetacija z gozdnim okvirjem, pri čemer pa zaradi ugodnih klimatskih pogojev in demografskih sprememb zaraščanje opuščenih zemljišč poteka naglo, in danes gozd prerašča že okrog 58 % slovenskega državnega ozemlja (Pisek, 2011). Kljub temu pa se še ohranja značilen vzorec v gozd okvirjenega kmetijskega zemljišča, ki je v slovenskem prostoru prisoten že več stoletij. Poselitev slovenskega prostora tako kot relief zaznamuje drobna členjenost. Človek je v preteklosti vasi postavljajl v iskanju

rodovitne zemlje in vode ter pogosto tudi zavetja, pri čemer so bile najboljše površine vedno namenjene kmetijski rabi, ki je bila osnova za preživetje. Vasi, zaselki in posamezne kmetije na podeželju so tako že zelo zgodaj v večji meri v času kolonizacije v zgodnjem in poznem srednjem veku začele izkazovati poseben zaznavni red. V celoto so nastanek pokrajine povezovale posamezne stavbe, ki so jih poleg prostorske organizacije povezovali še drugi vidiki (gradivo, način gradnje, enotne strešne kritine, pročelja ...), v katere so se vtkali tudi vplivi kultur sosednjih območij, in ki so oblikovali značilne arhitekturne regije, kot jih poznamo še danes. Razpršena poselitev, ki je sicer ponekod bila tradicionalno prisotna, je v zadnjih desetletjih v večji meri zaznamovala prostor v bližini urbanih območij, torej mest in industrijskih središč. V splošnem tako v današnjem času poselitev ozemlja odseva kulturne vplive in oblike nekdanjih političnih in upravnih razmer in ne nazadnje podnebnih pogojev, ki sekundarno opredeljujejo tudi današnjo podobo posameznih kulturnih pokrajin.

V povezavi s prihodnjim razvojem podeželskega prostora je treba najprej izpostaviti vidike, ki ga na dolgi rok v večjem obsegu spreminjajo kot ohranjajo. Med omenjene vidike tako lahko prištevamo: nenačrtno urbanizacijo podeželskega prostora, kjer lahko vidimo spreminjanje kmetij s strani novih lastnikov v počitniška bivališča, kar dolgoročno zaradi spremembe primarne dejavnosti prostora vodi v neenakomeren razvoj (Gosar, 1988, Ogrin, 2010, Salmič in Koderman, 2013). Med pomembne vidike spreminjanja lahko umestimo tudi večje infrastrukturne projekte, ki spreminjajo prostor na področju prometnih ali energetskih ureditev.⁴² Na področju kmetijstva se urejanje prostora prilagaja težki mehanizaciji, ki velikokrat zaradi lažje obdelave zahteva odstranitev pasov vegetacije, posameznih dreves in teras ter združuje manjše obdelovalne enote v večje površine z eno kulturo (Bratina Jurkovič, 2008). Spremembe načina pridelave v kmetijstvu, živinoreji in sadjarstvu narekujejo opuščanje tradicionalne kmetijske obdelave in pašništva ter posledično zaraščanje kmetijskih zemljišč ali pa v nasprotnem primeru prehod v ekstenzivno pridelavo. Na področju gozdarstva se dogajajo večji goloseki z namenom višjega zaslužka, kar ima za posledico delno ali celotno izgubo funkcije gozda.

⁴² Če jih na tem mestu naštejemo zgolj nekaj: izgradnja večjih cestnih vozlišč, avtocest, železniških prog, zadrževalnikov oziroma vodnih jezov, transformatorskih postaj in visoko napetostnih električnih vodov, večjih viaduktov, predorov, regulacija rek.

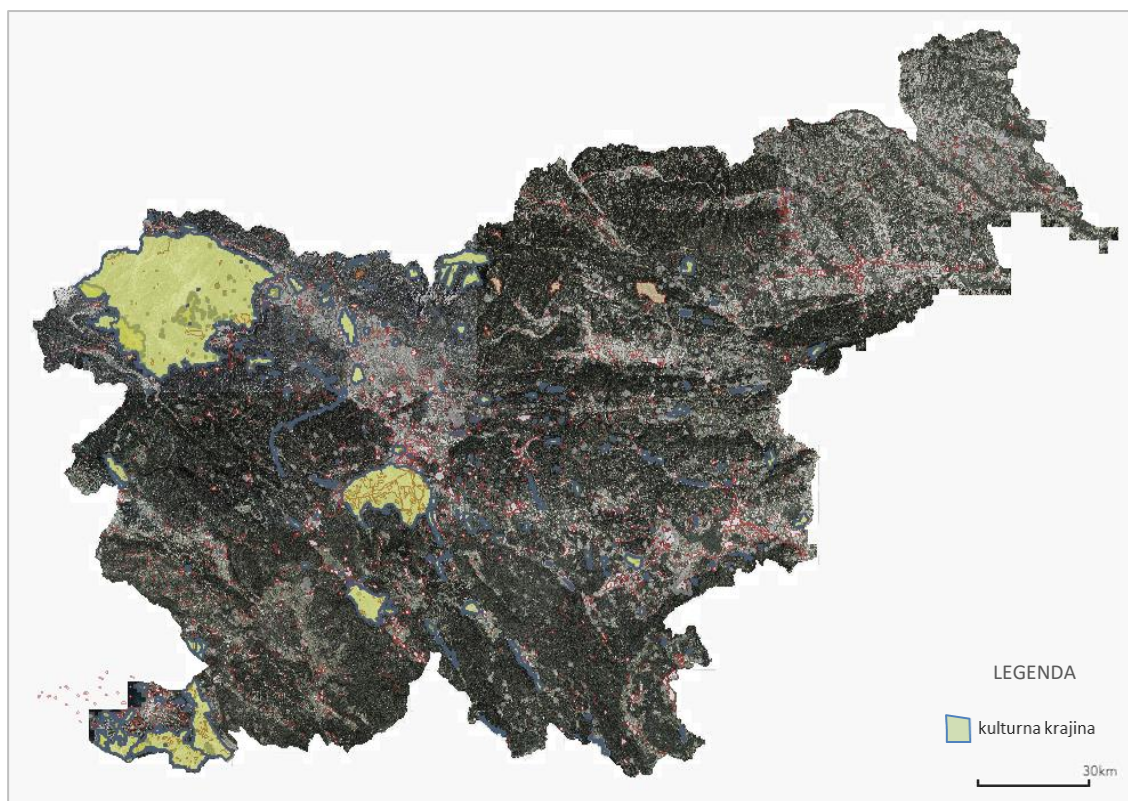
Prav tako kot nekatere našteve panoge ima tudi turizem ob nepravilnem načrtovanju lahko negativen vpliv na razvoj prostora, pri čemer je pomembno poudariti, da lahko turizem ob pravilnem načrtovanju v današnjem času ob sonaravnem kmetijstvu na območjih kulturne krajine ustvarja blaginjo in možnost za preživetje lokalnega okolja brez večjih oziroma korenitejših posegov. Uvajanje turizma kot dopolnilne dejavnosti na kmetijah lahko pomembno prispeva k ohranjanju kmečkih gospodarstev in preko neposrednega trženja lastnih pridelkov in proizvodov prispeva k ohranjanju kulturne pokrajine, ki je po večini tudi pomemben dejavnik privlačnosti prostora za obiskovalce. Ima pa turizem lahko tudi negativen vpliv na razvoj. Le-ta se kaže zlasti v obliki umeščanja večjih turističnih namestitvenih objektov, ki niso skladni s prostorskim kontekstom, in v obliki umeščanja dejavnosti, ki niso kompatibilne z okolico, bodisi po vsebini ali po obsegu (Lampič, et al., 2012), kar vodi do degradacije okolja oziroma v pojav prekomernega turizma.

3.3 ZAVAROVANA OBMOČJA KULTURNE KRAJINE V SLOVENIJI IN V ZGORNJEM DELU SELŠKE DOLINE

Slovenija se glede na raznolikost velikega števila naravnih danosti in tipov pokrajin umešča v sam vrh evropskih držav. Zaradi stičišča Alp, Panonske nižine in Sredozemlja je na relativno majhnem območju mogoče najti veliko število pokrajinskih vzorcev, ki so se oblikovali pod vplivom različnih naselitvenih, političnih in administrativnih struktur v preteklosti, sprememb življenjskih razmer, različnih obdobj deagrarizacije, v novejšem času pa tudi pod vplivom sprememb v poselitvenem vzorcu, rekreacijskih in turističnih ureditev, gradnje počitniških naselij, razvoja infrastrukture in posodabljanja kmetijskih zemljišč. Kulturne pokrajine v Sloveniji tako v primerjavi z bližnjo okolico še v današnjem času izkazujejo veliko stopnjo kontinuitete, saj krajinski vzorci v večji meri niso bili deležni sodobnih (intenzivnih industrijskih) preurejanj kmetijskih zemljišč, ki so izrazito preobrazila podobo krajin nekaterih dežel predvsem v Združenih državah Amerike (na mestih intenzivnega kmetijstva v več zveznih deželah ob reki Misisipi), na zahodu Evrope (na primer na severu Nemčije in na Nizozemskem) in v soseščini (v italijanskih pokrajina Benečija (*ital. Veneto*), Lombardija, Emilija Romanja (*ital. Emilia Romagna*) in Furlanija (*ital. Friuli Venezia Giulia*)), in tako še danes kažejo sorazmerno visoko stopnjo ohranjenosti.

V Sloveniji imamo skupno 318 enot,⁴³ ki so zavarovana kot območja kulturne krajine (Register kulturne dediščine RKD, 2020). Na sliki spodaj so označena z zeleno-rumeno barvo in modro obrobo. Posamezne enote so razprostrte po celotnem območju države, pri čemer je večjo koncentracijo le-teh mogoče zaznati na zahodu. Med seboj se posamezne enote kulturne krajine razlikujejo po velikosti in prepletu naravne in kulturne dediščine, ki jo varujejo. Velika večina območij kulturnih krajin se nahaja na teritoriju večjih zavarovanih območij, kot so narodni, krajinski in regijski parki ali območij Nature 2000. Prav tako pa so območja kulturne krajine prekrivna območja z večjim številom na državni oziroma lokalni ravni zavarovanih naravnih in kulturnih vrednot, varovanih gozdov, porečij in jam. Vsako območje kulturne krajine se vodi v Registru nepremične kulturne dediščine pod samostojno enotno številko dediščine oziroma EŠD številko, ki ga ureja Pravilnik o Registru kulturne dediščine.

Slika 12: Z zeleno barvo označena območja kulturne krajine na satelitskem posnetku površja Slovenije iz leta 2020

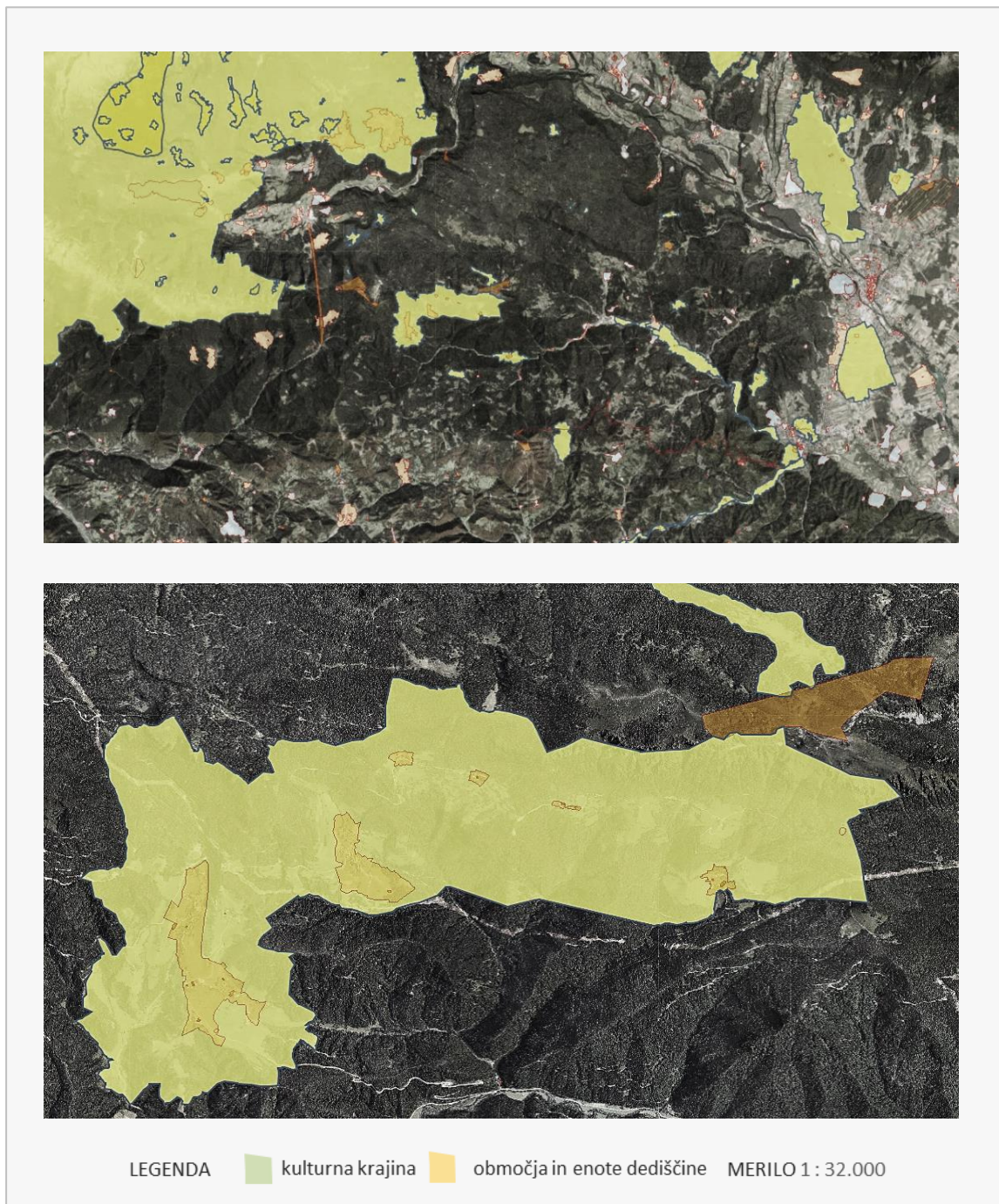

Vir: Register kulturne dediščine RKD, 2020.

⁴³ Seznam vseh zavarovanih enot kulturne krajine je dostopen na <http://www.rkd.situla.org/>.

Območje kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline se vodi pod enotno številko dediščine 12620, katerega uradno ime je Kulturna krajina Sorica-Danje-Torka. Območje je bilo v register vpisano 8. maja leta 2003.

Slika 13: Z zeleno barvo označena območja kulturne krajine na satelitskem posnetku površja severozahodnega dela Slovenije

Vir: Register kulturne dediščine RKD, 2020.

Celotno območje krajine obsega 9.874.713,46 m² in se v celoti nahaja znotraj ozemlja Občine Železniki. Najvišja točka območja se nahaja na območju vrhov Ratitovca (Altemaver na višini 1678 m. n. v.), najnižja pa v dolini Soriškega potoka na višini 675 m. n. v., ki je eden večjih pritokov Selške Sore. V Registru nepremične kulturne dediščine za območje kulturne krajine piše, da tod gre za mozaično kulturno krajino, ki obdaja visokogorske vasi in zaselke, vpete v pobočja. Na strminah prevladujejo gozd in travniki s sadovnjaki, na pomolih in slemenih se pojavljajo njive; obcestna ali gručasta naselja ustvarjajo izreden prostorski vtis (Register kulturne dediščine RKD, 2020).

Na tem mestu dodajmo še, da zgornji del Selške doline spada med območja v Sloveniji, kjer je pokrajinska komponenta pokrajine še posebej izstopajoča. Vasice na južnih prepadnih stenah ratitovškega pogorja so zaradi zgodovinskih ter naravnogeografskih danosti po Strategiji prostorskega razvoja Slovenije uvrščene med območja, ki veljajo kot prepoznavna območja Slovenije z vidika kulturnega in simbolnega pomena pokrajine (točka 6, poglavje 3.1. v SPRS 2004). Geografsko gledano gre za območje, kjer Julijske Alpe in na splošno gorski masiv vzhodnih Alp počasi prehaja v predalpski svet ter tako ustvarja specifične geološke in geomorfološke oblike, ki so redkost tudi na drugih območjih.

Območje kulturne krajine Sorica-Danje-Torka je sklenjeno območje, v sklopu katerega se nahaja tudi širše območje Nature 2000 Jelovica in Ratitovec, kamor spadajo tako območja PSCHA in SPI, varovani gozd pod Ratitovcem (ident. št. 03103), nadalje območja naravnih vrednot Ratitovec (ident. št. 253), Danjarske in Nidrarske grape (ident. št. 7991), Šteinpoh (ident. št. 7985) ter Selške Sore (ident. št. 272) in večje število samostojnih enot naravnih vrednot, kamor uvrščamo: Štiri lipe pri cerkvi v Sorici⁴⁴ (ident. št. 3940), Poševno ali stopnjasto brezno Grintloch (ident. št. 46901), Brezno pod žičnico (ident. št. 46905) in Jamo pod žičnico (ident. št. 46905).⁴⁵

Nabor naravnih vrednot pa na preučevanem območju dopolnjuje tudi kulturna komponenta, saj so vasice kakor tudi posamezne strukture znotraj vasi kot krajinske vedute izjemne v slovenskem prostoru predvsem zaradi tesne povezave s srednjeveško

⁴⁴ Štiri lipe pri cerkvi v Sorici so zavarovane tudi kot dendrološki naravni spomenik.

⁴⁵ Register naravnih vrednot je opredeljen z Zakonom o ohranjanju narave (2020), v obliki seznama in interaktivni obliki pa dostopen na portalu Agencije RS za okolje in v Atlasu okolja (Atlas okolja, 2020).

freisinško kolonizacijo in naselitvijo Tirolcev iz okolice Innichena, ki je ustvarila in kasneje ohranjala tukajšnjo pokrajino vse od konca 13. stoletja.

Znotraj zavarovanega območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka tako umeščamo tudi območja nesnovne naselbinske kulturne dediščine ter posamezne zavarovane enote kulturne dediščine, kamor uvrščamo:

- Območje Spodnja Sorica, Zgornja Sorica, Doerfle (EŠD 12109),⁴⁶ ter enote: Spomenik Ivanu Groharju (EŠD 17320), Cerkev Svetega Nikolaja v Sorici (EŠD 2286), Skupni grob padlih (EŠD 21072), Domačija Spodnja Sorica št. 9 s hišnim imenom Pr' Kemprlu (EŠD 12086), Domačija Spodnja Sorica št. 12 s hišnim imenom Pr' Fajfar (EŠD 12087), Hiša Spodnja Sorica št. 17 Pri Mežnarčku (EŠD 12085), Groharjeva rojstna hiša (EŠD 7251), Kašča pri hiši Spodnja Sorica 19 (EŠD 12088), Tauševa kajža (EŠD 21846), Domačija Zgornja Sorica 38 s hišnim imenom Pr' Konrad (Pri Konrad) in enota Kašča pri hiši Zgornja Sorica 32 s hišnim imenom Zgornji Tolar (EŠD 12105). Natančen prostorski izris območja in enot se nahaja v prilogi 1.
- Območje Spodnje Danje (EŠD 20462)⁴⁷ ter enota Cerkev sv. Marka (EŠD 2287). Natančen prostorski izris območja in enote se nahaja v prilogi 2.
- Območje Zgornje Danje (EŠD 12111).⁴⁸ Natančen prostorski izris je v prilogi 3.
- Območje Zgornje Danje Zaselek Trojar (EŠD 20385)⁴⁹ ter enota Hiša Zgornje Danje 8 s hišnim imenom Spodnji Trojar (EŠD 12106). Natančen prostorski izris območja in enote se nahaja v prilogi 3.

⁴⁶ Gorska razložena vas, razdeljena na dva dela: Spodnjo Sorico z več gručami hiš in daleč vidno cerkvijo in Zgornjo Sorico, katere staro jedro je stisnjeno v grapi. Območje je omenjeno že 973 leta, pri čemer so leta 1283 območje naselili kolonisti iz Pustriške doline (Register kulturne dediščine RKD, 2020).

⁴⁷ Gručasta vas z izrazito silhueto. Objekti so nanizani ob vaški poti in z večjo travno ploskvijo in kozolci na slemenu, ki predstavlja prostorsko dominantno (Register kulturne dediščine RKD, 2020).

⁴⁸ Zaselek z izstopajočim objektom na pobočju z izrazito silhueto, ki z lego, prostorsko zasnovno in gabariti predstavlja dominantno v prostoru (Register kulturne dediščine RKD, 2020).

⁴⁹ Zaselek sestavljata dve domačiji, postavljeni druga pod drugo, obrnjeni s čelno fasado proti dolini. Pod zaselkom so senožeti in kozolci. Zaradi izpostavljenosti lege in zasnovi predstavlja dominantno v prostoru (Register kulturne dediščine RKD, 2020).

- Območje Zabrda (EŠD 12614)⁵⁰ z enotama Hiša v vasi Zabrdo 2 (EŠD 26063) in Domačija v vasi Zabrdo 7 (EŠD 12596). Natančen prostorski izris območja in enot se nahaja v prilogi 4.
- Območje Raven v Selški dolini (EŠD 12107)⁵¹ z enotama Hiša št. 8 s hišnim imenom Pr' Koblar (EŠD 12067) in Domačija s hišno št. 5 (EŠD 12065). Natančen prostorski izris območja in enot se nahaja v prilogi 5.

Poleg posameznih zavarovanih območij in enot kulturne dediščine in naravnih vrednot pa na območju kulturne krajine Sorica-Danje-Torka najdemo tudi posamezne zavarovane enote nesnovne kulturne dediščine, ki so vpisane v Registru nesnovne kulturne dediščine Slovenije:

- Lovska kultura (EID 2-00046).⁵² Lovska družina Sorica, ki pokriva območje zgornjega dela Selške doline, je v letu 2019 praznovala 60 let od začetkov prvega lovskega združenja na tem območju.
- Godbeništvo (EID 2-00031).⁵³ V Sorici že desetletja deluje lokalni orkester Orfej, v katerem so združeni prebivalci iz podratitovških vasi.
- Čebelarstvo (EID 2-00066)⁵⁴ in Prevozno čebelarstvo (EID 2-00070).⁵⁵ Območje pod Ratitovcem zaradi naravnih danosti, podnebja in lege ter bogate favne ponuja odlične pogoje za čebelarjenje.

⁵⁰ Objekti v zaselku so nanizani pod glavno potjo, razen treh na zahodni strani. Silhueta naselja zaradi zaraščajočih površin ni izrazita, vendar je še jasna zaradi konfiguracije (Register kulturne dediščine RKD, 2020).

⁵¹ Zaselek sestavlja gruča stavb. Del teh stavb je razvrščen v niz v smeri sever-jug. Območje so v 13. stoletju kolonizirali tirolski kmetje (Register kulturne dediščine RKD, 2020).

⁵² Lovska kultura je vrsta med seboj tesno povezanih aktivnosti trajnostne rabe, upravljanja in varovanja prostoživečih vrst divjadi in njihovega okolja ter šeg in navad, ki so del vsakdana slovenskih lovcev (Register nesnovne kulturne dediščine, 2020).

⁵³ Godbeništvo je oblika družbenega delovanja glasbenikov v okviru godb na pihala, kjer igrajo na pihala, trobila in tolkala. Razširjeno je po celotni Sloveniji in ima dolgo tradicijo (Register nesnovne kulturne dediščine, 2020).

⁵⁴ Tradicionalno čebelarstvo je kmetijska dejavnost gojenja čebel v gospodarske namene in preživljanje prostega časa. Slovenski čebelarji so razvili posebno znanje gradnje čebelnjakov ter oskrbovanja čebeljih družin in močno stanovsko organiziranost (Register nesnovne kulturne dediščine, 2020).

⁵⁵ Prevozno čebelarstvo je prevažanje čebel v panjih za boljše izkoriščanje čebelje paše. Pri tem je treba poznati tehnologijo čebelarjenja in prevažanja, lastnosti medovitih rastlin, pozorno spremljati vremenske razmere in poznati ustrezno zakonodajo (Register nesnovne kulturne dediščine, 2020).

4 OPREDELITEV STANJA NA PODROČJU PROSTORA IN INFRASTRUKTURE V ZGORNJEM DELU SELŠKE DOLINE

Prostor je živ organizem in se nenehno spreminja, nanj pa v daljšem časovnem obdobju vplivajo družbene, ekonomske in politične spremembe, ki s svojo strukturo spreminjajo oziroma narekujejo način in potek življenja prebivalcev.

Območje zgornjega dela Selške doline se začne v večji meri razvijati z naselitvijo Tirolcev in ustanovitvijo posameznih vasi in zaselkov konec 13. stoletja. Pred tem nam najdeni arheološki artefakti in izvedena sondiranja na površju ne kažejo na stalno naselitev oziroma poselitev. V času visokega in poznega srednjeveškega obdobja je bilo na območju zgornjega dela Selške doline ustanovljenih devet vasi in večje število samotnih kmetij, tretjinskih kmetij oziroma kajž, med katerimi je velika večina na območju vidna še danes. Zgornji del doline predstavlja gorato območje, kjer se naselbine v povprečju nahajajo na nadmorski višini med 800 in 1200 m. n. v.⁵⁶ Po večini gre za gručaste vasi ali delno razložene vasi na strmih pobočjih s posameznimi samotnimi kmetijami ali kajžami na bližnjih vzpetinah ali v manjših dolinah ob vodi, ki je tovrstnim enotam v preteklosti predstavljala osnovo za preživetje.

Slika 14: Pogled na predel kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline na območju vasi Zabrdno

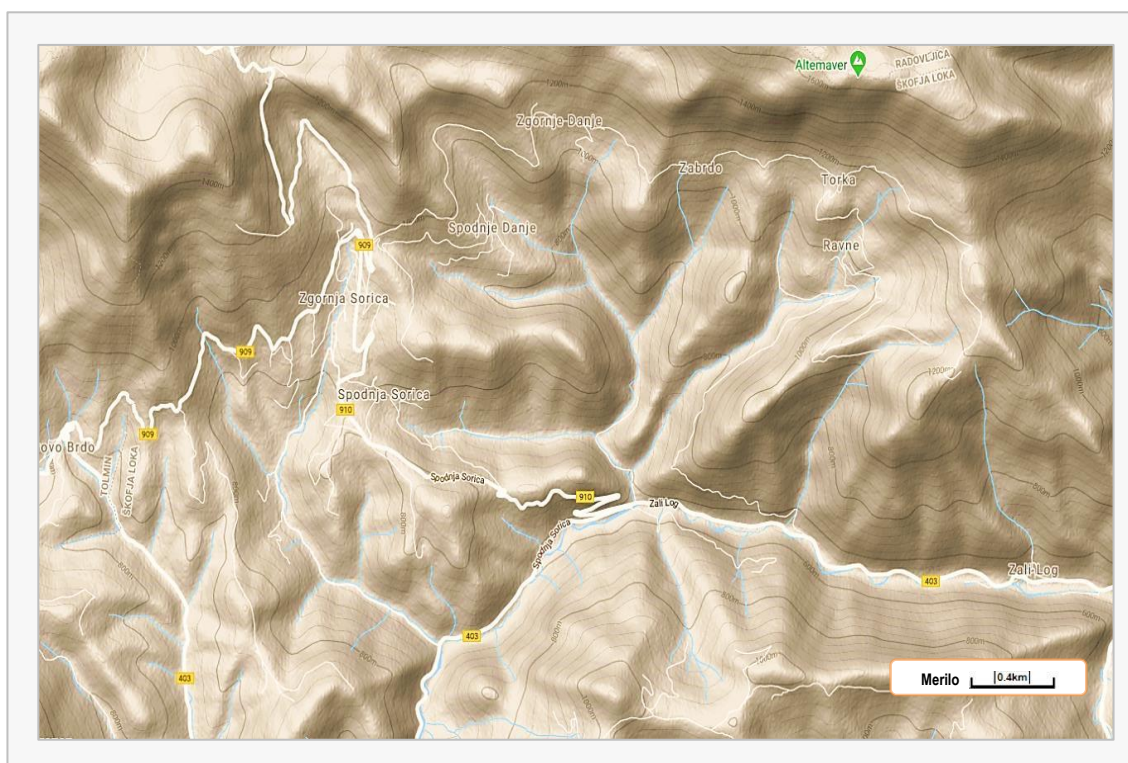

Vir: Avtor, 2011.

⁵⁶ Najvišje ležeče naselje je Torka z 1168 m. n. v., najnižje ležeče naselje pa je vas Spodnja Sorica, kjer je na referenčni točki gostišča Macesen nadmorska višina 826 m (Atlas okolja, 2020).

Območje je s sosodnjimi kraji oziroma večjimi naselji povezano preko regionalne ceste št. 403,⁵⁷ ki območje povezuje z Železniki (upravnim in administrativnim središčem), od katerega so naselja v povprečju oddaljena 15 km (Google maps, 2020). Cestni kraki pa se nadalje preko te iste regionalne cestne povezave št. 403 povezujejo še s sosodnjimi območji Baške grape oziroma Baške doline in Tolmina (41 km) ter preko regionalne cestne povezave št. 909⁵⁸ in 910⁵⁹ čez prelaz Soriška planina oziroma Bohinjsko sedlo še z Bohinjsko Bistrico (20 km) in širšim območjem Bohinjske doline (Google maps, 2020). Na območju poleg regionalnih cest najdemo tudi večje število manjših lokalnih oziroma tako imenovanih občinskih cest, ki so po večni še makadamske, določeni odseki pa se v zadnjih letih tudi asfaltirajo.

Slika 15: Prikaz pomembnejših cestnih povezav in njihove kategorizacije v zgornjem delu Selške doline

Vir: Satelitski posnetek (Google maps, 2020).

⁵⁷ Regionalna cesta Bača–Petrovo Brdo–Področje–Češnjica–Škofja Loka je na nacionalni ravni kategorizirana kot regionalna cesta II. reda (R2) (Uredba o kategorizaciji državnih cest, 2020).

⁵⁸ Regionalna cesta Bohinjska Bistrica–Vresje–Sorica–Petrovo Brdo je na nacionalni ravni kategorizirana kot regionalna cesta III. reda (R3) (Uredba o kategorizaciji državnih cest, 2020).

⁵⁹ Regionalna cesta Sorica–Področje je na nacionalni ravni kategorizirana kot regionalna cesta III. reda (R3) (Uredba o kategorizaciji državnih cest, 2020).

Med najpomembnejše lokalne cestne povezave tako spadata povezavi Rotk-Spodnje Danje (št. ceste 494050)⁶⁰ in Rotk-Šurk (št. ceste 494060),⁶¹ ki povezujeta območje Sorice z ostalimi podratitovškimi vasmi, ter povezava Soriški Potok-Sorica (Pintar) (št. ceste 494160),⁶² ki povezuje območje manjše doline Soriškega potoka s Sorico. Poleg lokalnih cest pa na območju povezljivost prebivalcev omogočajo tudi posamezne gozdne oziroma služnostne ceste in poti, ki so pretežno namenjene uporabi lokalnih prebivalcev. Ker gre za gorsko območje, je povezljivost le-tega z javnim transportom omejeno zgolj na avtobusno povezavo z večjimi naselji v okolici. Avtobusna povezava tako zagotavlja javni transport med Sorico in Železniki ter med Sorico in Škofjo Loko v času dni šolskega pouka nekajkrat na dan (Arriva, 2020), pri čemer pa so najbližje postaje železniškega prometa oddaljene več kilometrov (Podbrdo 11 km, Bohinjska Bistrica 20 km in Škofja Loka 29 km).

Stanje prostora v današnjem času še kaže na ostanke preteklosti, ki ga je skozi stoletja oblikovala do današnje podobe (Markelj in Ivankovič, 2015). Primarna dejavnost na omenjenem območju je bila skozi stoletja od naselitve kmetijstvo (živinoreja, pašništvo, kmetijska pridelava, sadjarstvo) ter v manjši meri tudi obrtništvo, pri čemer so obrtniške delavnice slonele na predelavi surovin in materialov lokalnega okolja in naravnih danosti prostora.

V današnjem času se prebivalci v veliki meri preživljajo z delom v industrijskih obratih v dolini (predvsem v Železnikih, Škofji Loki in Kranju). Od nekdaj prevladujoče panoge kmetijstva in njemu pridruženih panog pa je danes odvisnih zgolj nekaj kmetij oziroma prebivalcev, pa še ti ne več v celoti, saj kmetijstvo v tem goratem svetu tako kot na sorodnih območjih v Sloveniji in Evropi ne daje več možnosti za dolgoročno preživetje. Prebivalci se tod preživljajo tudi z delom v obrtniških delavnicah in kot samostojni podjetniki, pri čemer kot osnovni material večine dejavnosti prevladuje les. Na samem območju kulturne krajine ni večjih industrijskih obratov ali podjetij, ki bi zaposlovala večje število ljudi.

⁶⁰ Lokalna cesta Rotk-Spodnje Danje je bila kategorizirana in se vodi kot lokalna občinska cesta v okviru Občine Železniki na podlagi Odloka o kategorizaciji občinskih cest v Občini Železniki (2020).

⁶¹ Lokalna cesta Rotk-Šurk je bila kategorizirana in se vodi kot lokalna občinska cesta v okviru Občine Železniki na podlagi Odloka o kategorizaciji občinskih cest v Občini Železniki (2020).

⁶² Lokalna cesta Soriški Potok-Sorica-Ejbnar-Pintar je bila kategorizirana in se vodi kot lokalna občinska cesta v okviru Občine Železniki na podlagi Odloka o kategorizaciji občinskih cest v Občini Železniki (2020).

V zadnjih nekaj letih pa je na območju v porastu tudi več storitvenih dejavnosti, predvsem na področju turizma, pri čemer lahko izpostavimo povečanje števila prenočitvenih kapacitet in objektov z gostinsko ponudbo. Pri razvoju turizma je spodbuden podatek, da se s turistično dejavnostjo ukvarjajo predvsem domačini in ne večja korporativna podjetja, katerih lastništvo ni vezano na lokalni prostor. Na podlagi Odloka o turistični in promocijski taksi v Občini Železniki (2020) se tudi pobrani delež takse vrne v lokalno okolje za razvoj turizma in prostorsko urejanje krajev in okolice.

Pregled stanja prostora v zgornjem delu Selške doline je smiselno zaključiti z opažanjem, da območje nedvomno kaže na velik razvojni potencial na področju turizma, pri čemer pa mora le-ta biti vzdržen in v skladu z vsemi smernicami razvoja prostora na tem zavarovanem območju.

Slika 16: Nova pridobitev na področju turizma je gostišče in penzion Lajnar na Soriški planini.

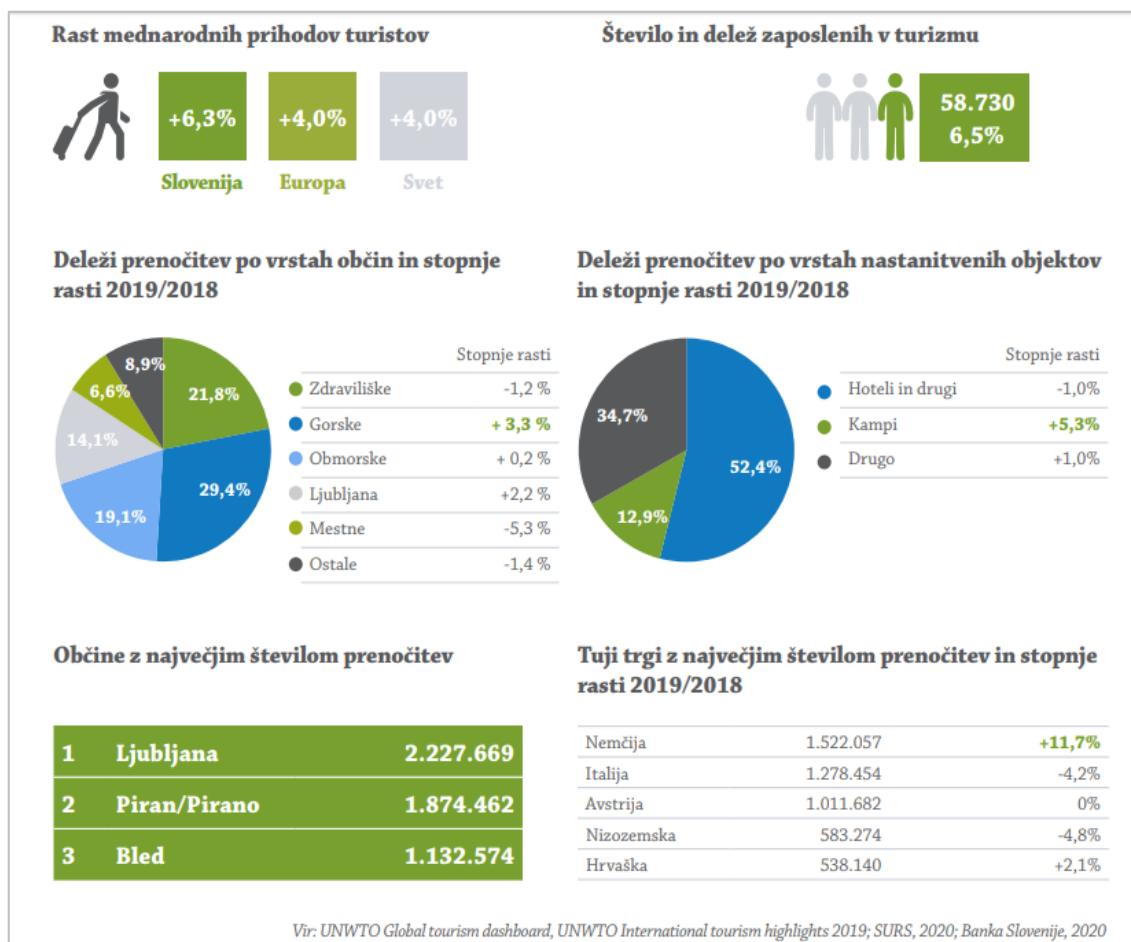
Vir: Avtor, 2019.

5 STANJE TURIZMA V SLOVENIJI IN V OBČINI ŽELEZNIKI

Turizem v Sloveniji je danes pomembna gospodarska panoga. Delež turističnega bruto domačega dohodka (BDP) v celotnem BDP obsegu na državni ravni je v letu 2019 predstavljal 5,3 % (Statistični urad Republike Slovenije [SURŠ], 2020a).

Spodbudni so tudi podatki o rasti, saj je bilo leta 2019 mogoče zaznati 1,5 % rast prilivov iz naslova izvoza turističnih potovanj ter visoko skupno rast prihoda turistov (za 5 %) in prenočitev turistov (za 0,5 %).⁶³

Slika 17: Prikaz analize ključnih statističnih podatkov o stanju slovenskega turizma

Vir: Turizem v številkah (2020) Slovenske turistične organizacije.

⁶³ V letu 2019 je bilo v Sloveniji mogoče zaznati 6.229.573 prihodov turistov in 15.775.331 prenočitev turistov ter bilo ustvarjenih skupaj 2,75 mrd. EUR prilivov iz naslova izvoza potovanj (SURŠ, 2020a).

Regionalno gledano so določeni predeli oziroma posamezne destinacije turistično bolj razvite. Glede na delež turističnih prenočitev po vrstah občin 2018/19 (SURs, 2020a) lahko vidimo, da na državni ravni prednjačijo gorske občine z 29,4-odstotnim deležem, sledijo jim zdraviliške z 21,8-odstotnim deležem in obmorske z 19,1-odstotnim deležem. Med občine z največjim številom nočitev v Sloveniji umeščamo Ljubljano (s skupno 2.227.669 prenočitvami), Piran (s skupno 1.874.462 prenočitvami) in Bled (s skupno 1.132.574 prenočitvami) (slika 16). Na makro ravni pa lahko na podlagi strukture, ki jo določa Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma, vidimo, da je največ prenočitev in prihodov zabeleženih znotraj Alpske Slovenije, ki ji sledi Mediteransko-kraška Slovenija, nadalje pa še Termalno-panonska Slovenija in Ljubljana ter osrednja Slovenija (Turizem v številkah, 2020).

Vidimo lahko, da največ tujih turistov v Slovenijo prihaja iz evropskih držav (51 %). Od naštetih imajo najvišji delež nočitev gostje iz Nemčije. Le-ti so v letu 2019 ustvarili skupno 1.522.057 nočitev, kar predstavlja 13,39-odstotni tržni delež. Nemškimi gostom sledijo Italijani, ki so ustvarili 1.278.454 nočitev, kar predstavlja 11,24-odstotni tržni delež in Avstrijci z 1.011.682 nočitvami in 8,9-odstotnim tržnim deležem (slika 16). Prav tako pa lahko ugotovimo, da je indeks 2018/19 pri vseh ključnih trgih višji, pri čemer je najvišjo stopno rasti mogoče opaziti pri nemških gostih, kjer je indeks 111,7 % (Turizem v številkah, 2020).

Če turizem nadalje analiziramo v sklopu širše slike celotnega gospodarskega razvoja v Sloveniji, je treba poudariti, da se na splošno gospodarstvo na državni ravni iz »tradicionalno industrijskega le počasi spreminja v storitveno družbo« (Benčina, 2006, 11). Proces spreminjanja, prestrukturiranja oziroma uvajanja novih gospodarskih panog je dolgotrajen postopek, zato v veliki meri še danes znotraj posameznih makro in mikro regij oziroma posameznih občin prevladujejo nekatere tradicionalno pomembne industrijske panoge, ki predstavljajo gospodarsko gonilo in razvoj lokalnega območja. Slednje je značilno tudi za širšo škofjeloško regijo (Upravno enoto Škofja Loka) oziroma štiri občine, ki jo sestavljajo (Škofja Loka, Gorenja vas-Poljane, Železniki in Žiri), ki izkazuje nadpovprečne podatke, kar se tiče državnega povprečja pri razvoju industrijskih in visokotehnoloških gospodarskih panog, ter manjšo stopnjo razvoja na področju storitvenih dejavnosti, kamor uvrščamo tudi turizem.

Škofjeloška regija (Upravna enota Škofja Loka), natančneje destinacija Škofja Loka, je po strategiji trajnostne rasti slovenskega turizma uvrščena med 36 vodilnih destinacij v Sloveniji ter jo prištevamo znotraj makro regije Ljubljana in osrednja Slovenija. Ena izmed štirih enot destinacije pa je tudi Občina Železniki, katere zajeten del predstavlja območje zgornjega dela Selške doline.

Občina Železniki se glede na nacionalno raven uvršča med območja z nižjo stopnjo zabeleženih prihodov in prenočitev turistov, pri čemer je delež prihodov turistov na nacionalni ravni opredeljen pod 0,09 % vseh prihodov turistov v enoletnem obdobju. V letu 2014 je tako občina zabeležila skupno le 433 prihodov in 875 nočitev turistov. Prav tako je indeks prihodov in prenočitev turistov med letoma 2008 in 2014 ostal na enaki ravni 99,49, kar kaže na večletno stagnacijo. Za primerjavo lahko vzamemo sosednjo Občino Škofja Loka, kjer je indeks za enako obdobje znašal 219,1, kar pa kaže na visoko rast (povzeto po: Strategiji turizma za Škofjeloško območje 2020+ in SURS, 2014).

Omeniti je treba, da se je statistika prihodov in prenočitev turistov v Občini Železniki v zadnjih letih (od leta 2015 do 2018) občutno izboljšala, saj lahko vidimo, da so skupni prihodi domačih in tujih turistov v letu 2018 narasli na 4.819 turistov letno, nočitve pa na 6.239 turistov letno (SURS, 2019).⁶⁴

Prav tako nam podatki, ki spremljajo izvajanje Strategije turizma za Škofjeloško območje 2020+, kažejo na izboljšanje večjega števila parametrov, ki merijo razvoj turizma na tem območju. Zgolj za zadnje obdobje, za katerega imamo na voljo vse

⁶⁴ Statistični urad Republike Slovenije (SURS) je v začetku leta 2019 spremenil način pridobivanja podatkov o prihodih in prenočitvah turistov ter o turističnih nastanitvenih zmogljivostih v Sloveniji. Do leta 2018 je SURS zbiral podatke s tiskanimi vprašalniki (v okviru statističnega raziskovanja Prihodi in prenočitve turistov). V letu 2018 pa so začeli uporabljati nova podatkovna vira: podatke o nastanitvenih obratih in o njihovih zmogljivostih so začeli prevzemati iz Registra nastanitvenih obratov (RNO), podatke o prihodih in prenočitvah turistov ter o zasedenosti turističnih nastanitvenih zmogljivosti pa iz sistema za elektronsko poročanje podatkov, poimenovanega eTurizem. S prehodom na omenjena nova podatkovna vira se je spremenila tako opazovana enota kot opazovana populacija. V novih podatkovnih virih so namreč zajeti tudi manjši nastanitveni obrati, tj. taki z manj kot 10 stalnimi ležišči, ki jih pred letom 2018 niso vključevali v mesečno raziskovanje. Posledica teh metodoloških sprememb je, da podatki, ki so bili pridobljeni od januarja 2018 dalje, niso povsem primerljivi s podatki, pridobljenimi v mesecih pred januarjem 2018, zato so uvedli ustrezno preračunavanje. Podatki za leto 2017 so bili preračunani na mikroravni; preračun teh podatkov je bil za manjkajoči del populacije izveden s postopki vstavljanja podatkov na ravni posameznih enot (nastanitvenih obratov). Ocene za obdobje 2010–2016 pa so bile izvedene na makroravni, in sicer s pomočjo ustreznega modela (agregati na najnižji ravni posameznih domen) (SURS Metodološko opozorilo, 2020b). Vsi podatki v disertaciji tako povzemajo omenjeni preračun, ki omogoča lažjo primerjavo kronološko vezanih podatkov med seboj.

podatke, nam kažejo rast tako prihodov kot nočitev turistov. Povečalo se je tudi število organiziranih vodenj za 10 % in povprečna doba bivanja, ki je z 2,5 dni v letu 2017 porasla na 2,9 dni v letu 2018. Prodanih je bilo večje število turističnih produktov in na novo zaposlena ena oseba znotraj lokalnih organizacijskih enot turističnega sektorja. Prav tako se je za 58 ležišč povečalo tudi skupno število ležišč iz leta 2017 v leto 2018 in število enodnevnih obiskovalcev, slednje je v zadnjih sedmih letih poraslo za več kot 13 % (Spremljanje izvajanja Strategije turizma za Škofjeloško območje 2020+, 2020).

V letu 2020 je bilo na območju Občine Železniki zabeleženo skupno 29 gostinskih in namestitvenih obratov. Natančneje je bilo na podlagi evidence, ki jo vodi Javni zavod Ratitovec (2020), na območju osem gostišč, petnajst nastanitvenih obratov, ena turistična kmetija, dve planinski koči in trije kampi s skupno 442 ležišči, 25 postajališči za avtodome in 22 prostori za kampiranje, katerih velika večina se nahaja v zgornjem delu Selške doline. Od skupno naštetih kapacitet se je na območju zgornjega dela Selške doline nahajalo šest gostišč,⁶⁵ deset nastanitvenih obratov,⁶⁶ ena turistična kmetija,⁶⁷ ena planinska koča⁶⁸ in dva kampa⁶⁹ s skupno 312 ležišči, 25 postajališči za avtodome in 22 prostori za kampiranje.

Na podlagi pridobljenih in analiziranih nacionalnih, regionalnih in lokalnih statističnih podatkov na področju turizma lahko zaključimo, da območje Občine Železniki, kamor se upravno in teritorialno uvršča tudi zgornji del Selške doline, danes še ne velja za turistično zelo razvito območje navkljub zgrajeni turistični infrastrukturi in velikemu razvojnemu potencialu, ki ga to območje ponuja in je opredeljeno v Strategij razvoja turizma za občino Železniki 2013/17 (2012) ter v Strategiji turizma za Škofjeloško območje 2020+ (2014). Na podlagi spremljanja stopnje prihodov in prenočitve turistov ter nekaterih drugih razvojnih parametrov je sicer viden napredek v rasti in kakovosti, kar je spodbudno, pri čemer pa natančen pregled pokaže, da je le-ta enaka oziroma v nekaterih segmentih nižja od državnega povprečja, kar kaže, da se območje v določenih

⁶⁵ Brunarica Soriška planina, Gostilna pri Slavcu, Gostišče Macesen, Gostišče Tolc, Penzion in gostišče Lajnar in Točilnica Področje.

⁶⁶ Apartmaji Čumar, Apartmaji Peternelj, Apartma Pintar, Apartma Pr' Grogori, Apartmajska hiša 'Na Bršklanovc, Cosy Apartment Pr' Potokar, Dotik gozda, House of relaxation, Pr Plašajtarju in Village House.

⁶⁷ Turistična kmetija Na Puč.

⁶⁸ Krekova koča na Ratitovcu.

⁶⁹ Kamp Soriška planina in kamp ter glamping Vrhovc.

segmentih še ne razvija tako hitro kot druga primerljiva območja oziroma druge primerljive destinacije na državni ravni.

Hiter in eksponentni razvoj, ki velikokrat ne upošteva načel trajnostnega razvoja in varovanja naravnih vrednot in kulturne dediščine, lahko vodi tudi do dolgoročnih negativnih učinkov oziroma do pojava komodifikacije⁷⁰ (poblagovljenja) v turizmu.

Zaradi nizkega števila naravnih in kulturnih vrednot, ki so že komodificirane, in tistih, ki bi jih v prihodnje z namenom razvoja turizma še komodificirali, v zgornjem delu Selške doline še ni razloga za skrb, da bo komodifikacija dobrin prerasla v komercializacijo. Vendar se je treba zavedati, da je treba ob vsakem nadaljnjem koriščenju enot naravnih vrednot in kulturne dediščine v turistične namene preučiti tudi možnosti, ki bi morebiti lahko pripeljale do razvrednotenja dediščine (Markelj, 2010).

⁷⁰ Komodifikacija je koncept, ki se ga uporablja pri raziskavah na različnih področjih družboslovnega raziskovanja. V turizmu uporaba ni najbolj pogosta, kot je mogoče sklepati iz izsledkov iskalnika COBISS (Spletni bibliografski sistem vseh knjižnic in njihovega gradiva v Sloveniji), vendar pa je uporabna vrednost v raziskavah velika. Termin komodifikacije se pojavi v različnih znanstvenih disciplinah. Predvsem se je pojavil kot odgovor na večjo konkurenčnost kulturne industrije v kontekstu ekonomije kot celote. V tem času pride tudi do poustvarjanja človeka. Eden od najpomembnejših konceptov, ki se je pojavil, je komodifikacija človeka. Lep primer te trditve predstavlja dogodek, kot je poroka, »ohcet«, ki se komodificira. Tudi taki dogodki postanejo del profita. Osebni trenutki postanejo nepomembni, lastništvo ni več osnova. Na podlagi omenjenega pa lahko interpretiramo definicijo komodifikacije, ki je pojav, ko se določen osebni trenutek lahko kupi oziroma ga lahko zaužijejo vsi. Zaužitje kulturnega trenutka se plača in danes velika večina ljudi za pristop h kulturnim dobrinam porabi toliko kot za materialne dobrine (Halewood in Hannam, 2001). Vendar moramo pri omenjenem pojavu paziti, da ne pride do komercializacije, saj le-ta pripelje do razvrednotenja teh istih kulturnih dobrin.

6 METODOLOŠKA OSNOVA RAZISKAVE

Z namenom jasnejše predstavitve izbora ustreznega metodološkega pristopa pri raziskovanju zastavljene tematike disertacije se je vsekakor treba najprej navezati na nekatere dosedanje avtorje publikacij in njihove metodološke pristope, ki so jih zasnovali in se že uporabljajo v znanosti.

Kronološko gledano so se raziskovalci proti koncu 19. stoletja podrobneje začeli ukvarjati z determiniranjem in kasneje vrednotenjem pomembnih naravnih in kulturnih elementov v prostoru. Glavni povod za to je najverjetneje iskati v dejstvu, da je ob hitrem gospodarskem in tehnološkem napredku prišlo do širšega družbenega zavedanja o nekontroliranem izkoriščanju naravnih in kasneje kulturnih dobrin, kar je takratne družbene določevalce prisililo v iskanje možnosti za njihovo dolgoročno ohranjanje (Pearce in Moran, 1994; Pearce in Turner, 1990 in 1992). Prve tovrstne objave, ki so se nam ohranile iz tega obdobja, so bile zgolj dobronamerna opozorila proti izkoriščanju najprej naravnih, kasneje pa tudi kulturnih dobrin (kratke notice, sezname negativnih vplivov, pozitivna in negativna mnenja predstavnikov oblasti), ki so bili objavljeni v takrat dostopnih splošnih publikacijah (tiskani časniki, novice in razglasi).

Obsežnejše in bolj specializirane raziskave so se pojavile kasneje na prelomu preteklega stoletja, ko so tudi nekatere metode in tehnike že omogočale nabor in analizo podatkov ter izvedbo konkretnih raziskav na terenu. Med prve raziskovalce s prostorom povezanih tem lahko umestimo geografe in zgodovinarje, ki so se na začetku podrobneje ukvarjali s preučevanjem poljske oziroma zemljiške razdelitve. Med prve raziskovalce štejemo Maitzena (1881), ki sta ga je nasledila Schlüter (1900) in kasneje Grandmann (1910). Vendar pa sta šele Sidaritsch (1925) in Ebert (1936) z nadgradnjo Grandmannove enostavne in ozke klasifikacije poljske razdelitve v Avstriji in Nemčiji pričela dolgo serijo razprav, ki v zvezi s študijem kmečkih naselij in z zgodovino naseljevanja posredno obravnavajo tudi problem kreiranja varovanja in razvoja kulturne pokrajine.⁷¹ Večjo veljavo tovrstne študije dobijo v zadnjih treh desetletjih, ko je tudi število objav tovrstne tematike začelo eksponentno naraščati (priloga 6).

⁷¹ Na Slovenskem med prve tovrstne raziskovalce umeščamo Blaznika, Grafenauerja, Kosa (1975a in 1975b) in Ilešiča (1950), katerih raziskave so bile v publikacijah objavljene v drugi polovici 20. stoletja.

V današnjem času za vrednotenje naravnih vrednot in kulturne dediščine znotraj študij turizma in širše družboslovnih raziskav obstajajo že nekatere uveljavljene metodološke osnove in pristopi pri raziskovanju in analizi podatkov.

Med najbolj uveljavljene metodološke pristope spadajo: metoda tržnih cen (*ang. market price approach*) (MPA), metoda hedonističnih cen (*ang. hedonistic pricing method*) (HPM), metoda potnih stroškov (*ang. travel cost method*) (TCM), conska metoda potnih stroškov (*ang. zone travel cost methods*) (ZTCM), individualna metoda potovalnih stroškov (*ang. individual travel cost methods*) (ITCM), metoda naključnih koristi (*ang. random utility model*) (RUM), metoda izogibanja škodi (*ang. damage cost avoided method*) (DCA), metoda izgubljene proizvodnje (*ang. loss of output approach*) (LOA), metoda diskretne izbire (*ang. choice modeling approach*) (CMA), metoda kontingenčnega vrednotenja (*ang. contingent valuation method*) (CVM), metoda stroškov bolezni (*ang. costs of illness methods*) (COI), celotna ekonomska vrednost (*ang. total economic value methods*) (TEV), analiza stroškov in koristi (*ang. cost Benefit Analysis*) (CBA), metoda prenašanja koristi (*ang. benefit transfer methods*) (BT) in pripravljenost za plačilo (*ang. willingness to pay*) (WTP) (Ruzzier, et al, 2010).

Poleg zgoraj naštetih predvsem ekonomskih in ekonometričnih pristopov pa lahko na tem mestu omenimo še metode računanja nosilne zmogljivosti (Jurinčič, 2009) in različne metodološke pristope na področju ekosistemskega in turističnega vrednotenja prostora, ki so jih v dosedanjih raziskavah preučevali nekateri raziskovalci. Med nekatere najpomembnejše raziskovalce, katerih publikacij smo se v večji meri poslužili, sodijo: Ahmadi et al., (2017), Cengiz (2017), Balažič et al. (2015), Bezzi et al., (2018), Bojnec et al., (2007), Cigale (2004, 2005 in 2012), Dey et al., (2018), Fadafan, et al., (2017), Gosar (1988 in 2015), Heikkilä et al., (2018), Holden, (2004), Kerma (2001 in 2014), Koderman (2014), (Jeršič et al., 1999), Jurinčič (2009 in 2011), Lianyang (2017), Lin (2018), Luo (2017), Moyzeová (2018), Muheim et al., (2018), Nesbitt et al., (2017), Pecelj et al., (2017), Phetsavanh (2017), Podmenik et al., (2013), Randelli et al., (2011), Ristić et al., (2018), Rombai (2018), Sedmak et al., (2011), Senatore (2018), Solecka et al., (2017), Stylianidis et al., (2012), Quattrone et al., (2018), Teissl in Seltenheim, (2017), Urbanc (2002), Uusitalo (2017), Zanetti (2000), Vyas (2017) in Xianhong et al., (2017).

Zgoraj omenjene metodološke osnove in pristopi pa so bili tako posredno kot neposredno že uporabljeni pri večjem številu znanstvenih publikacij in kot take ne prispevajo dodane vrednosti znanosti, ki jo disertacija mora zasledovati. S tem namenom je bilo na podlagi jasnega pregleda literature in metodoloških osnov dosedanjih raziskovalcev ugotovljeno, da se večina raziskav na področju prostorskega preučevanja turizma sicer dotakne vrednotenja prostora, vendar je bil do sedaj zelo redko uporabljen pristop vrednotenja posameznih katastrskih enot z namenom njihovega prostorskega vrednotenja in kasnejše umestitve v scenarije turističnega razvoja izbranega območja.

Omenjeno dejstvo je treba postaviti v širši kontekst, pri čemer se je treba zavedati, da je vrednotenje posameznih katastrskih enot zajeten in dolgotrajen proces, pri čemer je primarno treba zgodovinsko opredeliti območje, ki nam omogoča zasledovanje prvih družbenih sprememb v prostoru ter njihovo nadgradnjo in spreminjanje skozi časovno obdobje vse do danes. Omenjeni pristopi zahtevajo analizo velikega števila specifičnih podatkov in precej časa, zato se jih raziskovalci v dosedanjih raziskavah še niso lotili, a so nujno potrebni, če želimo jasno vrednotiti izbrani prostor oziroma kulturno pokrajino. Na tem mestu se bo disertacija poslužila nekaterih že zbranih podatkov, ki so posledica dognanj prve disertacije avtorja,⁷² katere osrednja raziskava je iskala prvotne naselitvene vzorce v zgornjem delu Selške doline na podlagi preučevanja arhivskih virov (ARS, 2020) in katastrskega kartografskega gradiva (ARS, 2018). Na omenjeni način nam lahko tovrstni podatki služijo kot model za kasnejšo vrednotenje kulturne pokrajine tudi v današnjem času, saj so primarna območja poselitve zaradi njihovega vpliva pri kreiranju pokrajine najpomembnejši vir za ugotavljanje njenega razvoja, zaščite in tudi ohranjanja v današnjem času.

Ob tovrstnem izbranem metodološkem konceptu je tako lepo vidno sosledje in multiplikativna uporabnost dobljenih rezultatov predhodne raziskave, ki nam daje jasne in z več različnih raziskovalnih gledišč preverljive podatke in širše podatkovne sklope za kreiranje nove metode raziskovanja.

⁷² (Markelj, 2019).

7 KONCEPTNI RAZVOJ IZBRANE METODE RAZISKOVANJA

V kolikor se v nadaljevanju osredotočimo tudi na jasnejši prikaz metodološkega dela disertacije, bi izpostavili, da se je v teku izvedbe osrednje raziskave le-ta najprej osredotočila na evidentiranje vseh katastrskih enot (parcel) v zgornjem delu Selške doline, kamor sodita katastrski občini Sorica in Danje. Katastrske enote smo evidentirali na podlagi interaktivnega spletnega orodja Atlas okolja (2020), ki nam omogoča pregled, nabor in kasnejši izvoz podatkov za analizo. V analizo so bile vzete katastrske enote (parcele), ki se vodijo znotraj odloka o zaščiti območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka v zgornjem delu Selške doline (Jernejc Babič, Pirnat in Renčelj, 2008). Pri evidentiranju in kasnejši analizi podatkov pa je bil poleg spletnega orodja Atlas okolja uporabljen tudi interaktivni spletni register kulturne dediščine RKD (2020).⁷³ S tem smo dobili nabor točno tistih katastrskih enot, ki se nahajajo znotraj območja zavarovane kulturne krajine. Omenjene enote tako predstavljajo osrednji predmet raziskave, zavarovano območje pa osrednje območje raziskave. Ker gre za veliko sklenjeno območje kulturne krajine, smo ga razdelili na več med seboj enakovrednih delov po posameznih vaseh oziroma vaških skupnostih (gl. shematski prikaz spodaj).

Slika 18: Vasi in vaške skupnosti na območju kulturne krajine

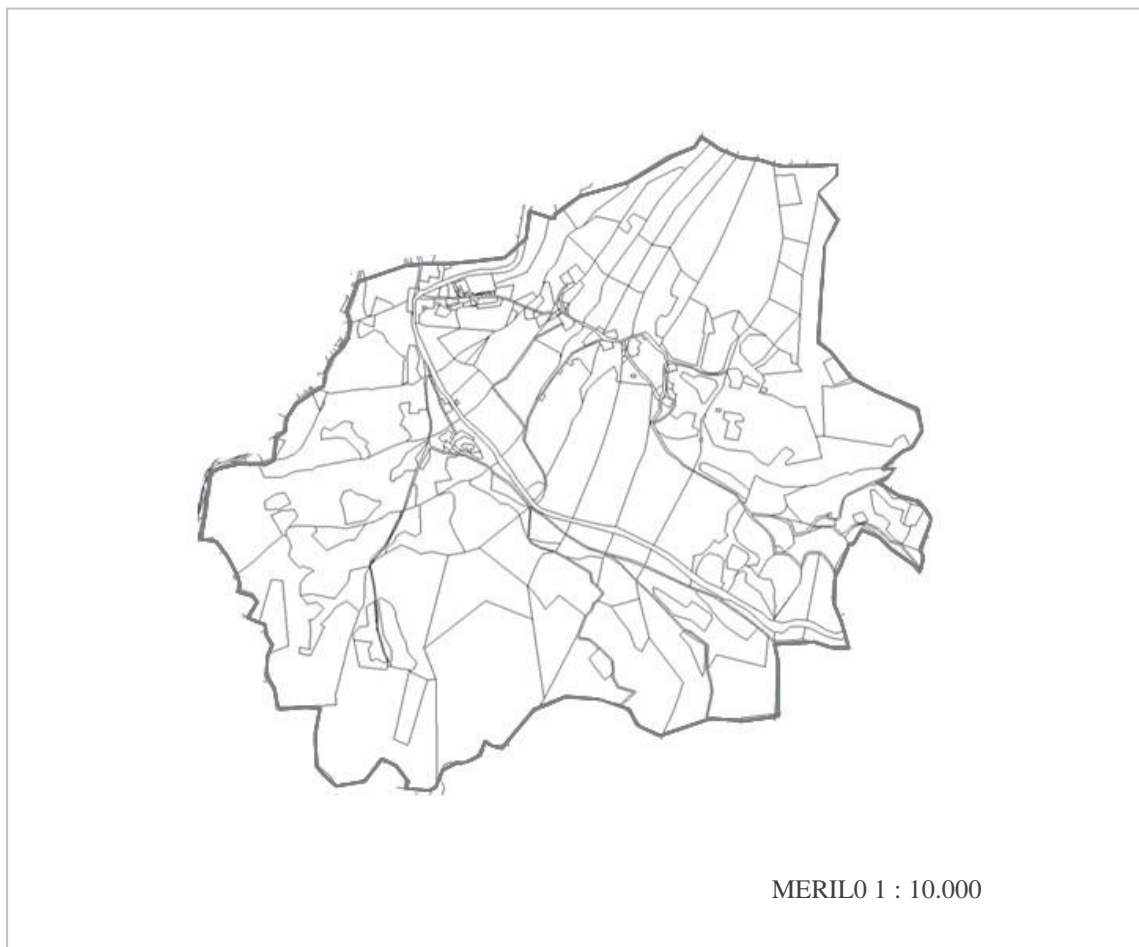

Vir: Avtor, 2020.

⁷³ Interaktivni karti Atlasa okolja in Registra kulturne dediščine sta bili izbrani kot osrednja instrumenta pridobivanja in analize podatkov, ker v danem trenutku predstavljata enega izmed najbolj dovršenih prosto dostopnih prostorskih aplikacij za ozemlje Slovenije.

V vsaki vasi oziroma vaški skupnosti v zgornjem delu Selške doline je bilo tako najprej izvedeno evidentiranje katastrskih enot oziroma parcel, kjer smo si pomagali s spletnim orodjem Atlas okolja z namenom, da smo v prvi vrsti določili in evidentirali vsako posamezno katastrsko enoto na območju zgornjega dela Selške doline in nadalje evidentirali tudi vse katastrske enote oziroma parcele na območju kulturne krajine (gl. shematski prikaz spodaj za območje Spodnje Sorice).

Slika 19: Evidentiranje katastrskih enot za Spodnjo Sorico

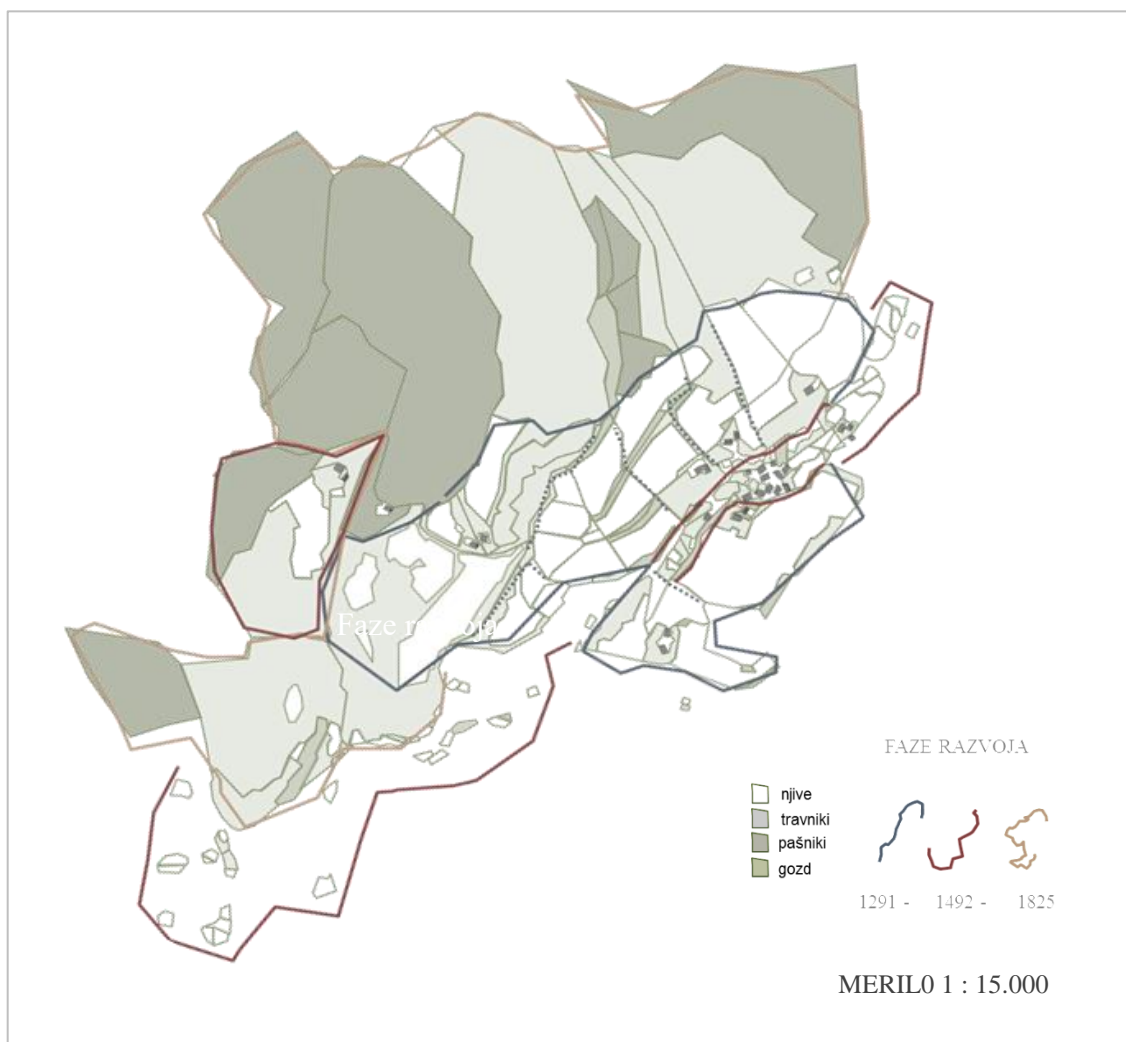
Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

S pomočjo evidentiranja katastrskih enot smo pridobili podatkovne sklope in potrebno kartografsko gradivo za izvedbo vrednotenja in kasnejšo analizo, ki nam vizualno in opisno pokaže natančen obseg območja kulturne krajine in posameznih vasi ter natančno določi število in obseg katastrskih enot, podatke o prebivalstvu, o rabi zemljišč, številu in tipu objektov ter infrastrukturi. Nadalje je sledilo vrednotenje

posameznih katastrskih enot glede na njihovo pomembnost pri ohranjanju kulturne krajine in dolgoročnem trajnostnem razvoju območja.

Vrednotenje smo izvedli na podlagi večstopenjskih lestvic, med katerimi je prva za osnovo vzela prvotne naselitvene vzorce, ki jih je na podlagi analize zgodovinskih teritorialnih kart, arheoloških ostalin, arhivskih virov in arhivskega kartografskega gradiva identificirala že prehodna raziskava (Markelj, 2019), ki nam pokaže posamezne faze razvoja vasi in vaških skupnosti na območju kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline od naselitve do danes.

Slika 20: Shematska skica določanja faz zgodovinskega razvoja za Zgornjo Sorico

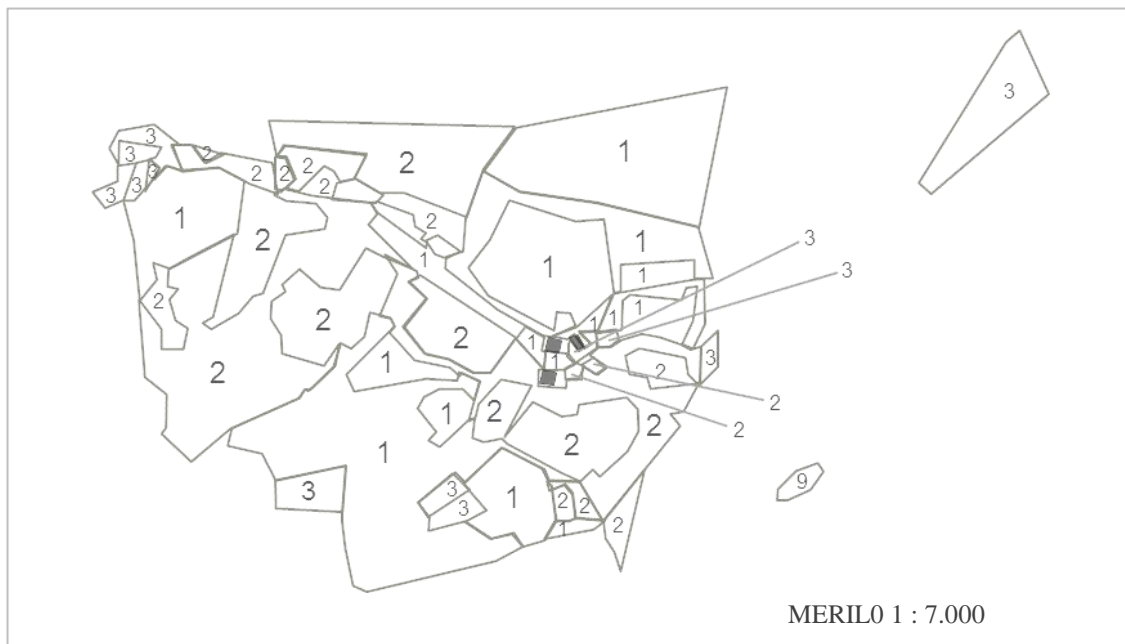

Vir: Avtor, po predlogi Markelj, 2019.

Faze razvoja predstavljajo osnovo za vrednotenje kulturne krajine, saj so primarna območja poselitve oziroma tako imenovana jedrna območja kulturne krajine, ki so zaradi svoje vloge pri kreiranju krajinskega prostora najpomembnejši vir za ugotavljanje njenega razvoja, zaščite in tudi ohranjanja v današnjem času.

Nadalje so bili upoštevani tudi posamezni kazalniki, ki so nam dobljeno vrednost posameznih enot kulturne krajine še nadgradili. Kazalniki predstavljajo naravne vrednote in kulturno dediščino, povzete po Registru naravnih vrednot (2020), Registru kulturne dediščine (2020), Naravovarstvenem atlasu Slovenije (2020), Atlasu okolja (2020) ter poročilu ZVKD (Vičič, 2004), in so bili vrednoteni po sistemu višja, kot je stopnja varovanja posamezne enote (lokalna, nacionalna, mednarodna raven), višja je vrednost enote (gl. poglavje 7.2). Vrednosti zgodovinskega razvoja območja smo tako dodali vrednost posameznih kazalnikov z namenom, da smo dobili skupno vrednost katastrske enote. Tovrstni seštevek pa nam je omogočil izdelavo vrednostne matrike kulturne krajine izbranega območja (gl. shematski prikaz spodaj za vas Torka in razdelek Določanje vrednosti vrednostne matrike).

Slika 21: Primer izdelane vrednostne matrike za izbrano mikro območje vasi Torka v zgornjem delu Selške doline

Vir: Avtor, 2019.

Po zaključeni izdelavi vrednostne matrike za izbrano območje pa se je raziskava osredotočila še na izbor in implementacijo trajnostnih turističnih produktov, ki je potekal v treh fazah:

1. FAZA – DOLOČITEV IN IZDELAVA SEZNAMA PRODUKTOV

V prvi fazi so bili identificirani trajnostni turistični produkti, katerih elementi so bili povzeti po določilih Svetovne turistične organizacije (*ang. UNWTO*) in ki jih je mogoče implementirati na območje zgornjega dela Selške doline. Tu se naslonimo na pregled turističnih produktov območja reke Loare v severozahodnem delu Francije,⁷⁴ ki je kot zavarovano območje kulturne krajine vpisano na Unescov seznam svetovne dediščine in na območje zgornjega dela Pustriške doline na Južnem Tirolskem, ki spada med turistično razvita območja na širšem alpskem prostoru, kjer se je zaradi skupne zgodovine območja oblikovala sorodna kulturna pokrajina (Markelj, 2019). Prav tako so nam v tej fazi pri izdelavi seznama pomagali že nekateri izdelani trajnostni turistični produkti, ki sta jih opredelila Strategija razvoja turizma za občino Železniki (2012) ter avtorjevo magistrsko delo⁷⁵ (Markelj, 2011b).

Rezultat prve faze predstavlja pregledno tabelo trajnostnih turističnih produktov, primernih za implementacijo v scenarije turističnega razvoja v zgornjem delu Selške doline.

2. FAZA – IZBOR PRODUKTOV

V drugi fazi je bil nato narejen ožji izbor izbranih produktov prve faze. Izbor je bil narejen na podlagi analize zbranih podatkov delno strukturiranih intervjujev, ki so bili distribuirani med odločevalci na področju turizma, predstavniki turističnega gospodarstva in lokalnimi prebivalci območja, ki v največji meri vplivajo na odločitve o prostorskem in turističnem razvoju območja.

Rezultat druge faze tako določi štiri najprimernejše produkte, ki jih je smiselno implementirati v scenarije trajnostnega turističnega razvoja.

⁷⁴ Analiza trajnostnih turističnih produktov na zavarovanem območju kulturne krajine območja reke Loare je bila osrednja tematika raziskovalnega obiska avtorja na Univerzi v Angersu leta 2019.

⁷⁵ Že identificirani trajnostni turistični produkti avtorjevega magistrskega dela so: Kopel v naravnem senu, Tirolska arhitekturna dediščina, Poti domače obrti, Obiskovanje jam ter Pohodništvo in nordijska hoja.

3. FAZA – IMPLEMENTACIJA IN DOLOČANJE VREDNOSTI

Tretja in zadnja faza pa predstavlja vpeljavo izbranih turističnih produktov v različne scenarije turističnega razvoja, na podlagi katerih je bila izvedena analiza, in določen končni najprimernejši oziroma najbolj optimalni scenarij razvoja.

7.1 PRIMER PRIKAZA METODE VREDNOTENJA ZA MIKRO PRIMER POSESTVA TROJAR

V želji, jasneje prikazati vrednotenje za izbrane katastrske enote, je v nadaljevanju predstavljen vzorčni primer za posestvo Zgornjega in Spodnjega Trojarja. Primer vrednotenja je prikazan slikovno (s shematskimi prikazi) z jasno izpostavljenim izračunom vrednosti.

Slika 22: Faze zgodovinskega razvoja za območje Trojar

Vir: Avtor, 2019.

Za potrebe vrednotenja smo najprej evidentirali faze zgodovinskega razvoja s pomočjo raziskave avtorja (Markelj, 2019) in jih aplicirali na območju kulturne krajine (slika št. 22). Nadalje smo evidentirali tudi kazalnike naravnih vrednot in kulturne dediščine

znotraj območja krajine. Dobljenim podatkovnim sklopom smo nato določili vrednost (gl. poglavje 7.2) z namenom določitve skupne matrike vrednotenja, na podlagi katere je bil analiziran posamezen scenarij razvoja in so bile predstavljene ugotovitve.

Sliki 23 in 24: Evidentiranje in vrednotenje območja Trojar

Vir: Avtor, 2019.

Sliki 25 in 26: Izračun vrednosti za določitev vrednosti vrednostne matrike za izbrano območje Trojar

3 podatke prikažemo v obliki vrednostne matrike, ki jo dobimo po formuli

$$\text{FORMULA} - V_{f.zgo.raz.} + V_k = V_{matrike}$$

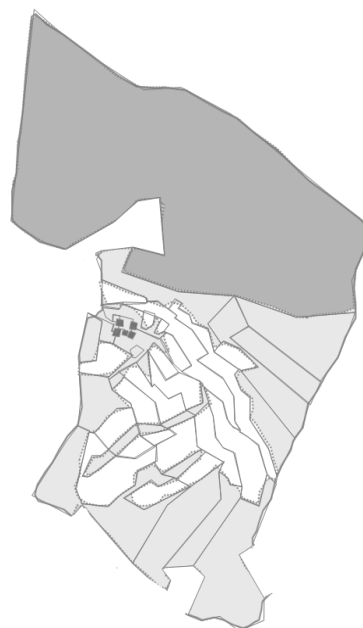
4 na vrednostno matriko apliciramo še izbrani scenarij razvoja

Primer: produkt kopol v naravnem senu,

ki potrebuje:

- lesene skednje, hiše (izvajanje)
- travnate površine (seno)
- gozdne površine (eterična olja)
- poljske površine (žita)

Kar omogoča ohranjene naslednjih katastrskih enot,

Vir: Avtor, 2019.

7.2. IZRAČUN IN DOLOČANJE VREDNOSTI VREDNOSTNE MATRIKE

Z namenom izračuna vrednosti v vrednostni matriki je spodaj prikazan in opredeljen način dodeljevanja točk za postavitev in kasnejši izračun za faze zgodovinskega vrednotenja ter kazalnike naravnih vrednot in kulturne dediščine.

- Zgodovinsko vrednotenje

Točkovanje zgodovinskega vrednotenja je narejeno tako, da so evidentirana najstarejša območja kulturne krajine (gl. Markelj, 2019) točkovana najvišje, kasneje nastala območja pa so točkovana z nižjo vrednostjo.

- 1. (najstarejša) faza zgodovinskega razvoja je vrednotena s 3 točkami,
- 2. faza zgodovinskega razvoja je vrednotena z 2 točkama,
- 3. in 4. faza zgodovinskega razvoja pa sta vrednoteni z 1 točko,
- kasneje nastalih območij pa ne vrednotimo, oziroma je njihova vrednost 0 točk.

Točkovanje naravnih vrednot in kulturne dediščine je narejeno na način, da stopnja varovanja naravne vrednote in kulturne dediščine, ki je izražena v Registru naravnih vrednot in Registru kulturne dediščine, določa tudi vrednost stopnje točkovanja.

- Kazalniki naravnih vrednot

- Območja naravnih vrednot na državni ravni so vrednotena z 2 točkama,
- območja, varovana pod Naturo 2000 po obeh direktivah, so vrednotena z 2 točkama,
- območja zavarovanih lokalnih vrednot so vrednotena z 1 točko,
- območja varovalnega gozda so vrednotena z 1 točko.

- Kazalniki kulturne dediščine

- Območja, ki so zavarovana kot naselja in njihovi deli, so vrednotena z 2 točkama,
- arheološka najdišča (ki so varovana na državni ravni) so vrednotena z 2 točkama,
- območja spomenikov lokalnega pomena so vrednotena z 1 točko.

Določanje vrednosti in posledično točkovanje je narejeno tako, da večja stopnja prekrivnosti posameznih katastrskih enot (parcel) pomeni posledično višjo vrednost in višje število točk za te posamezne enote (parcele), s čimer se zasleduje osnovni namen območij kulturne krajine, ki predstavljajo pester in uravnotežen preplet naravnih in kulturnih vplivov v okolju.

V kontekstu izračuna vrednosti je treba izpostaviti tudi, da območij naravnih vrednot in kulturne dediščine v nekaterih primerih ne omejujejo meje katastrskih enot oziroma parcel, zato je bilo z namenom poenotenja in večje relevantnosti rezultatov upoštevano dejstvo, da se, če katastrska enota zavzema več kot 50 % območja, zavarovanega in vpisanega v register naravnih vrednot oziroma kulturne dediščine, tovrstna katastrske enota oziroma parcela vrednoti v celoti.

Prav tako je treba izpostaviti, da gre za gorsko in odmaknjeno območje, zato javna infrastruktura, kamor štejemo ceste, parkirišča, vodna zajetja, daljnovode in druge enostavnejše gradbene objekte, ni bila predmet vrednotenja, pri čemer celotni seštevki tovrstnih območij predstavlja manj kot 1 % celotnega območja kulturne krajine, zato neupoštevanje tovrstnih katastrskih enot (parcel) ne vpliva na rezultate vrednotenja.

Zasnovani izračun vrednotenja (gl. podpoglavje 7.2) in določene vrednosti na vrednostni matriki nam hkrati določajo tudi pomembnost oziroma primernost implementacije izbranega scenarija turističnega razvoja najprej za manjše vaško območje, ki se mu v nadaljevanju doda še vrednost seštevka na drugih predelih kulturne krajine (gl. slika 18), da dobimo skupno vrednost za enega izmed izbranih scenarijev na območju raziskave.

Skupno vrednost izbranega scenarija pa v sklopu analize podatkov primerjamo z drugimi izbranimi scenariji, da dobimo najbolj optimalni scenarij razvoja za celotno območje zgornjega dela Selške doline.

Končni rezultat nam tako poda odgovor na zastavljeno osrednje raziskovalno vprašanje disertacije in pokaže, kateri izmed izbranih scenarijev turističnega razvoja lahko v največji meri ohranja kulturno krajino in daje osnovo za njen turistični razvoj v današnjem času.

8 EVIDENTIRANJE KATASTRSKIH ENOT (PARCEL)

Zemljiški kataster je temeljna nepremičninska evidenca o zemljiščih, pri čemer je v pravnem prometu z zemljišči najmanjša enota parcela. To je strnjeno zemljišče z evidentirano mejo in določeno številko, ki leži znotraj katastrske občine ter pripada istim lastnikom. Vsi podatki zemljiškega katastra na območju Republike Slovenije so enotno definirani s šifro katastrske občine in z identifikatorjem podatka znotraj katastrske občine. Meja parcele so daljice, ki tvorijo zaključen poligon in razmejujejo zemljišče parcele od sosednjih parcel. V zemljiškem katastru se meja evidentira s koordinatami zemljiškokatastrskih točk, pri čemer je zemljiškokatastrska točka, točka, ki definira mejo parcele in ima koordinate v državnem koordinatnem sistemu. V zemljiškem katastru se za vsako parcelo vodijo naslednji podatki: parcelna številka, meja, površina, lastnik, upravljavec državnega ali lokalnega premoženja, dejanska raba, zemljišče pod stavbo in boniteta zemljišč. Grafični prikaz parcel predstavlja zemljiško-katastrski prikaz – ZKP. Podatki so v državnem koordinatnem sistemu. Natančnost je odvisna od vrste katastra, načina izmere in merila katastrskega načrta. Podatki se vodijo in vzdržujejo za celo Slovenijo (Portal prostor, 2020).

Zgodovinsko gledano, je kataster nastal kot pripomoček in osnova za odmero dohodka od zemljišč. Kronološko je na območju Slovenije nastalo večje število katastrov, pri čemer so najstarejši trije: terezijanski, jožefinski in franciscejski kataster, za razumevanje nadaljnjega razvoja katastrov v današnjo moderno obliko pa je pomemben tudi reambulančni kataster. Terezijanski kataster (1748–1756) po Ribnikarju (1982) še nima vseh značilnosti katastra, kot ga opredeljuje današnja definicija v SSKJ-ju.⁷⁶ Vsebuje popis nosilcev pravnih pravic do zemlje, uporabe zemljišč, napoved dohodka in podložniških obveznosti. Podatki, zajeti v tem katastru, izkazujejo razdrobljenost zemljiške posesti ter razvid podložniških obveznosti do zemljiškega gospoda. Pri terezijanskem katastru imamo opravka z zelo pavšalno izmero zemljišč. Izdelavo katastra je cesarica Marija Terezija 12. avgusta 1747 naložila glavni ter lokalnim komisijam vsake dežele takratnega cesarstva, kataster pa je bil v uporabi vse do izdelave jožefinskega katastra in je danes hranjen v Arhivu Republike Slovenije.

⁷⁶ Katáster -tra m (á) uradni popis zemljišč na določenem območju glede na obliko, obseg, kakovost, kulturo, posestništvo (Slovar slovenskega knjižnega jezika [SSKJ], 2020).

Kasnejši jožefinski kataster (1785–1789) je nastal dobrih 30 let po terezijanskem. Odraža bistveni premik pri popisu, odmeri in napovedi donosa zemljišč. K napredku so nedvomno prispevale terezijansko-jožefinske reforme in ugotovljene pomanjkljivosti pri izvajanju terezijanskega katastra. V tem primeru je bil popis voden na ravni lokalnih skupnosti oziroma občin, kjer je bil za izvajanje pristojen župan. Delo pri izvedbi je potekalo tako, da so najprej ugotovili in določili meje katastrske občine.⁷⁷ V izmero pri katastru so bile pritegnjene vse zemljiške parcele, od katerih je bil pričakovani kakšen donos, pri izmeri pa sta morala sodelovati lastnik in uradnik, ki je jamčil za verodostojnost podatkov. Pred izvedbo merjenja so vsako katastrsko občino razdelili na ledine (*nem. Ried*).⁷⁸ Prav tako pa je na tem mestu treba omeniti tudi fasijo, ki predstavlja vezano knjigo, v kateri so po predpisanem obrazcu zajete vse parcele ene katastrske občine. S popisom so začeli 20. aprila leta 1785, za uraden zaključek popisa pa je bil razglašen mesec februar leta 1789. Popis je bil uspešno in sistematično izveden (Ribnikar, 1982), vendar pa je v primerjavi z jožefinskim katastrom pravo revolucijo v izmeri ter popisu zemljišč predstavljal patent Franca I. iz leta 1817, ki je bil uporabljen za izdelavo franciscejskega katastra.⁷⁹

Kronološko gledano je tudi tretjemu zemljiškemu katastru tako kot prejšnjima dvema pripadalo poimenovanje po cesarju, po Francu I. Kataster je na slovenskem ozemlju nastajal dobro desetletje, od leta 1818 do leta 1828, medtem ko je začel veljati z zamikom, šele leta 1843. »V prispodobi bi lahko rekli, da pomeni čas pred franciscejskim katastrom za spoznavanje in preučevanje prostora dobo tipanja v (pol)temi« (Golec, 2009, str. 366).

Sama izmera franciscejskega katastra je bila za takratne razmere izredno natančna. Mnogo je k temu pripomoglo dejstvo, da je ročni sistem merjenja nadomestilo merjenje z merilnimi inštrumenti in da so merjenja opravljali šolani zemljemerci, ki so bili za ta namen pritegnjeni iz vojaških vrst.

⁷⁷ Predstavniki občine so za določitev meja katastrske občine skupaj z zastopniki sosednje občine opravili obhod meja in na tak način določili točno mejo občine (Ribnikar, 1982).

⁷⁸ »Ledina predstavlja topografsko zaokroženo celoto zemljiških parcel določene katastrske občine« (Ribnikar, 1982, str. 326).

⁷⁹ V povezavi z jožefinskim katastrom je smiselno omeniti tudi jožefinsko vojaško karto, ki je nastala v letih 1763–1787 v avstrijskem vojaškem štabu. Na podlagi teh merjenj je bilo prvič kartirano tudi slovensko ozemlje, in sicer med letoma 1780 in 1784 (Rajšp in Serše, 1998).

Za pripravo in izdelavo katastra so bili ustanovljeni posebni pravni organi na Dunaju in tudi v posameznih deželah. Na ravni posameznih dežel je tako delovala deželna komisija. Okrožne komisije na regijski ravni pa je vodil okrožni glavar oziroma njegov namestnik. Teritorialno podlago za novo katastrsko izmero so vzeli iz jožefinskega katastra. Osnovna merska enota je bila oral s površino približno 0,57 hektarja. Poleg spisovnega dela ima kataster tudi grafični del, oprt na triangulacijsko mrežo.⁸⁰ Katastrske mape so izdelane v razmerju 1 : 2.880, lahko pa tudi v razmerju 1 : 5.760 ali 1 : 440 oziroma 1 : 720. Parcele so se v tem katastru delile na zemljiške in stavbne.⁸¹ Na mapah se stavbne parcele po barvi že na pogled ločijo od zemljiških.

Franciscejski kataster je služil kot osnova za izdelavo reambulančnega katastra, kot tudi vseh kasnejših zemljiških katastrov, saj kasneje ni bilo nikoli več izvedeno tako celovito zemljemersko delo na terenu (Golec, 2009).

Slika 27: Odsek franciscejskega katastra za Spodnjo Sorico

Vir: Arhiv Republike Slovenije (ARS-kataster, 2020).

⁸⁰ Triangulacija omogoča pretvarjanje podatkov v sodoben koordinatni sistem, ta pa v precizno lokacijo objektov iz katastra, kar daje omenjenemu viru še dodatno vrednost (Golec, 2009).

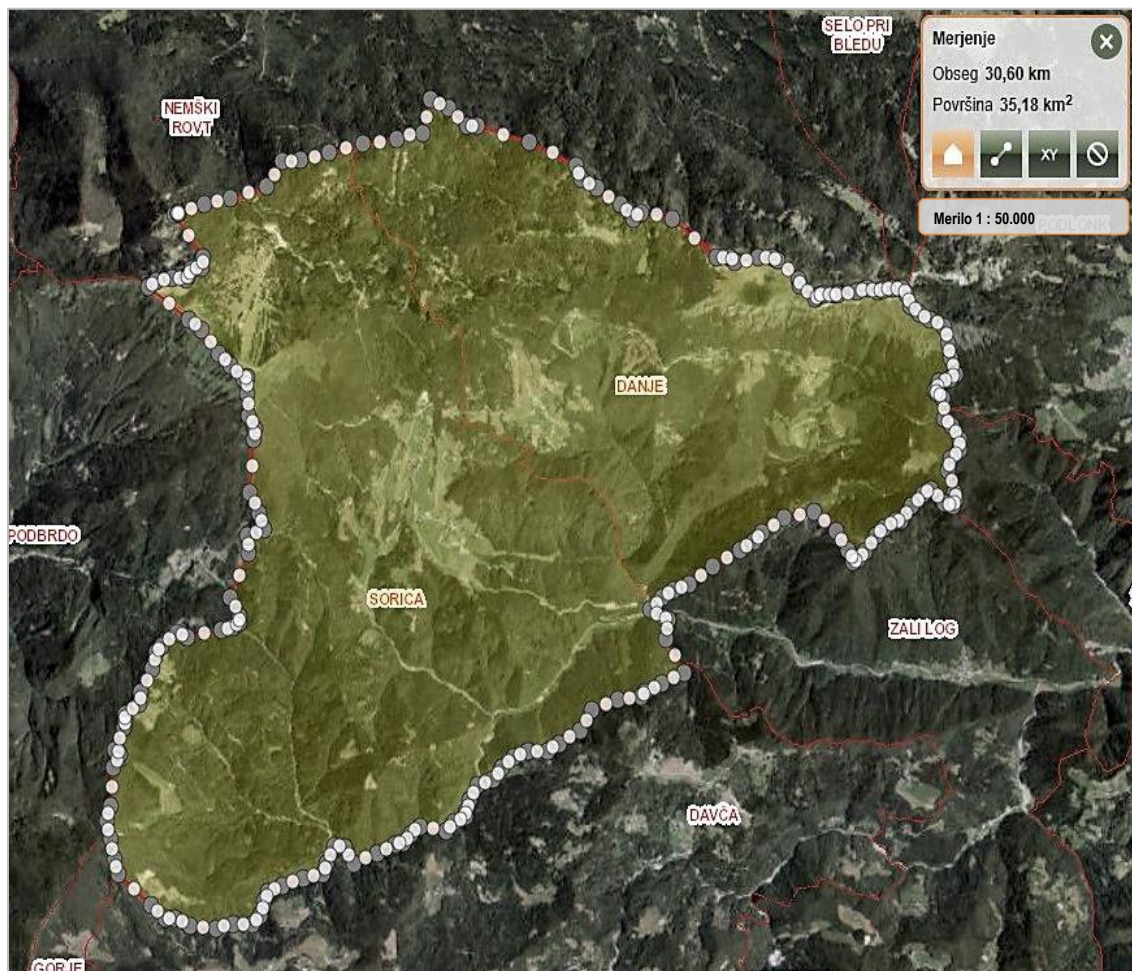
⁸¹ V tem kontekstu je pomembno omeniti, da sama stavba v franciscejskem katastru ni veljala za predmet neposredneje obravnave, ampak je bila le sestavni del parcele (Golec, 2009).

8.1 KATASTRSKE ENOTE NA OBMOČJU RAZISKAVE

Z namenom jasnejše določitve in prikaza posameznih katastrskih enot območja je treba širše območje zgornjega dela Selške doline sistematično razdeliti na večje število med seboj ekvivalentnih enot, ki nam omogočajo analizo.

Ker je najmanjša katastrska enota v pravnem prometu z zemljišči parcela, ki predstavlja strnjeno zemljišče z evidentirano mejo in določeno številko, ki leži znotraj večje enote, ki jo imenujemo katastrska občina, sta v nadaljevanju najprej predstavljeni katastrski občini Sorica in Danje, ki tvorita večji del območja zgornjega dela Selške doline.

Slika 28: Območje katastrskih občin Sorica in Danje

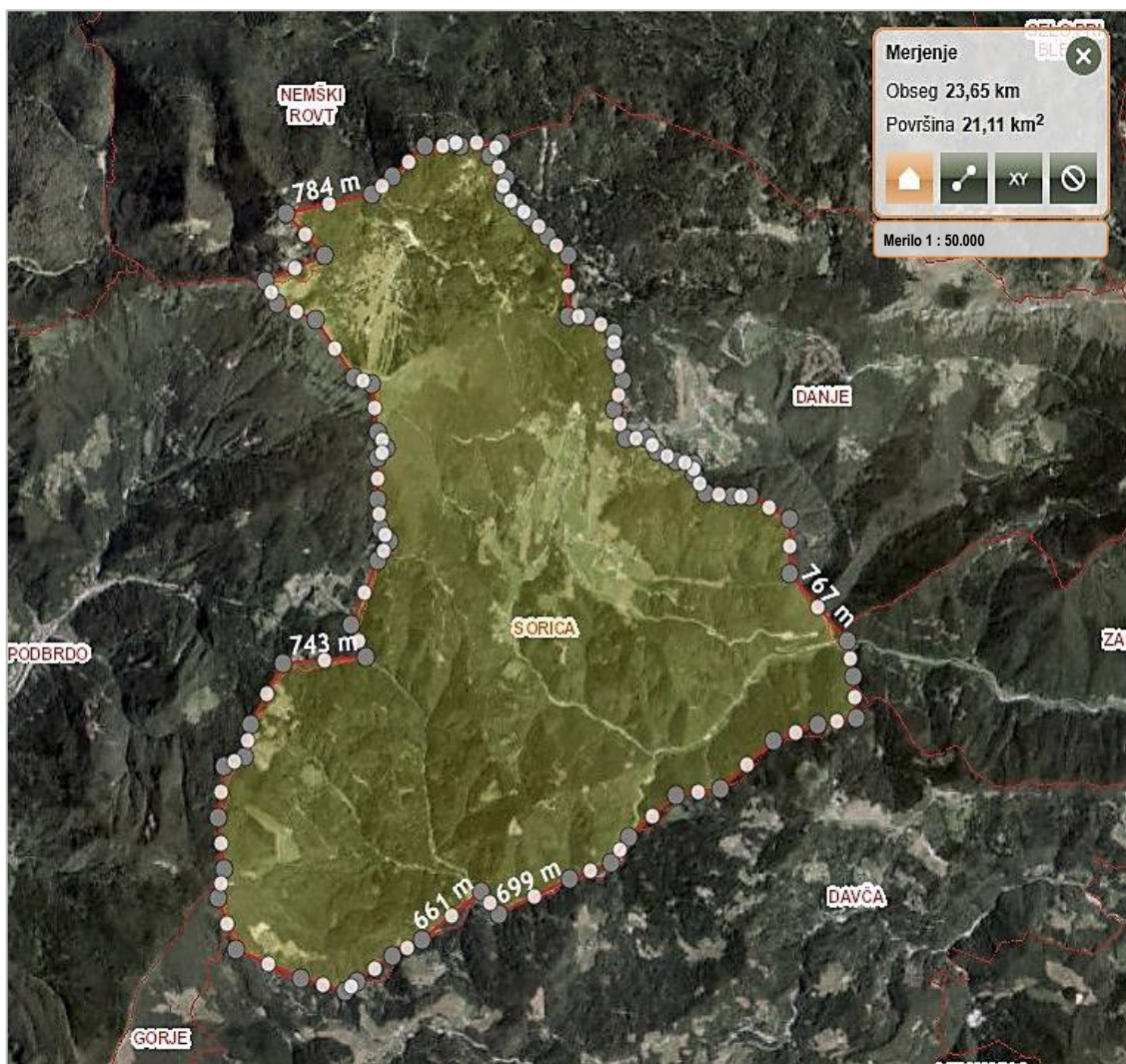
Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

8.1.1 Katastrska občina Sorica

Katastrska občina Sorica s šifro katastrske občine 2074 je bila ustanovljena leta 1995 in ima skupno površino 21,11 km² (Atlas okolja, 2020).

Upravno teritorialno se katastrska občina Sorica prišteva znotraj Občine Železniki, ki spada pod gorenjsko statistično regijo. Znotraj katastrske občine spadajo tri naselja, in sicer Zgornja Sorica, Spodnja Sorica in Podporezen, kjer stalno živi skupno 273 prebivalcev (SURS, 2018).

Slika 29: Območje katastrske občine Sorica

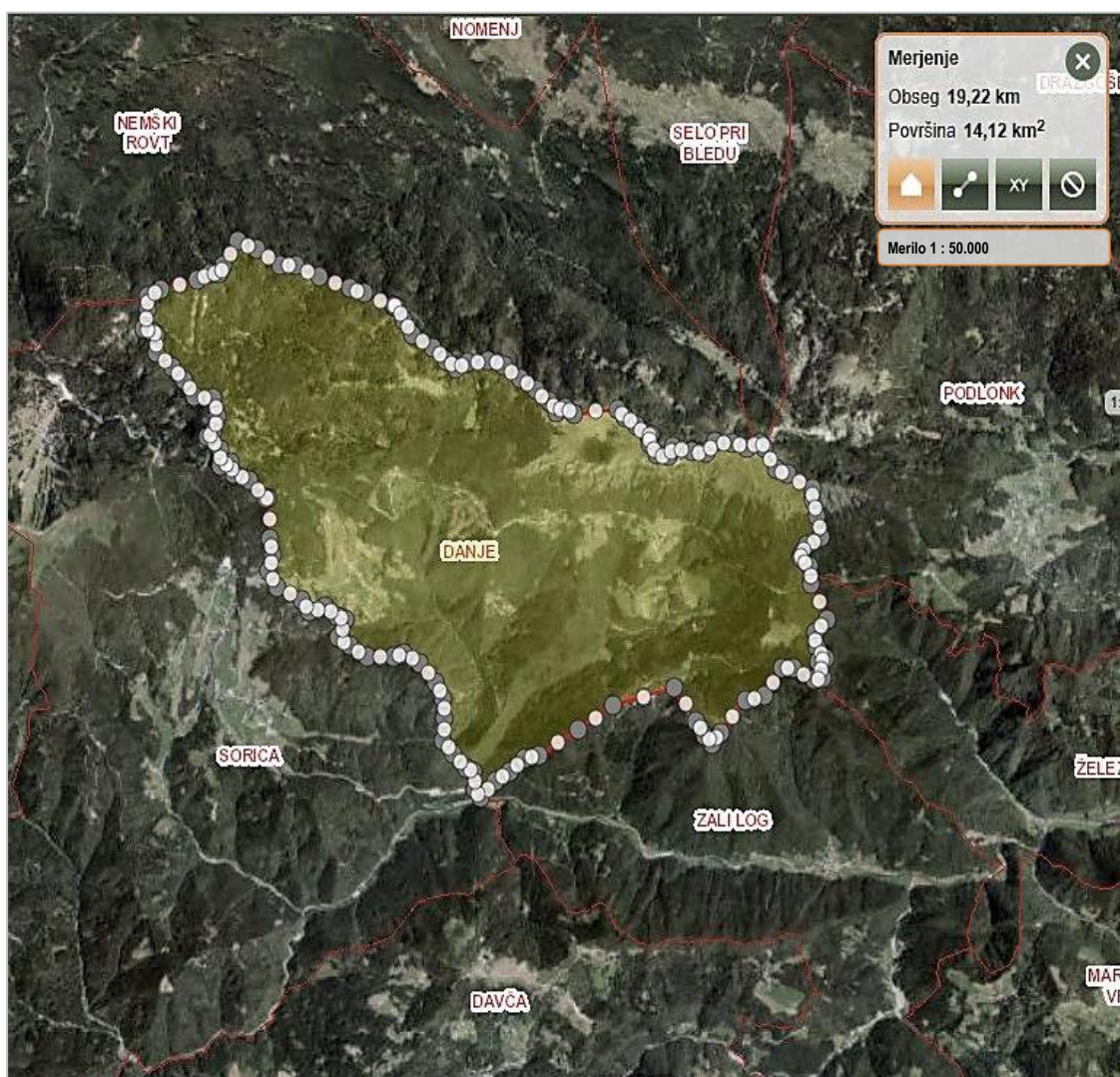
Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

8.1.2 Katastrska občina Danje

Katastrska občina Danje s šifro katastrske občine 2073 je bila ustanovljena leta 1995 in ima skupno površino 14,12 km² (Atlas okolja, 2020).

Upravno teritorialno se katastrska občina Danje prišteva znotraj Občine Železniki, ki spada pod gorenjsko statistično regijo. Znotraj katastrske občine spada pet naselij in en zaselek, in sicer Zgornje ter Spodnje Danje, Zabrdo, Torka in Ravne ter zaselek Trojar, kjer stalno živi skupno 74 prebivalcev (SURSA, 2018).

Slika 30: Območje katastrske občine Danje

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

8.2 EVIDENTIRANJE KATASTRSKIH ENOT (PARCEL) ZNOTRAJ OBMOČJA KULTURNE KRAJINE

Območje kulturne krajine Sorica-Danje-Torka se razprostira na območju katastrskih občin Sorica in Danje. V njem živi 332 prebivalcev⁸² in obsega območja naslednjih naselij oziroma vaških skupnosti: Spodnja Sorica, Zgornja Sorica, Spodnje Danje, Zgornje Danje, Zabrdno, Torka in Ravne.

Z vidika osrednje raziskave v disertaciji je pomembno, da na tej točki pisno in vizualno opredelimo katastrske enote oziroma parcele, ki spadajo pod območje kulturne krajine za vsako vas oziroma vaško skupnost.

V nadaljevanju tako disertacija podrobneje predstavlja vsako posamezno naselje oziroma vaško skupnost, ki obsega relativno enako površino prostora in število katastrskih enot. Izjema v tem primeru je le območje vasi Zgornja Sorica, ki izstopa tako po obsegu katastrskih enot kot skupnem obsegu površine, predvsem zaradi večjih gozdnih območij na predelu pod vrhom Dravha in na območju Erbelca. Na tej točki je prav tako pomembno poudariti, da območje kulturne krajine v manjšem deležu ne sledi mejam vsake posamezne parcele, pri čemer je omenjeno vidno pri večjih, predvsem gozdnih parcelah, ki jih delno preseka. Ker je tovrstnih primerov glede na celotno število katastrskih enot oziroma parcel majhno, to ne predstavlja anomalije pri končni analizi in rezultatih raziskave.

V kolikor strnemo nekaj skupnih podatkov⁸³ za celotno območje, lahko vidimo, da le-to skupno obsega 9.760 km² oziroma 1.543 katastrskih enot (parcel), od katerih jih je 6.157 km² (63,3 %) klasificiranih kot gozdna zemljišča, 2.135 km² (21,9 %) je trajnih travnikov, sledijo enote kmetijskih zemljišč v zaraščanju, ki jih je 0,746 km² (7,6 %), zamočvirjena zemljišča z 0,185 km² (1,9 %), travniški sadovnjaki z 0,078 km² (< 1 %), najmanjši obseg na območju pa zavzemajo njivske površine z 0,062 km² (< 1 %).

⁸² Podatek o številu prebivalcev je bil pridobljen na SURS-u (2018).

⁸³ Podatke smo pridobili z Javnega pregledovalnika grafičnih podatkov MKGP (2020), portala E-prostor (2020) in Atlasa okolja (2020),

8.2.1 Katastrske enote (parcele) naselja Spodnja Sorica

Naselje oziroma vaška skupnost Spodnja Sorica ima 103 prebivalcev in obsega 262 katastrskih enot oziroma parcel, ki tvorijo območje kulturne krajine (slika 31), kar predstavlja 1,14 km² veliko površino.

Slika 31: Območje Spodnje Sorice

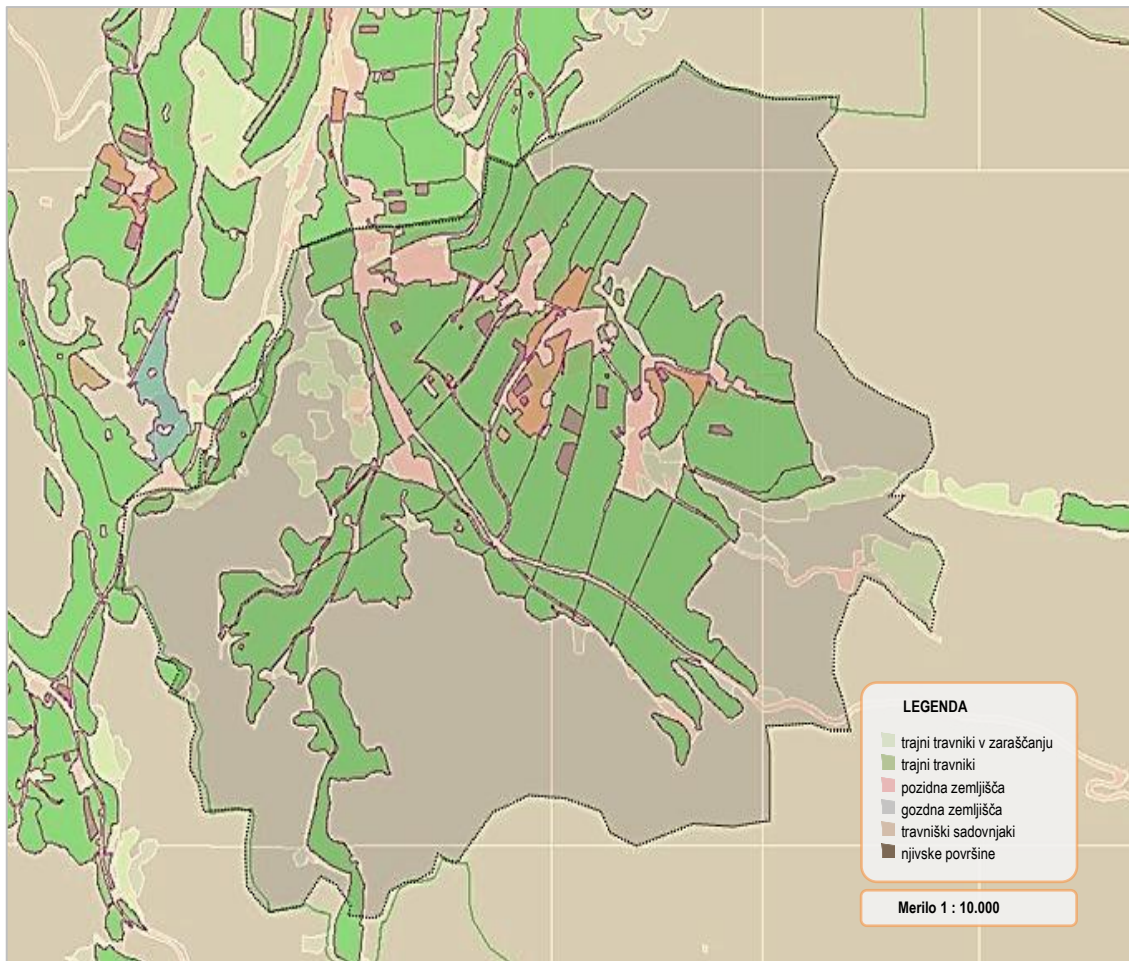

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Znotraj območja kulturne krajine se nahaja 31 stanovanjskih hiš, cerkev svetega Nikolaja s pokopališčem, dve kapelici in 38 gospodarskih oziroma pomožnih gospodarskih objektov, javnih stavb oziroma stavb, namenjenih vzgoji in izobraževanju ali kulturni dejavnosti, in večje število manjših gospodarskih objektov, kot so kozolci, seniki, pajštve (sušilnice sadja), čebelnjaki in kašče (shrambe).

Med evidentiranimi enotami (parcelami) na območju kulturne krajine je 69 pozidanih zemljišč (5,5 %) (na sliki spodaj rdeče barve), ostalih 193 katastrskih enot oziroma parcel na območju kulturne krajine pa predstavljajo gozdna zemljišča, ki obsegajo 0,639 km² (56 %) (na sliki označeno sivo), trajni travniki z 0,360 km² (31,6 %) (na sliki obarvani temno zeleno).

Slika 32: Pregled rabe zemljišč na območju Spodnje Sorice

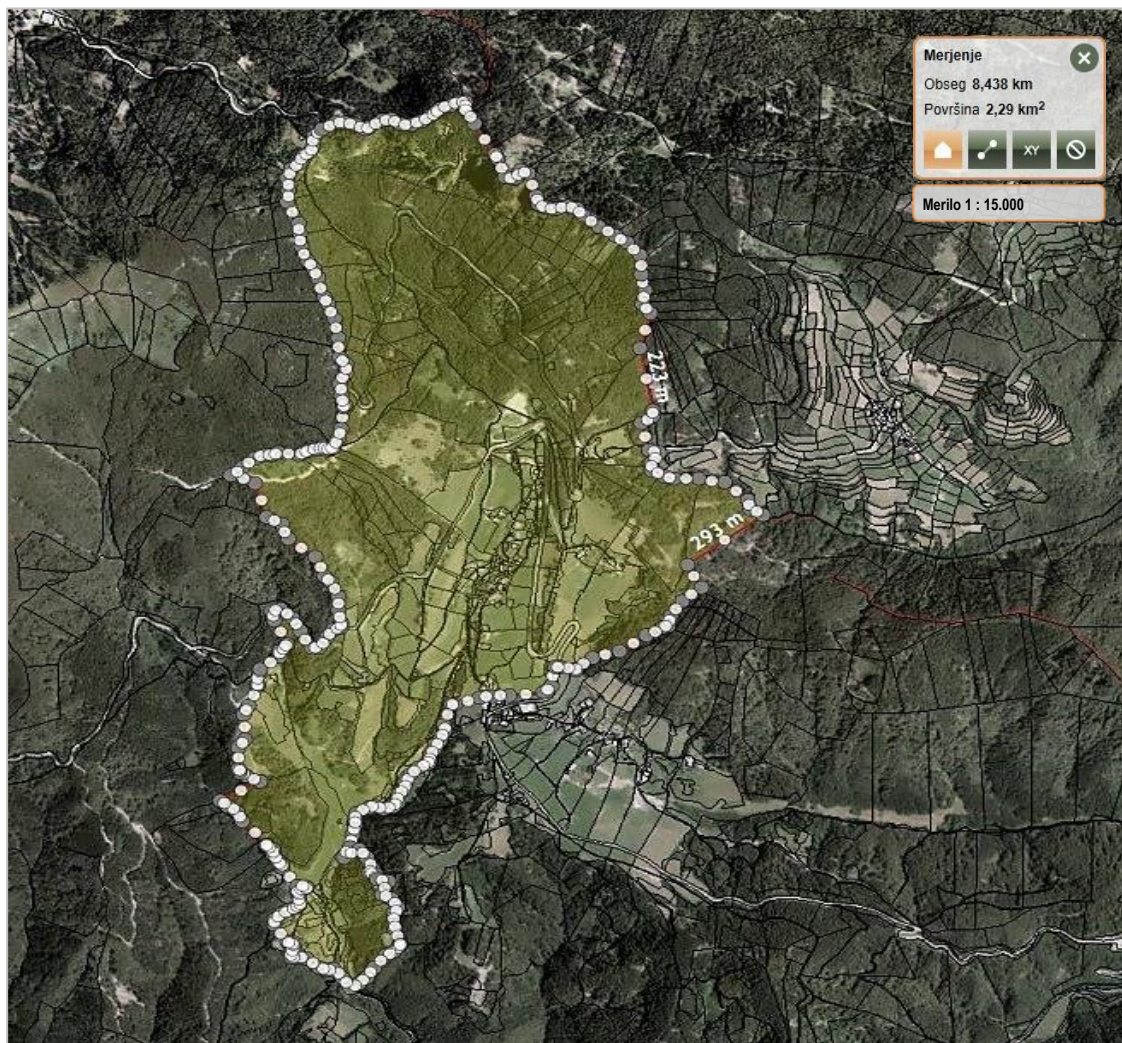
Vir: Avtor po predlogi pregledovalnika MGKP, 2020.

Sledijo trajni travniki v zaraščanju 0,037 km² (3 %) (na sliki zgoraj označeni s svetlo zeleno barvo) in travniški sadovnjaki z 0,030 km² (2,6 %) (na sliki označeni s svetlo rjavo barvo), najmanjša površina na območju pa pripada njivskim površinam s skupnim obsegom 0,015 km² (1,3 %) (na sliki temno rjave barve) (Pregledovalnik MGKP, 2020).

8.2.2 Katastrske enote (parcele) naselja Zgornja Sorica

Naselje oziroma vaška skupnost Zgornja Sorica ima 155 prebivalcev in obsega 463 katastrskih enot oziroma parcel, ki tvorijo območje kulturne krajine (slika 33), kar predstavlja 2,29 km² veliko površino.

Slika 33: Območje Zgornje Sorice

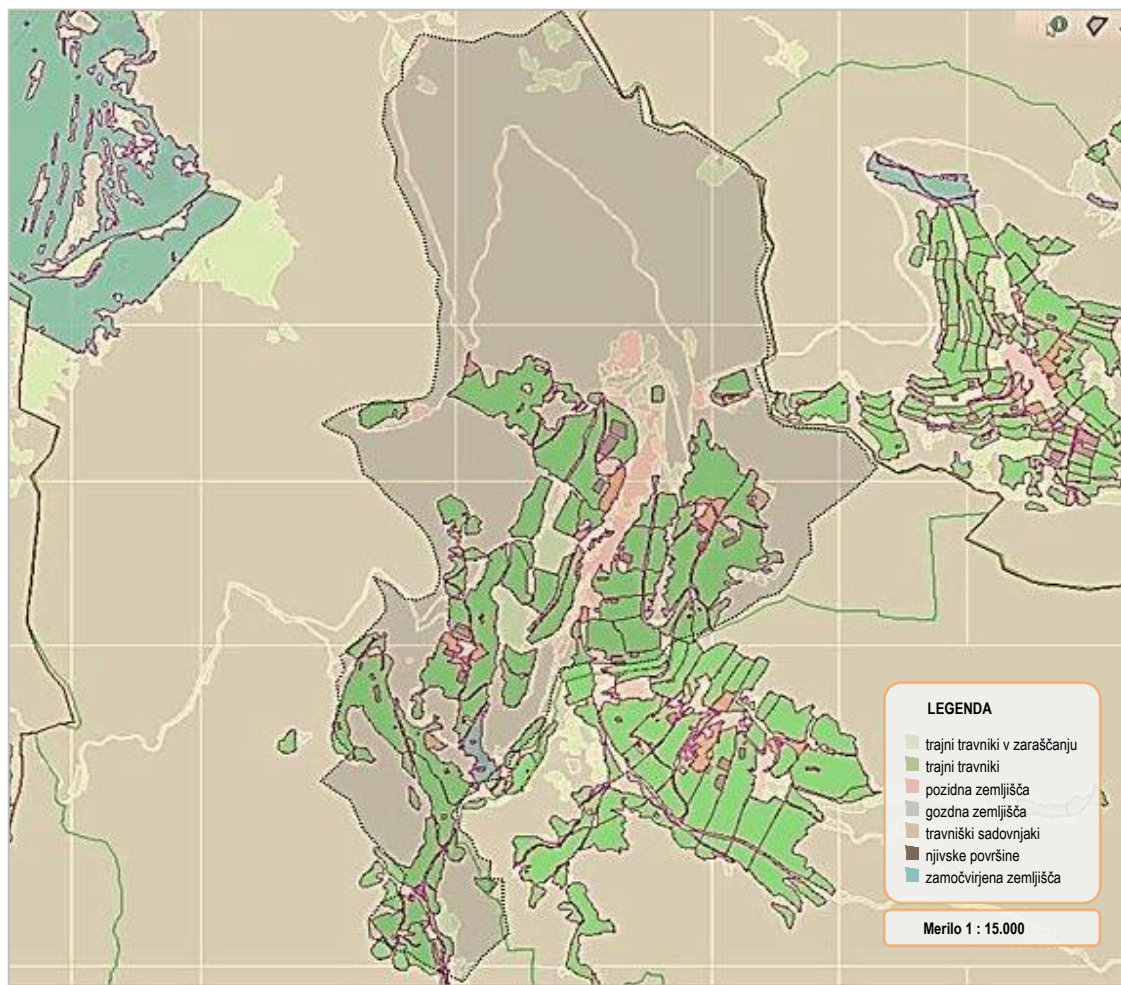

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Znotraj območja kulturne krajine se nahaja 26 stanovanjskih hiš, več kapelic in znamenj ter 19 gospodarskih oziroma pomožnih gospodarskih objektov, javnih stavb oziroma stavb, namenjenih vzgoji in izobraževanju ali kulturni dejavnosti, in večje število manjših gospodarskih objektov, kot so kozolci, seniki, pajštve (sušilnice sadja), čebelnjaki in kašče (shrambe).

Izmed evidentiranih enot (parcel) na območju kulturne krajine jih je 45 pozidanih zemljišč (3,3 %) (na sliki spodaj rdeča barva), ostale katastrske enote oziroma parcele na območju kulturne krajine pa predstavljajo gozdna zemljišča, ki obsegajo 1,305 km² (57 %) (na sliki označeni sivo), trajni travniki z 0,714 km² (31,2 %) (na sliki obarvani temno zeleno).

Slika 34: Pregled rabe zemljišč na območju Zgornje Sorice

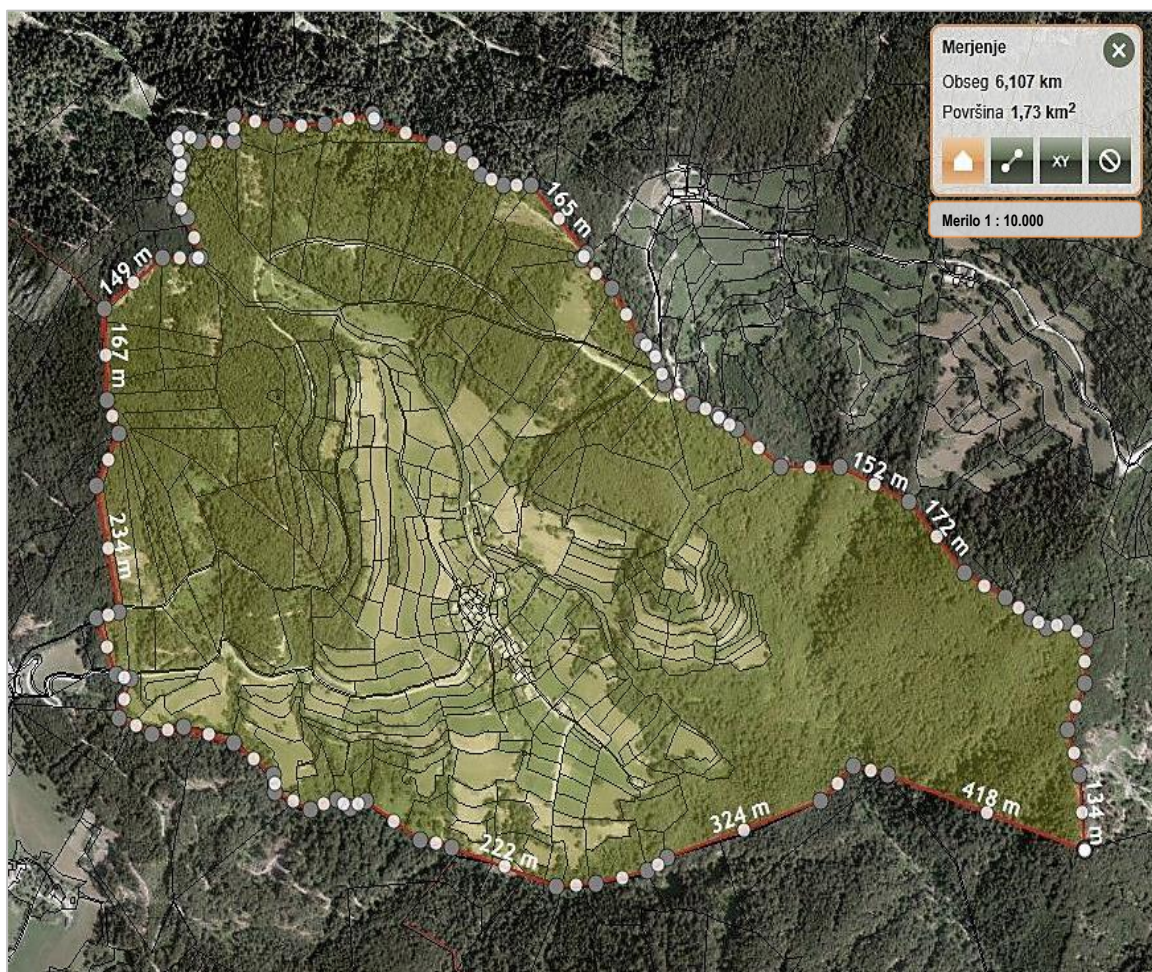
Vir: Avtor po predlogi pregledovalnika MGKP, 2020.

Sledijo trajni travniki v zaraščanju z 0,131 km² (5,7 %) (na sliki zgoraj označeni s svetlo zeleno in modro barvo), nato zamočvirjena zemljišča z 0,029 km² (1,3 %) (na sliki označena z modro barvo), travniški sadovnjaki z 0,028 km² (1,3 %) (na sliki označeni s svetlo rjavo barvo), najmanjša površina na območju pa pripada njivskim površinam s skupnim obsegom 0,025 km² (1,2 %) (na sliki temno rjave barve) (Pregledovalnik MGKP, 2020).

8.2.3 Katastrske enote (parcele) naselja Spodnje Danje

Naselje oziroma vaška skupnost Spodnje Danje ima 54 prebivalcev in obsega 363 katastrskih enot oziroma parcel, ki tvorijo območje kulturne krajine (slika 35), kar predstavlja 1.73 km² veliko površino.

Slika 35: Območje Spodnjih Danj

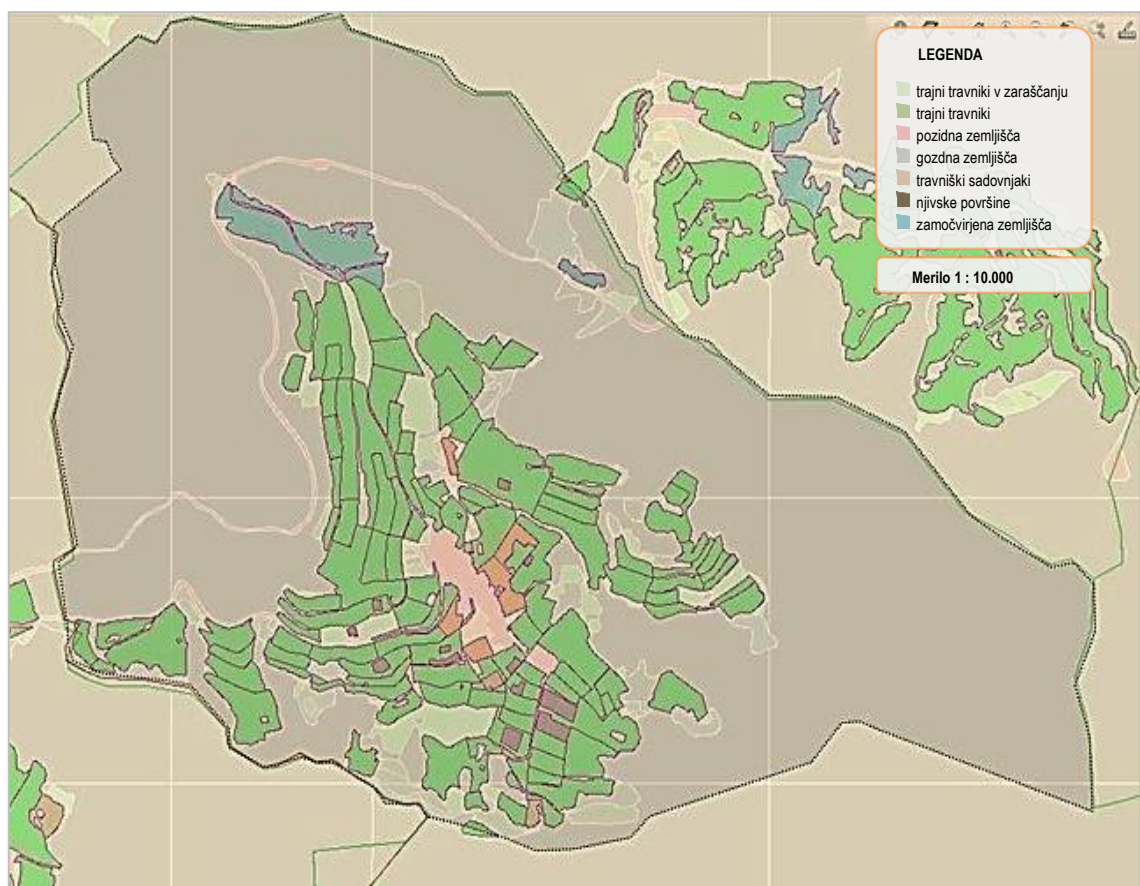

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Znotraj območja kulturne krajine se nahaja 26 stanovanjskih hiš, cerkev svetega Marka, ena kapelica in 15 gospodarskih oziroma pomožnih gospodarskih objektov, javnih stavb oziroma stavb, namenjenih vzgoji in izobraževanju ali kulturni dejavnosti, in večje število manjših gospodarskih objektov, kot so kozolci, seniki, pajštve (sušilnice sadja), čebelnjaki in kašče (shrambe).

Izmed evidentiranih enot (parcel) na območju kulturne krajine jih je 50 pozidanih zemljišč (3 %) (na sliki spodaj rdeče barve), ostale katastrske enote oziroma parcele na območju kulturne krajine pa predstavljajo gozdna zemljišča, ki obsegajo 1,190 km² (66 %) (na sliki označeni sivo) in trajni travniki z 0,357 km² (20,5 %) (na sliki temno zeleno obarvani).

Slika 36: Pregled rabe zemljišč na območju Spodnjih Danj

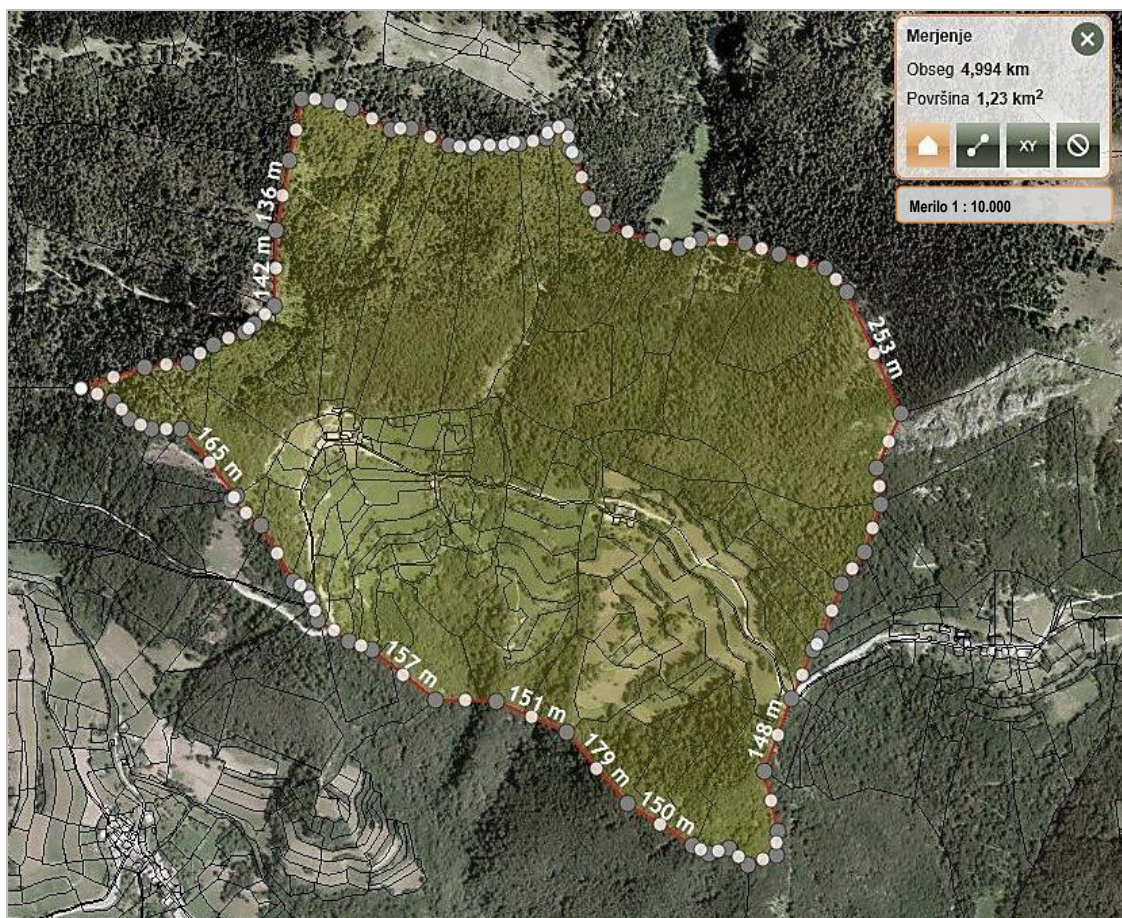
Vir: Avtor po predlogi pregledovalnika MGKP, 2020.

Sledijo trajni travniki v zaraščanju 0,099 km² (5,7 %) (na sliki zgoraj označeni s svetlo zeleno in modro barvo), nato zamočvirjena zemljišča in zamočvirjena zemljišča v zaraščanju z 0,027 km² (3,5 %) (na sliki označena z modro barvo), travniški sadovnjaki z 0,013 km² (0,7 %) (na sliki označeni s svetlo rjavo barvo), najmanjša površina na območju pa pripada njivskim površinam s skupnim obsegom 0,011 km² (0,6 %) (na sliki temno rjave barve) (Pregledovalnik MGKP, 2020).

8.2.4 Katastrske enote (parcele) naselja Zgornje Danje

Naselje oziroma vaška skupnost Zgornje Danje ima 6 prebivalcev in obsega 141 katastrskih enot oziroma parcel, ki tvorijo območje kulturne krajine (slika 37), kar predstavlja 1.23 km² veliko površino.

Slika 37: Območje Zgornjih Danj

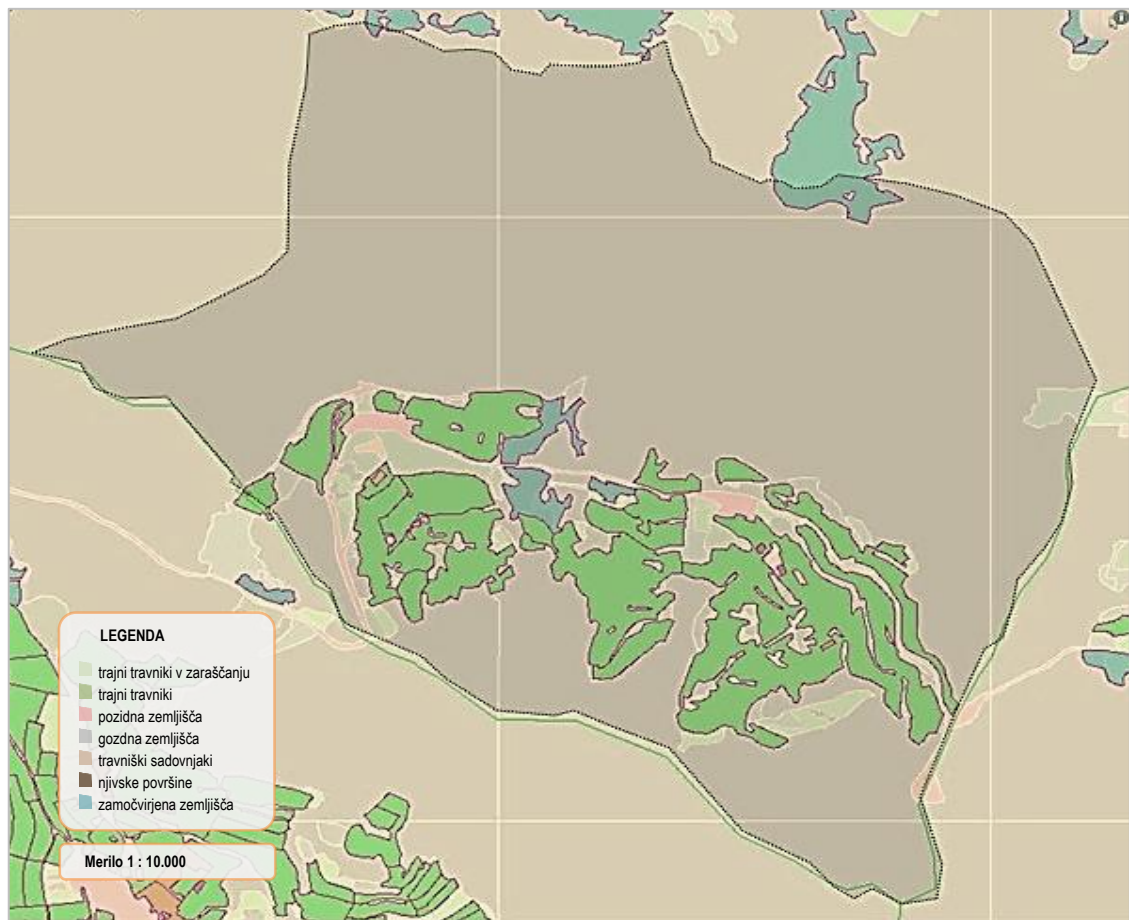

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Znotraj območja kulturne krajine se nahaja 7 stanovanjskih hiš, tu ni nobenega cerkvenega poslopja in kapelic. Na območju najdemo tudi 7 gospodarskih oziroma pomožnih gospodarskih objektov, javnih stavb oziroma stavb, namenjenih vzgoji in izobraževanju ali kulturni dejavnosti, ter manjše število malih gospodarskih objektov, kot so kozolci, seniki, pajštve (sušilnice sadja), čebelnjaki in kašče (shrambe).

Med evidentiranimi enotami (parcelami) na območju kulturne krajine je 14 pozidanih zemljišč (1,4 %) (na sliki spodaj rdeče barve), ostale katastrske enote oziroma parcele na območju kulturne krajine pa predstavljajo gozdna zemljišča, ki obsegajo 0,936 km² (76,1 %) (na sliki označena sivo) in trajni travniki z 0,204 km² (16,6 %) (na sliki obarvani temno zeleno).

Slika 38: Pregled rabe zemljišč na območju Zgornjih Danj

Vir: Avtor po predlogi pregledovalnika MGKP, 2020.

Sledijo trajni travniki v zaraščanju z 0,045 km² (3,7 %) (na sliki zgoraj označeni s svetlo zeleno in modro barvo), nato zamočvirjena zemljišča z 0,023 km² (1,9 %) (na sliki označena z modro barvo), travniški sadovnjaki z 0,002 km² (0,2 %) (na sliki označeni s svetlo rjavo barvo), najmanjša površina na območju pa pripada njivskim površinam s skupnim obsegom 0,001 km² (< 0,1 %) (na sliki temno rjave barve) (Pregledovalnik MGKP, 2020).

8.2.5 Katastrske enote (parcele) naselja Zabrdo

Naselje oziroma vaška skupnost Zabrdo ima 6 prebivalcev in obsega 117 katastrskih enot oziroma parcel, ki tvorijo območje kulturne krajine (slika 39), kar predstavlja 1,44 km² veliko površino.

Slika 39: Območje Zabrda

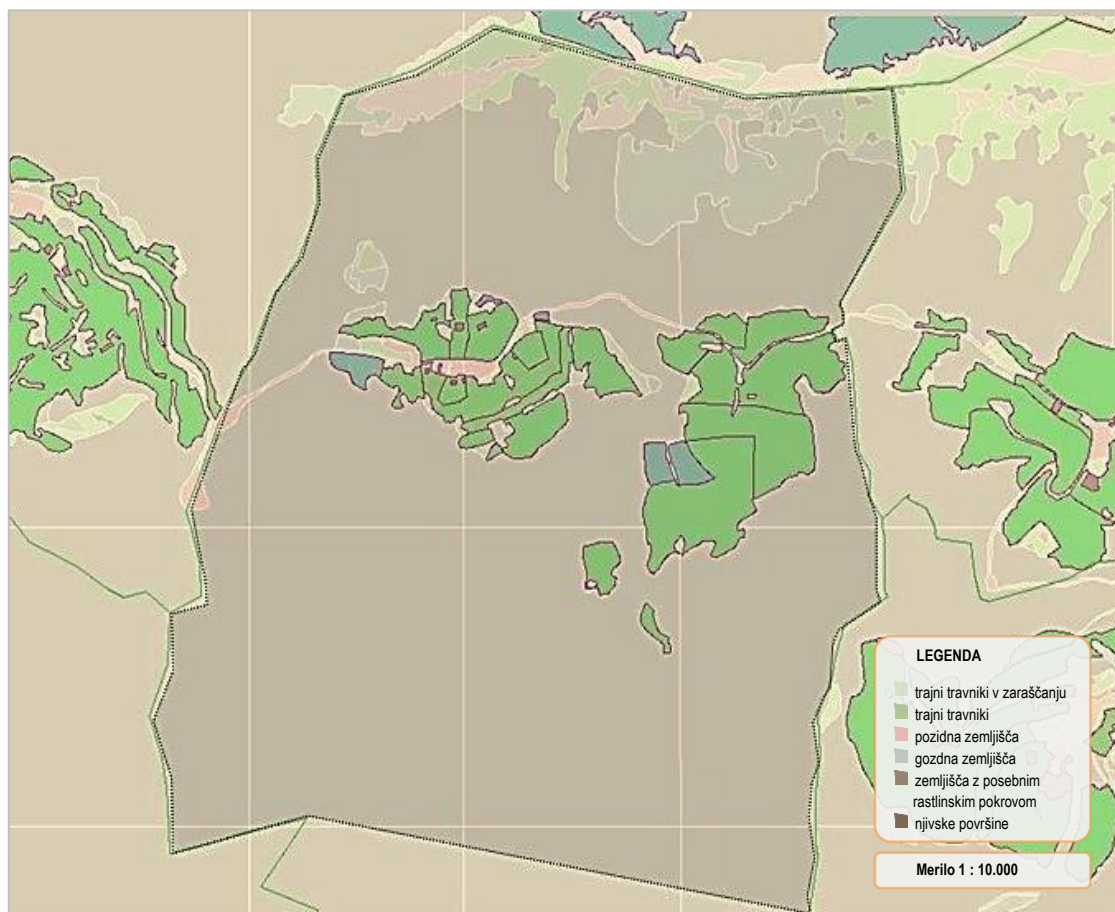

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Znotraj območja kulturne krajine se nahaja 7 stanovanjskih hiš in ena kapelica, tu ni nobenega cerkvenega poslopja. Na območju najdemo tudi 4 gospodarske oziroma pomožne gospodarske objekte in nobenih javnih stavb oziroma stavb, namenjenih vzgoji in izobraževanju ali kulturni dejavnosti. Najdemo pa manjše število gospodarskih objektov, kot so kozolci, seniki, pajštve (sušilnice sadja), čebelnjaki in kašče (shrambe).

Izmed evidentiranih enot (parcel) na območju kulturne krajine jih je 11 pozidanih zemljišč (2,5 %) (na sliki spodaj rdeče barve), ostale katastrske enote oziroma parcele na območju kulturne krajine pa predstavljajo gozdna zemljišča, ki obsegajo 1,026 km² (71,3 %) (na sliki označena sivo), trajni travniki z 0,160 km² (11,1 %) (na sliki temno zeleno obarvani).

Slika 40: Pregled rabe zemljišč na območju Zabrda

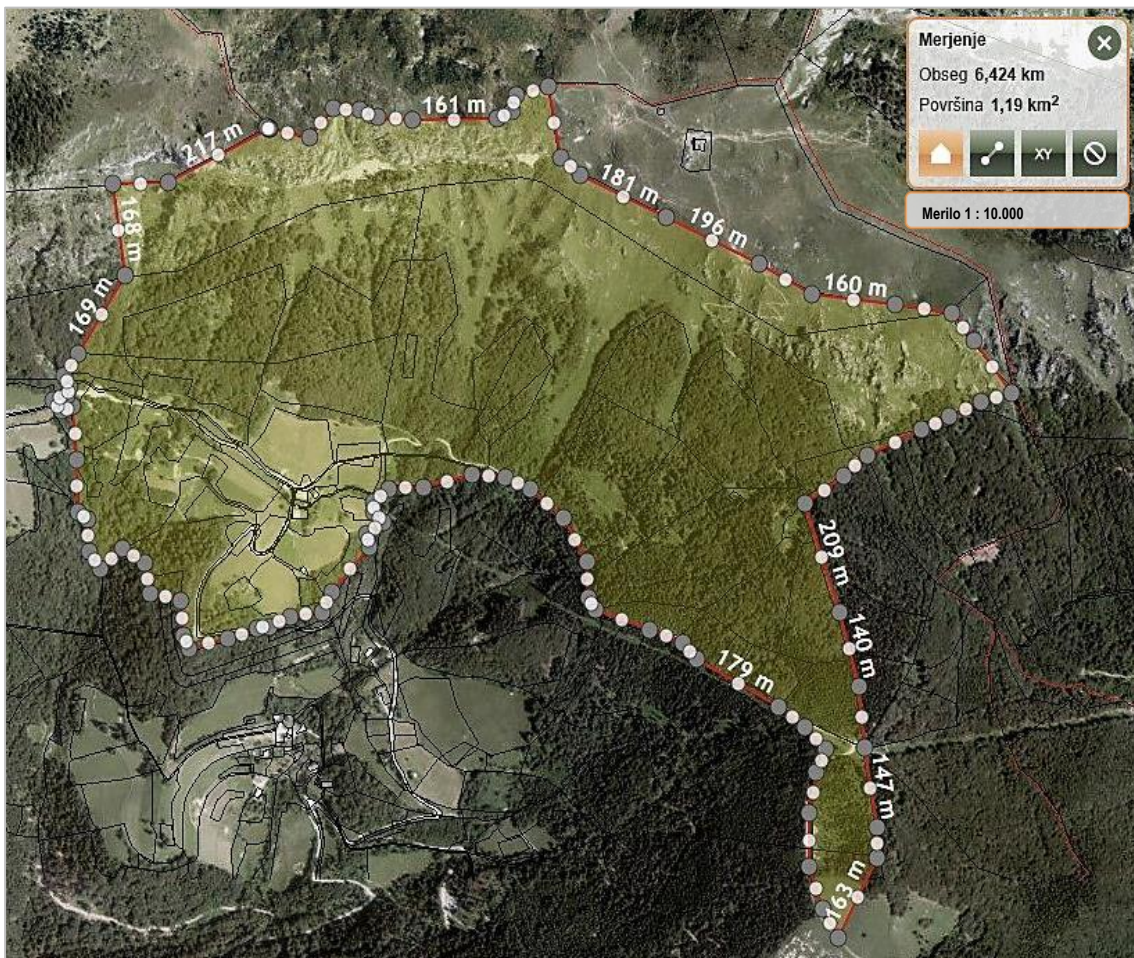
Vir: Avtor po predlogi pregledovalnika MGKP, 2020.

Sledijo trajni travniki v zaraščanju z 0,082 km² (5,7 %) (na sliki zgoraj označeni s svetlo zeleno in modro barvo) in zemljišča s posebnim rastlinskim pokrovom z 0,070 km² (4,9 %) (na sliki označena s svetlo rjavo barvo), zamočvirjena zemljišča z 0,064 km² (4,4 %) (na sliki označena z modro barvo). Najmanjša površina na območju pripada njivskim površinam s skupnim obsegom 0,002 km² (<0,1 %) (na sliki temno rjave barve) (Pregledovalnik MGKP, 2020).

8.2.6 Katastrske enote (parcele) naselja Torka

Naselje oziroma vaška skupnost Torka ima 2 prebivalca in obsega 72 katastrskih enot oziroma parcel, ki tvorijo območje kulturne krajine (slika 41), kar predstavlja 1,19 km² veliko površino.

Slika 41: Območje Torke

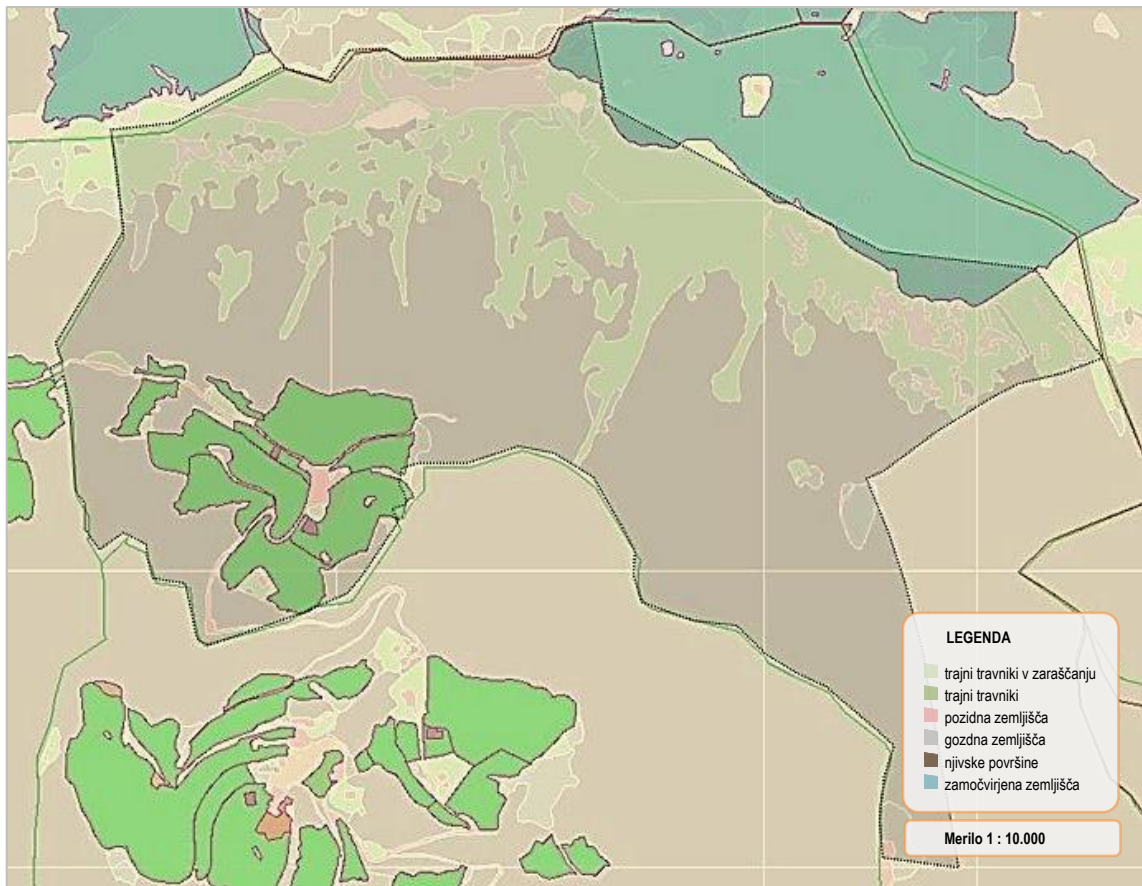

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Znotraj območja kulturne krajine se nahaja 5 stanovanjskih hiš in ena kapelica. Na območju najdemo tudi 2 gospodarska oziroma pomožna gospodarska objekta, ni pa nobenih javnih stavb, oziroma stavb, namenjenih vzgoji in izobraževanju ali kulturni dejavnosti. Najdemo pa manjše število gospodarskih objektov, kot so kozolci, seniki, pajštve (sušilnice sadja), čebelnjaki in kašče (shrambe).

Med evidentiranimi enotami (parcelami) na območju kulturne krajine je 7 pozidanih zemljišč (2,5 %) (na sliki spodaj rdeče barve), ostale katastrske enote oziroma parcele na območju kulturne krajine pa predstavljajo gozdna zemljišča, ki obsegajo 0,580 km² (51,2 %) (na sliki označena sivo), trajni travniki v zaraščanju z 0,303 km² (25,5 %) (na sliki spodaj označeni s svetlo zeleno in modro barvo)

Slika 42: Pregled rabe zemljišč na območju Torke

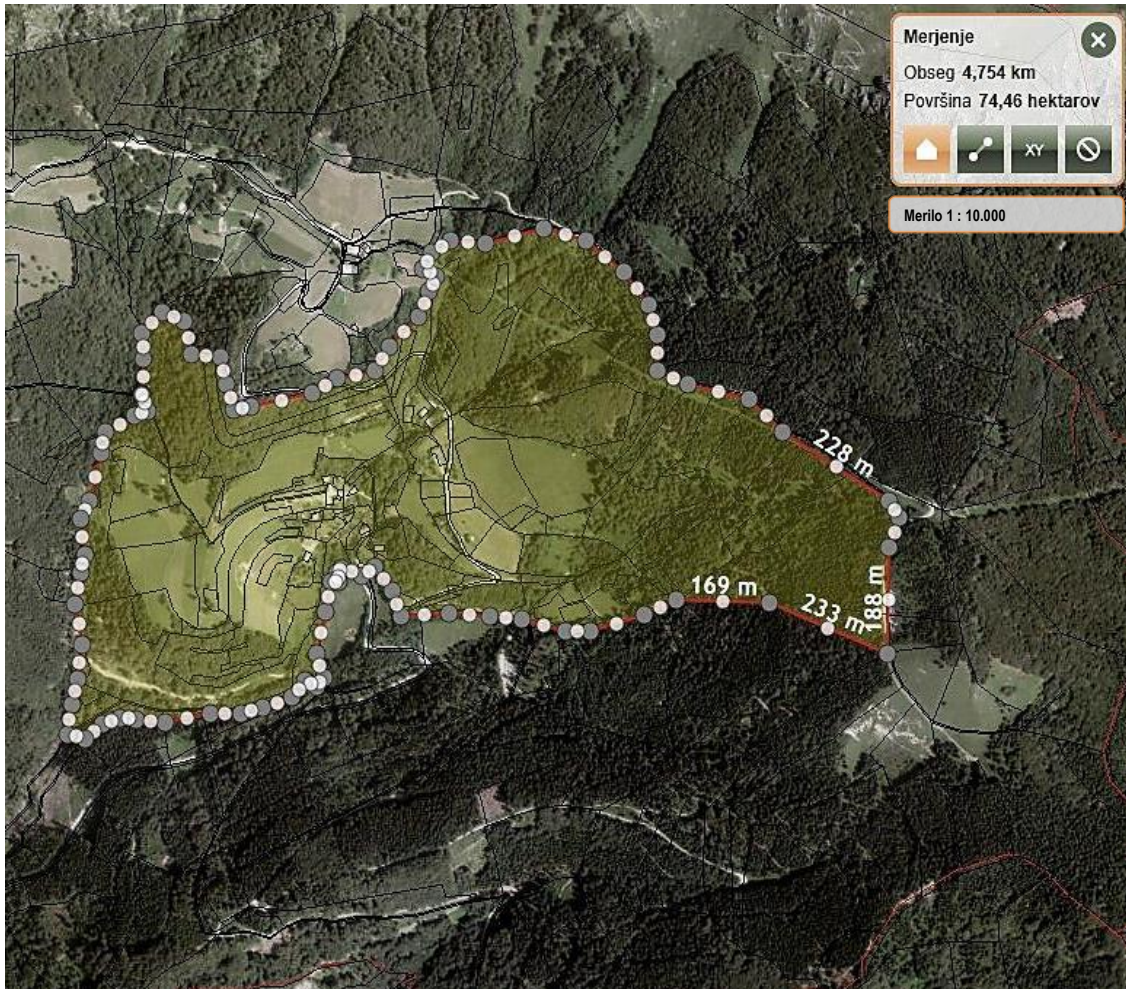
Vir: Avtor po predlogi pregledovalnika MGKP, 2020.

Sledijo trajni travniki z 0,160 km² (13,4 %) (na sliki zgoraj obarvani temno zeleno) in zemljišča s posebnim rastlinskim pokrovom z 0,080 km² (6,2 %) (na sliki označeni s svetlo rjavo barvo), zamočvirjena zemljišča obsegajo 0,042 km² (3,5 %) (na sliki označena z modro barvo). Najmanjša površina na območju pa pripada njivskim površinam s skupnim obsegom 0,003 km² (< 0,1 %) (na sliki temno rjave barve) (Pregledovalnik MGKP, 2020).

8.2.7 Katastrske enote (parcele) naselja Ravne

Naselje oziroma vaška skupnost Ravne ima 6 prebivalcev in obsega 125 katastrskih enot oziroma parcel, ki tvorijo območje kulturne krajine (slika 43), kar predstavlja 0,744 km² veliko površino.

Slika 43: Območje Raven

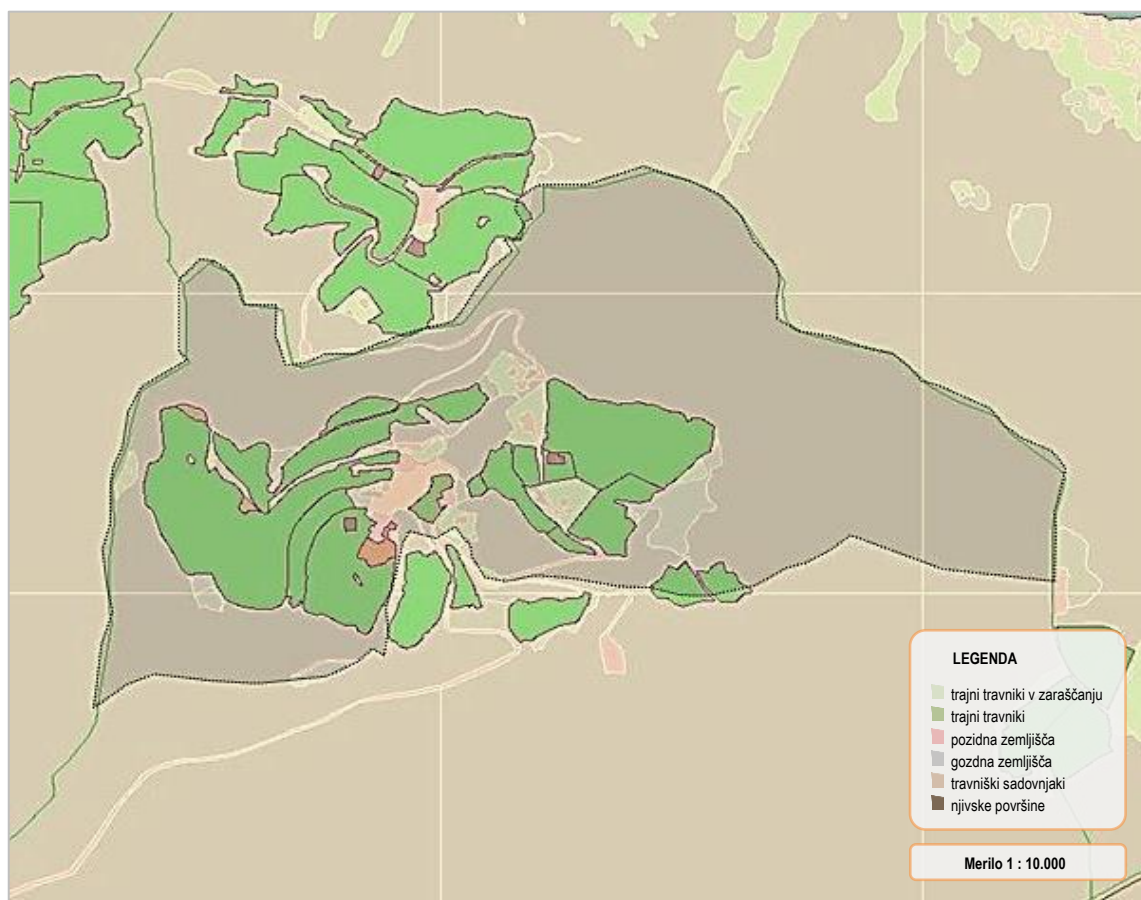

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Znotraj območja kulturne krajine se nahaja 8 stanovanjskih hiš in ena kapelica. Na območju najdemo tudi 7 gospodarskih oziroma pomožnih gospodarskih objektov, in nobene javne stavbe oziroma stavb, namenjenih vzgoji in izobraževanju ali kulturni dejavnosti. Tu je tudi manjše število gospodarskih objektov, kot so kozolci, seniki, pajštve (sušilnice sadja), čebelnjaki in kašče (shrambe).

Izmed evidentiranih enot (parcel) na območju kulturne krajine je 15 pozidanih zemljišč (1,2 %) (na sliki spodaj rdeče barve), ostale katastrske enote oziroma parcele na območju kulturne krajine pa predstavljajo gozdna zemljišča, ki obsegajo 0,481 km² (64,7 %) (na sliki označeno sivo), in trajne travnike z 0,180 km² (24,2 %) (na sliki obarvani temno zeleno).

Slika 44: Pregled rabe zemljišč na območju Raven

Vir: Avtor po predlogi pregledovalnika MGKP, 2020.

Sledijo trajni travniki v zaraščanju z 0,049 km² (6,9 %) (na sliki zgoraj označeni s svetlo zeleno in modro barvo) in zemljišča s posebnim rastlinskim pokrovom z 0,005 km² (< 1 %) (na sliki označena s svetlo rjavo barvo), travniški sadovnjaki z 0,005 km² (< 1 %) (na sliki označeni s svetlo rjavo barvo). Najmanjša površina na območju pripada njivskim površinam s skupnim obsegom 0,005 km² (< 1 %) (na sliki temno rjave barve) (Pregledovalnik MGKP, 2020).

Kratka analiza evidentiranja katastrskih enot, ki sestavljajo zavarovano območje kulturne krajine Sorica-Danje-Torka, nam prikaže, da je na celotnem območju relativno malo pozidanih parcel. Le-te zavzemajo 2,9 % površine krajine, največji delež katastrskih enot pa predstavljajo gozdne površine s 63,3 %, sledijo pa jim katastrske enote oziroma parcele, ki so namenjene kmetijski rabi, s 23,9 %.

V kolikor dobljene podatke še nekoliko podrobneje pogledamo glede na naselja oziroma vaške skupnosti na območju, vidimo, da je največ pozidanih površin v Spodnji Sorici (5,5 %), ki ob Zgornji Sorici velja za upravno in teritorialno središče območja in kjer tudi populacijska slika območja pokaže, da tu živi največje število prebivalcev. To naselje je tudi prometno najboljše povezano z okoliškimi naselji in mesti.

Vidimo, da je na območju zaznati tudi veliko število kmetijskih površin v zaraščanju ter da je glede na skupno površino ozemlja na njem v današnjem času še izredno malo njivskih površin in sadovnjakov, kar neposredno kaže na dejstvo, da nekoč primarna dejavnost samooskrbnega kmetijstva, ki je tod podobo kulturne pokrajine v veliki meri ustvarila, danes ne predstavlja več možnosti za njeno preživetje in dolgoročno ohranjanje v prihodnosti.

Omenjeni vzorec pa je zaznaven tudi na večjem številu sorodnih območjih v bližini, ki jih po načinu nastanka in razvoja enačimo z vasmi v zgornjem delu Selške doline, pri čemer podrobni ortofoto posnetki površja izbranih gorskih vasi⁸⁴ (Google maps, 2020) pokažejo, da je zavarovano območje kulturne krajine Sorica-Danje-Torka po tipu in rabi katastrskih enot ter njihovi prostorski razdelitvi v pokrajini tudi še v današnjem času soroden tudi drugim območjem v alpskih in predalpskih predelih v Sloveniji in bližnjih državah (Avstrija, Italija in Nemčija).

⁸⁴ V pregled so bila vzeta območja Ruta, Stržišča in Nemškega Rovta v Sloveniji, območje Verschacha/Versiača (*slo. Vršiča*) v Italiji, območje vasi Klasi na Bavarskem v Nemčiji in območje vasi Anras, Wiesen in Dörfel v Avstriji v Dravski dolini bližini Lienza.

9 VREDNOTENJE IN IZDELAVA VREDNOSTNE MATRIKE

Zgodovinsko gledano se po številčnosti, velikosti in rabi katastrske enote na območju zgornjega dela Selške doline niso veliko spreminjale od pojava prvih katastrskih elaboratov do danes (Markelj, 2019).

Na podlagi analize prostora območja, izvedene leta 2013 (Markelj in Ivankovič, 2015), je bilo ugotovljeno, da poleg manjšega zaraščanja površin z gozdom in delne transformacije kmetijskih površin (prehod iz njiv v travnike), katastrske enote na območju v zelo veliki meri še vedno izkazujejo podobo pokrajine, ki nam jo je prikazal franciscejski kataster (prvi katastrski elaborat območja z ohranjenim mapnim in opisnim delom), ki je bil za območje zgornjega dela Selške doline oziroma natančneje za katastrske občine Sorica, Danje in Zali Log izdelan leta 1825.⁸⁵ Natančneje iz analize (Markelj in Ivankovič, 2015) vidimo, da je bilo leta 2013 v zgornjem delu Selške doline za 7,75 hektarjev več zaraščenih površin kot leta 1825. Medtem ko je transformacija njivskih površin v travnike vidna na celotnem območju, lahko zaraščanje površin z gozdom v največji meri zasledimo v vaških skupnostih Spodnje in Zgornje Danje ter v zaselku Trojar (skupno 3,0035 hektarja), nato sledi vaška skupnost Ravne z 2,6748 hektarja in vaška skupnost Zabrdno s 1,5489 hektarja. Zgolj v vaških skupnostih Zgornja in Spodnja Sorica pa lahko glede na izvedeno raziskavo vidimo, da je zaznati rahlo odstopanje, saj se je območje gozdnih površin skrčilo za 0,6606 hektarja.

Glede na skupno površino območja omenjeni podatki predstavljajo manjši delež sprememb. Za območje zgornjega dela Selške doline tako je tako še v današnjem času značilna velika kontinuiteta katastrskih enot.⁸⁶

V nadaljevanju tako disertacija znotraj njenega analitičnega dela v 9. poglavju na podlagi podatkov, pridobljenih iz evidentiranja katastrskih enot za vsako izmed sedmih

⁸⁵ Dosedanje raziskave franciscejskega katastra so pokazale, da se podatki katastra lahko preko Gauss-Krugerjevega koordinatnega sistema z veliko natančnostjo preslikajo v meje današnjih katastrov. Malenkostna odstopanja je zaznati le na strmih pobočjih in na ozemlju s strmimi nakloni (Petek in Fridl, 2004).

⁸⁶ Tudi Petek in Urbanc (2004) poudarjata velik pomen prvih katastrskih elaboratov pri razumevanju stanja kulturne pokrajine v današnjem času, pri čemer se v svojih raziskavah v največji meri obrneta na preučevanje franciscejskega katastra, pri čemer upoštevata tako mapni del kot protokole katastra, ki ga hrani Arhiv Republike Slovenije (ARS).

vasi oziroma vaških skupnosti, predstavlja postopke izdelave kot tudi končne vrednosti vrednostne matrike območij.

Postopek izdelave vrednostne matrike za vsako vaško skupnost najprej prikaže faze zgodovinskega razvoja območja. Nadalje se omenjene faze zgodovinskega razvoja aplicirajo na sedanjo katastrsko razdelitev na območju. Nadalje se znotraj območja opredeli tudi kazalnike naravnih vrednot in kulturne dediščine. Omenjenemu sledi prikaz prekrivnih enot območja, na podlagi katerega je na podlagi opredeljenih vrednosti (gl. poglavje 7.2) izdelana vrednostna matrika za vsako vaško skupnost znotraj območja kulturne krajine.

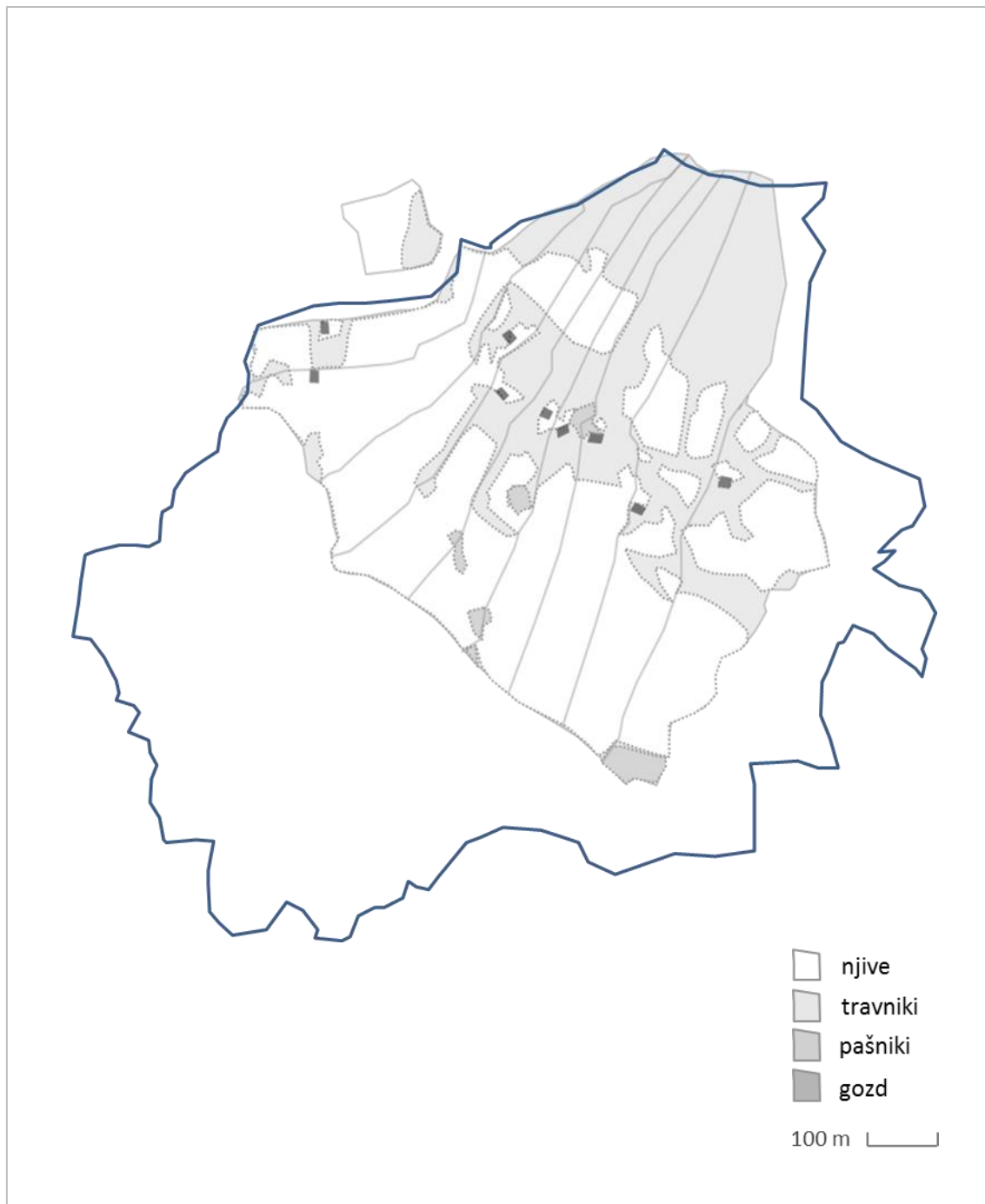
Končna vrednostna matrika nam za vsako vas in vaško skupnosti (Spodnja Sorica, Zgornja Sorica, Spodnje Danje, Zgornje Danje, Zabrd, Torca, Ravne) poda vrednost za vsako katastrsko enoto oziroma parcelo, pri čemer so izvzete le katastrske enote oziroma parcele, ki so opredeljene kot infrastruktura.

Infrastruktura na splošno na območjih, ki so opredeljena kot zavarovana območja kulturne krajine, predstavlja neznamenit oziroma zelo nizek delež celotnega teritorija, pri čemer omenjeno velja tudi za območje kulturne krajine Sorica-Danje-Torca, kjer infrastrukturne enote predstavljajo manj kot 1 % celotnega območja. Infrastrukturne katastrske enote na območju sicer v največjem obsegu predstavljajo državne in občinske ceste, ki jim sledijo daljnovodi ter nadalje vodna zajetja, transformatorske postaje, igrišče, pokopališče in podružnična šola. Ker je infrastruktura razporejena po celotnem območju relativno enakomerno in ker predstavlja neznamenit delež znotraj območja kulturne krajine, le-ta ni predmet vrednotenja znotraj disertacije.

9.1 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU SPODNJE SORICE

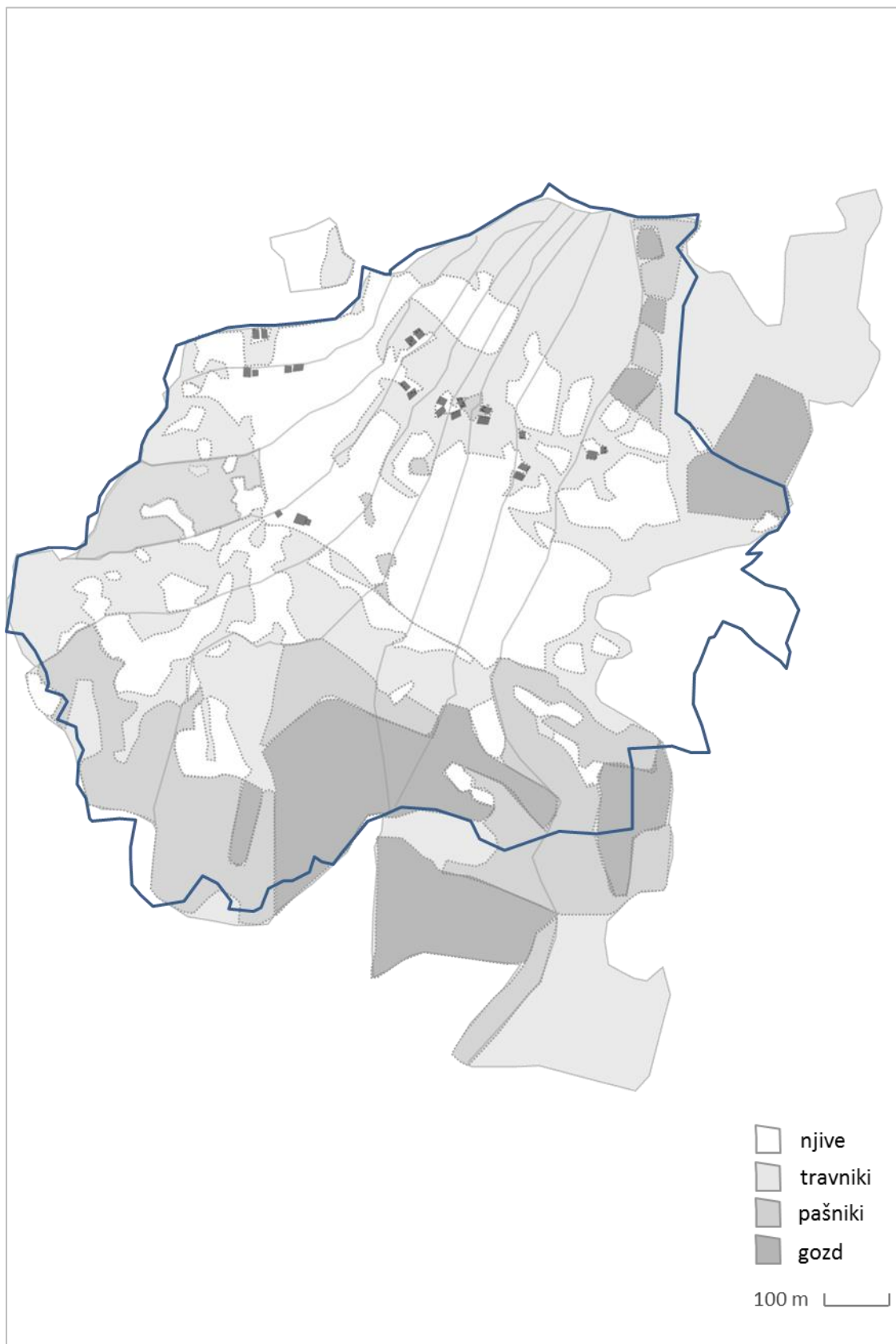
Prikaz različnih faz zgodovinskega razvoja območja Spodnje Sorice.

Slika 45: Prva faza razvoja območja Spodnje Sorice

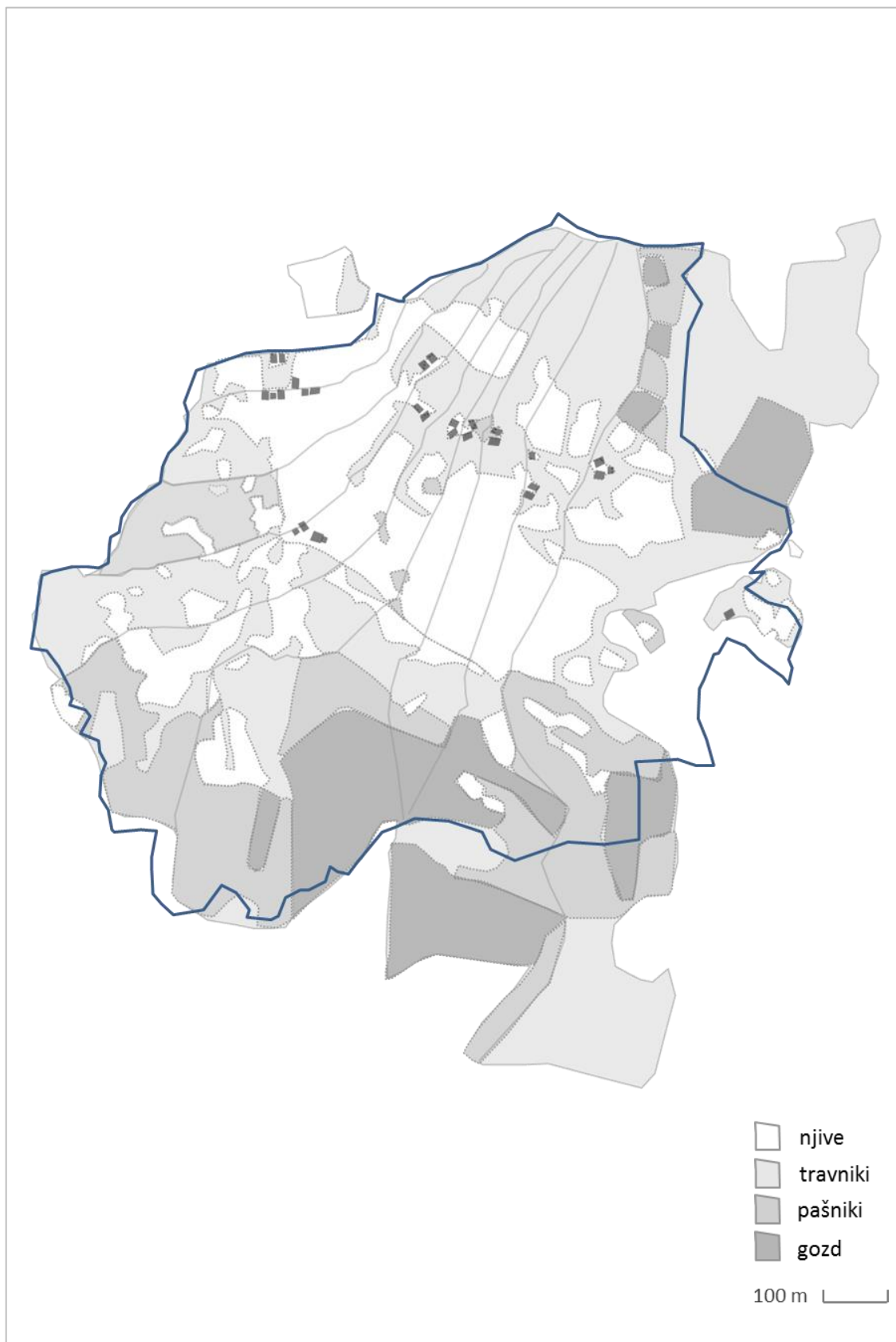
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 46: Druga faza razvoja območja Spodnje Sorice

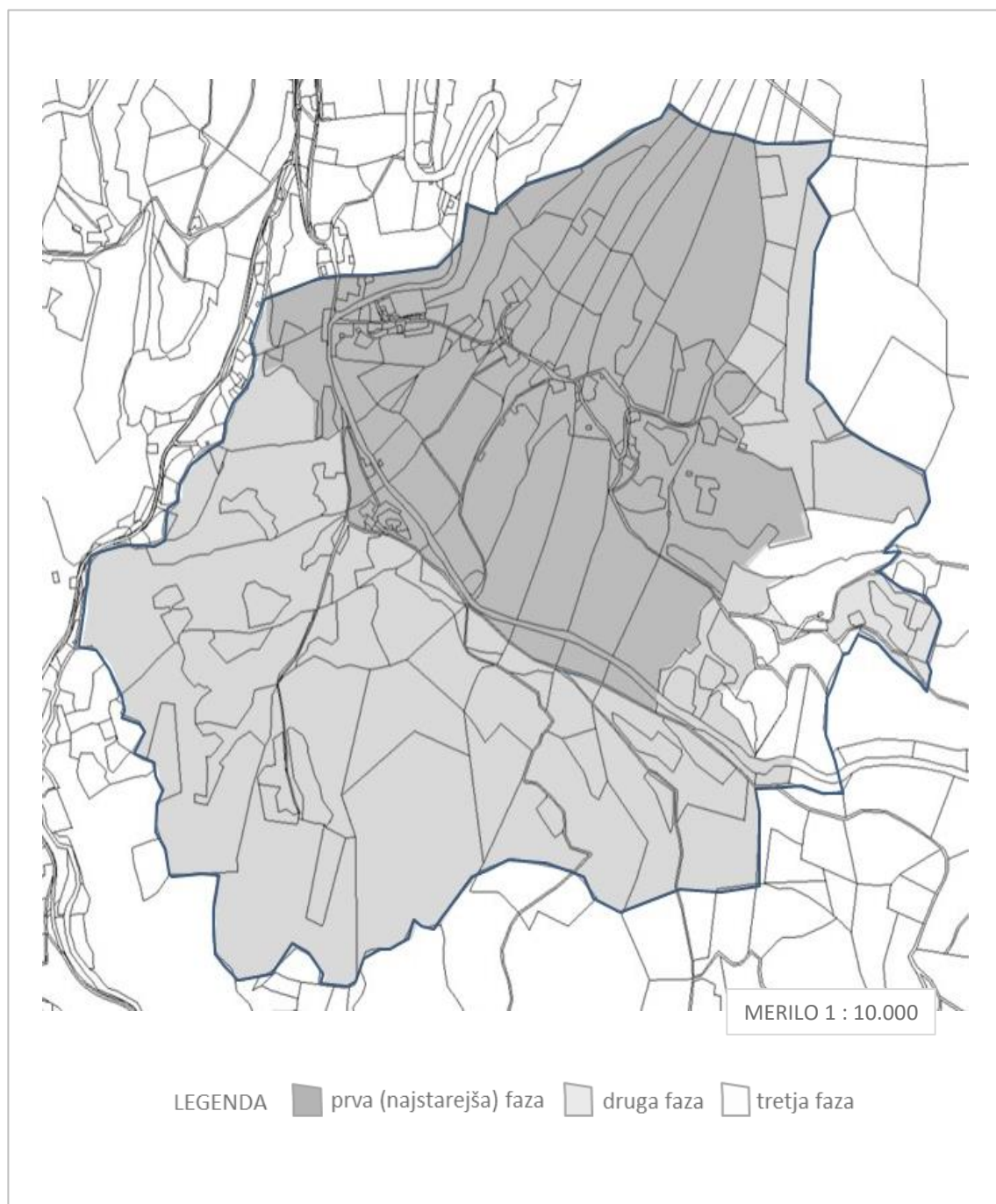
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 47: Tretja faza razvoja območja Spodnje Sorice

Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 48: Zgodovinski razvoj območja Spodnje Sorice

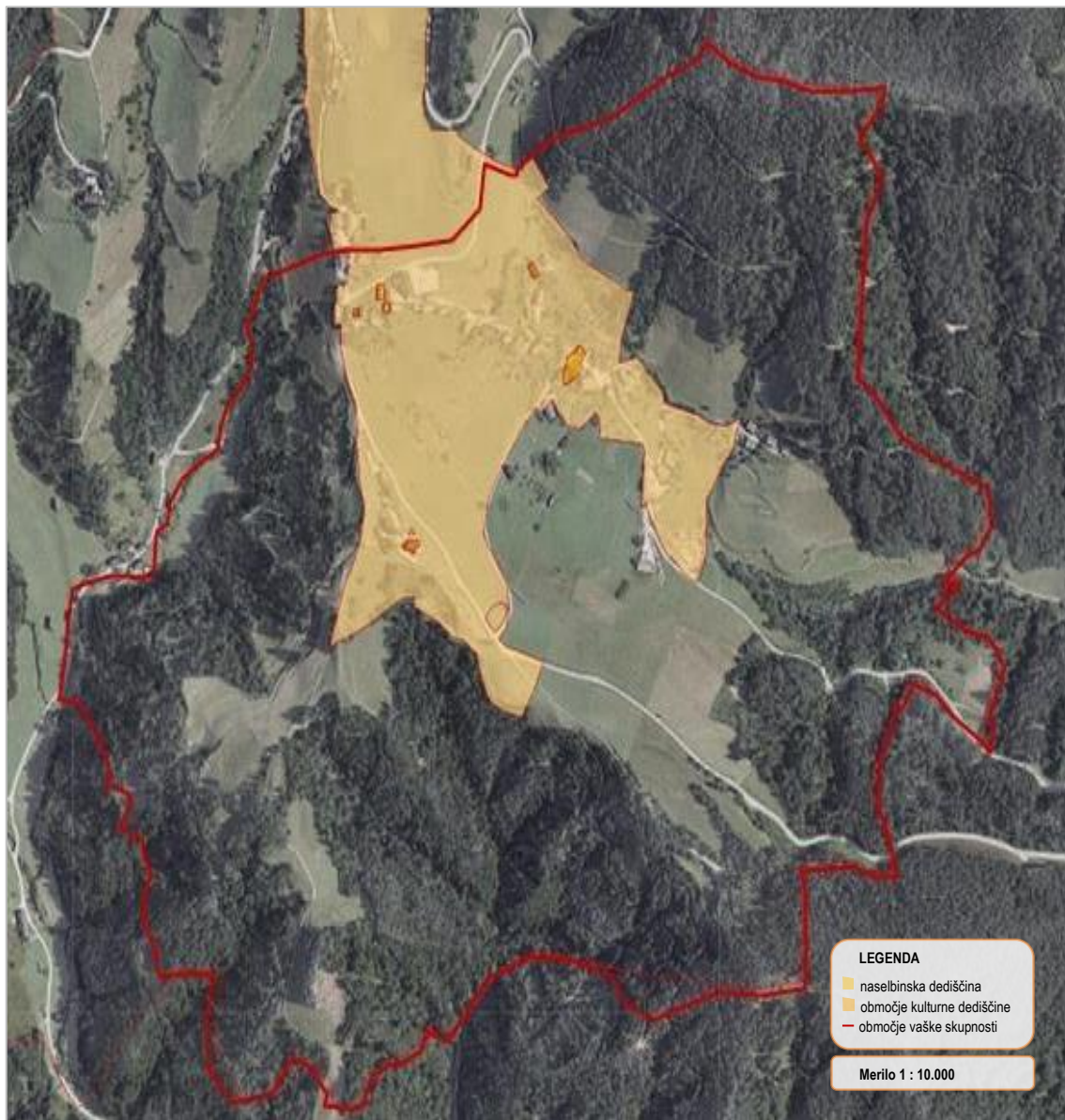
Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Slika 48 prikazuje skupni zgodovinski razvoj območja Spodnje Sorice. Razvoj je predstavljen na katastrskem zemljevidu območja, kjer temnejši odtenek katastrske enote (parcele) predstavlja starejša območja naselitve in posledično višjo vrednost enote v perspektivi njenega ohranjanja in vključevanja v turistično ponudbo.

PRIKAZ KAZALNIKOV KULTURNE DEDIŠČINE NA OBMOČJU SPODNJE SORICE

Slika 49 prikazuje satelitski posnetek območja Spodnje Sorice, kjer je s svetlo rumeno barvo označeno zavarovano vaško območje Sorica, z oranžno barvo pa posamezne katastrske enote dediščine, ki so zavarovane kot spomeniki lokalnega pomena.⁸⁷

Slika 49: Kazalniki kulturne dediščine v Spodnji Sorici

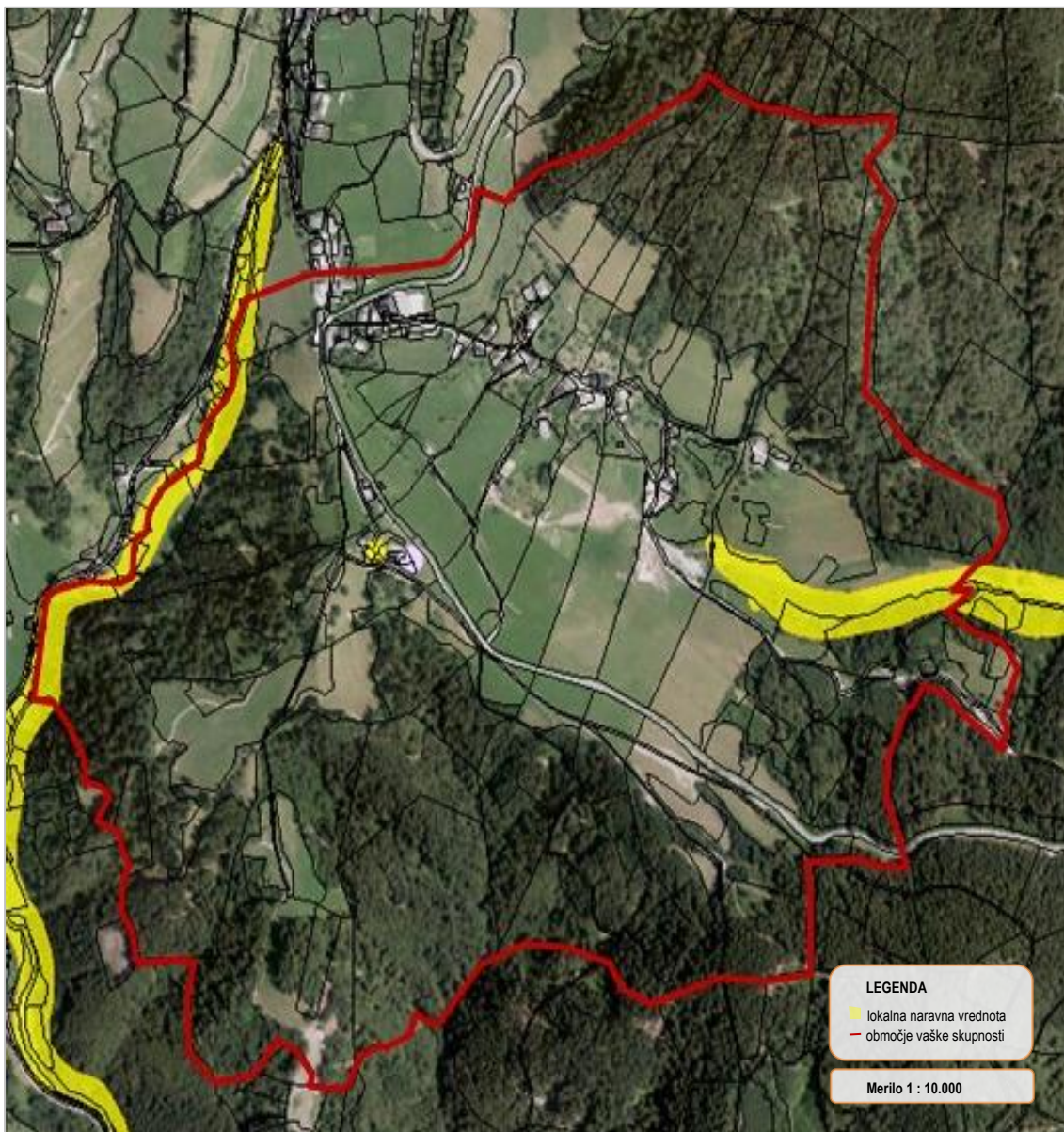
Vir: Register kulturne dediščine, 2020.

⁸⁷ Podrobnejši prikaz celotnega območja Sorice se nahaja v prilogi 1.

PRIKAZ KAZALNIKOV NARAVNIH VREDNOT NA OBMOČJU SPODNJE SORICE

Slika 50 prikazuje satelitski posnetek območja Spodnje Sorice, kjer so s svetlo rumeno barvo označena območja lokalno zavarovane Nidrarske grape (na sliki desno), Selške Sore (na sliki levo) ter z rumeno piko označene lipe pri cerkvi v Sorici.

Slika 50: Kazalniki naravnih vrednot v Spodnji Sorici

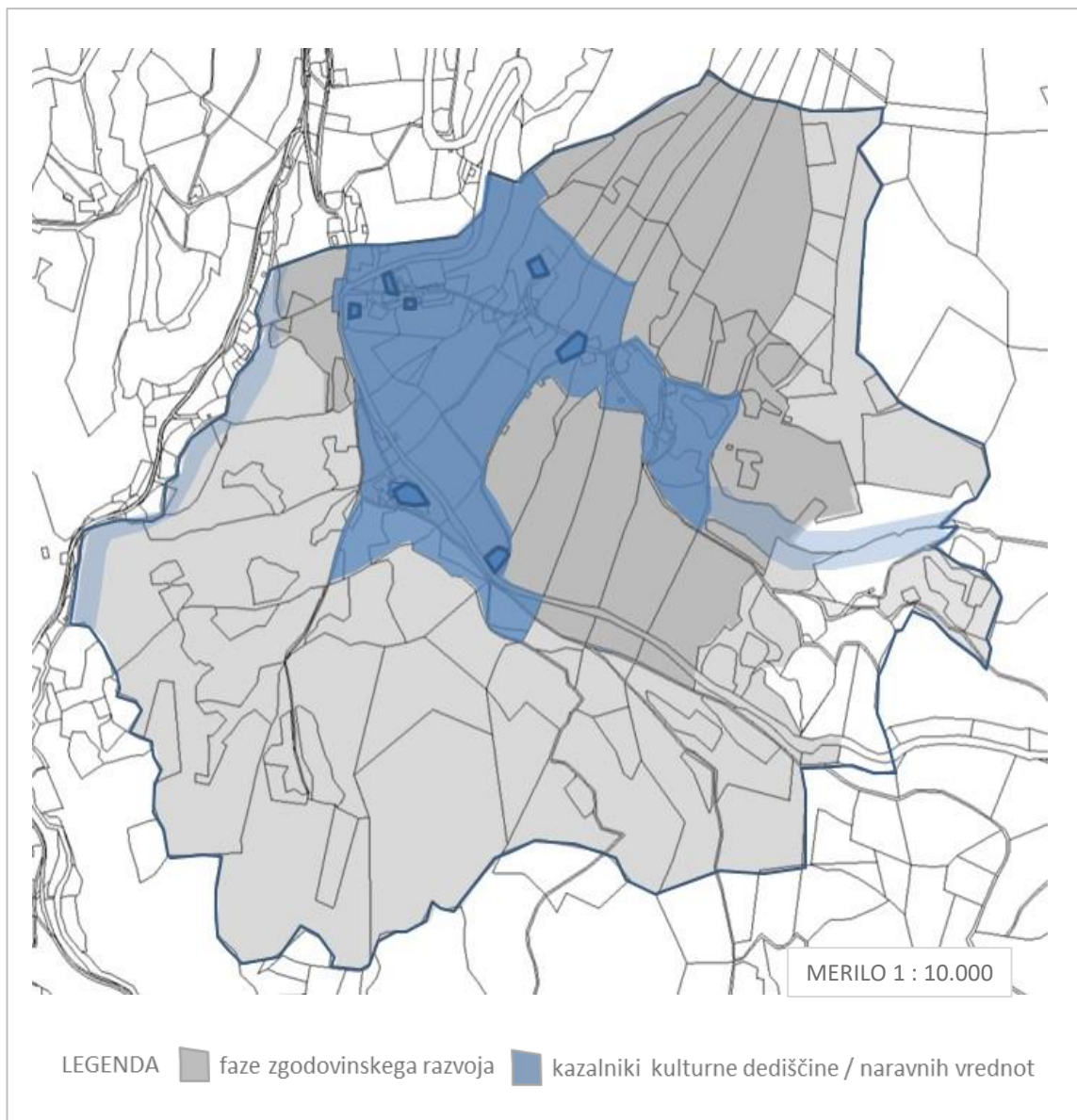

Vir: Atlas okolja, 2020.

9.1.1 Vrednostna matrika za območje Spodnje Sorice

Fazam zgodovinskega razvoja območja (označene s sivo barvo) so dodana območja kazalnikov naravnih vrednot in kulturne dediščine (označena z modro barvo). Medtem ko temnejši odtenki sive kažejo starejša območja naselitve, temnejša območja modre barve kažejo različne stopnje varovanja naravnih vrednot oziroma kulturne dediščine.

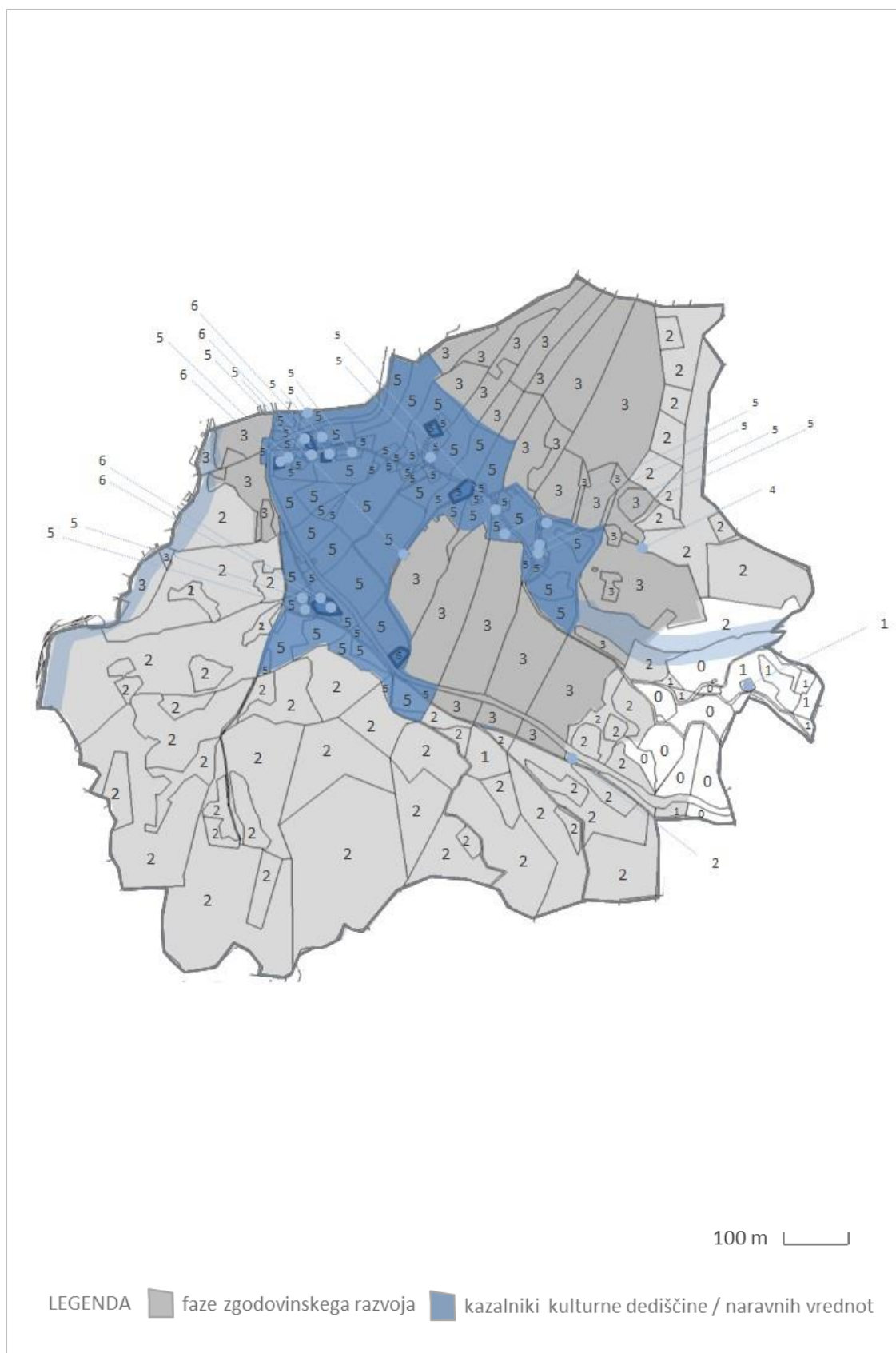
Slika 51: Faze razvoja in kazalniki na območju Spodnje Sorice

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Na sliki 52 so nadalje prikazane skupne vrednosti za vsako posamezno katastrsko enoto na območju Spodnje Sorice.

Slika 52: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Spodnja Sorica

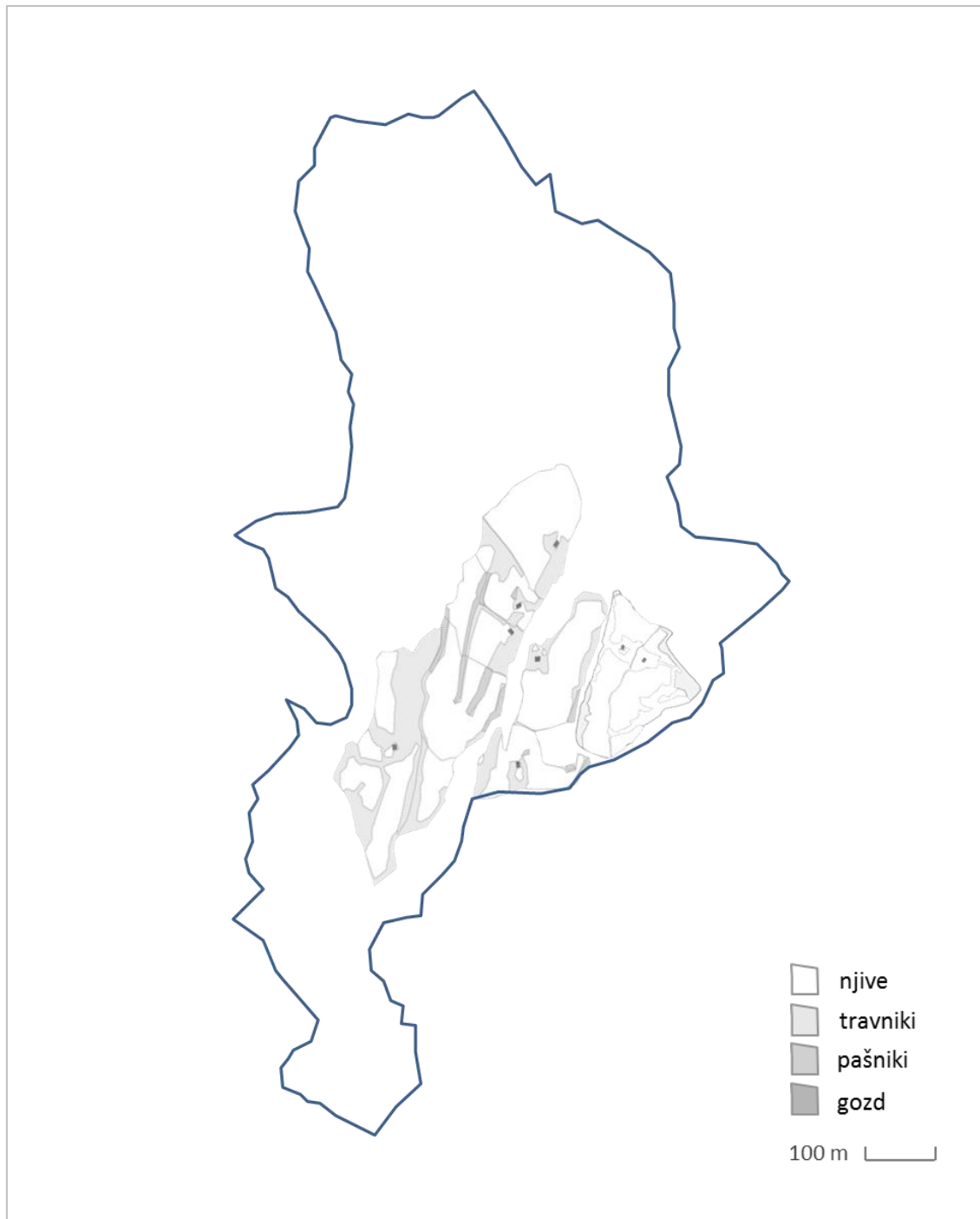

Vir: Avtor, 2020.

9.2 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU ZGORNJE SORICE

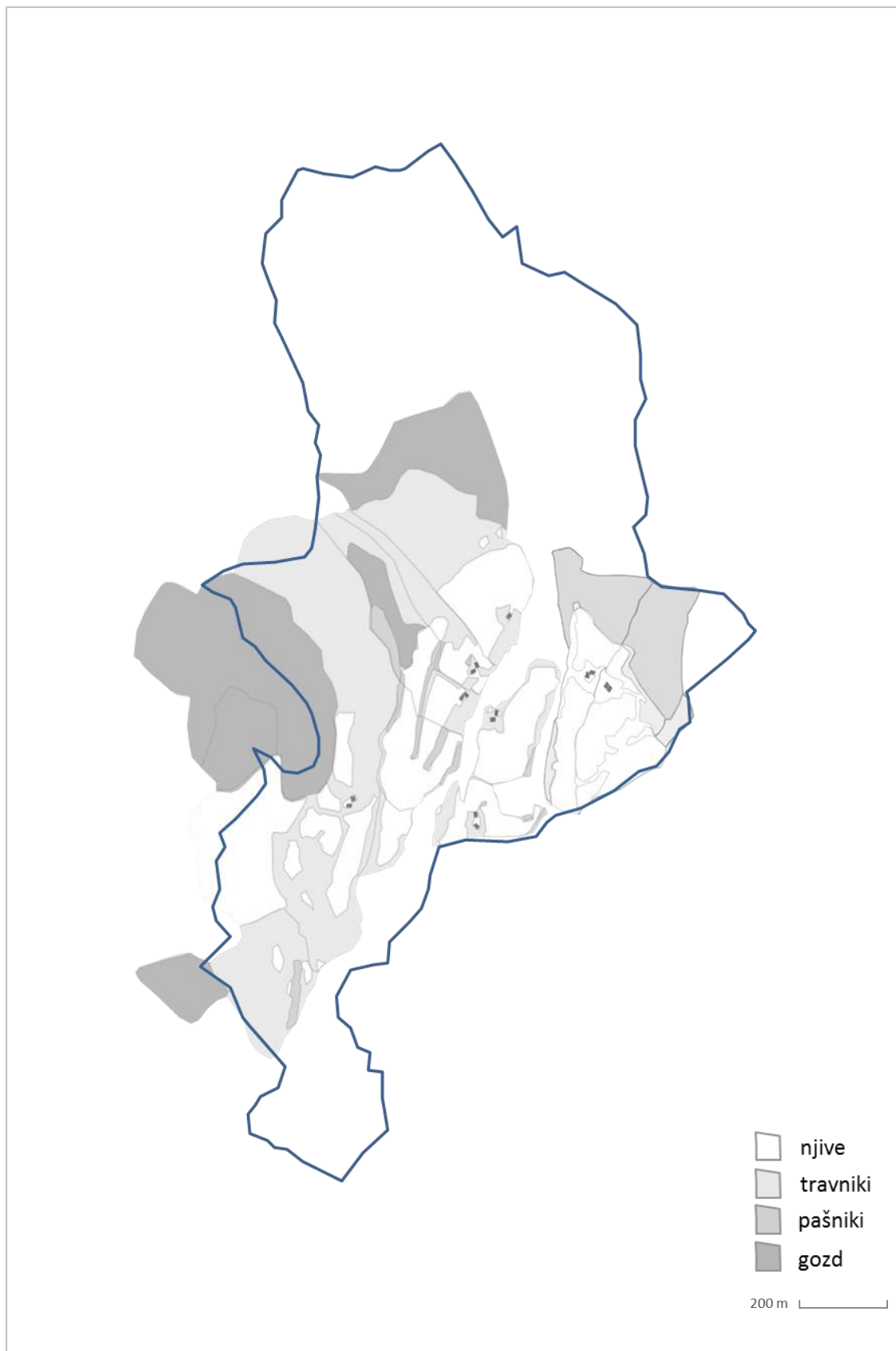
Prikaz različnih faz zgodovinskega razvoja območja Zgornje Sorice.

Slika 53: Prva faza razvoja območja Zgornje Sorice

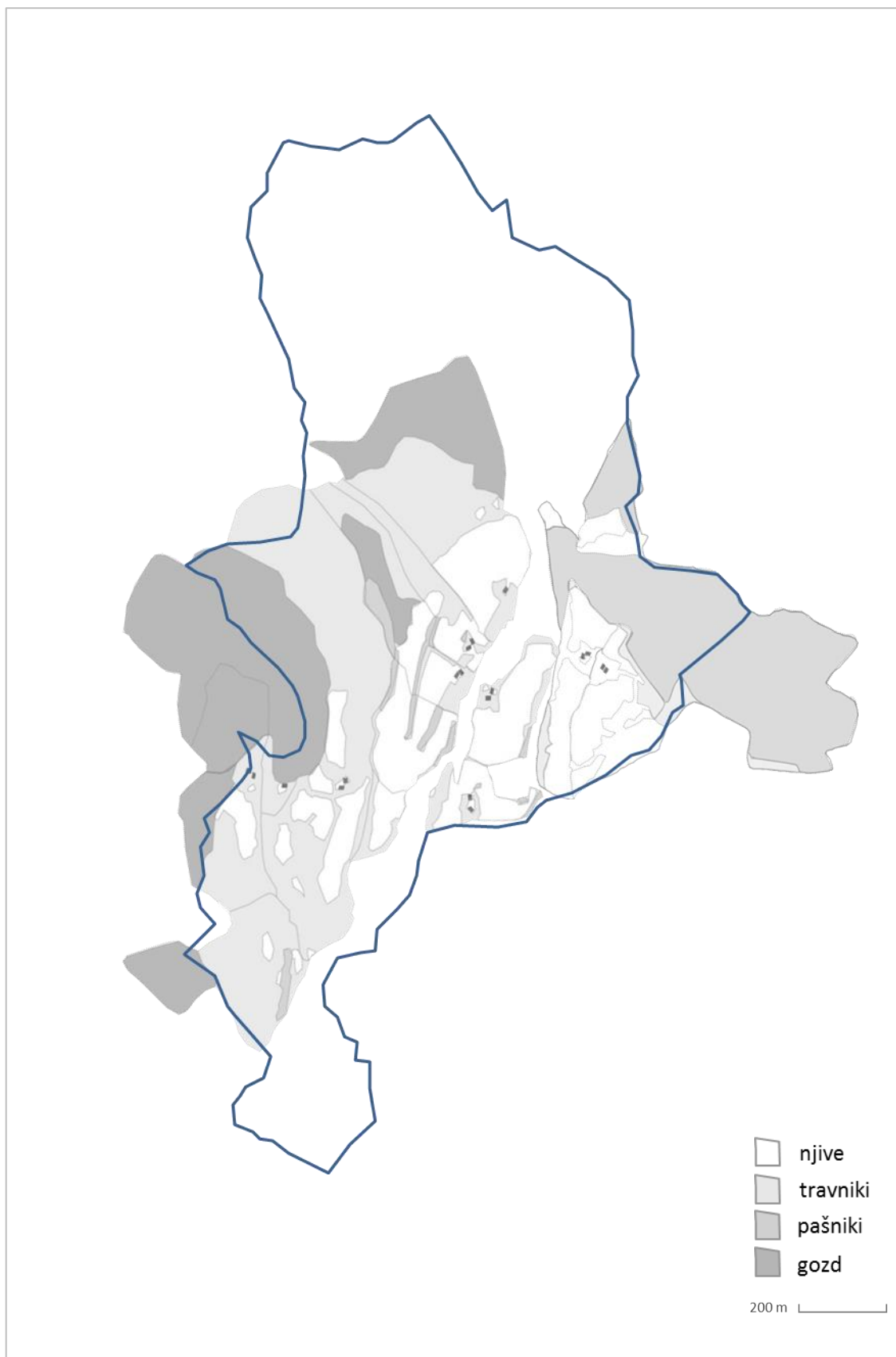
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 54: Druga faza razvoja območja Zgornje Sorice

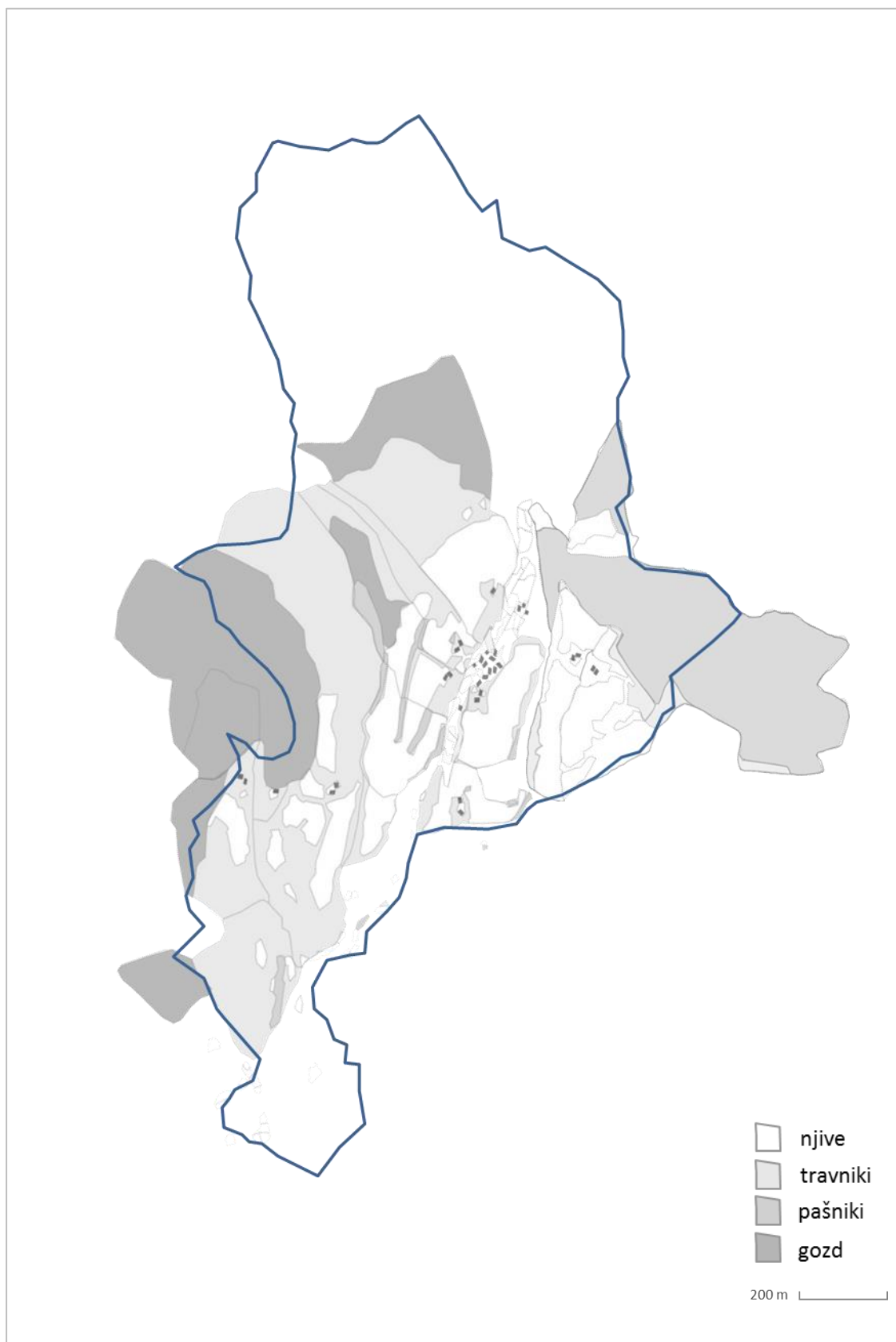
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 55: Tretja faza razvoja območja Zgornje Sorice

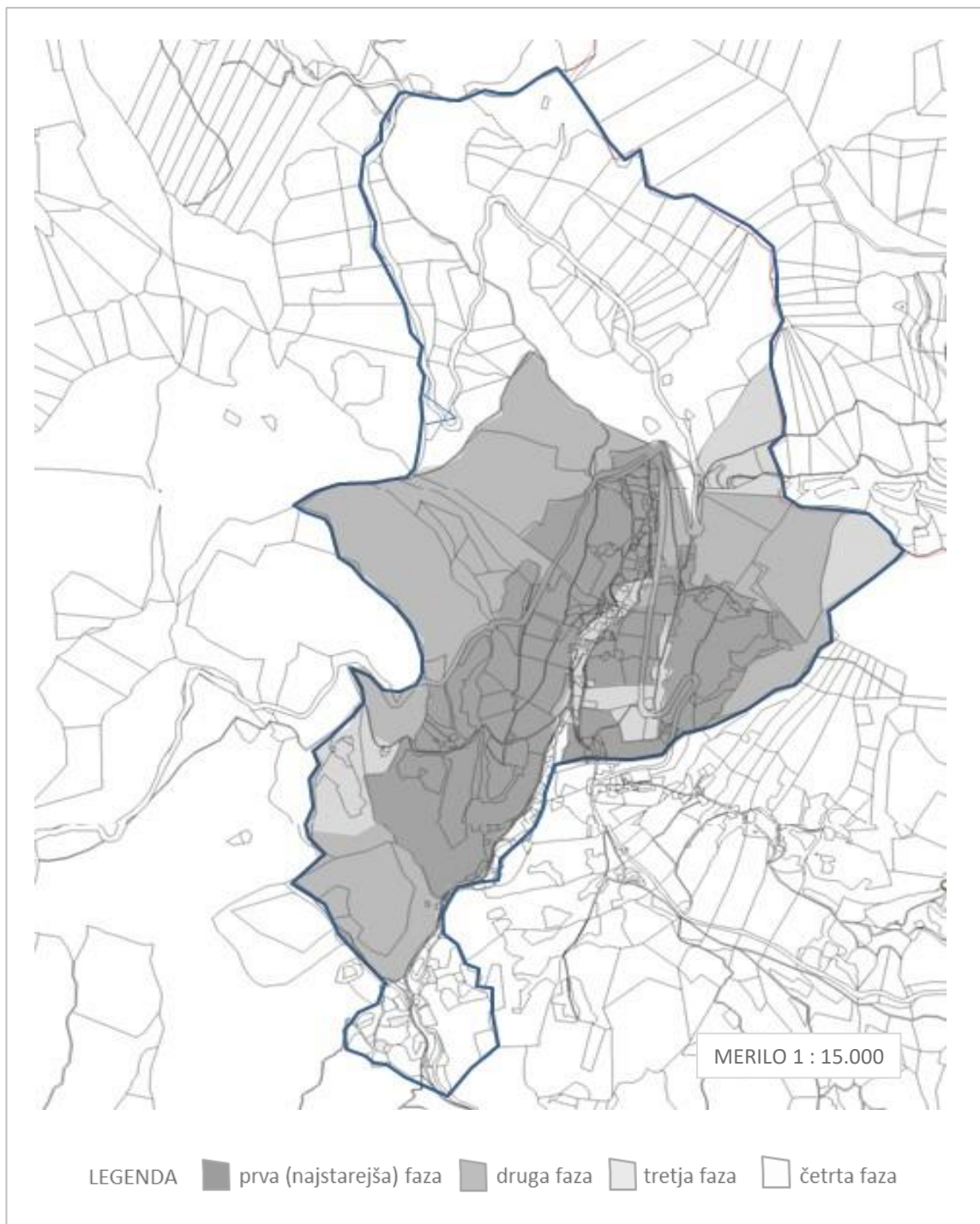
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 56: Četrta faza razvoja območja Zgornje Sorice

Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 57: Zgodovinski razvoj območja Zgornje Sorice

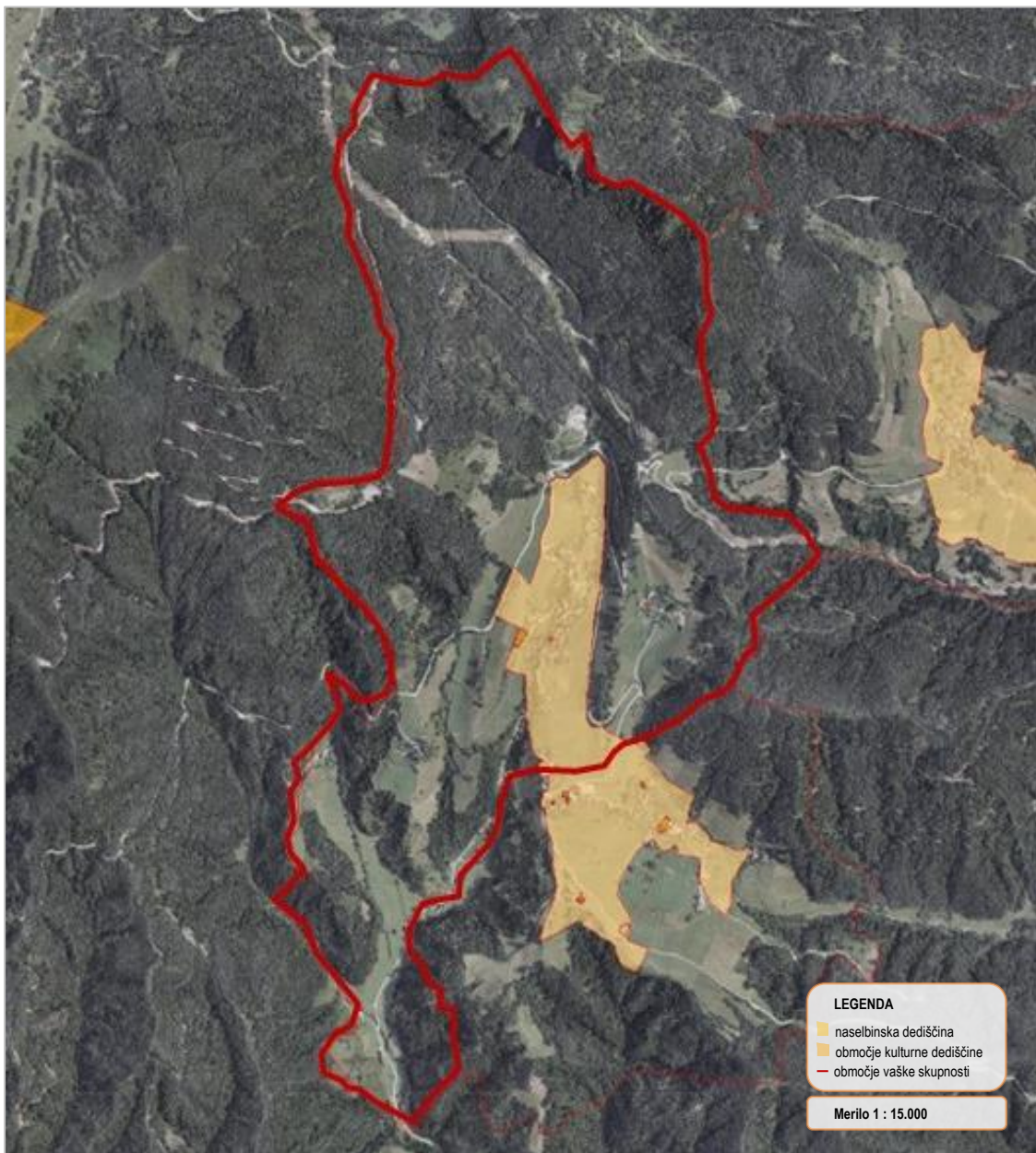
Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Slika 56 prikazuje skupni zgodovinski razvoj območja Zgornje Sorice. Razvoj je predstavljen na katastrskem zemljevidu območja, kjer temnejši odtenek katastrske enote (parcele) predstavlja starejša območja naselitve in posledično višjo vrednost enote v perspektivi njenega ohranjanja in vključevanja v turistično ponudbo.

PRIKAZ KAZALNIKOV KULTURNE DEDIŠČINE NA OBMOČJU ZGORNJE SORICE

Slika 58 prikazuje satelitski posnetek območja Zgornje Sorice, kjer je s svetlo rumeno barvo označeno zavarovano vaško območje Sorice, z oranžno barvo pa posamezne katastrske enote dediščine, ki so zavarovane kot spomeniki lokalnega pomena.⁸⁸

Slika 58: Kazalniki kulturne dediščine v Zgornji Sorici

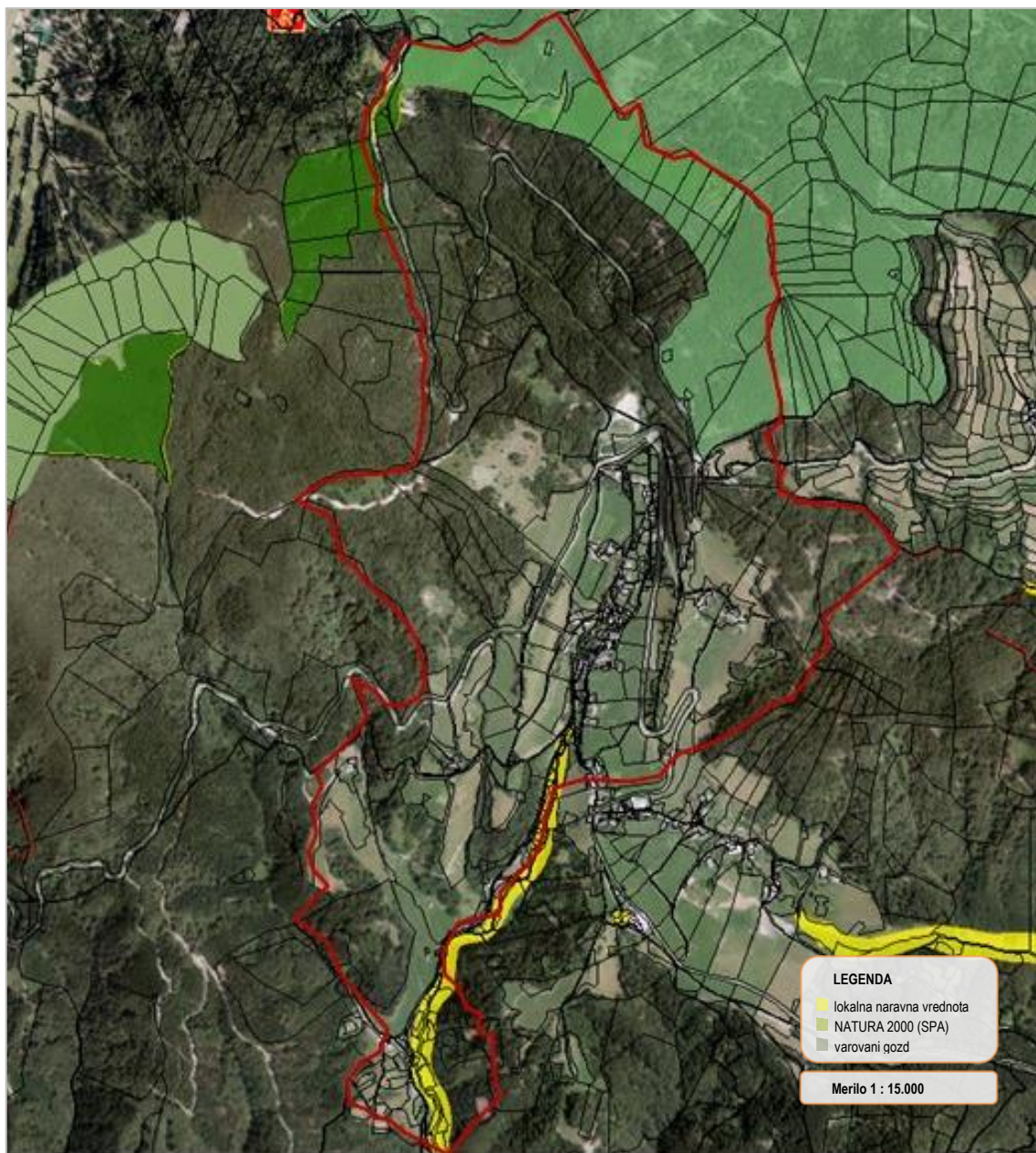
Vir: Register kulturne dediščine, 2020.

⁸⁸ Podrobnejši prikaz celotnega območja Sorice se nahaja v prilogi 1.

PRIKAZ KAZALNIKOV NARAVNIH VREDNOT NA OBMOČJU ZGORNJE SORICE

Slika 59 prikazuje satelitski posnetek območja Zgornje Sorice, kjer je s svetlo rumeno barvo označeno območje Selške Sore, s svetlo zeleno območje Nature 2000 (SPA) in s temno zeleno območje varovalnega gozda.

Slika 59: Kazalniki naravnih vrednot v Zgornji Sorici

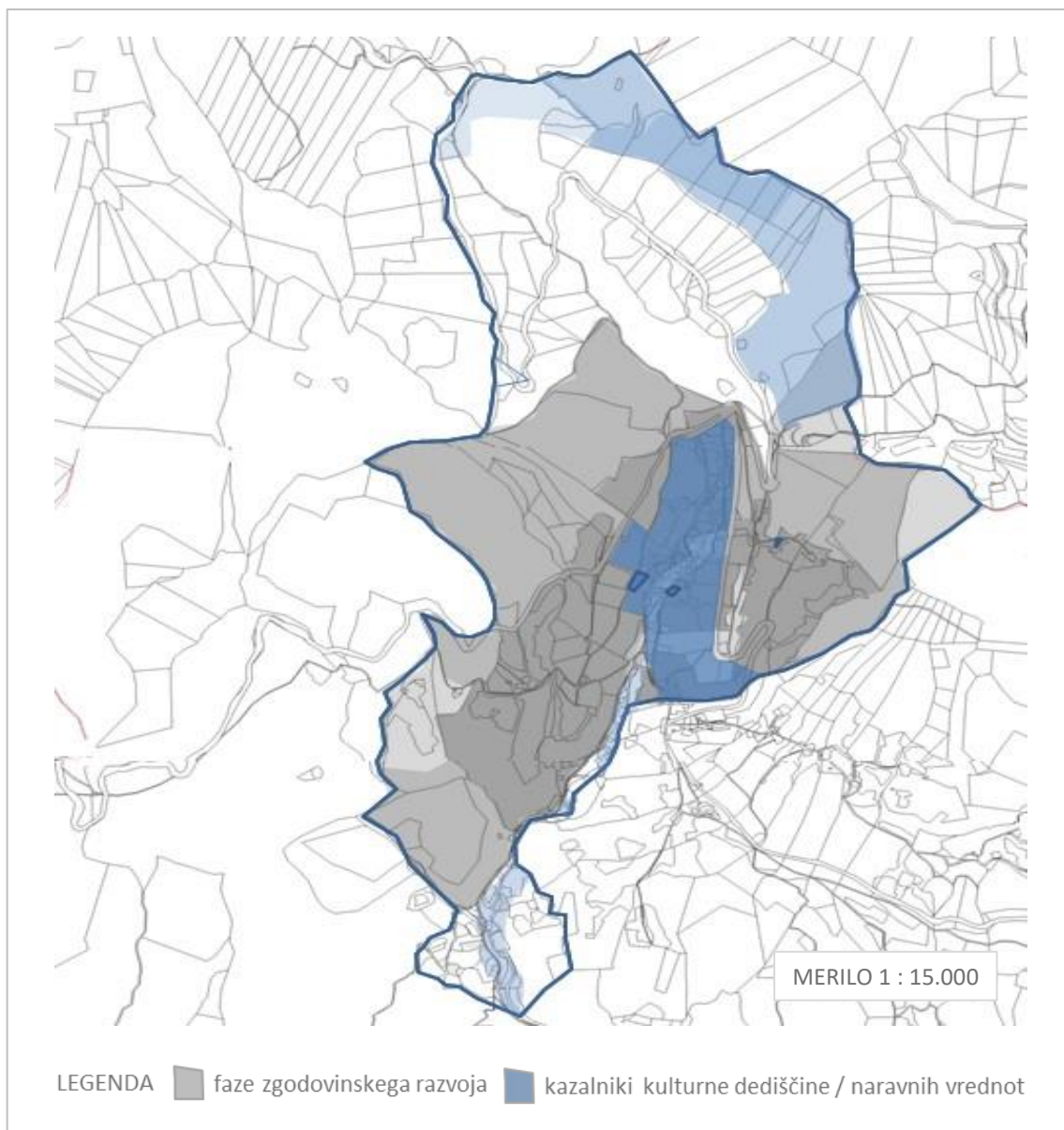

Vir: Atlas okolja, 2020.

9.2.1 Vrednostna matrika za območje Zgornje Sorice

Fazam zgodovinskega razvoja območja (označene z sivo barvo) so dodana območja kazalnikov naravnih vrednot in kulturne dediščine (označena z modro barvo). Medtem ko temnejši odtenki sive kažejo starejša območja naselitve, temnejša območja modre barve kažejo različne stopnje varovanja naravnih vrednot oziroma kulturne dediščine.

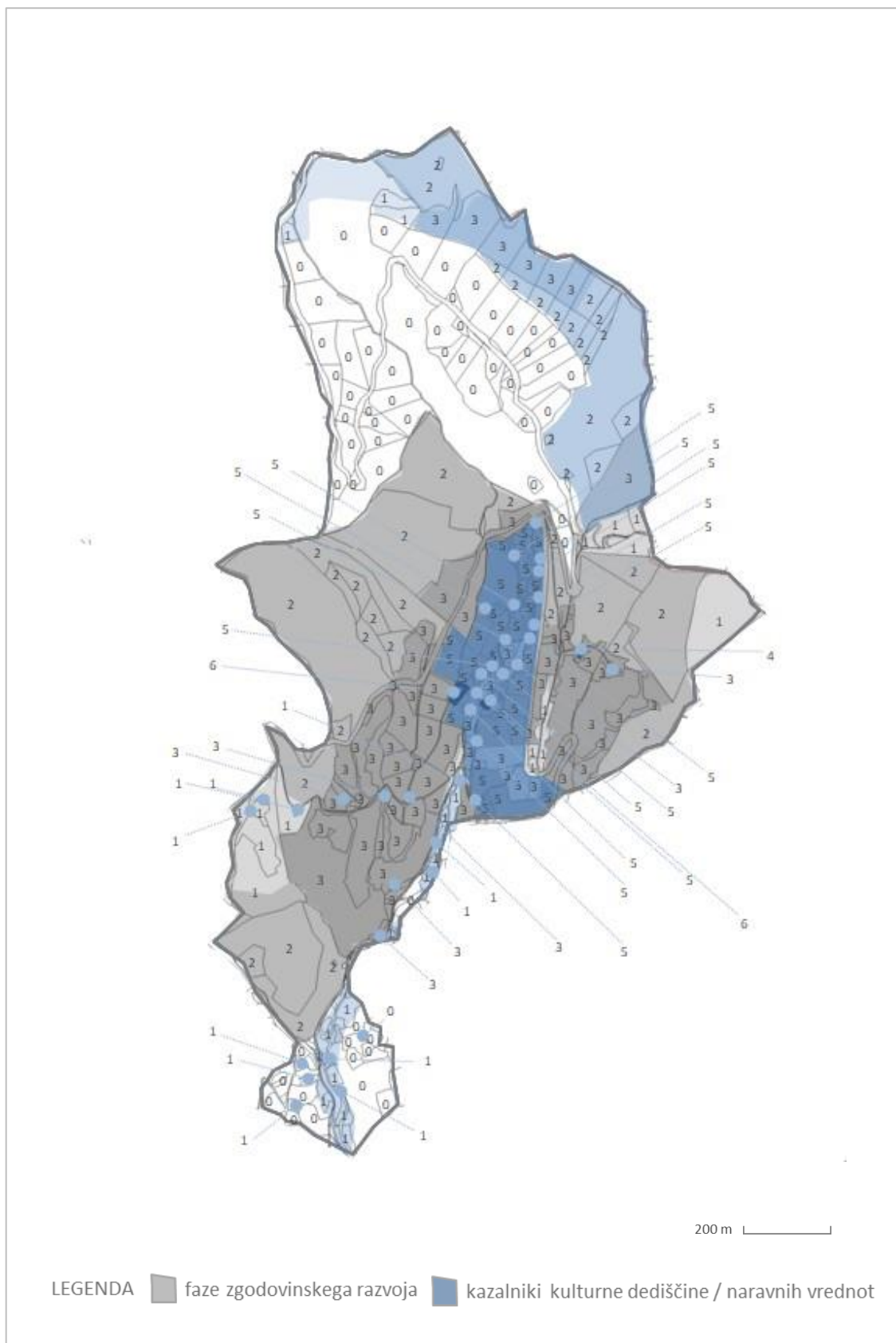
Slika 60: Faze razvoja in kazalniki na območju Zgornje Sorice

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Na sliki 61 so nadalje prikazane končne vrednosti za vsako posamezno katastrsko enoto na območju Zgornje Sorice.

Slika 61: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Zgornja Sorica

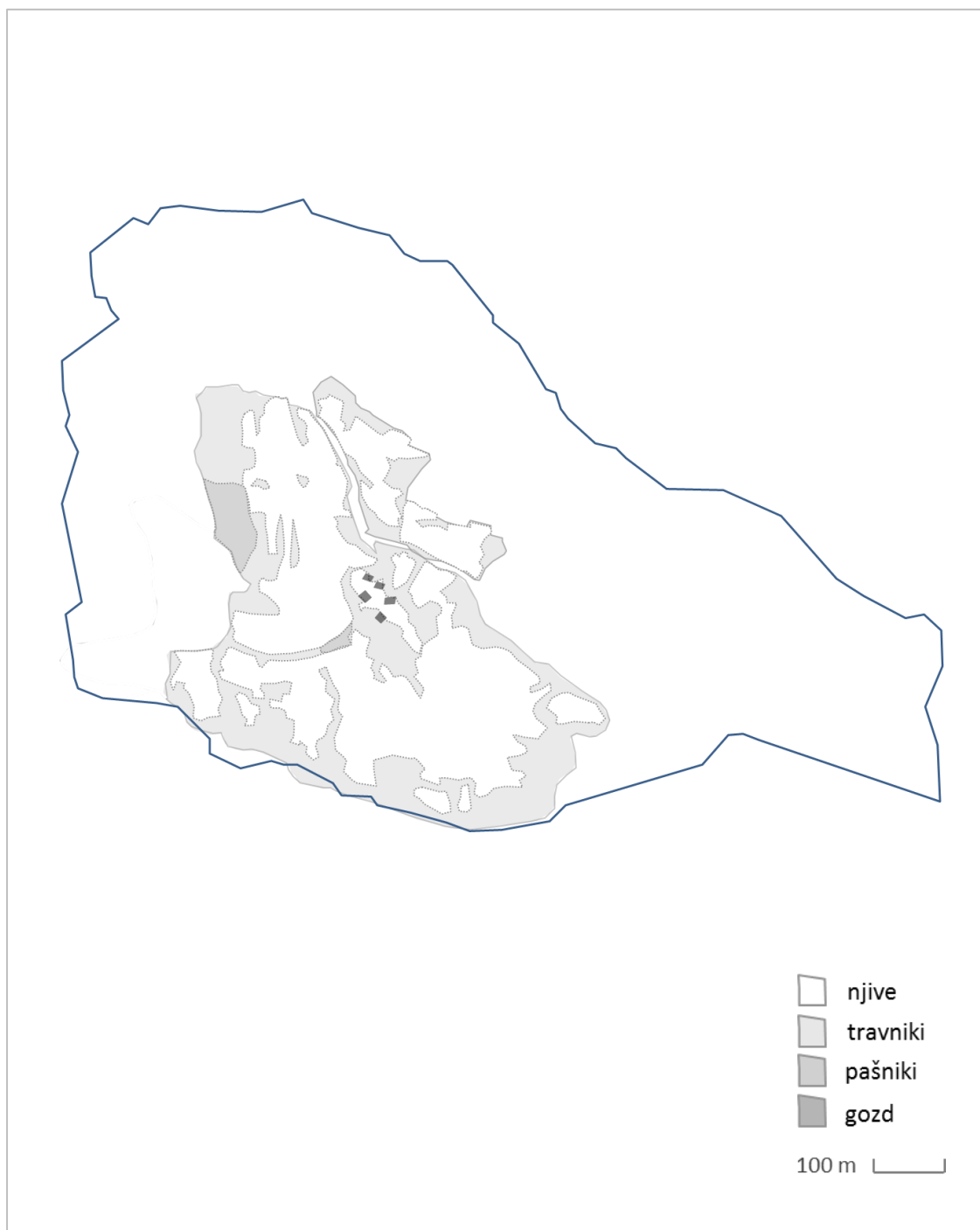

Vir: Avtor, 2020.

9.3 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU SPODNJIH DANJ

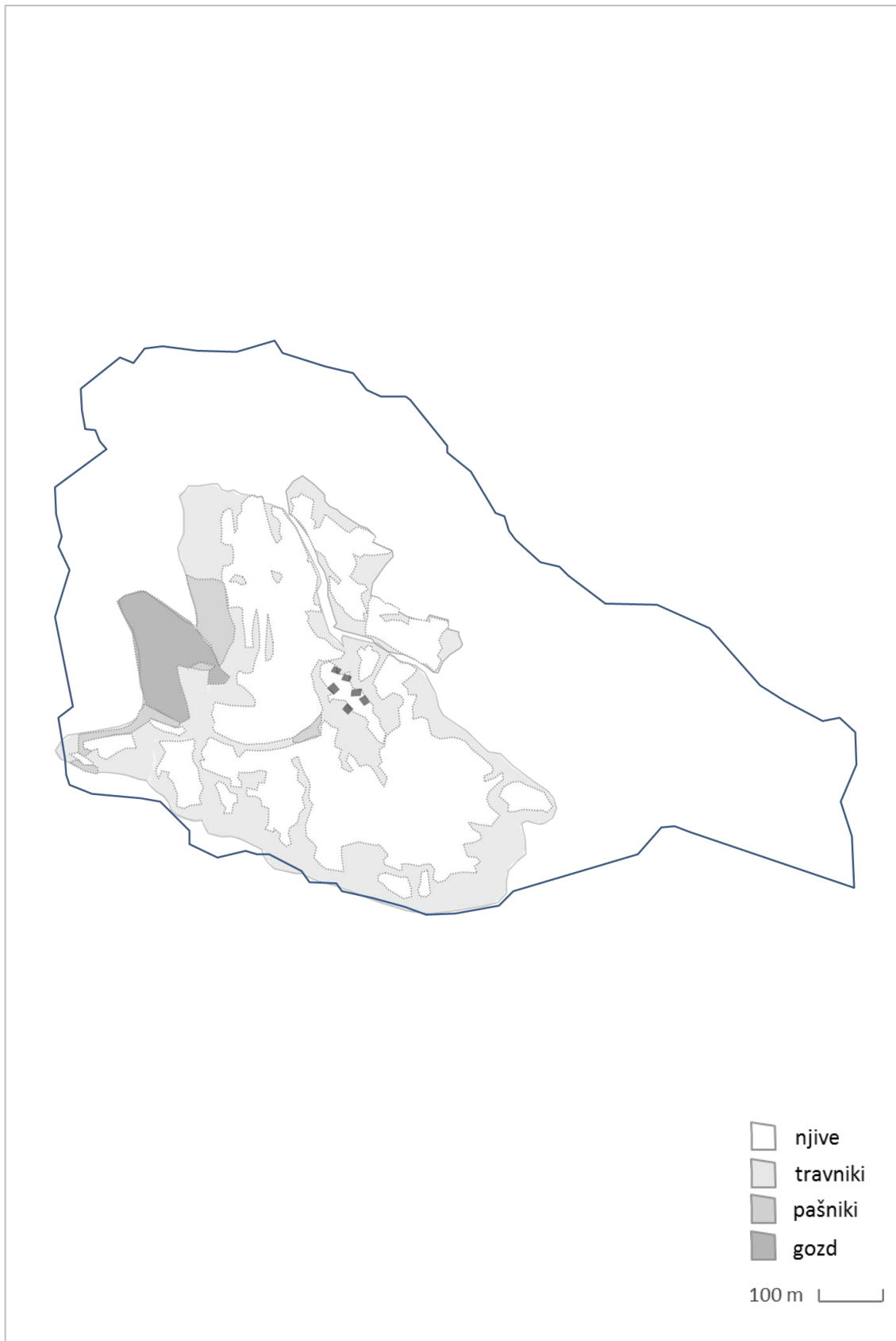
Prikaz različnih faz zgodovinskega razvoja območja Spodnjih Danj.

Slika 62: Prva faza razvoja območja Spodnjih Danj

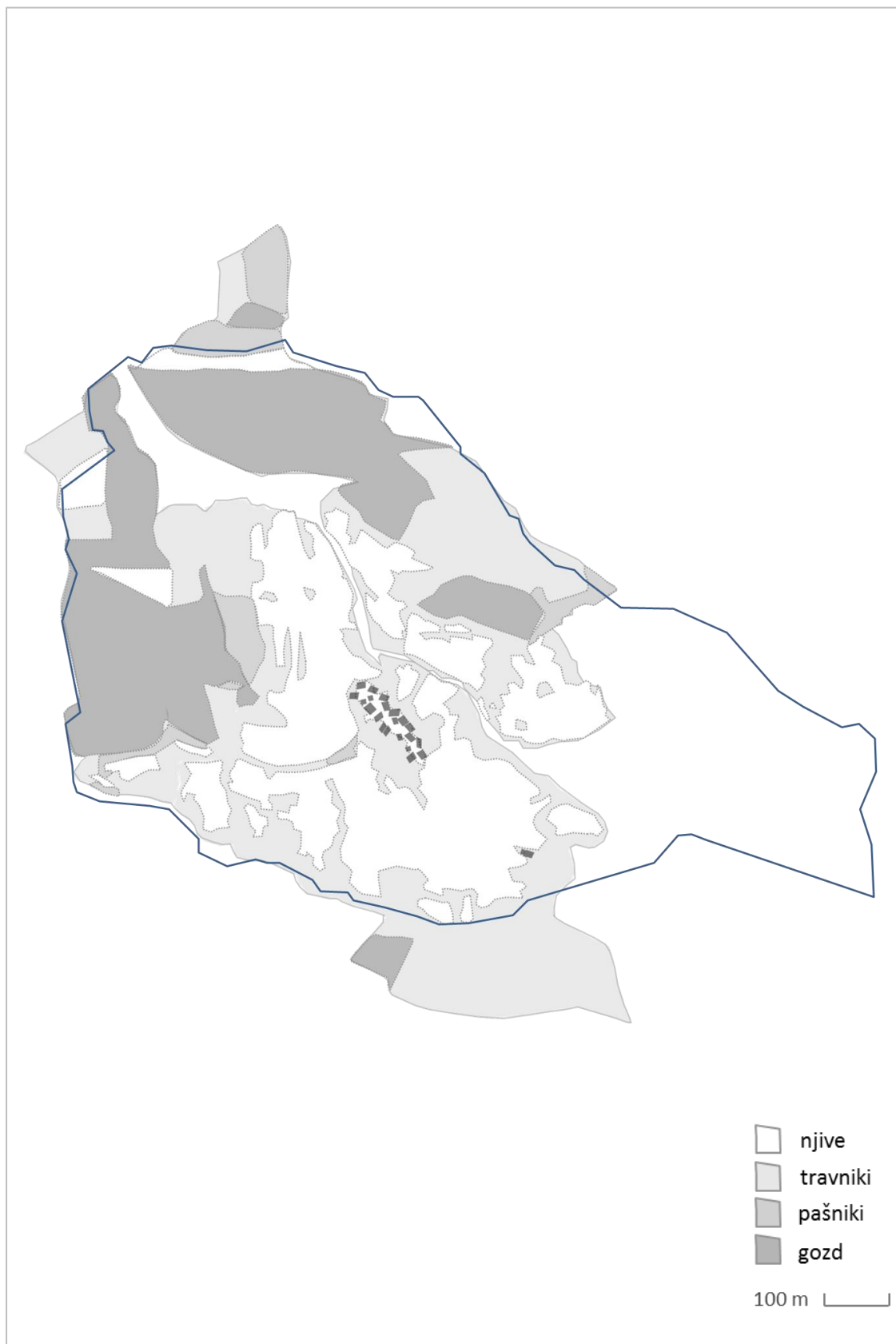
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 63: Druga faza razvoja območja Spodnjih Danj

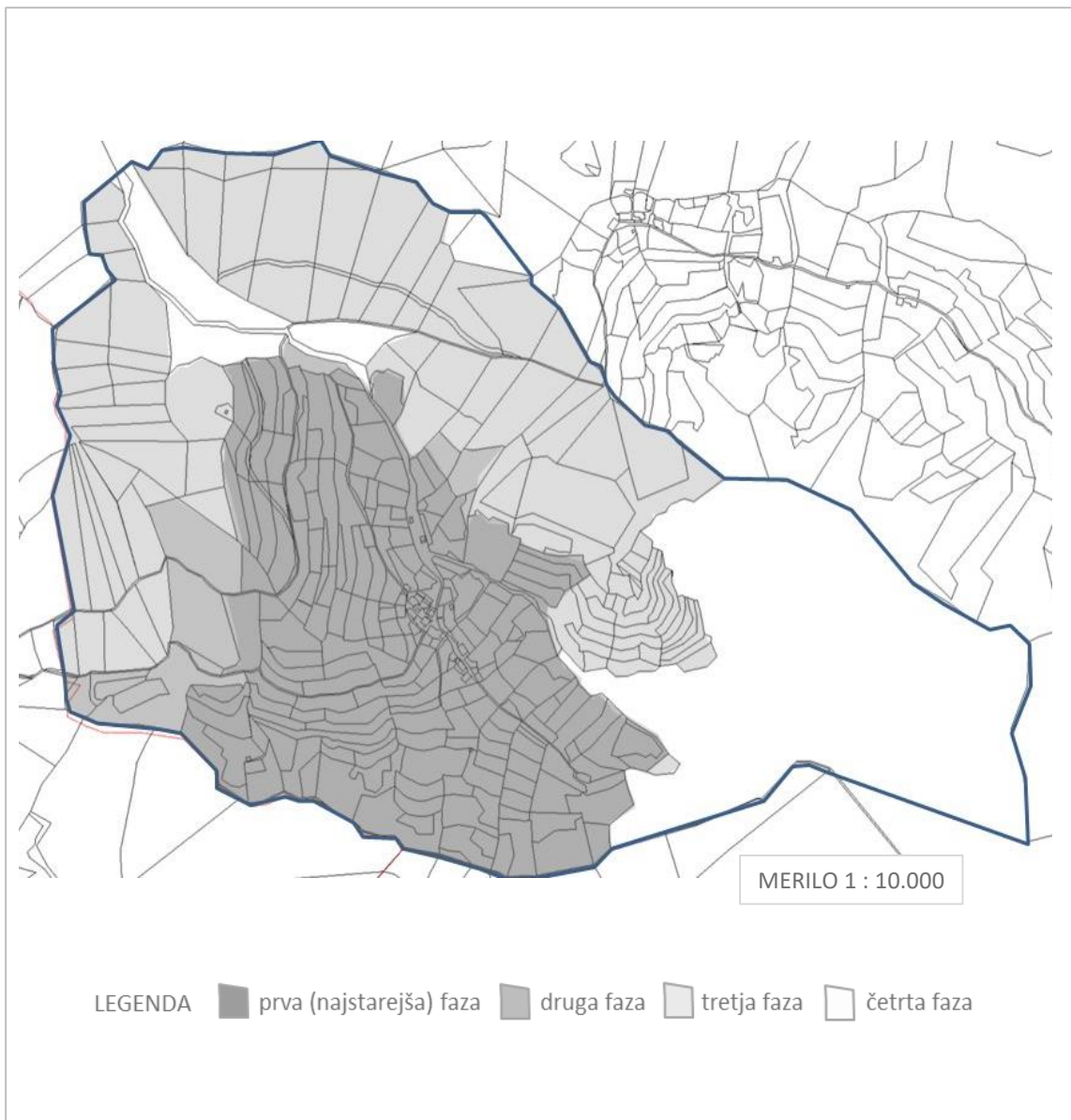
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 64: Tretja faza razvoja območja Spodnjih Danj

Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 65: Zgodovinski razvoj območja Spodnjih Danj

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

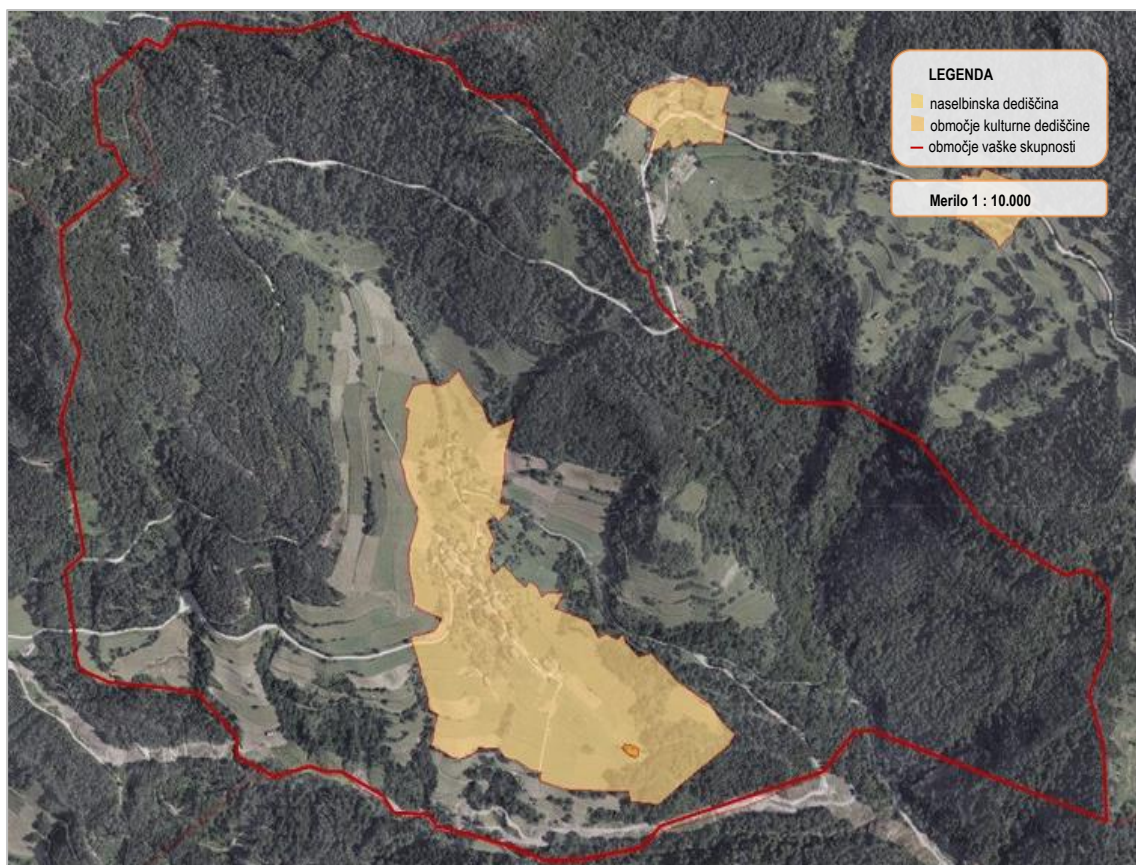
Slika 65 prikazuje skupni zgodovinski razvoj območja Spodnjih Danj. Razvoj je predstavljen na katastrskem zemljevidu območja, kjer temnejši odtenek katastrske enote (parcele) predstavlja starejša območja naselitve in posledično višjo vrednost enote v perspektivi njenega ohranjanja in vključevanja v turistično ponudbo.

PRIKAZ KAZALNIKOV KULTURNE DEDIŠČINE NA OBMOČJU SPODNJIH DANJ

Slika 66 prikazuje satelitski posnetek območja Spodnjih Danj.

S svetlo rumeno barvo je označeno zavarovano vaško območje Spodnjih Danj, z oranžno barvo pa posamezne katastrske enote dediščine, ki so zavarovane kot spomeniki lokalnega pomena.⁸⁹

Slika 66: Kazalniki kulturne dediščine v Spodnjih Danjah

Vir: Register kulturne dediščine, 2020.

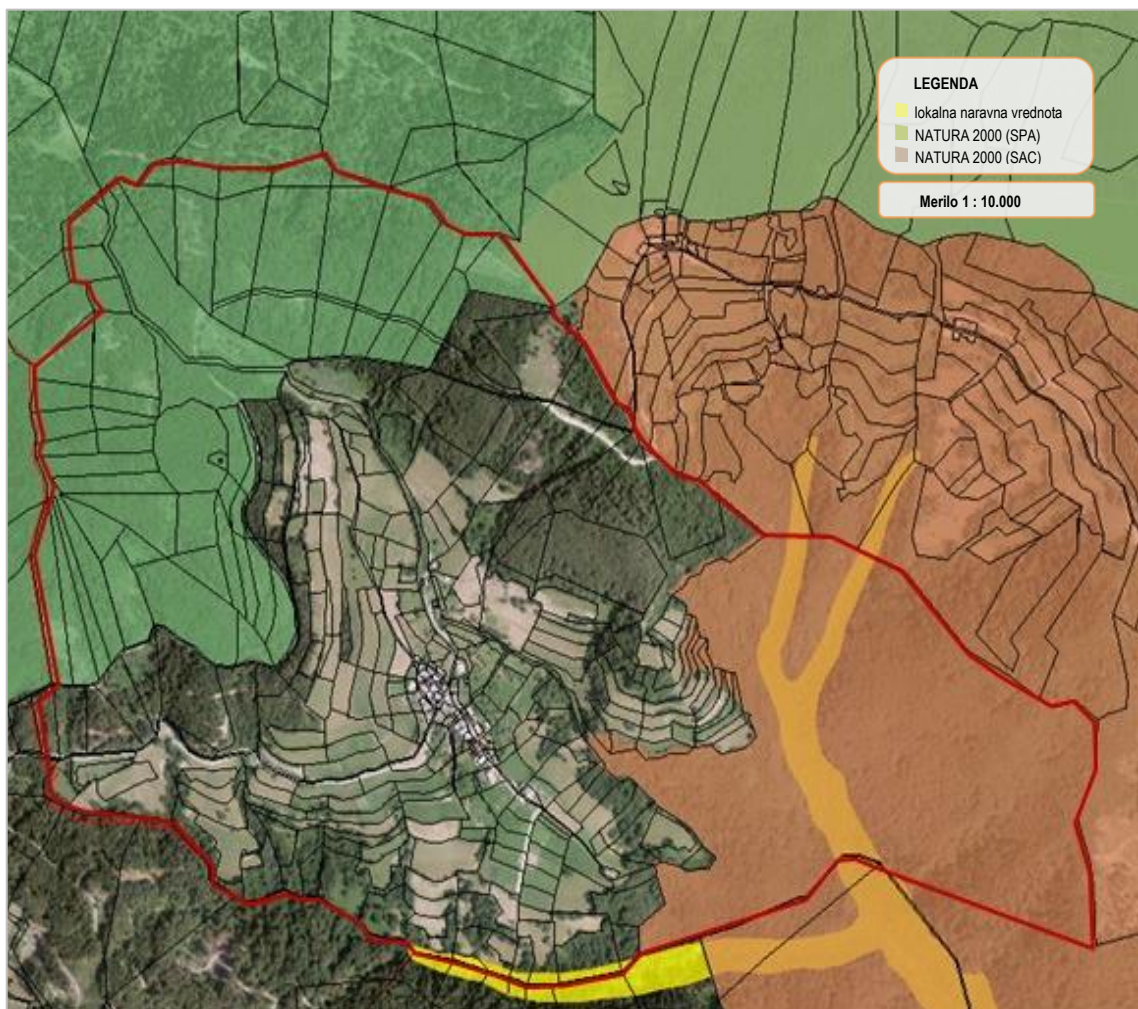
⁸⁹ Podrobnejši prikaz celotnega območja Spodnjih Danj se nahaja v prilogi 2.

PRIKAZ KAZALNIKOV NARAVNIH VREDNOT NA OBMOČJU SPODNJIH DANJ

Slika 67 prikazuje satelitski posnetek območja Spodnjih Danj.

S svetlo rumeno barvo je označeno območje lokalno zavarovane Danjarske grape, s svetlo zeleno barvo je označeno območje SPA, z rjavo barvo pa območje SAC pod Naturo 2000.

Slika 67: Kazalniki naravnih vrednot v Spodnjih Danjah

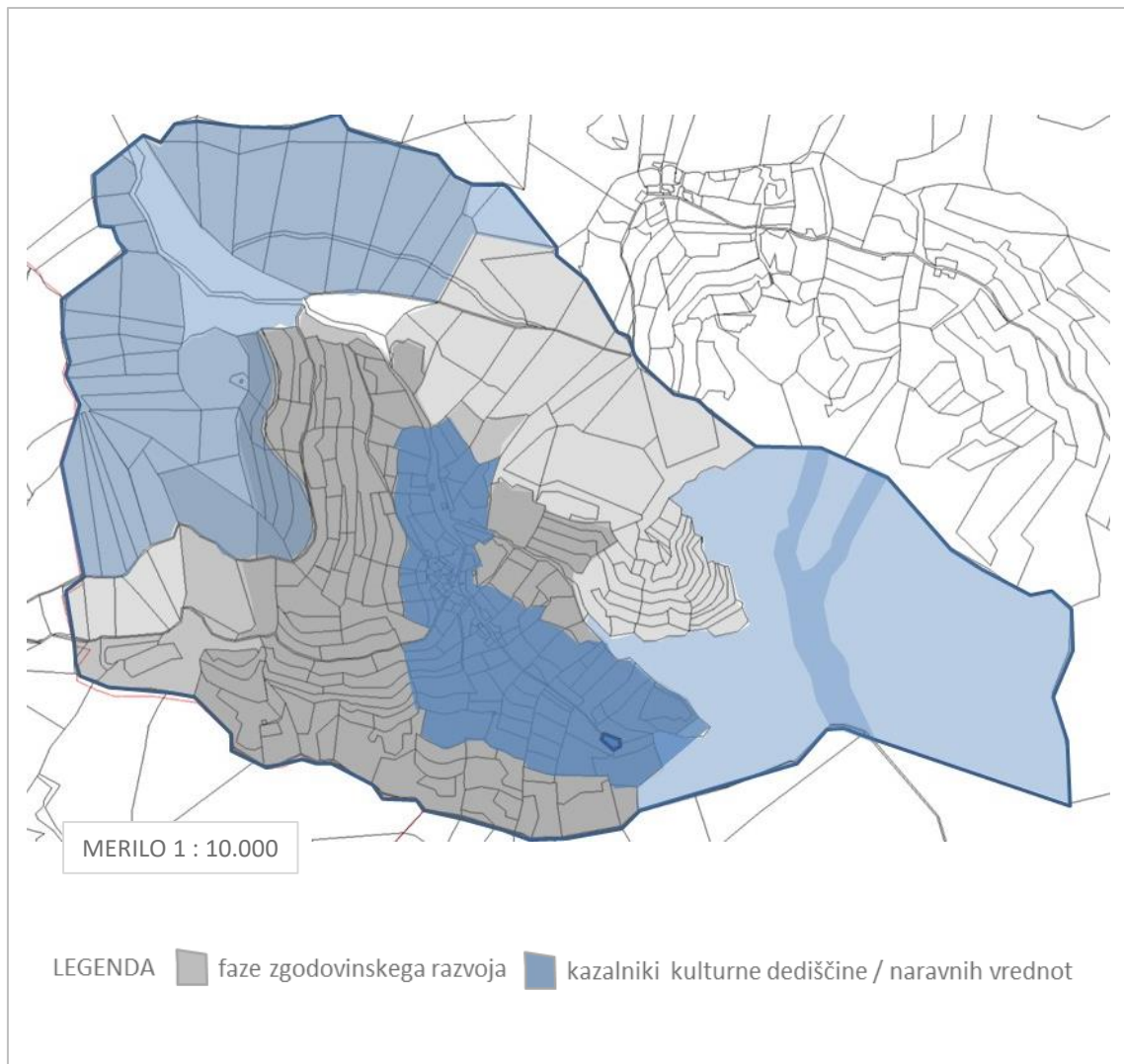

Vir: Atlas okolja, 2020.

9.3.1 Vrednostna matrika za območje Spodnjih Danj

Fazam zgodovinskega razvoja območja (označene s sivo barvo) so dodana območja kazalnikov naravnih vrednot in kulturne dediščine (označena z modro barvo). Medtem ko temnejši odtenki sive kažejo starejša območja naselitve, temnejša območja modre barve kažejo različno stopnjo varovanja naravnih vrednot oziroma kulturne dediščine.

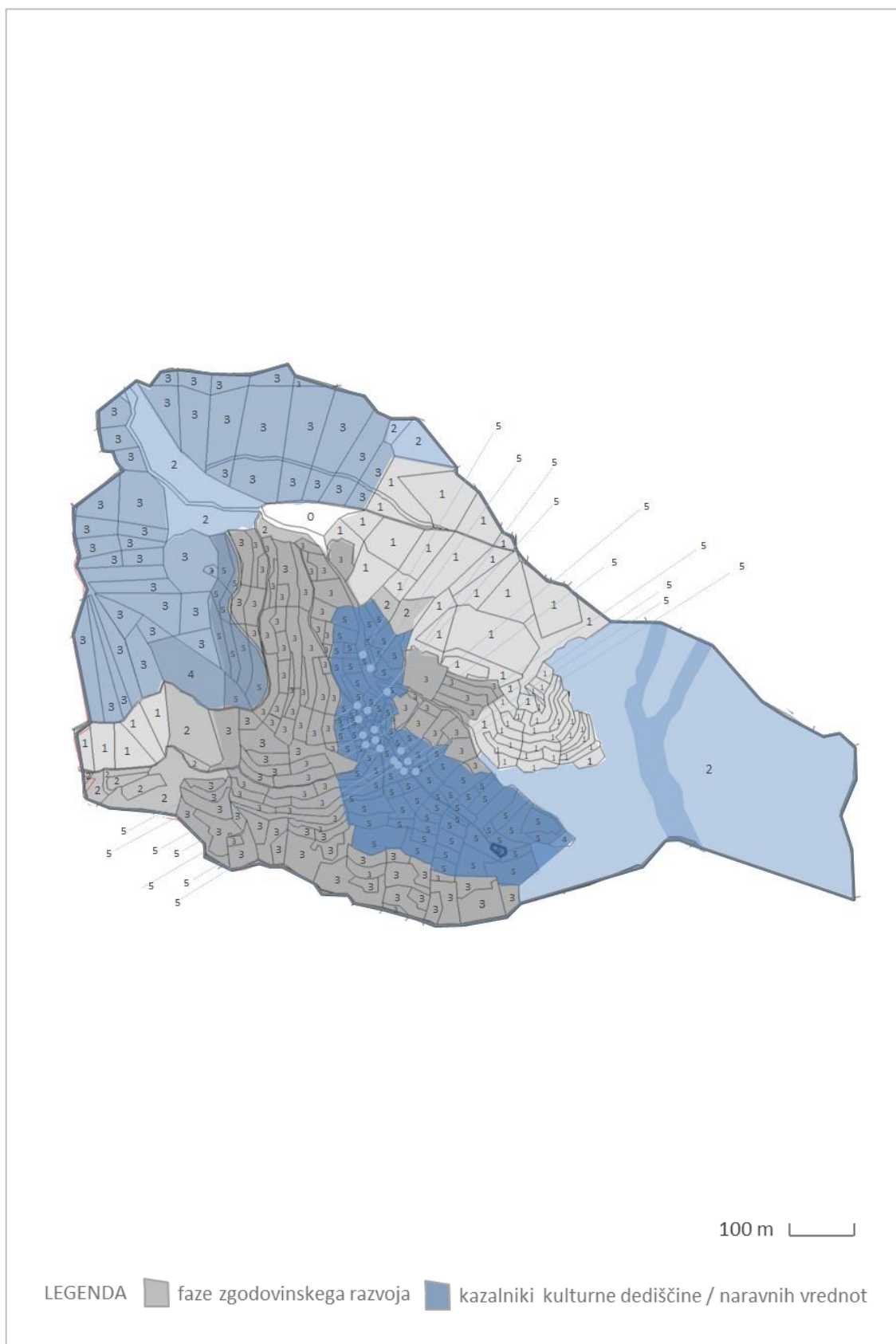
Slika 68: Faze razvoja in kazalniki na območju Spodnjih Danj

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Na sliki 69 so prikazane skupne vrednosti vsake posamezne katastrske enote na območju Spodnjih Danj.

Slika 69: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Spodnje Danje

Vir: Avtor, 2020.

9.4 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU ZGORNJIH DANJ

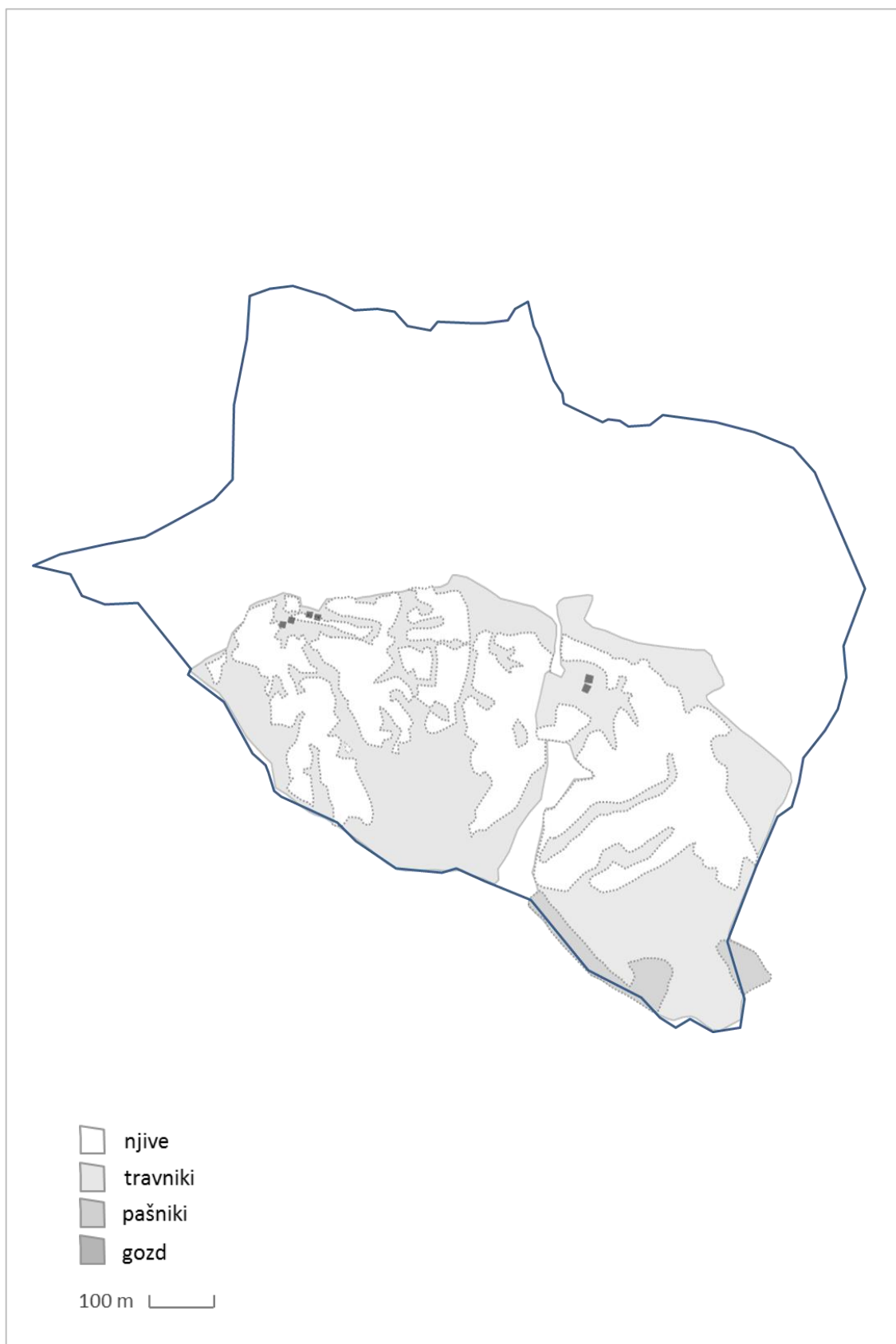
Prikaz različnih faz zgodovinskega razvoja območja Zgornjih Danj.

Slika 70: Prva faza razvoja območja Zgornjih Danj

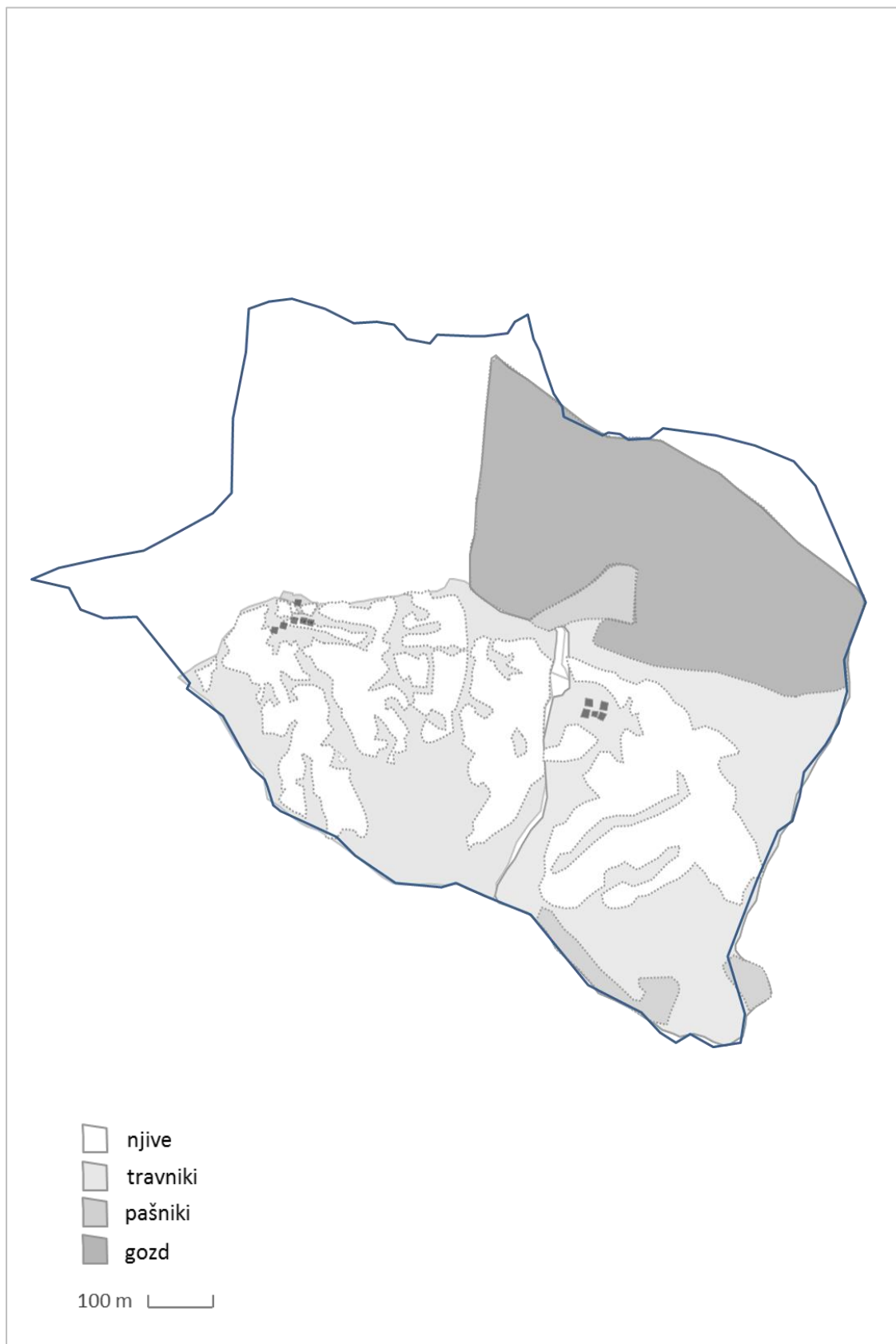
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 71: Druga faza razvoja območja Zgornjih Danj

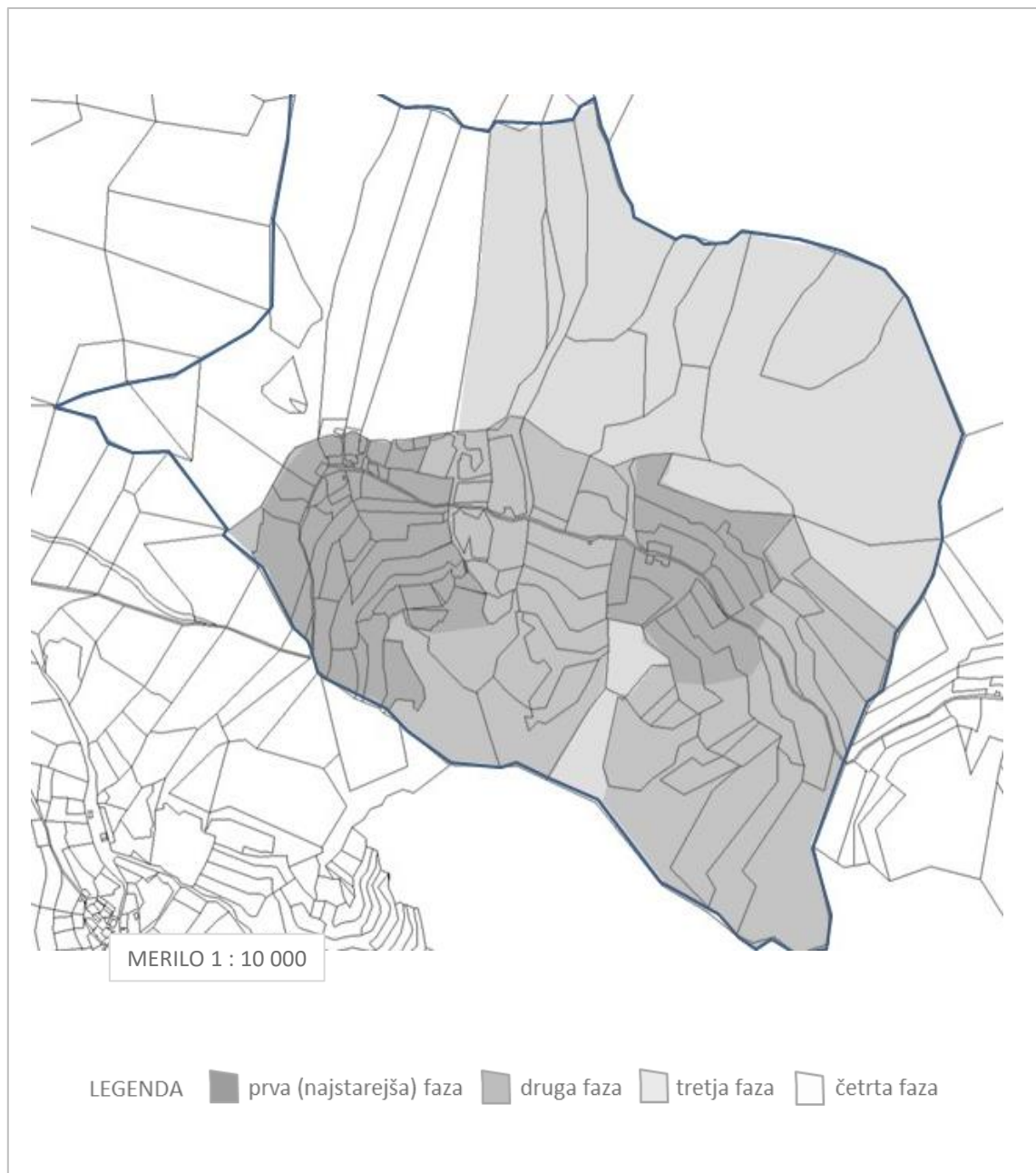
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 72: Tretja faza razvoja območja Zgornjih Danj

Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 73: Zgodovinski razvoj območja Zgornjih Danj

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2019.

Slika 73 prikazuje skupni zgodovinski razvoj območja Zgornjih Danj. Razvoj je predstavljen na katastrskem zemljevidu območja, kjer temnejši odtenek katastrske enote (parcele) predstavlja starejša območja naselitve in posledično višjo vrednost enote v perspektivi njenega ohranjanja in vključevanja v turistično ponudbo.

PRIKAZ KAZALNIKOV KULTURNE DEDIŠČINE NA OBMOČJU ZGORNJIH DANJ

Slika 74 prikazuje satelitski posnetek območja Spodnjih Danj, kjer je s svetlo rumeno barvo označeno zavarovano vaško območje Spodnjih Danj in zaselka Trojar, z oranžno barvo pa posamezne katastrske enote dediščine, ki so zavarovane kot spomeniki lokalnega pomena.⁹⁰

Slika 74: Kazalniki kulturne dediščine v Zgornjih Danjah

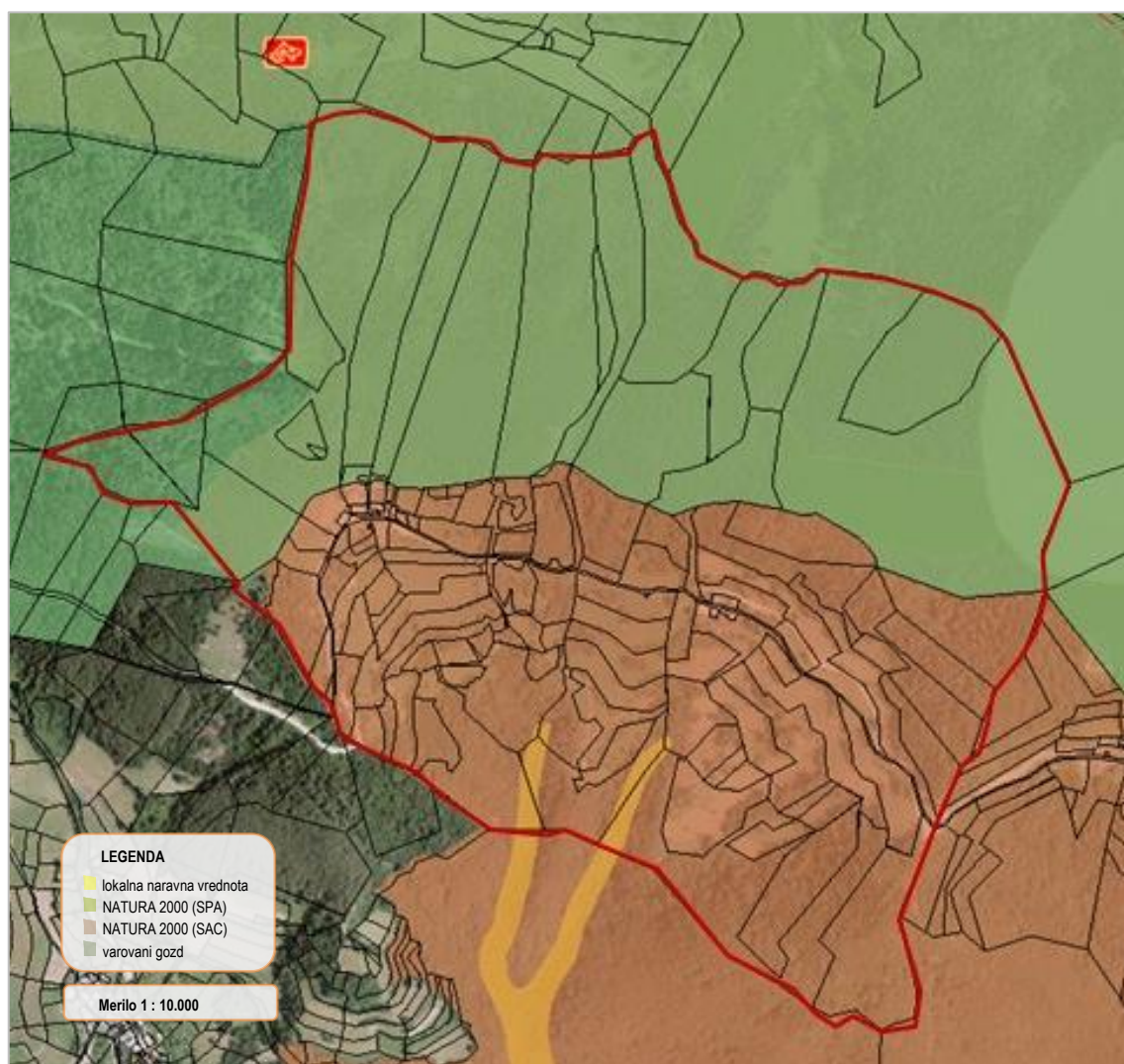
Vir: Register kulturne dediščine, 2020.

⁹⁰ Podrobnejši prikaz celotnega območja Zgornjih Danj se nahaja v prilogi 3.

PRIKAZ KAZALNIKOV NARAVNIH VREDNOT NA OBMOČJU ZGORNJIH DANJ

Slika 75 prikazuje satelitski posnetek, kjer so s svetlo rumeno barvo označena območja lokalno zavarovane Danjarske grape. Nadalje je s svetlo zeleno označeno območje SPA, z rjavo pa območje SAC (Natura 2000). Severno se območje Nature 2000 prekriva še s pasom varovalnega gozda in državno zavarovane naravne vrednote Ratitovec.

Slika 75: Kazalniki naravnih vrednot v Zgornjih Danjah

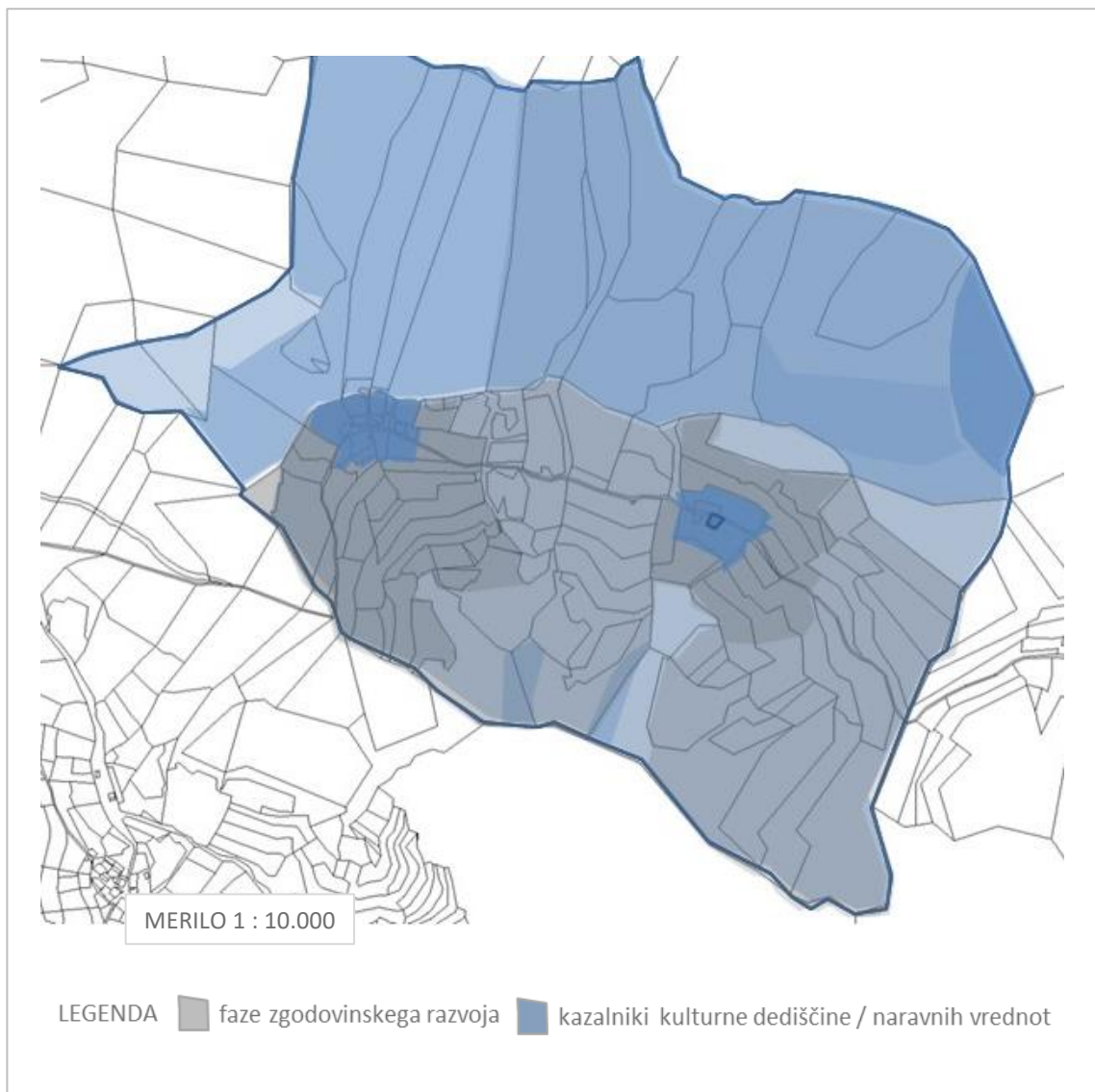

Vir: Atlas okolja, 2020.

9.4.1 Vrednostna matrika za območje Zgornjih Danj

Fazam zgodovinskega razvoja območja (označene s sivo barvo) so dodana območja kazalnikov naravnih vrednot in kulturne dediščine (označena z modro barvo). Medtem ko temnejši odtenki sive kažejo starejša območja naselitve, temnejša območja modre barve kažejo različne stopnjo varovanja naravnih vrednot oziroma kulturne dediščine.

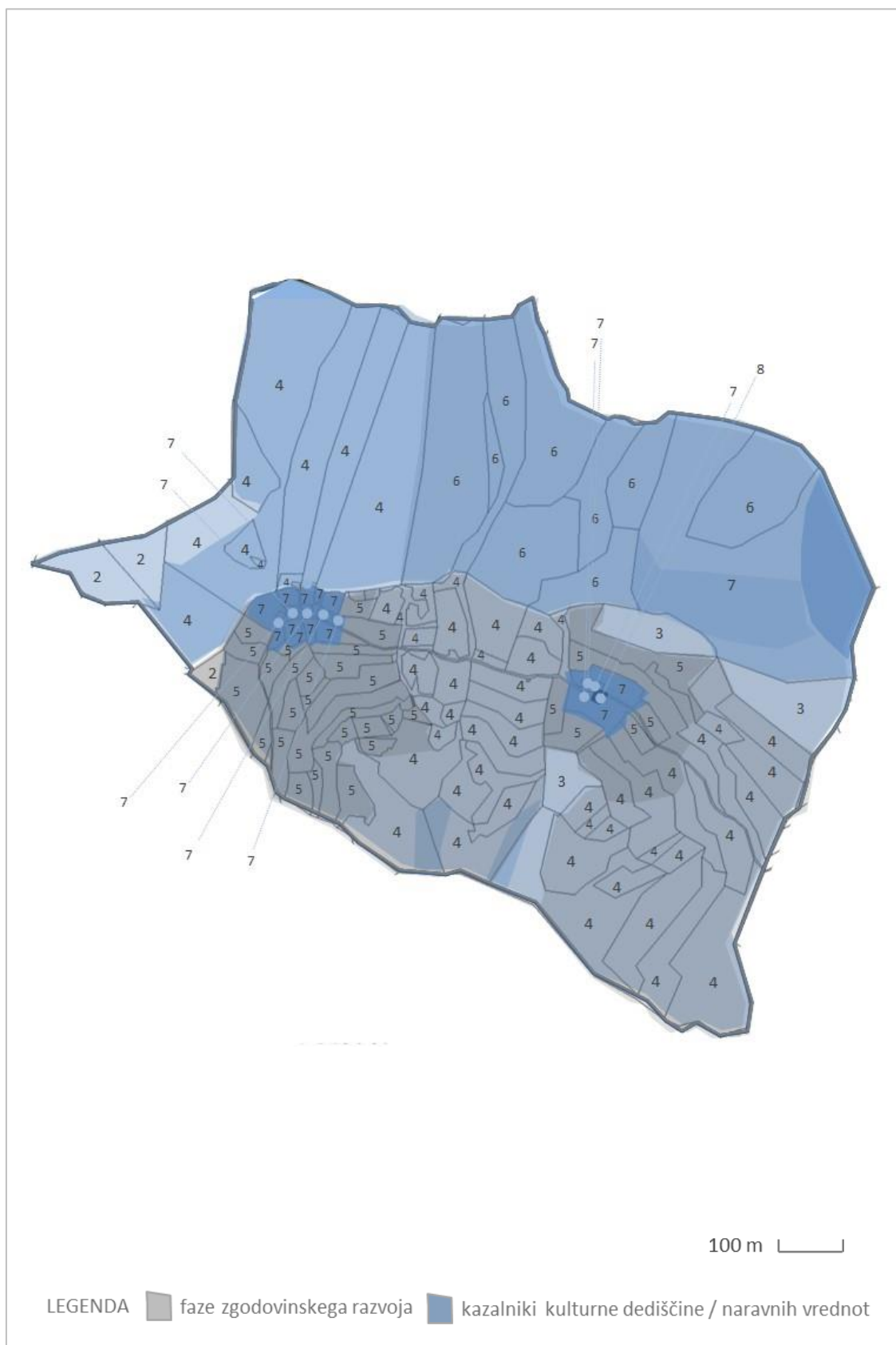
Slika 76: Faze razvoja in kazalniki na območju Zgornjih Danj

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Na sliki 77 so nadalje prikazane skupne vrednosti za vsako posamezno katastrsko enoto na območju Zgornjih Danj.

Slika 77: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Zgornje Danje

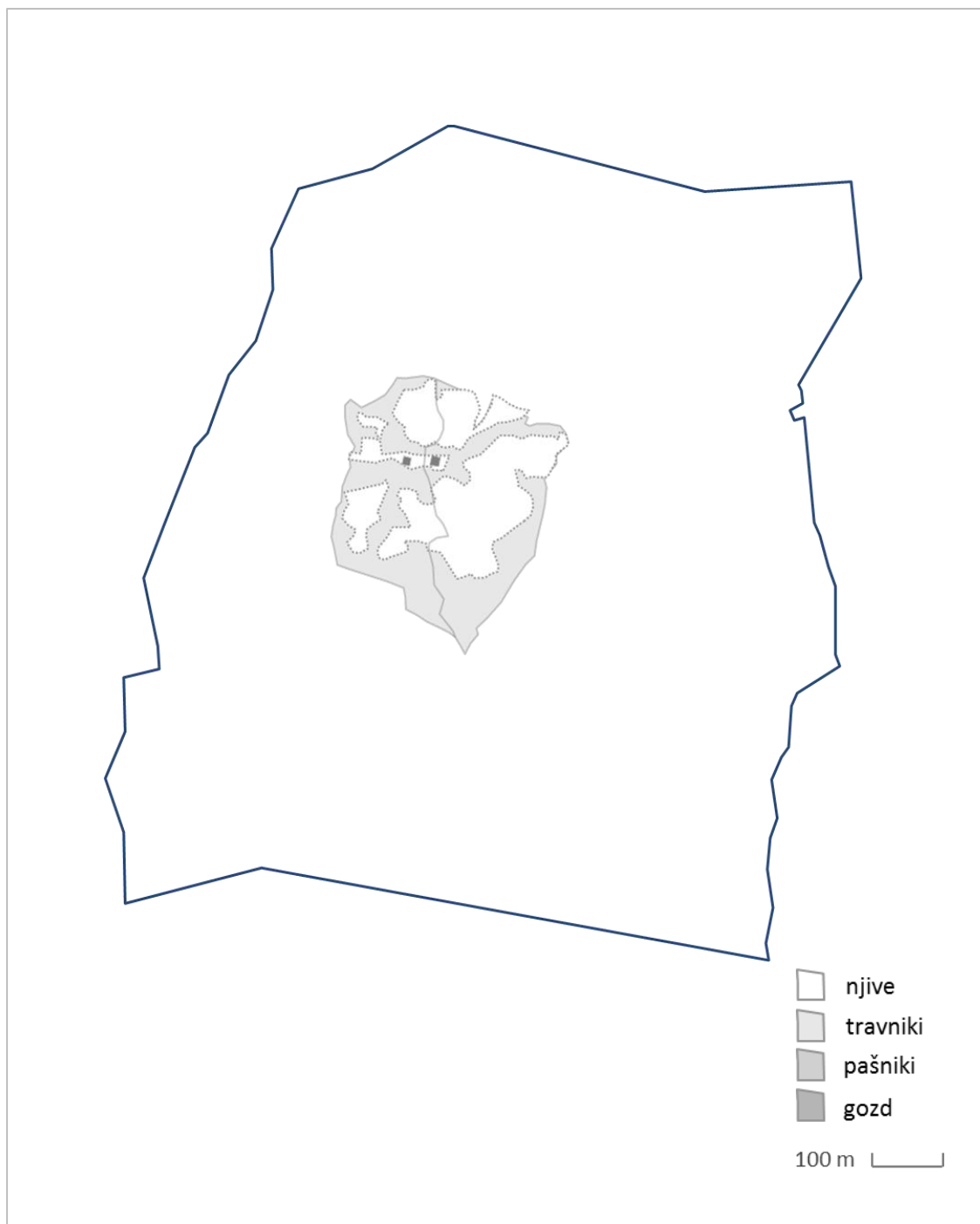

Vir: Avtor, 2020.

9.5 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU ZABRDA

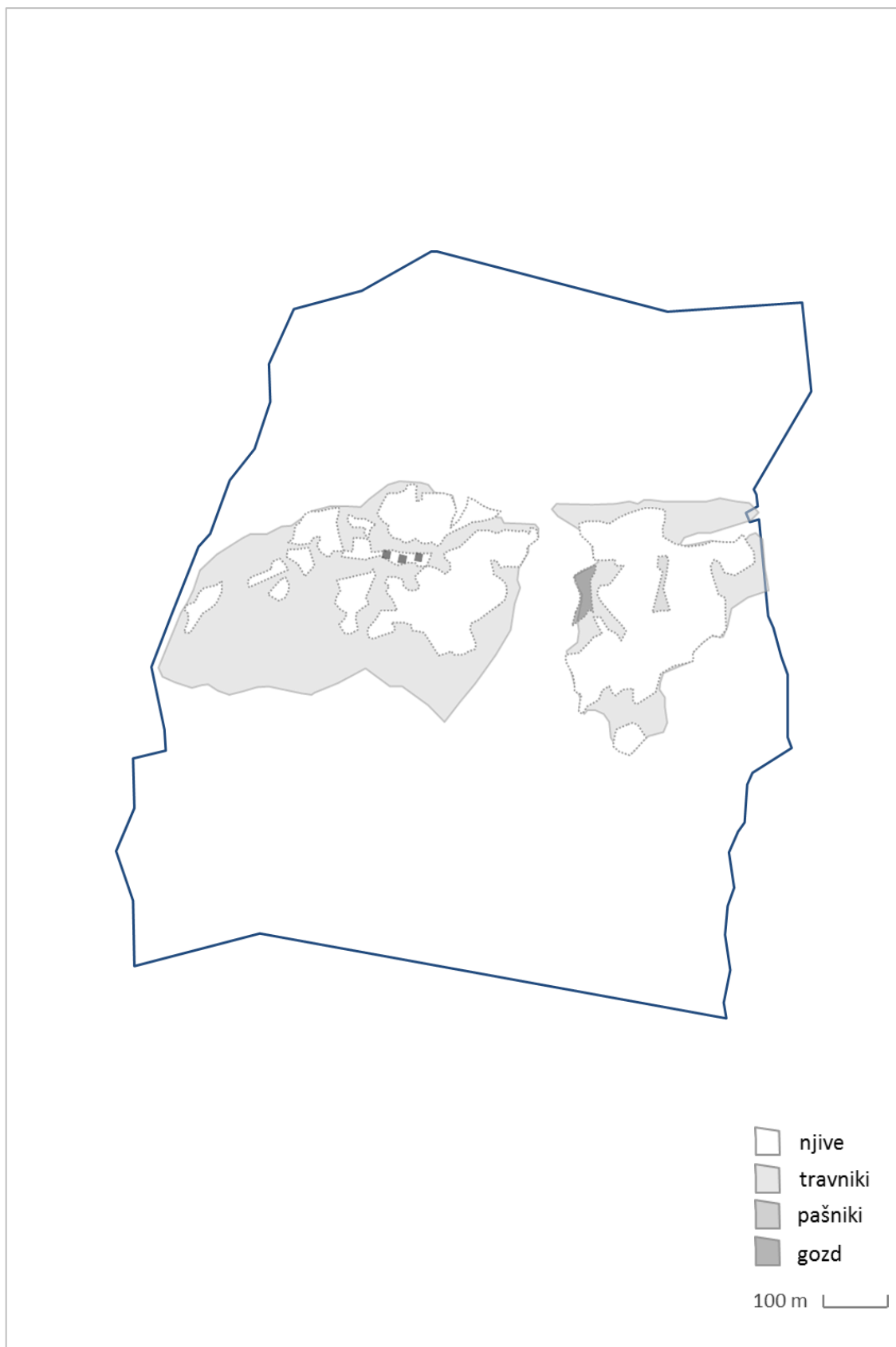
Prikaz različnih faz zgodovinskega razvoja območja Zabrda.

Slika 78: Prva faza razvoja območja Zabrda

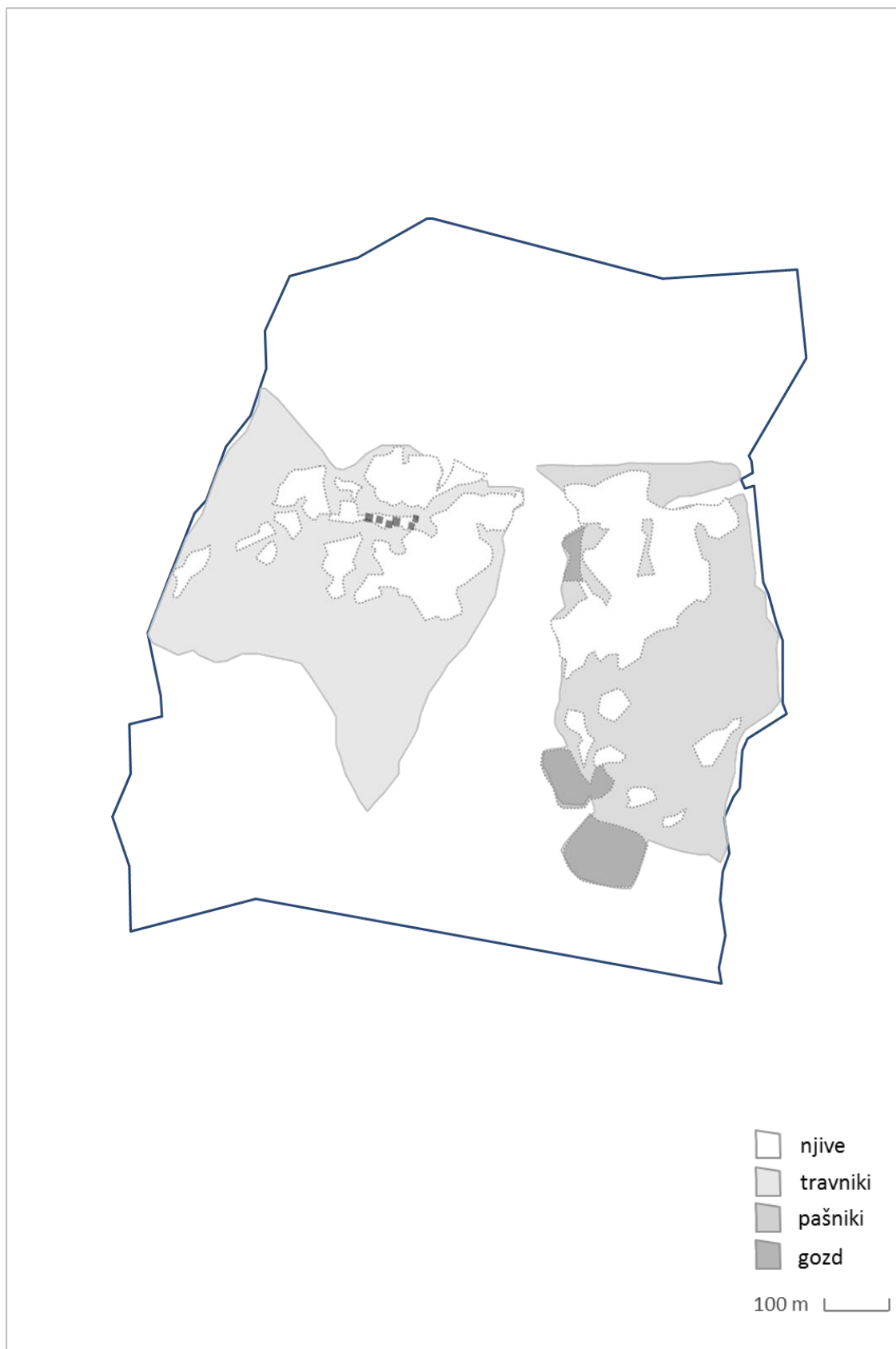
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 79: Druga faza razvoja območja Zabrda

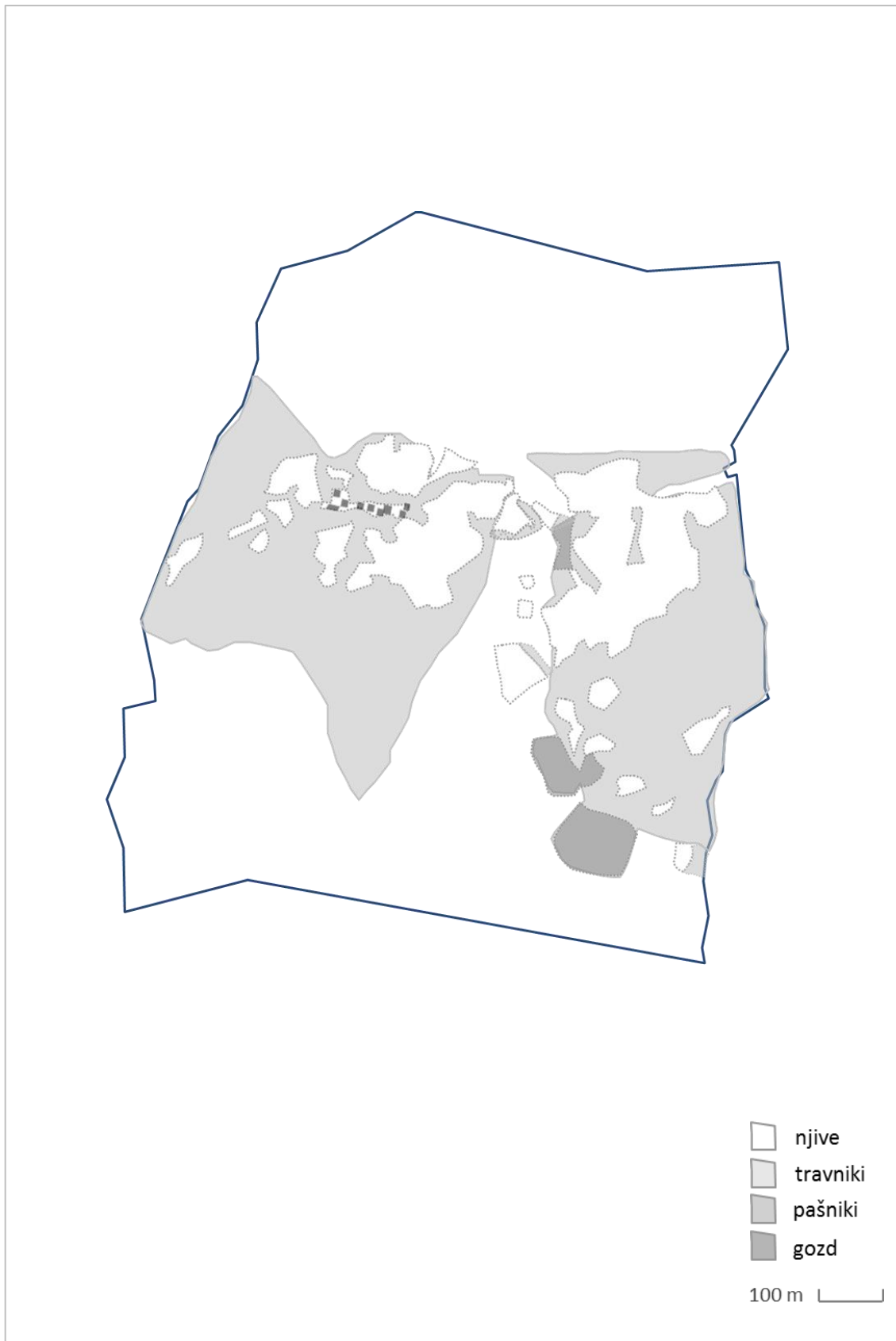
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 80: Tretja faza razvoja območja Zabrda

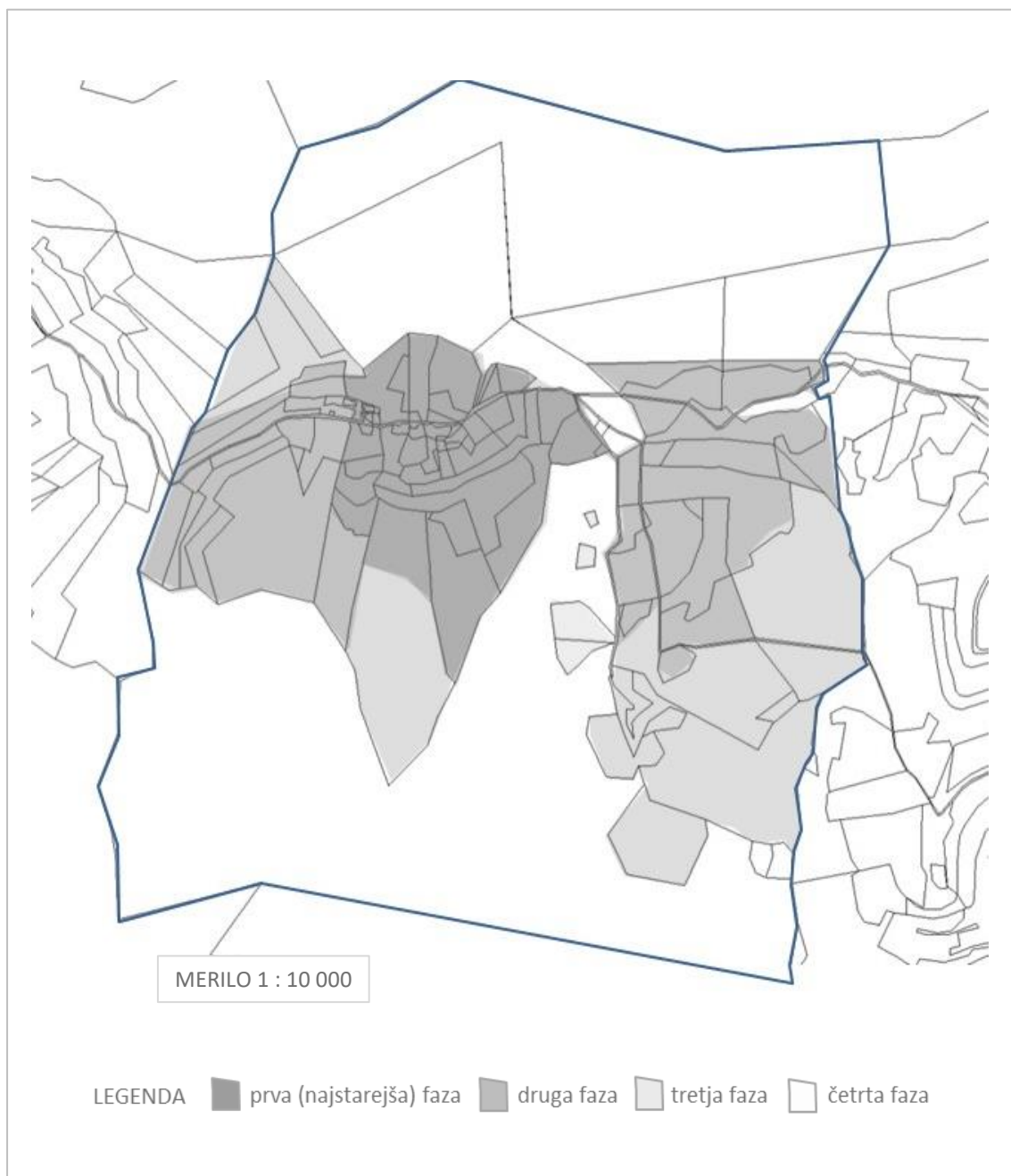
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 81: Četrta faza razvoja območja Zabrda

Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 82: Zgodovinski razvoj območja Zabrda

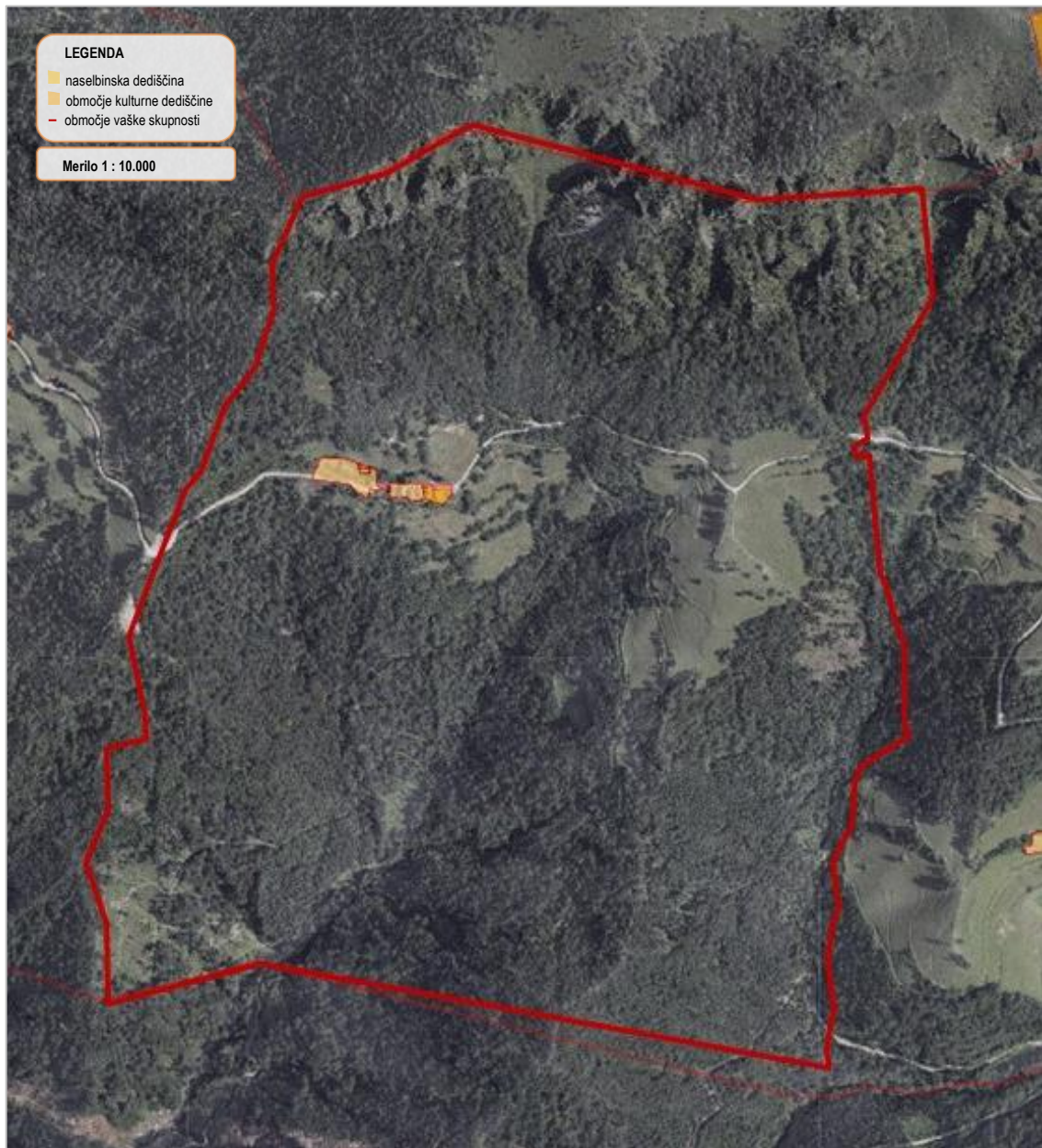
Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Slika 82 prikazuje skupni zgodovinski razvoj območja Zabrda. Razvoj je predstavljen na katastrskem zemljevidu območja, kjer temnejši odtenek katastrske enote (parcele) predstavlja starejša območja naselitve in posledično višjo vrednost enote v perspektivi njenega ohranjanja in vključevanja v turistično ponudbo.

PRIKAZ KAZALNIKOV KULTURNE DEDIŠČINE NA OBMOČJU ZABRDA

Slika 83 prikazuje satelitski posnetek območja Zabrda, kjer je s svetlo rumeno barvo označeno zavarovano vaško območje vasi Zabrdo, z oranžno barvo pa posamezne katastrske enote dediščine, ki so zavarovane kot spomeniki lokalnega pomena.⁹¹

Slika 83: Kazalniki kulturne dediščine v Zabrdu

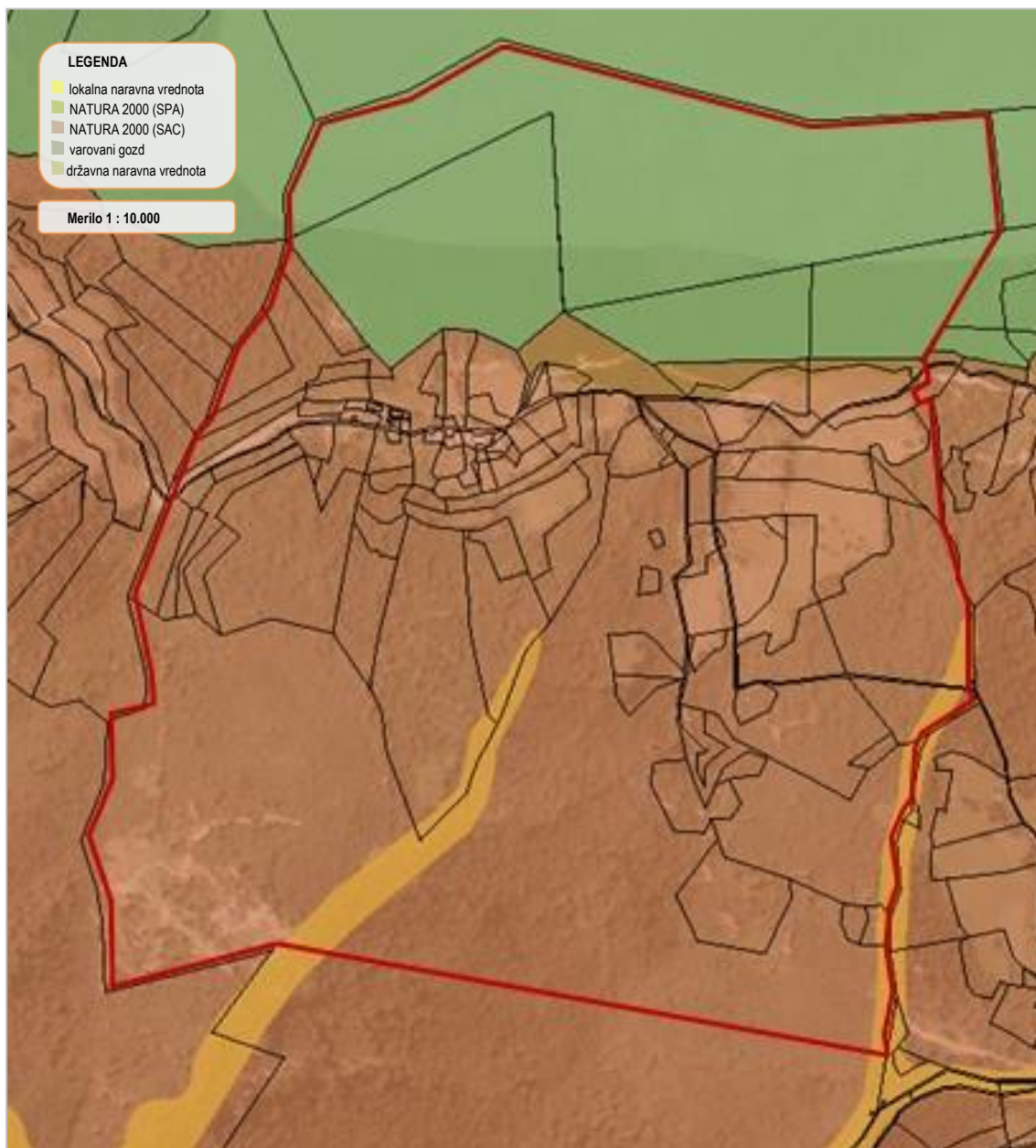
Vir: Register kulturne dediščine, 2020.

⁹¹ Podrobnejši prikaz celotnega območja Zabrda se nahaja v prilogi 4.

PRIKAZ KAZALNIKOV NARAVNIH VREDNOT NA OBMOČJU ZABRDA

Slika 84 prikazuje satelitski posnetek, kjer so s svetlo rumeno barvo označena območja lokalno zavarovane Danjarske grape. Nadalje je z svetlo zeleno označeno območje SPA, z rjavo pa območje SAC (Natura 2000). Severno se območje Nature 2000 prekriva še s pasom varovalnega gozda (rjavo) in državno zavarovane naravne vrednote Ratitovec.

Slika 84: Kazalniki naravnih vrednot v Zabrdju

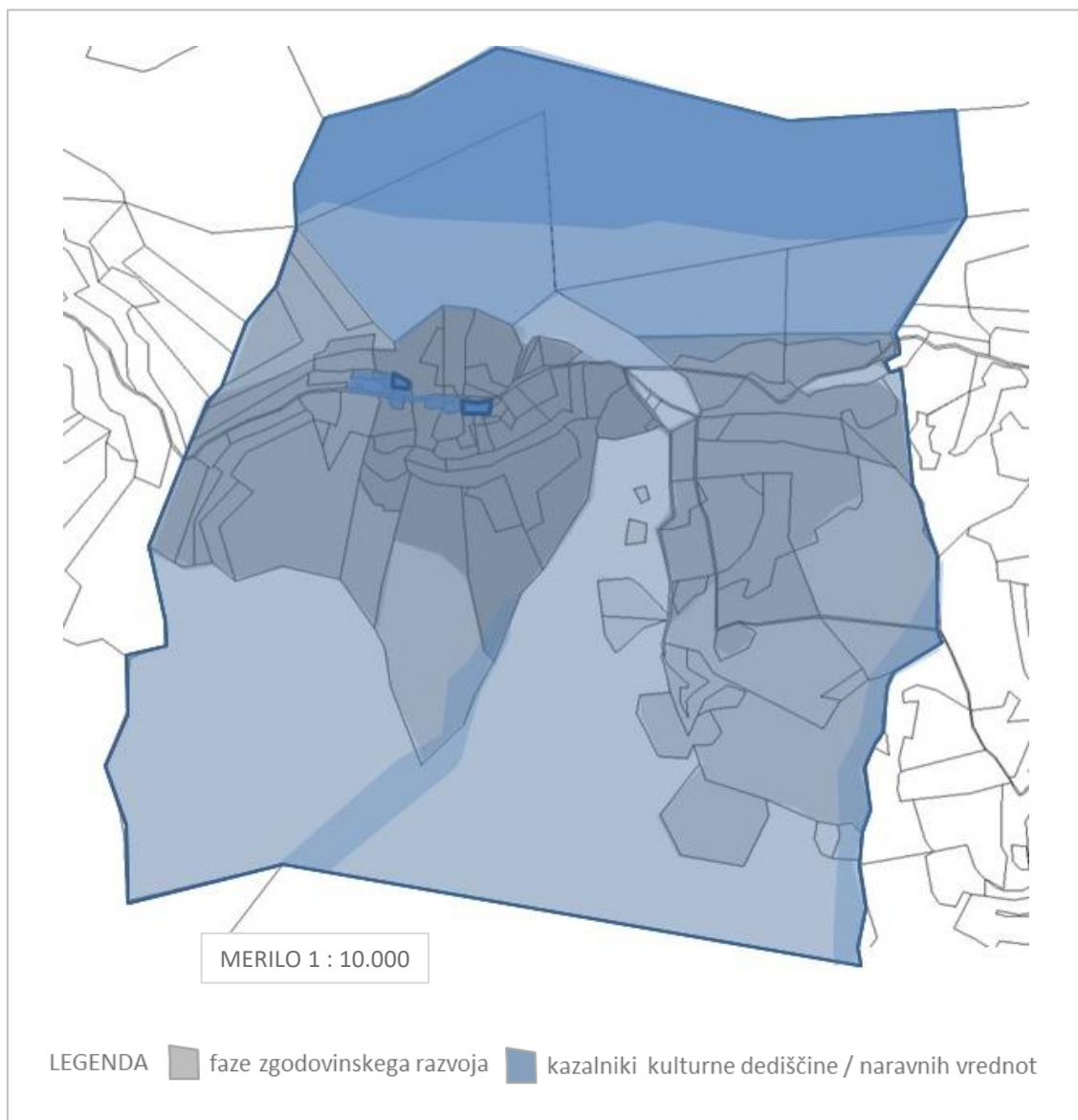

Vir: Atlas okolja, 2020.

9.5.1 Vrednostna matrika za območje Zabrda

Fazam zgodovinskega razvoja območja (označene s sivo barvo) so dodana območja kazalnikov naravnih vrednot in kulturne dediščine (označena z modro barvo). Medtem ko temnejši odtenki sive kažejo starejša območja naselitve, temnejša območja modre barve kažejo različne stopnje varovanja naravnih vrednot oziroma kulturne dediščine.

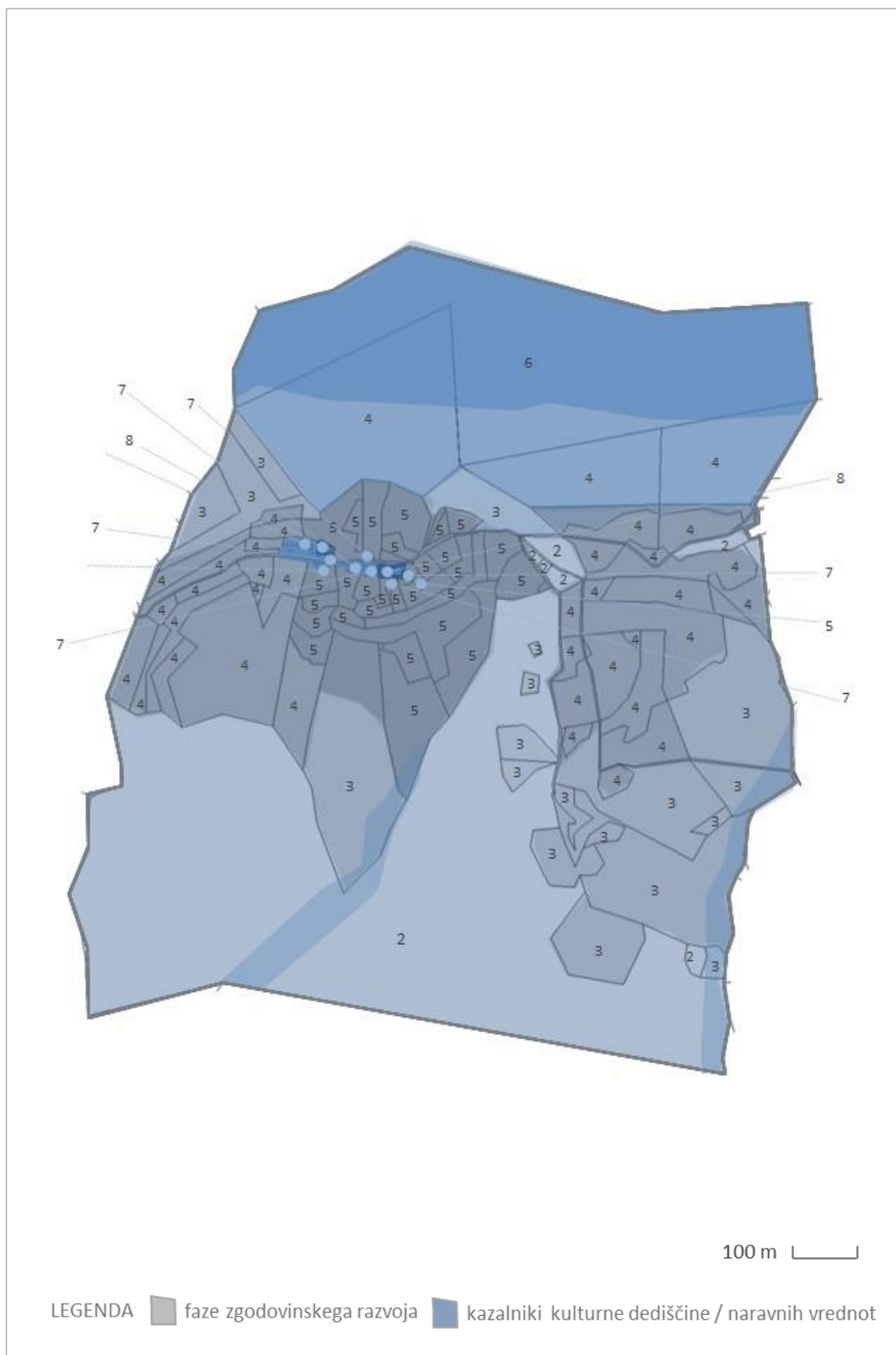
Slika 85: Faze razvoja in kazalniki na območju Zabrda

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Na sliki 86 so prikazane skupne vrednosti za vsako posamezno katastrsko enoto na območju Zabrda.

Slika 86: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Zabrdo

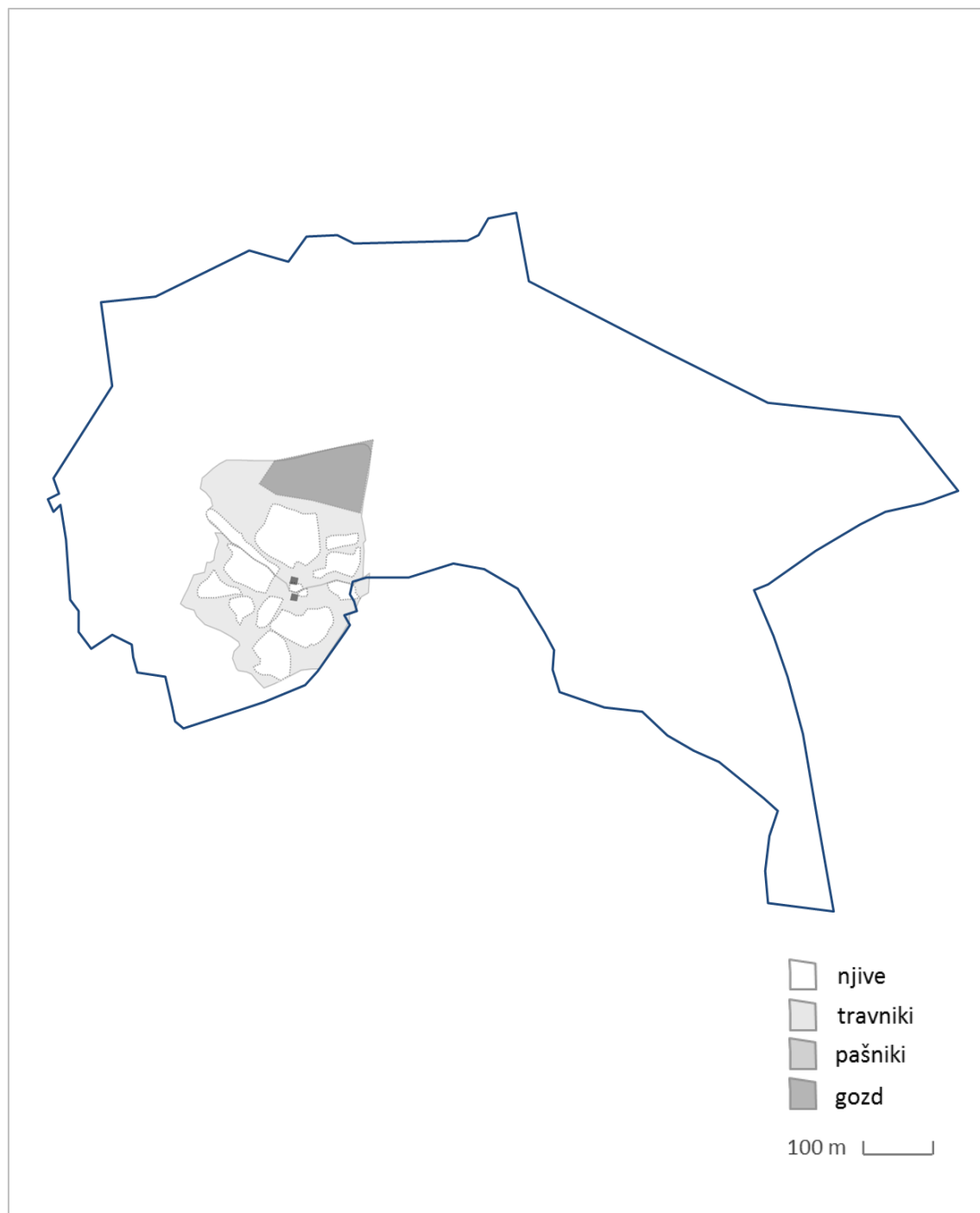

Vir: Avtor, 2020.

9.6 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU TORKE

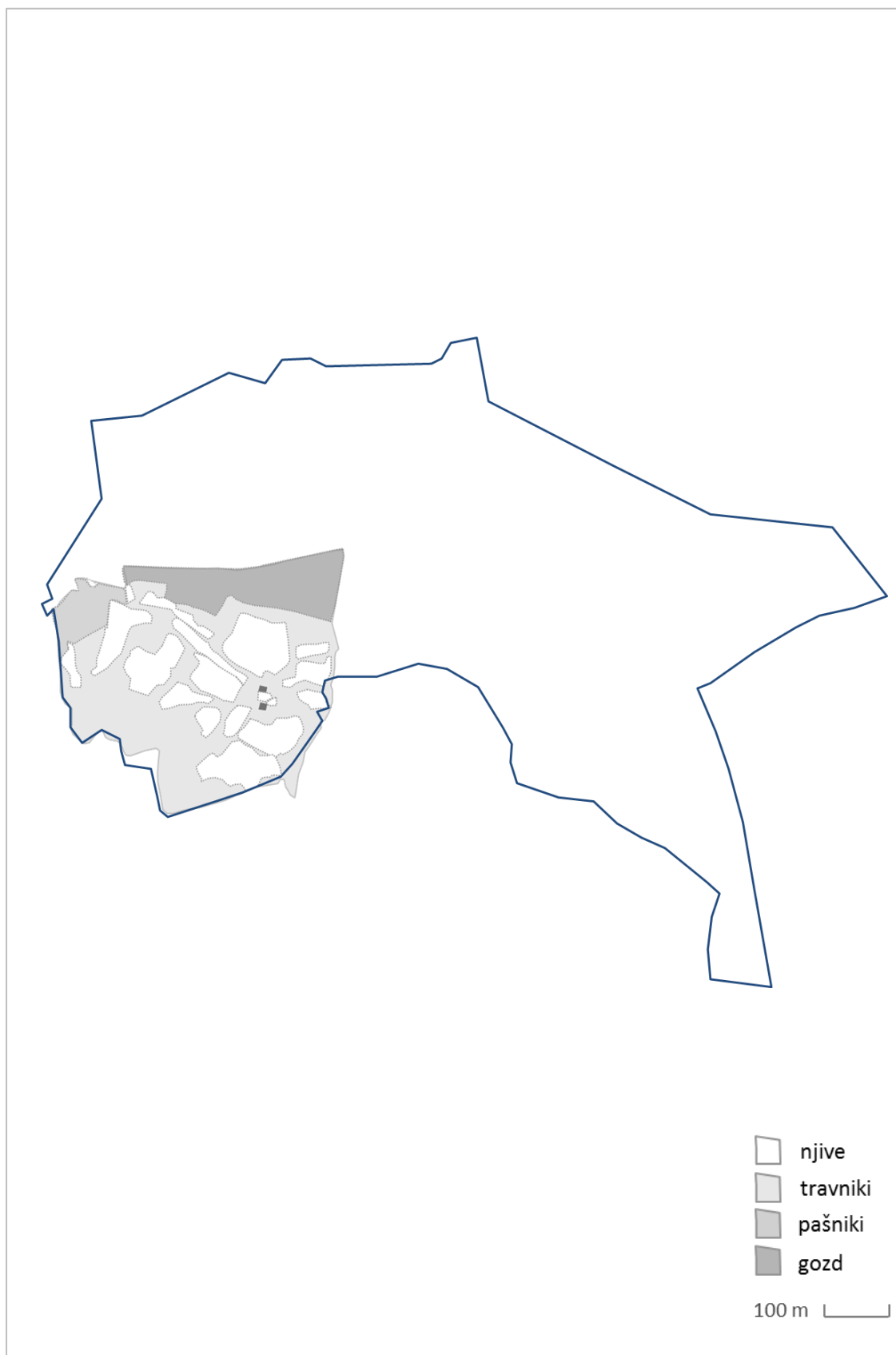
Prikaz različnih faz zgodovinskega razvoja območja Torke.

Slika 87: Prva faza razvoja območja Torke

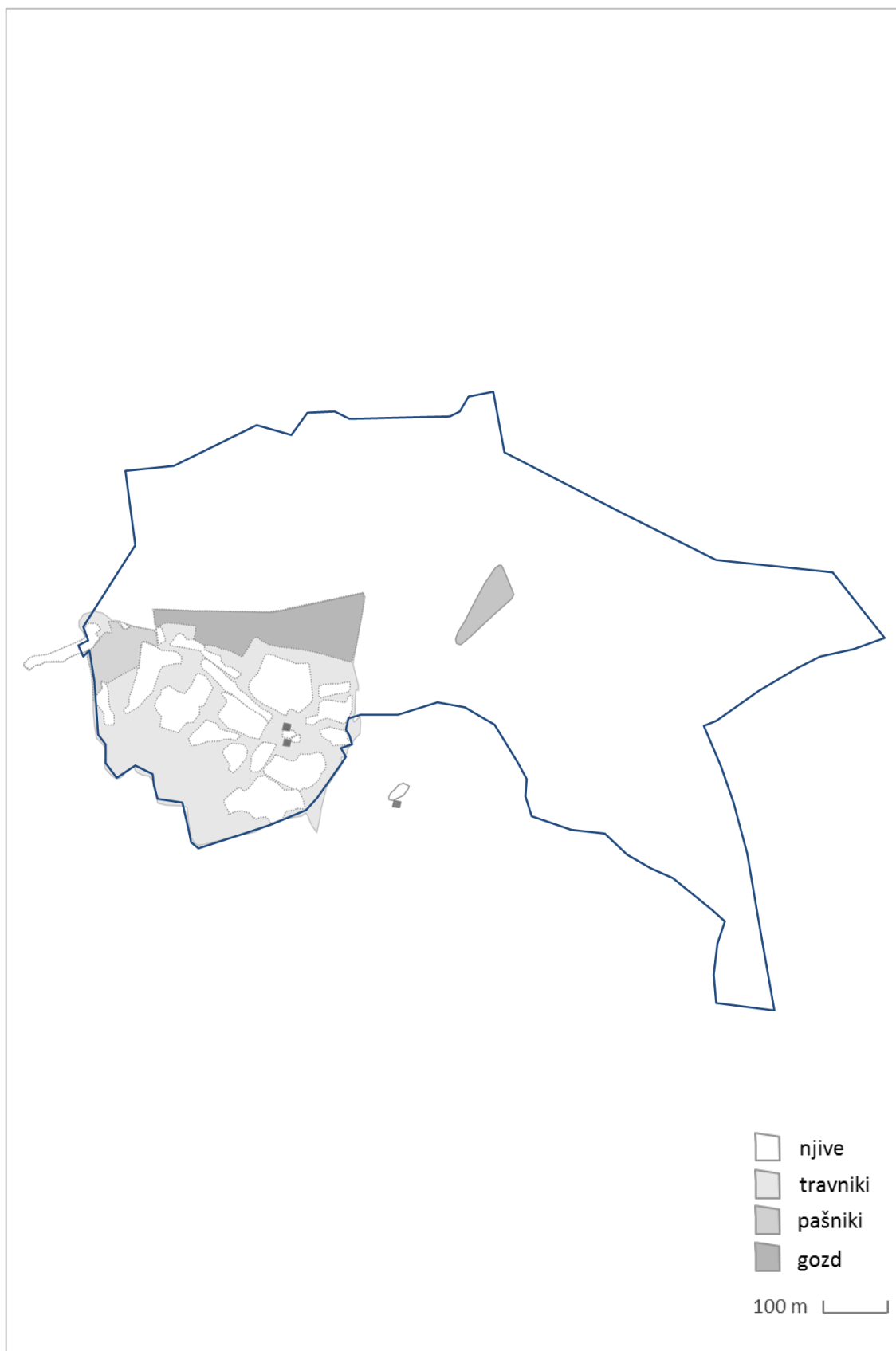
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 88: Druga faza razvoja območja Torke

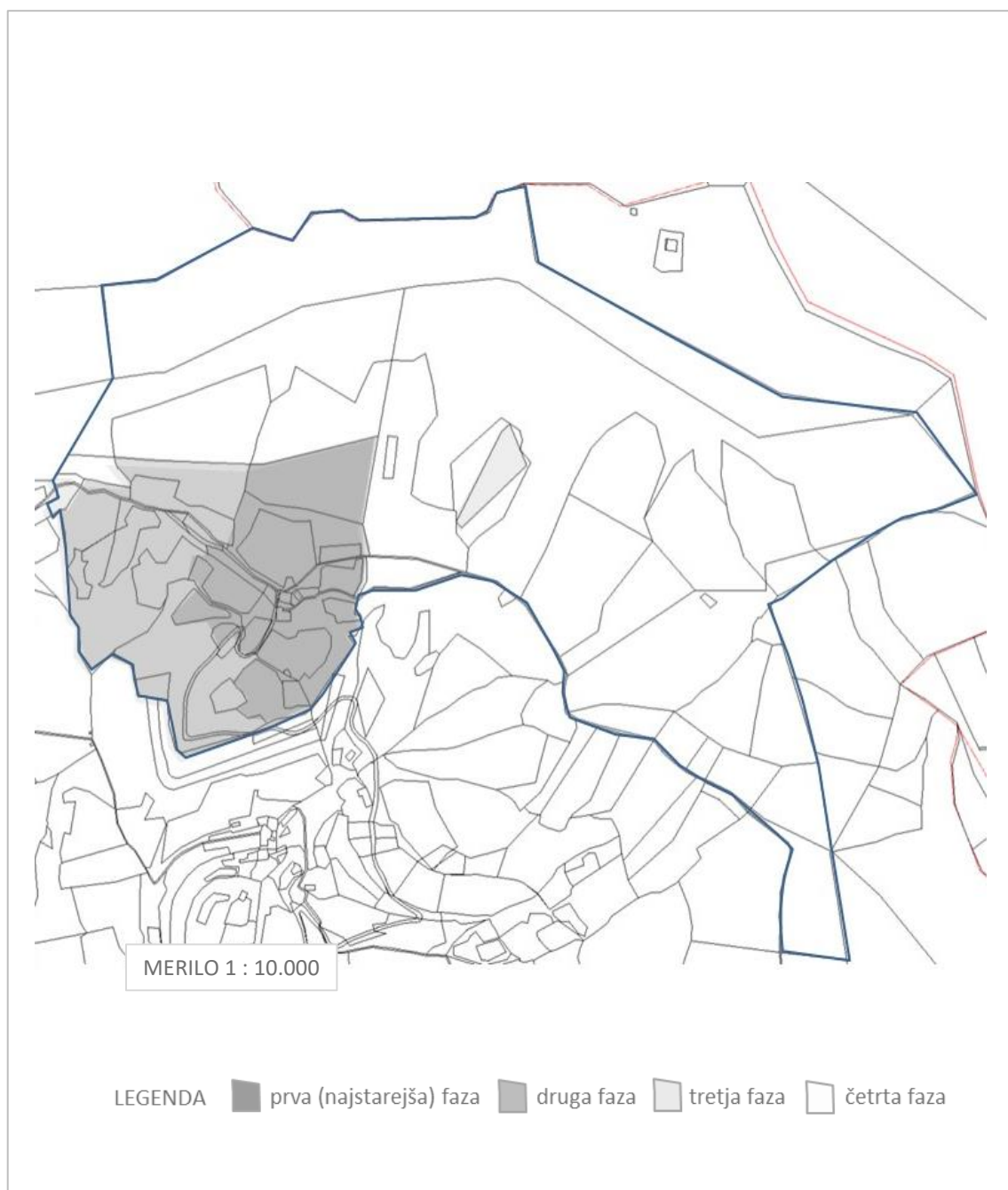
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 89: Tretja faza razvoja območja Torke

Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 90: Zgodovinski razvoj območja Torke

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Slika 90 prikazuje skupni zgodovinski razvoj območja Torke. Razvoj je predstavljen na katastrskem zemljevidu območja, kjer temnejši odtenek katastrske enote (parcele) predstavlja starejša območja naselitve in posledično višjo vrednost enote v perspektivi njenega ohranjanja in vključevanja v turistično ponudbo.

PRIKAZ KAZALNIKOV KULTURNE DEDIŠČINE NA OBMOČJU TORKE

Slika 91 prikazuje satelitski posnetek območja Torke.

S svetlo modro barvo je označeno zavarovano območje arheološkega najdišča Zgornji Povden, z rjavo barvo pa območje utrdb Rupnikove linije na Ratitovcu.⁹²

Slika 91: Kazalniki kulturne dediščine na Torki

Vir: Register kulturne dediščine, 2020.

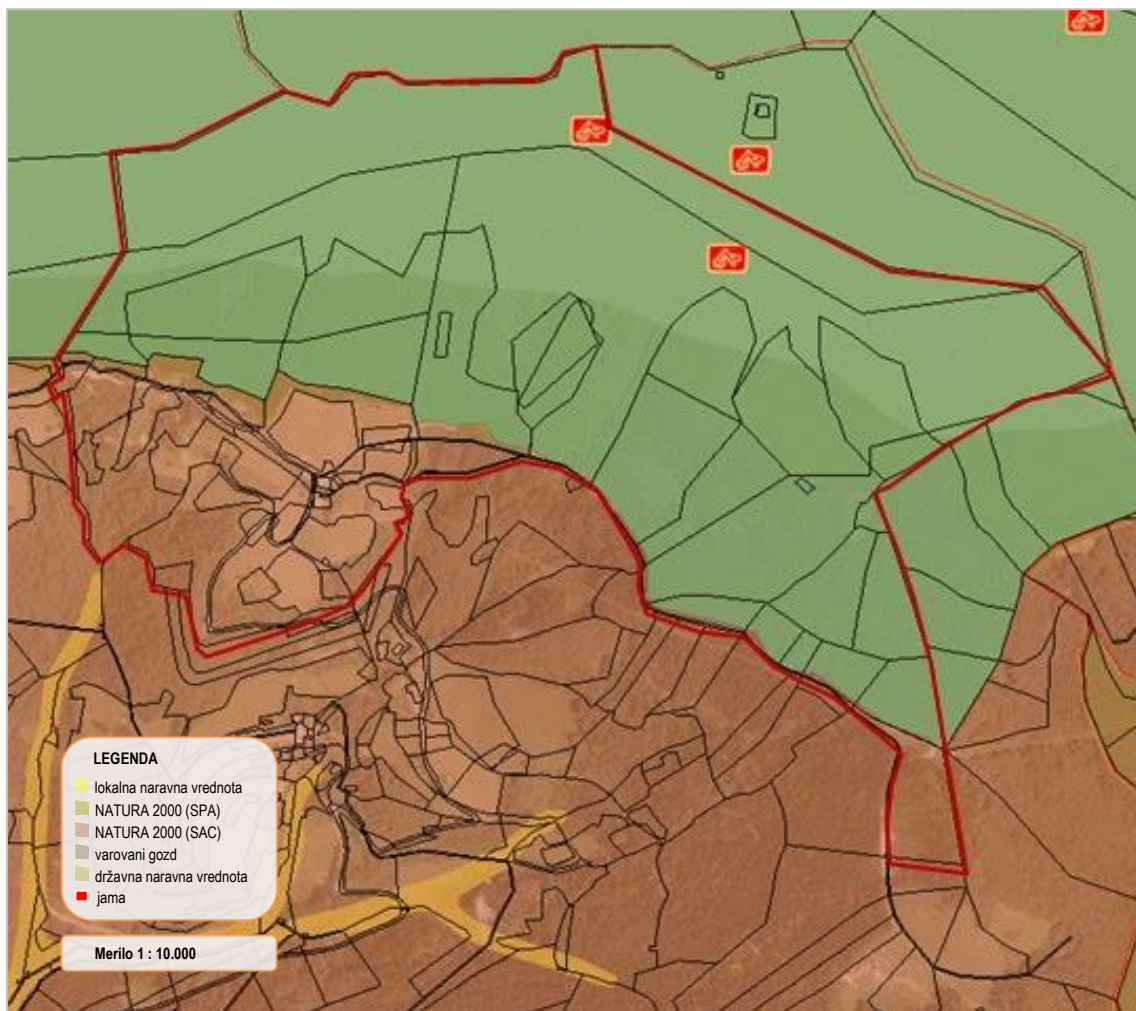
⁹² Podrobnejši prikaz celotnega območja Torke se nahaja v prilogi 5.

PRIKAZ KAZALNIKOV NARAVNIH VREDNOT NA OBMOČJU TORKE

Slika 92 prikazuje satelitski posnetek območja Torke.

S svetlo zeleno barvo je označeno območje SPA, z rjavo pa območje SAC (Natura 2000). Severno pa se območje Nature 2000 prekriva še s pasom varovalnega gozda (rjavo) in državno zavarovane naravne vrednote Ratitovec, prav tako pa se na območju nahajata še dve jami (označeni rdeče).

Slika 92: Kazalniki naravnih vrednot na Torki

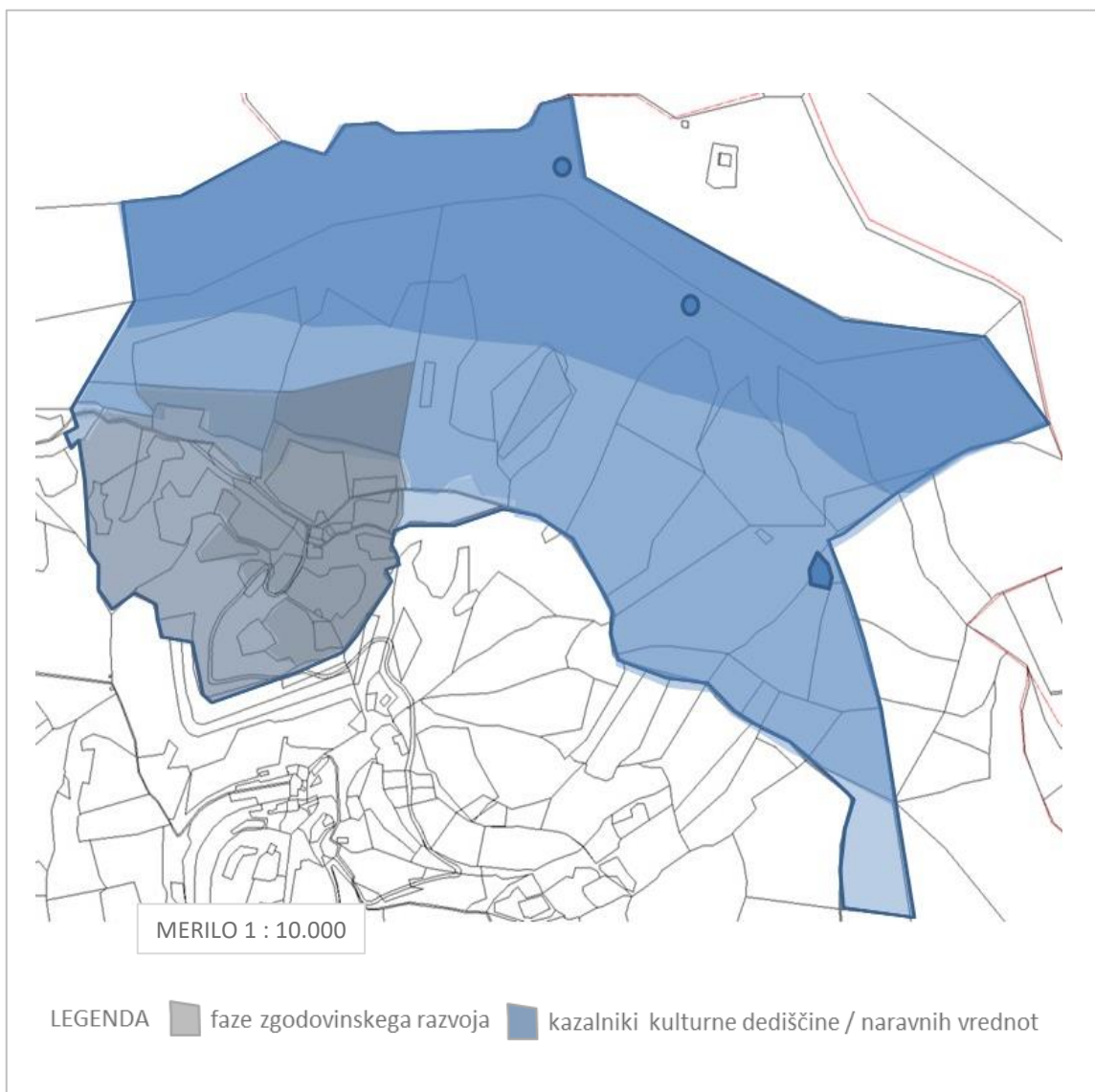

Vir: Atlas okolja, 2020.

9.6.1 Vrednostna matrika za območje Torke

Fazam zgodovinskega razvoja območja (označene s sivo barvo) so dodana območja kazalnikov naravnih vrednot in kulturne dediščine (označena z modro barvo). Medtem ko temnejši odtenki sive kažejo starejša območja naselitve, temnejša območja modre barve kažejo različne stopnje varovanja naravnih vrednot oziroma kulturne dediščine.

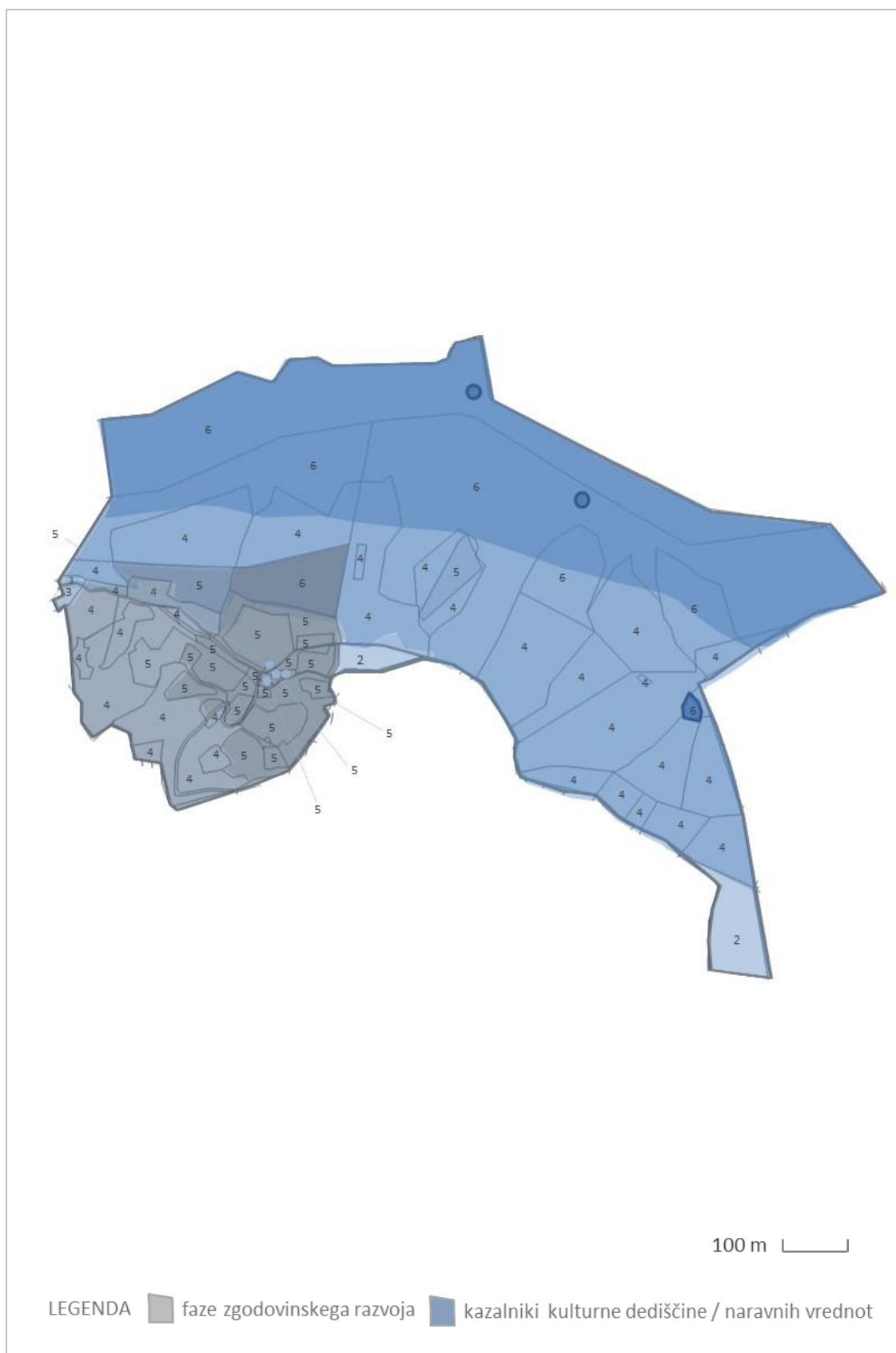
Slika 93: Faze razvoja in kazalniki na območju Torke

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Na sliki 94 so nadalje prikazane skupne vrednosti za vsako posamezno katastrsko enoto na območju Torke.

Slika 94: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Torka

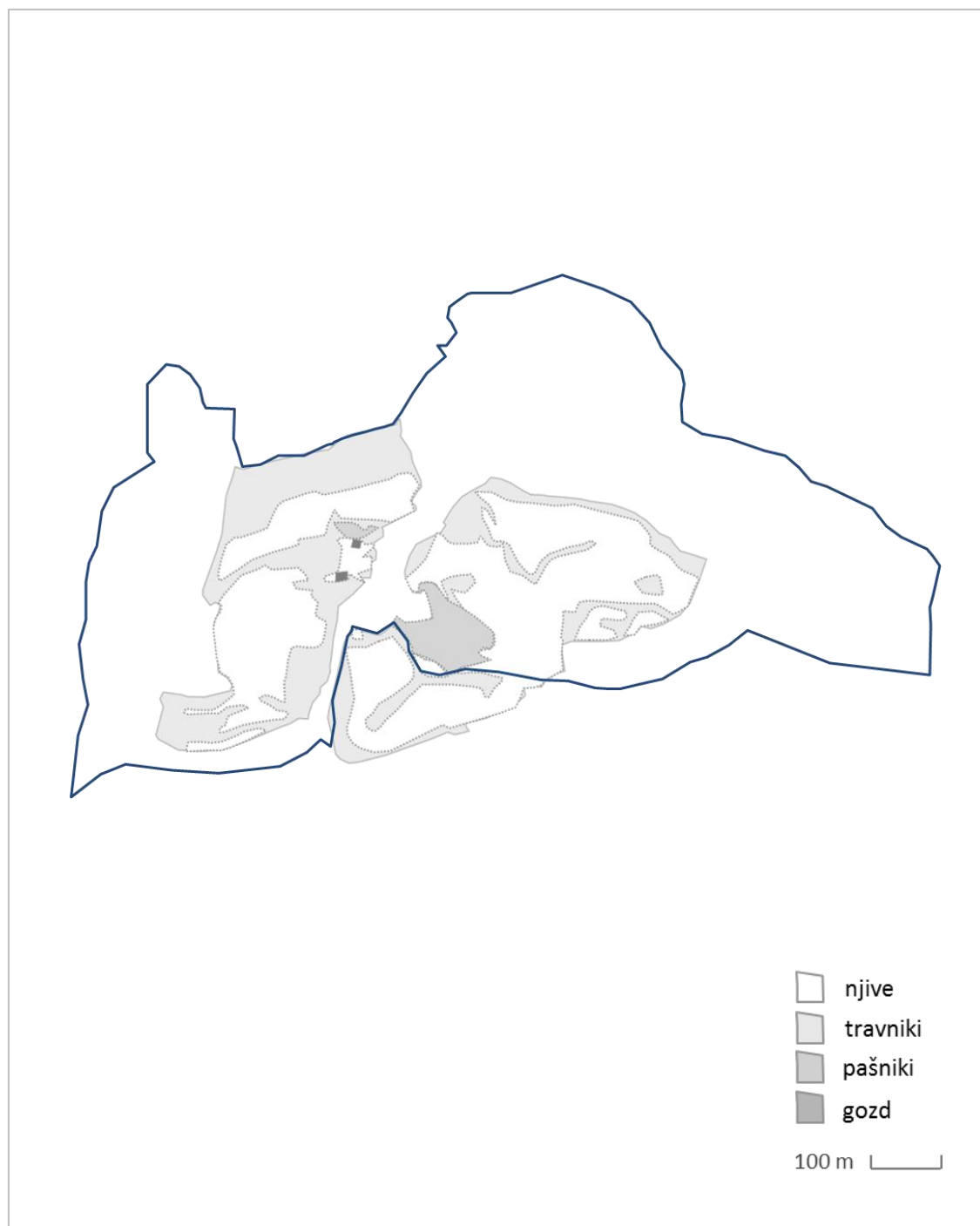

Vir: Avtor, 2020.

9.7 VREDNOTENJE KATASTRSKIH ENOT NA OBMOČJU RAVEN

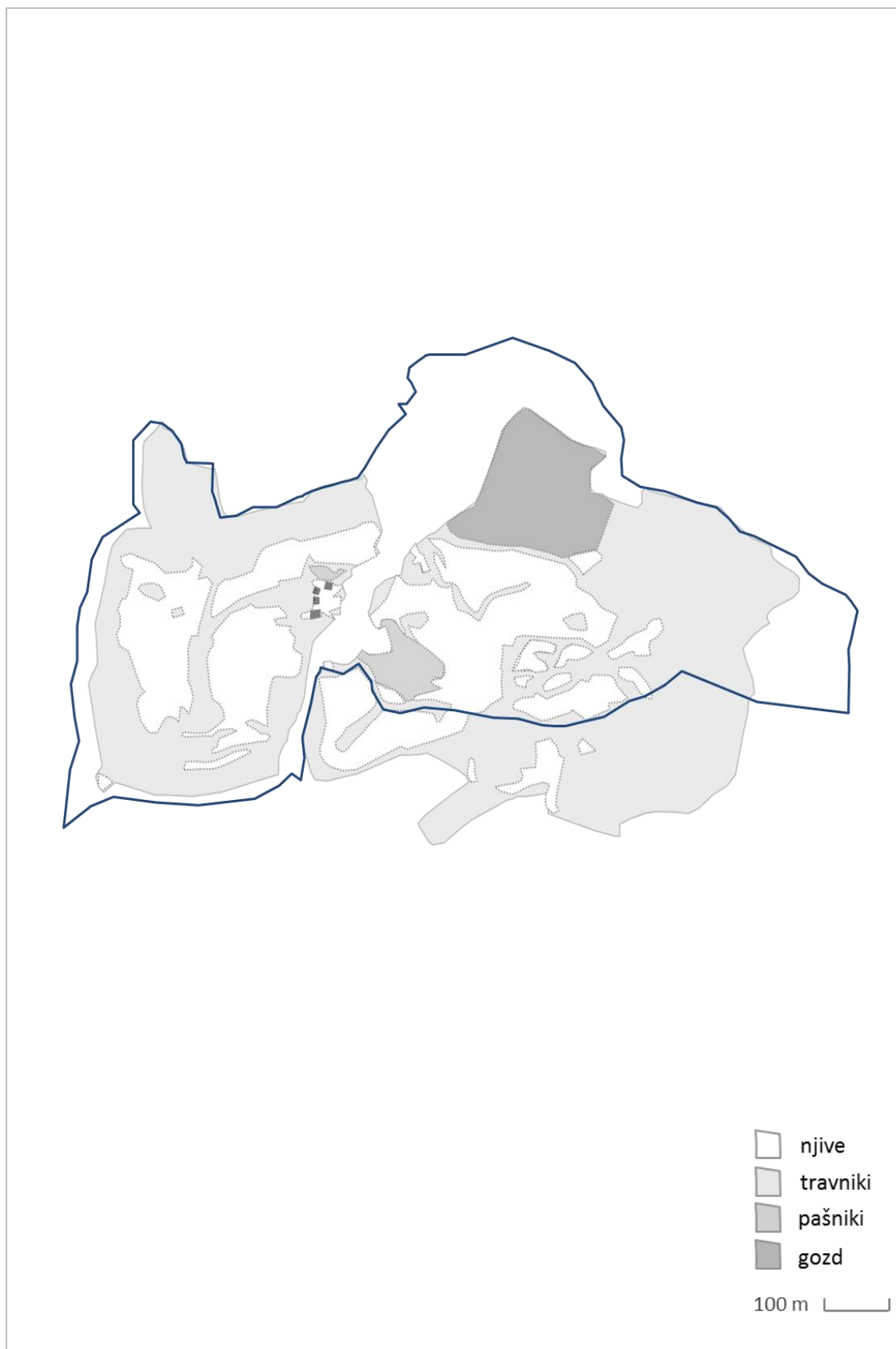
Prikaz različnih faz zgodovinskega razvoja območja Raven

Slika 95: Prva faza razvoja območja Raven

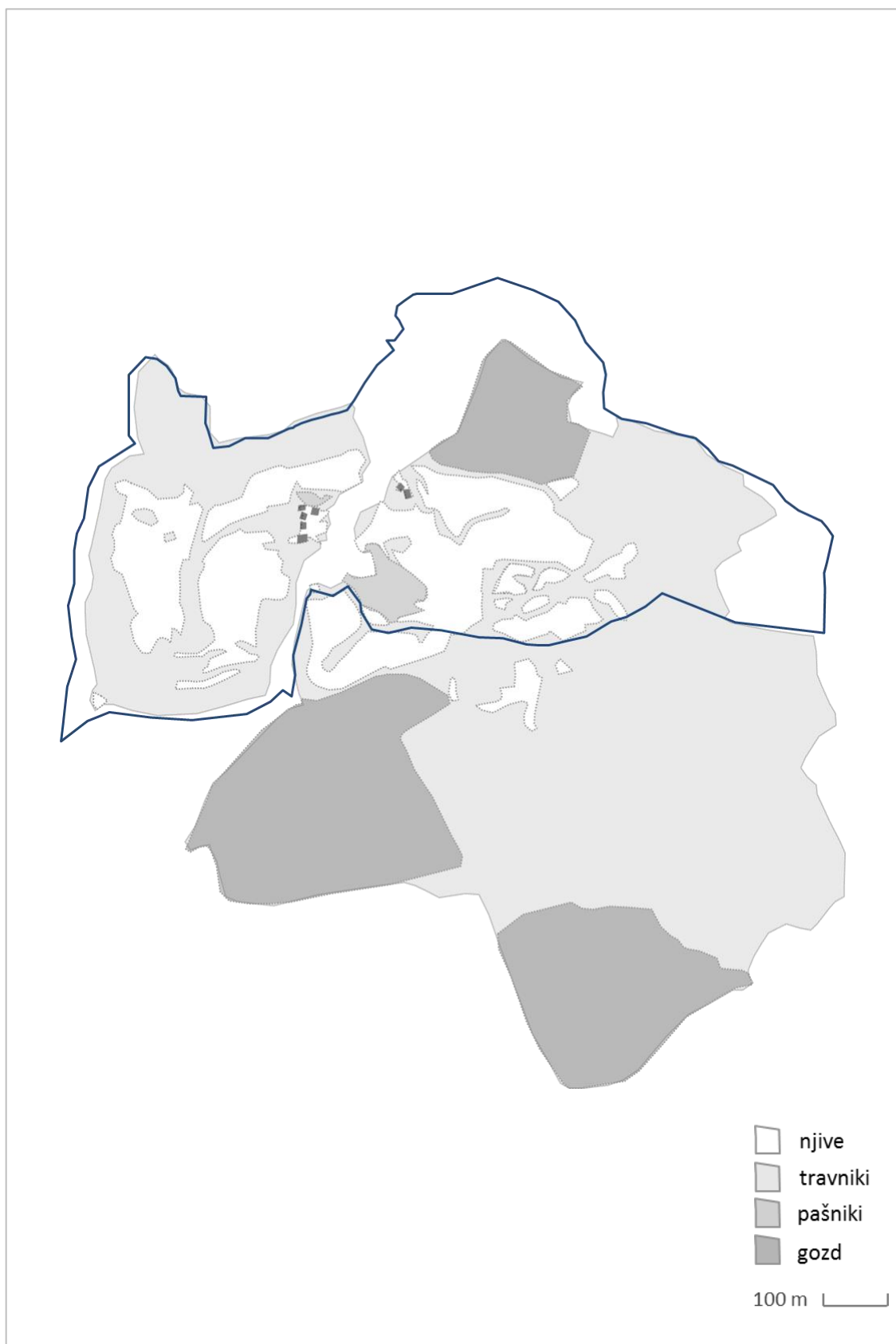
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 96: Druga faza razvoja območja Raven

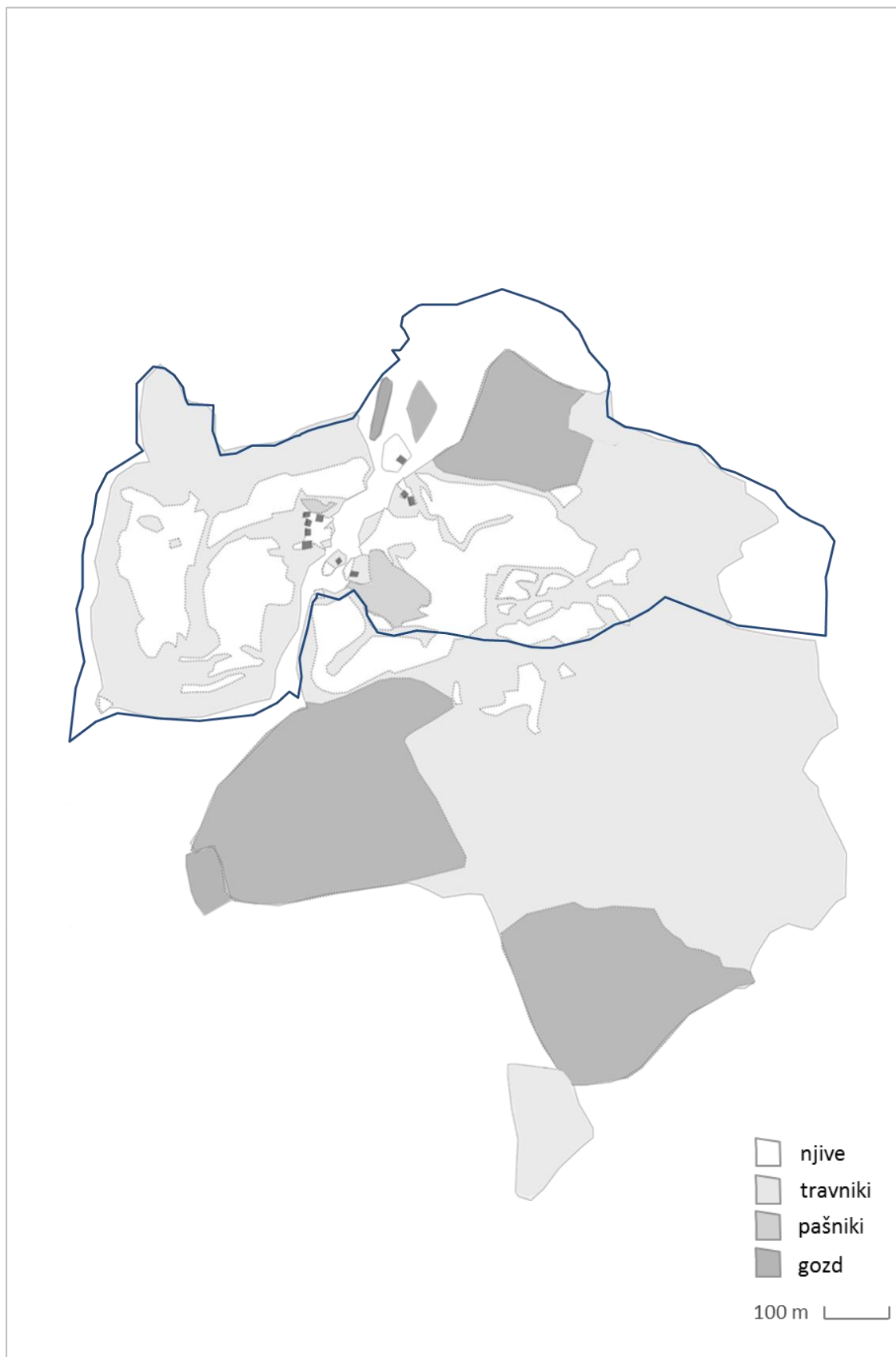
Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 97: Tretja faza razvoja območja Raven

Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 98: Četrta faza razvoja območja Raven

Vir: Avtor po predlogi Markelj, 2019.

Slika 99: Zgodovinski razvoj območja Raven

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

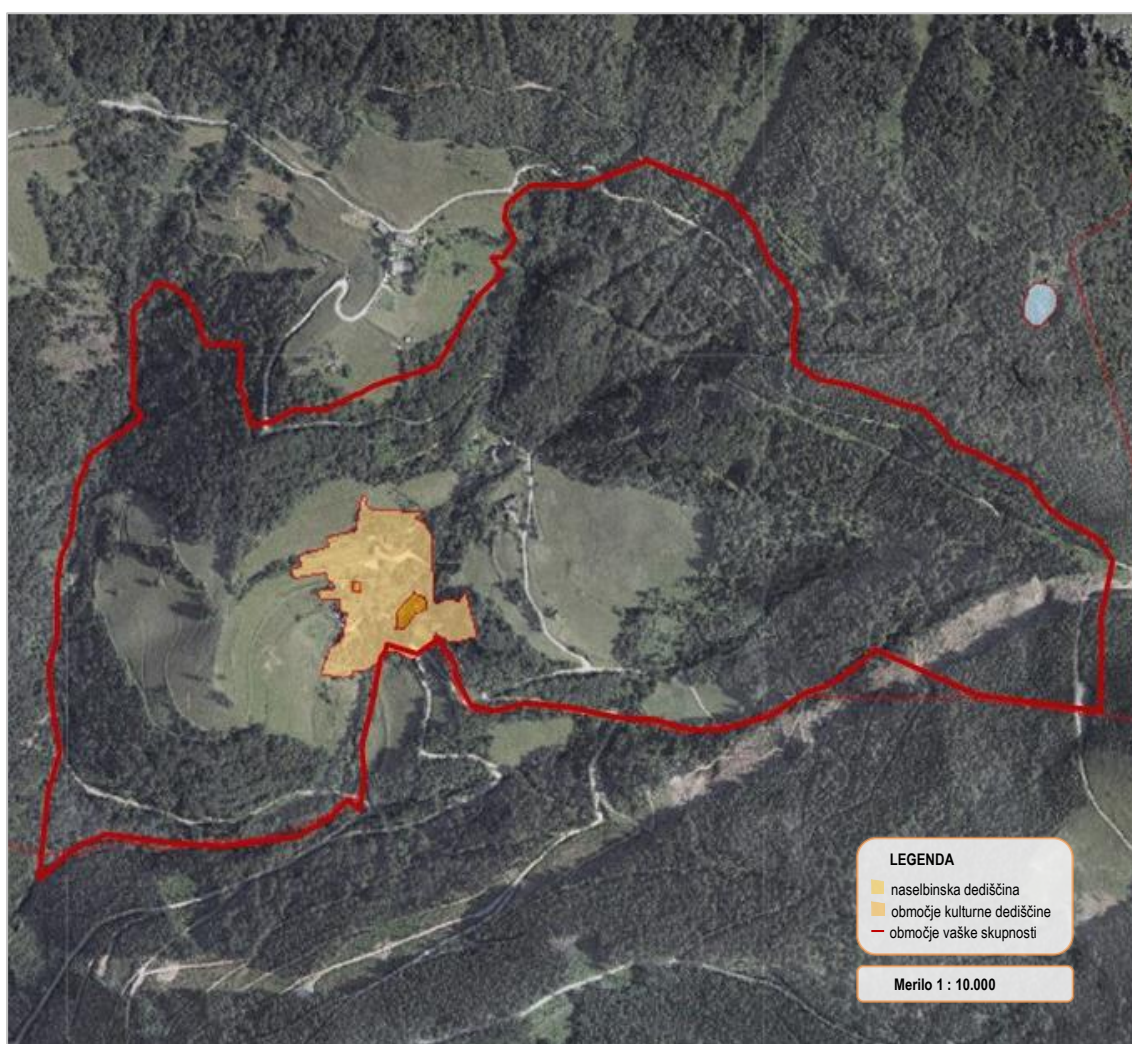
Slika 99 prikazuje skupni zgodovinski razvoj območja Raven. Razvoj je predstavljen na katastrskem zemljevidu območja, kjer temnejši odtenek katastrske enote (parcele) predstavlja starejša območja naselitve in posledično višjo vrednost enote v perspektivi njenega ohranjanja in vključevanja v turistično ponudbo.

PRIKAZ KAZALNIKOV KULTURNE DEDIŠČINE NA OBMOČJU VASI RAVNE

Slika 100 prikazuje satelitski posnetek območja vaške skupnosti Ravne.

S svetlo rumeno barvo je označeno zavarovano vaško območje Raven, z oranžno barvo pa posamezne katastrske enote dediščine, ki so zavarovane kot spomeniki lokalnega pomena.⁹³

Slika 100: Kazalniki kulturne dediščine v Ravnah

Vir: Register kulturne dediščine, 2020.

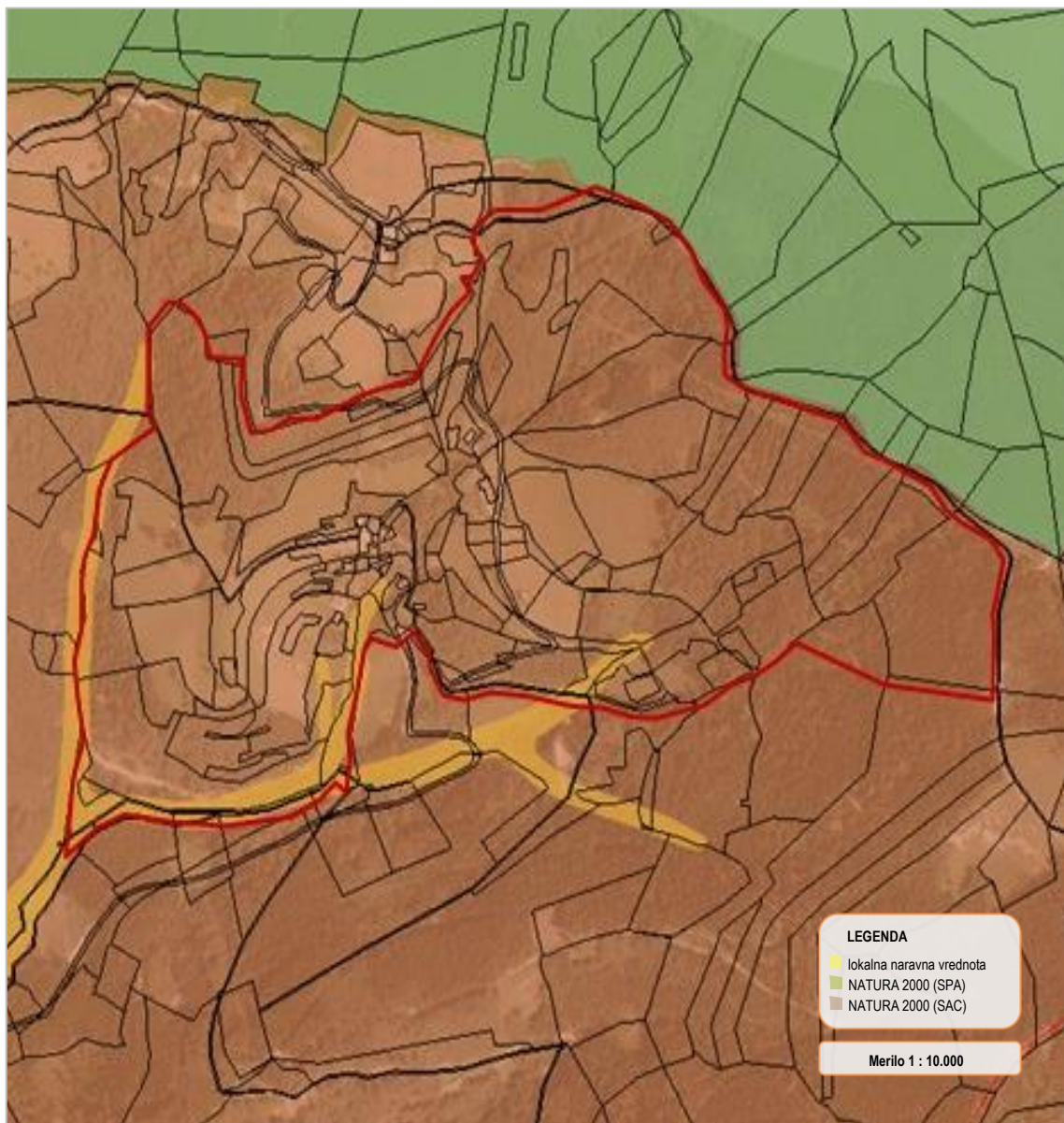
⁹³ Podrobnejši prikaz celotnega območja Raven se nahaja v prilogi 5.

PRIKAZ KAZALNIKOV NARAVNIH VREDNOT NA OBMOČJU RAVNE

Slika 101 prikazuje satelitski posnetek vasi Ravne.

S svetlo rumeno barvo so označena območja lokalno zavarovanega Štajnpoha, z rjavo barvo pa je označeno območje, varovano po direktivi SAC (Natura 2000).

Slika 101: Kazalniki naravnih vrednot v Ravnah

Vir: Atlas okolja, 2020.

9.7.1 Vrednostna matrika za območje Raven

Fazam zgodovinskega razvoja območja (označene s sivo barvo) so dodana območja kazalnikov naravnih vrednot in kulturne dediščine (označena z modro barvo). Medtem ko temnejši odtenki sive kažejo starejša območja naselitve, temnejša območja modre barve kažejo različne stopnje varovanja naravnih vrednot oziroma kulturne dediščine.

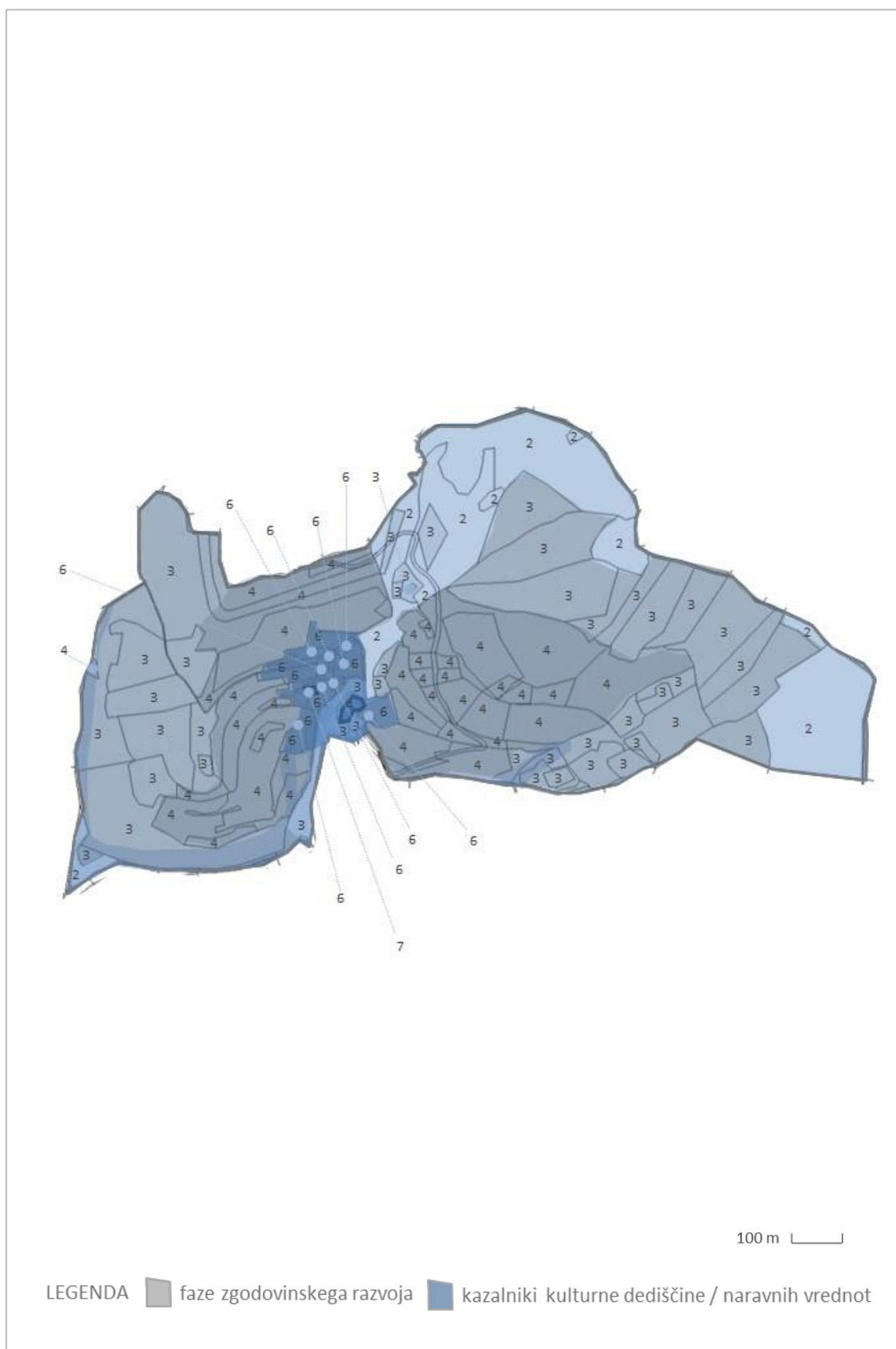
Slika 102: Faze razvoja in kazalniki na območju Raven

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.

Na sliki 103 so nadalje prikazane skupne vrednosti za vsako posamezno katastrsko enoto na območju Raven.

Slika 103: Skupna vrednost katastrskih enot (parcel) – Ravne

Vir: Avtor, 2020.

10 IZDELAVA SEZNAMA TRAJNOSTNIH TURISTIČNIH PRODUKTOV

Konec preteklega stoletja se je kot protiutež vedno hitreje naraščajočemu številu turistov na določeni destinaciji, ki ga danes poznamo pod imenom masovni turizem,⁹⁴ začel razvijati koncept trajnostnega turizma. Le-ta izhaja iz širšega termina trajnostnega razvoja, ki ga je Svetovna komisija za okolje in razvoj (*ang. Report of the World Commission on Environment and Development*) v dokumentu Naša skupna prihodnost (*ang. Our Common Future*) prvič opredelila leta 1987 (WCED, 2020). Leta 1992 v Riu de Janeiru na Konferenci za okolje in razvoj pa nastane še eden temeljnih dokumentov za trajnostni razvoj: tako imenovana Agenda 21, ki ji je bil leta 1995 dodan tudi dokument Agenda 21 za turizem (*ang. Agenda 21 for Tourism*), ki opredeljuje tri principe trajnostnega turizma, ki v splošnem zajemajo ekonomsko trajnost, socialno trajnost in okoljsko trajnost. Kasneje jim je bil priključen še tako imenovani četrti steber podnebnih sprememb, ki v današnjem času predstavljajo velik globalni problem z močnim vplivom na turistični sektor.

Danes spoštovanje načel trajnostnega razvoja v največji meri določa tako imenovana Agenda za trajnostni razvoj 2030, ki predstavlja uradni dokument, ki so ga leta 2015 ratificirale vse članice Združenih narodov in ki preko tako imenovanih 17 ciljev trajnostnega razvoja (*ang. sustainable development goals*) skrbi za implementacijo trajnostnega razvoja v vseh segmentih družbenega razvoja (SGD, 2015).

V kolikor se nadalje osredotočimo na opredelitev načel trajnostnega turističnega razvoja, kot jih določa Svetovna turistična organizacija (UNWTO), je treba omeniti tri principe trajnostnega razvoja, ki temeljijo na ekonomskem, ekološkem in socialno-kulturnem vidiku. Ti principi so zajeti v definicijo trajnostnega razvoja po UNWTO, ki pravi, naj trajnostni turizem:

⁹⁴ Masovni turizem, v nekaterih publikacijah znan tudi pod terminom prekomerni turizem (*ang. overtourism*), se je v znanstveni in strokovni literaturi začel pojavljati konec sedemdesetih let preteklega stoletja. Svetovna turistična organizacija termin v splošnem definira kot vpliv turizma na destinacijo oziroma posamezne dele te destinacije, kjer turizem kot tak v veliki meri vpliva na kvaliteto življenja lokalnih prebivalcev oziroma kvaliteto obiskovalčevega doživetja destinacije oziroma posameznega kraja. Masovni turizem lahko tako razumemo kot negativno posledico tako na razvoj turističnega gospodarstva kot na razvoj lokalnega okolja (Duignan, 2019).

- zagotavlja optimalno rabo naravnih virov, ohranja nujne ekološke procese in pomaga varovati biološko raznovrstnost;
- spoštuje socialno in kulturno avtentičnost lokalne skupnosti, ohranja kulturno in izgrajeno dediščino ter tradicionalne vrednote in naj prispeva k razumevanju in toleranci različnih kultur;
- zagotavlja ekonomsko uspešnost poslovanja na dolgi rok, omogoča socialne in ekonomske koristi za vse udeležence, njihovo pravično porazdelitev, vključno s stabilno zaposlenostjo, prihodki in socialnimi storitvami, ter prispeva k znižanju revščine.

Definicija trajnostnega turizma (UNWTO, 2020) tako upošteva sedanje in prihodnje ekonomske, socialne in ekološke vplive in tudi zadovoljuje potrebe obiskovalcev gospodarstva, okolja in lokalnega prebivalstva. Za uspešen trajnostni razvoj turizma je tako treba te vplive in potrebe vključiti v načrtovanje kot tudi razvoj in upravljanje turizma ter s turizmom povezanih produktov in storitev.

V primeru izdelave seznama trajnostnih turističnih produktov se je tako smotrno nasloniti na vidike trajnostnega turizma, ki jih je opredeli UNWTO, pri čemer nabor trajnostnih turističnih produktov, ki jih je smiselno razvijati na območjih, zavarovanih kot kulturna krajina, mora vsebovati elemente trajnostnega turističnega razvoja, kot jih opredeljuje definicija UNWTO-ja, pri čemer produkte, ki posebej večje število elementov trajnosti, lahko tako opredelimo kot bolj trajnostne turistične produkte.

S tem namenom disertacija v prvi vrsti predstavi širši nabor turističnih produktov, ki so bili določeni s pomočjo preteklih raziskav območja, produktov, ki so zapisani v strategiji razvoja za lokalno območje (Strategija razvoja turizma za občino Železniki) in širše regionalno območje (Strategija turizma za škofjeloško območje 2020+) in nacionalno območje (Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma), ter produktov, ki so že uspešno implementirani na območjih zavarovane kulturne krajine na Južnem Tirolskem v Pustriški dolini, ki predstavlja podobne pogoje razvoja, in uspešne turistične produkte na območju reke Loare v Franciji, ki je bilo kot prvo zavarovano območje kulturne krajine umeščeno na Unescov seznam svetovne dediščine (UNESCO, 2020). V omenjenem segmentu gre poudariti, da sta območji Pustriške doline in reke Loare v današnjem času turistično razviti območji, pri čemer pa je osnovo za razvoj

predstavljalo območje zavarovane kulturne krajine, na kateri turizem še v današnjem času temelji. Z omenjenega vidika je tako smiselno razvoj turizma in produktov tudi v zgornjem delu Selške doline, ki danes še ni turistično razvito območje, ima pa sorodne prostorske danosti, graditi na temeljih razvoja omenjenih območij.

Širši nabor izbranih produktov, katerih aplikativno okolje je lahko zgornji del Selške doline, vsebuje naslednjih 24 produktov:⁹⁵

- Kopel v naravnem senu

Opis produkta:

Razvoj produkta kopel v naravnem senu zahteva večje število objektov kulturne dediščine (samostojni gospodarski objekti, kot so seniki, skednji ter starejše sušilnice sena v podstrešnih prostorih stanovanjskih hiš) ter večji obseg trajnih travnikov in manjši obseg zamočvirjenih območij in gozdnih območji za pridobivanje sena in eteričnih olj ter posameznih gorskih rastlin.

- Tirolska arhitekturna dediščina

Opis produkta:

Za uspešen razvoj in implementacijo produkta potrebujemo okolje z bogato kulturno in urbanistično dediščino, kjer prevladujejo strukture s tirolskimi arhitekturnimi elementi ter lahko dostopna vaška središča in nekateri monumentalni objekti na podeželju.

- Nordijska hoja

Opis produkta:

Za izvedbo turističnega produkta nordijska hoja je potrebno večje število dobro markiranih pohodnih poti na relativno položnih alpskih oziroma predalpskih pobočjih, kjer obiskovalci lahko ob pomoči pohodnih palic in pravilne pohodne tehnike nordijskega koraka uživajo v doživetju, ki jim ga ponuja omenjeni produkt.

⁹⁵ Našteti produkti so po večini zasnovani tako, da so primerni za različne starostne skupine obiskovalcev, ki jim je dostop do produktov omogočen kot individualni obisk ali kot obisk v skupini.

- Pohodniške poti (na Škofjeloškem)

Opis produkta:

Za izvedbo produkta potrebujemo večje število pohodniških poti, ki so lahko različnih težavnostnih stopenj ter potekajo po ravnini ali strmem naklonu. Poti morajo biti dobro markirane z jasnim ciljem na koncu poti. V splošnem lahko gre za krožne ali zgolj različne vrste etapnih poti.

- Kolesarske poti (Loška kolesarska pot)

Opis produkta:

Loška kolesarska pot je turistični produkt lokalne turistične organizacije, ki poteka po celotnem območju škofjeloške regije, pri čemer dve etapi, natančneje deveta in osma etapa, potekata po območju zgornjega dela Selške doline po območju lokalnih in regionalnih cest.

- Obiskovanje podzemlja

Opis produkta:

Obiskovanje podzemlja obiskovalcu ob strokovnem vodstvu izkušenih jamarjev iz lokalnih jamarskih društev prikaže lepote podzemlja. Za izvedbo produkta so primerne večje jame, brezna in opusteli podpovršinski rudniški rovi.

- Pokrajinske razstave v objektih dediščine

Opis produkta:

Koncept produkta omogoča predstavitev najbolj reprezentativnih delov krajine, ki so obiskovalcem predstavljeni v okviru razstavnega prostora znotraj območij zavarovane kulturne dediščine. V omenjenem primeru gre lahko za dlje časa trajajoče oziroma stalne razstave ali pa gre začasne tematske razstave.

- Slikarske kolonije

Opis produkta:

Produkt slikarske kolonije predvideva kratkotrajne oziroma dlje časa trajajoče tečaje slikanja v naravi, pri čemer udeležence vodi izkušen slikar, prostor za ustvarjanje pa so izjemna območja kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline. Za izvajanje produkta so pomembna predvsem večja travnata pobočja z lepimi razgledi na bližnjo okolico.

- Naravoslovni pohodi po krajini

Opis produkta:

Namen naravoslovnih podhodov po krajini je obiskovalcem v spremstvu vodnika v čim večji meri in na čim bolj raznolik način prikazati različna doživetja v krajinskem prostoru. Produkt se izvaja na območjih večjih naravnih oziroma območjih večjih kulturnih pestrosti.

- Zvočna kopel

Opis produkta:

Produkt zvočne kopeli je zasnovan s pomočjo zvočnih tehnik sprostitve, kamor spadajo zvočenje s kristalnimi glasbenimi vilicami in drugimi glasbili, kot so gong in tibetanske posode, ki v posamezniku ustvarjajo harmonijo. Tovrstni produkti se v spremstvu izkušenega vodje izvajajo na prostem na območju naravnih amfiteatrov, skalnih previsov, ki omogočajo boljšo slišnost zvoka, ki ga pridobimo s pomočjo glasbil.

- Gozdni selfness

Opis produkta:

Gozdni selfness ponuja različne tehnike sproščanja v gozdovih, ki jih lahko izvedemo samostojno ali v spremstvu izkušenega vodnika. Predvsem so pomembne lahko dostopne točke v gozdovih z veliko rastlinsko pestrostjo, ki jih po navadi najdemo na obrobju gozdov ali ob naravnih vrednotah, ki se nahajajo znotraj gozda.

- Vodenje po dediščini (interpretacija dediščine)

Opis produkta:

Produkt omogoča voden ogled oziroma interpretacijo po enotah naravnih vrednot in kulturne dediščine preko različnih tematskih poti znotraj kulturne krajine, kjer vodnik obiskovalcem predstavi zanimive točke dediščine in jim predstavi njihov pomen.

- Tematske točke opazovanja krajine

Opis produkta:

Implementacija oziroma razvoj produkta zahteva določitev posameznih lažje dostopnih točk na območju kulturne krajine, ki nudijo prostrana razgledišča na pokrajino. Razgledišča so opremljena z vizualnimi strokovnimi informacijami in zgodbami, ki obogatijo znanje in vedenje obiskovalcev ter jim na tak način omogočajo oživetje krajine.

- Participacija pri običaju košnje trave

Opis produkta:

Razvoj produkta zahteva širša območja trajnih travnikov v bližini kmetijskih objektov, katerih del se še kosi na roke. Zasnova produkta predvideva zbor obiskovalcev na kmetiji, predstavitev in poskus košnje trave, tradicionalno malico ter prikaz spravila pokošene trave na kozolce ali v senik.

- Pokušnja tradicionalnih jedi

Opis produkta:

Namen produkta je obiskovalcem predstaviti tradicionalno kulinariko kmetij oziroma gostinskih objektov, ki ponujajo jedi, pridelane po tradicionalnih receptih in s sestavinami iz lokalnega okolja. Obiskovalci lahko obrok zaužijejo zgolj pri enem ponudniku ali pa se odpravijo po kulinarični poti.

- Nabiranje tradicionalnih zelišč

Opis produkta:

Produkt zajema vodeno nabiranje tradicionalnih zelišč, ki rastejo po lokalnih travnikih, v gozdu, sadovnjakih, območjih zaraščanja ter v zeliščnih vrtovih, iz katerih se kasneje

v tradicionalni kuhinji ali pajštvi pripravi domači napitek, ki ga udeleženci lahko tudi zaužijejo ali odnesejo s seboj domov.

- Poleti z jadralnim padalom

Opis produkta:

Z razglednih vrhov in vzletišč se v spremstvu izkušenega jadralnega padalca obiskovalci lahko podajo na polet s tandemskim jadralnim padalom, ki jih vodi nad območjem kulturne krajine s pristajališčem nekaj več sto metrov v dolinskem dnu ali na prostranem travniku na pobočju.

- Plezanje na naravnih stenah

Opis produkta:

Zasnova produkta predvideva vzpostavitev večjega števila naravnih plezališč za obiskovalce, ki jih tovrstna športna aktivnost v naravi zanima. Za izvedbo produkta so primerne navpične stene in skalni spodmoli ter manjše naravne stene, ki nudijo možnost manjših plezališč, namenjenih neizkušenim plezalcem.

- Gorsko kolesarjenje

Opis produkta:

Produkt je namenjen kolesarskim obiskovalcem, ki si želijo adrenalinskih doživetij v naravnem okolju. Za izvedbo produkta so najprimernejše strme gozdne površine, ki nudijo možnost za izdelavo različno težavnih prog za gorske kolesarje. Omenjene proge pa se morajo nahajati izven zavarovanih območij naravnih vrednot in kulturne dediščine, saj tovrstni posegi v njih niso dovoljeni.

- Team building v naravi

Opis produkta:

Produkt nudi usposabljanje in interakcijo med skupino ljudi, ki preko različnih aktivnosti na območju kulturne krajine krepijo in vzpostavljajo skupinski duh. Izvedba

različnih iger je mogoča v bližini kulturnih objektov in infrastrukture ali pa na travniku v gozdu.

- Fotolov (favna in flora)

Opis produkta:

Produkt je namenjen neinvazivnemu opazovanju tako živalskih kot rastlinskih vrst na območju celotne krajine. Najprimernejši prostor za tovrstno opazovanje oziroma lov s fotoaparatom so območja, ki ponujajo pester biotop rastlinskih in živalskih vrst. Za izvedbo produkta so predvsem zanimiva pragozdna območja, zamočvirjena območja ter gozdne jase.

- Z odejo na cvetoče travnike

Opis produkta:

Zasnova produkta predvideva izvedbo samostojnega piknika na prostranih travnatih površinah, torej trajnih travnikih oziroma travnikih, ki so v zaraščanju ali pa v sadovnjakih. Optimalni prostori se nahajajo ob objektih kulturne dediščine ali ob naravnih vrednotah.

- Po poti pravljic in legend

Opis produkta:

Zgornji del Selške doline je zaradi zanimive zgodovine območje, kjer domačini poznajo veliko pravljic in legend, ki izhajajo iz kulturne in naravne dediščine okolja oziroma jo poosebljajo. Omenjene pravljice in legende bi lahko s pomočjo pripovedovanja oziroma interpretacije dediščine prikazali obiskovalcem.

- Alpski wellness

Opis produkta:

Izvedba alpskega wellnessa je vezana na travnata pobočja pod gorami, ki ponujajo zanimive razgledne točke. Namen produkta je omogočiti sprostitvev na območjih

krajinske pestrosti, ob stiku kulturne in naravne dediščine, pri čemer se izvajajo tehnike sproščanja in se okuša tradicionalna kulinarika.

Predstavljeni širši nabor izbranih produktov je bil v nadaljevanju analiziran na podlagi elementov trajnostnega turizma, ki jih je opredelil UNWTO, pri čemer se je za vsak posamezni produkt ugotavljalo, ali in v kolikšni meri poseblja elemente trajnosti. Pri tovrstni analizi smo kot usmeritev za določanje posebljanja elementov trajnosti ugotavljali, ali bi implementacija izbranega produkta posebljala načela posameznega elementa trajnosti v lokalnem okolju kulturne krajine Sorica-Danje-Torka ali ne. Tako smo:

- Pri analizi elementa trajnostni optimalna raba naravnih virov smo ugotovili, da bi večina produktov (skupno 19) ob njihovi implementaciji optimalno rabo naravnih virov v lokalnem okolju ohranjalo, le v primeru produktov Obiskovanje podzemlja, Pokušina tradicionalnih jedi in Gorsko kolesarjenje bi implementacija v manjšem delu lahko ogrozila optimalno rabo naravnih virov, saj bi na posameznih mikro območjih povzročila izgubo ranljivih habitatnih tipov podzemnega in gorskega sveta ter vodila k pretiranemu izlovu gozdnih živali.
- Pri analizi elementa trajnosti ohranjanje nujnih ekoloških procesov je bilo ugotovljeno, da večina produktov (skupno 13) ohranja nujne ekoloških procese v lokalnem okolju, medtem ko produkti Tirolska arhitekturna dediščina, Obiskovanje podzemlja, Razstave o pokrajini, Slikarske kolonije, Zvočna kopel, Tematske točke opazovanja krajine, Poleti z jadralskim padalom, Plezanje na naravnih stenah, Gorsko kolesarjenje, Teambuilding in Po poti pravljic in legend z načinom njihove izvedbe in implementacije v lokalno okolje ne bi imeli neposrednega učinka na ohranjanje nujnih ekoloških procesov v lokalnem okolju.
- Pri analizi elementa trajnosti varovanje biološke raznovrstnosti je bilo ugotovljeno, da bi le manjše število produktov (skupno 10) varovalo biološko raznovrstnost v lokalnem okolju, medtem ko produkti Tirolska arhitekturna dediščina, Nordijska hoja, Pohodniške poti (na Škofjeloškem), Kolesarske poti

(loška kolesarska pot), Obiskovanje podzemlja, Slikarske kolonije, Zvočna kopel, Poleti z jadralskim padalom, Plezanje na naravnih stenah, Gorsko kolesarjenje, Teambuilding, Z odejo na cvetoče travnike, Po poti pravljic in legend in Alpski wellness z implementacijo v lokalno okolje ne bi imeli neposrednega učinka na varovanje biološke raznovrstnosti.

- Pri analizi elementa trajnosti spoštovanje kulturne avtentičnosti je bilo ugotovljeno, da bi večje število produktov (skupno 14) kulturno avtentičnost lokalnega okolja spoštovalo, medtem ko produkti Nordijska hoja, Pohodniške poti (na Škofjeloškem), Kolesarske poti (loška kolesarska pot), Obiskovanje podzemlja, Naravoslovni pohodi po krajini, Poleti z jadralskim padalom, Plezanje na naravnih stenah, Gorsko kolesarjenje, Fotolov (favna in flora) in Alpski wellness kulturne avtentičnosti v primeru njihove implementacije v lokalno okolje ne bi posebjali, saj njihov primarni namen ni zagotavljanje kulturne avtentičnosti lokalnega okolja.
- Pri analizi elementa trajnosti ohranjanje izgrajene kulturne dediščine je bilo ugotovljeno, da bi večje število produktov (skupno 16) ohranjalo izgrajeno kulturno dediščino, saj bi se posamezni elementi kulturne dediščine v lokalnem okolju ob implementaciji le-teh ohranjali, pri čemer pa produkti: Nordijska hoja, Obiskovanje podzemlja, Naravoslovni pohodi po krajini, Zvočna kopel, Gozdni wellness, Poleti z jadralskim padalom, Plezanje na naravnih stenah in Gorsko kolesarjenje ne bi pripomogli k ohranjanju izgrajene kulturne dediščine v lokalnem okolju, saj njihova izvedba ne vključuje elementov kulturne dediščine.
- Pri analizi elementa trajnosti ohranjanje tradicionalnih vrednot je bilo ugotovljeno, da bi večje število produktov (skupno 12) ohranjalo tradicionalne vrednote lokalnega okolja, saj bi turistični produkti v večji meri nadgrajevali že vzpostavljene tradicionalne vrednote in način življenja na območju, produkti Nordijska hoja, Kolesarske poti (loška kolesarska pot), Obiskovanje podzemlja, Slikarske kolonije, Zvočna kopel, Gozdni wellness, Poleti z jadralskim padalom, Plezanje na naravnih stenah, Gorsko kolesarjenje, Teambuilding in Alpski wellness pa ne bi pripomogli k ohranjanju tradicionalnih vrednot lokalnega okolja.

- Pri analizi elementa trajnosti razumevanje in toleranca kultur je bilo ugotovljeno, da nobeden od skupno 24 produktov ob implementaciji v lokalno okolje ne bi ogrozil razumevanja in tolerance različnih kultur, saj izvedba produktov v nobenem primeru ne bi bila diskriminatorna do ljudi iz različnih kulturnih ozadij oziroma prepričanj.

Pri analizi elementa trajnosti zagotavljanje ekonomske uspešnosti v lokalnem okolju je bilo prav tako ugotovljeno, da bi vsi od skupno 24 produktov ob implementaciji v lokalno okolje zagotavljali pozitivne ekonomske učinke v lokalnem okolju, ki bi se poznali v prihodkih od prodaje proizvodov in storitev izbranih turističnih produktov.

- Pri analizi elementa trajnosti omogočanje ekonomskih koristi za lokalne prebivalce je bilo prav tako ugotovljeno, da bi vsi od skupno 24 produktov ob implementaciji v lokalno okolje zagotavljali pozitivne ekonomske učinke prebivalcem, ki bi se poznali v prihodkih od prodaje proizvodov in storitev izbranih turističnih produktov, pri čemer bi bile ekonomske koristi večje, če bi prebivalci v celoti sami tržili proizvode in storitve.
- Pri analizi elementa trajnosti omogočanje pravične porazdelitve prihodkov je bilo ugotovljeno, da bi vsi od skupno 24 produktov ob implementaciji v lokalno okolje zagotavljali pravično porazdelitev prihodkov, saj so produkti zasnovani tako, da je za njihovo izvajanje treba vključiti večje število poslovnih subjektov kot tudi fizičnih oseb, pri čemer participacija pri izvedbi pomeni tudi participacijo pri razdelitvi dohodkov iz naslova trženja turističnega produkta.
- Pri analizi elementa trajnosti omogočanje stabilne zaposlenosti prebivalcev je bilo ugotovljeno, da bi vsi od skupno 24 produktov ob implementaciji v lokalno okolje lahko zagotavljali stabilno zaposlenost prebivalcev, saj so produkti zasnovani tako, da bi ob implementaciji lahko omogočali zaposlitev lokalnim prebivalcem, ki bi se s turizmom želeli profesionalno ukvarjati.

- Pri analizi elementa trajnosti nižanje revščine prebivalcev lokalnega območja kulturne krajin je bilo ugotovljeno, da bi vsi od skupno 24 produktov ob implementaciji v lokalno okolje zagotavljali pozitivne ekonomske učinke, ki bi jih turizem prinesel, kar bi posredno imelo tudi pozitivne učinke na stopnjo revščine, saj bi implementacija izbranih turističnih produktov prinesla dodatne pozitivne ekonomske učinke prebivalcem v lokalnem okolju.

Skupna analiza nam tako pokaže, da produkti Kopel v naravnem senu, Tirolska arhitekturna dediščina, Pohodniške poti (na Škofjeloškem), Razstave o pokrajini, Naravoslovni pohodi po krajini, Gozdni selfness, Vodenje po dediščini, Tematske točke opazovanja krajine, Participacija pri običaju košnje trave, Pokušnja tradicionalnih jedi, Nabiranje tradicionalnih zelišč, Fotolov (favna in flora), Z odejo na cvetoče travnike in Po poti pravljic in legend v največji meri posebejajo elemente trajnosti, kot jo opredeljuje UNWTO.

Tabela 1: Analiza elementov trajnostnega turizma po UNWTO

elementi trajnosti	1*	2*	3*	4*	5*	6*	7*	8*	9*	10*	11*	12*	skupaj
Kopel v naravnem senu	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12 od 12
Tirolska arhitekturna dediščina	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	10 od 12
Nordijska hoja	x	x					x	x	x	x	x	x	8 od 12
Pohodniške poti (na škofjeloškem)	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	10 od 12
Kolesarske poti (loška kolesarska pot)	x	x			x		x	x	x	x	x	x	9 od 12
Obiskovanje podzemlja							x	x	x	x	x	x	6 od 12
Razstave o pokrajini	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11 od 12
Slikarske kolonije	x			x	x		x	x	x	x	x	x	9 od 12
Naravoslovni pohodi po krajini	x	x	x			x	x	x	x	x	x	x	10 od 12
Zvočna kopel	x			x			x	x	x	x	x	x	8 od 12
Gozdni selfness	x	x	x	x			x	x	x	x	x	x	10 od 12
Vodenje po dediščini	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12 od 12
Tematske točke opazovanja krajine	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11 od 12
Participacija pri običaju košnje trave	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12 od 12
Pokušnja tradicionalnih jedi		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11 od 12
Nabiranje tradicionalnih zelišč	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	12 od 12
Poleti z jadralskim padalom	x						x	x	x	x	x	x	7 od 12
Plezanje na naravnih stenah	x						x	x	x	x	x	x	7 od 12
Gorsko kolesarjenje							x	x	x	x	x	x	8 od 12
Teambuilding				x	x		x	x	x	x	x	x	8 od 12
Fotolov (favna in flora)	x	x	x		x		x	x	x	x	x	x	10 od 12
Z odejo na cvetoče travnike	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	11 od 12
Po poti pravljic in legend	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	10 od 12
Alpski wellness	x	x			x		x	x	x	x	x	x	9 od 12

Elementi trajnosti pod zaporednimi številkami so:

1 - optimalna raba naravnih virov, 2 - ohranja nujne ekološke procese, 3 - varuje biološko raznovrstnost, 4 - spoštuje kulturno avtentičnost, 5 - ohranja izgrajeno kulturno dediščino, 6 - ohranja tradicionalne vrednote, 7 - prispeva k razumevanju in toleranci kultur, 8 - zagotavlja ekonomsko uspešnost v lokalnem okolju, 9 - omogoča ekonomske koristi za lokalne prebivalce, 10 - omogoča pravično porazdelitev prihodkov, 11 - omogoča stabilno zaposlenost, prebivalcev 12 - prispeva k znižanju revščine prebivalcev.

Vir: Avtor po predlogi UNWTO, 2020.

10.1 IZBIRA TRAJNOSTNIH TURISTIČNIH PRODUKTOV ZA IMPLEMENTACIJO V SCENARIJE TURISTIČNEGA RAZVOJA

Dobljeni izbor najustrežnejših produktov (tabela 1) je nadalje analiziran še s pomočjo izbranih podatkov delno oziroma pol strukturiranih⁹⁶ (kvalitativnih) intervjujev, ki so bili izvedeni med turistični odločevalci in gospodarstveniki na lokalnem nivoju, ki so odgovorni za turistični razvoj območja (predstavniki občinskega in regionalnega javnega zavoda za razvoj turizma, predsedniki turističnih, kulturnih in muzejskih društev in člani komisij za pripravo strateških načrtov za turizem in kulturo), ter lokalnih prebivalcev, ki v največji meri skrbijo za razvoj kulturne pokrajine in turistični razvoj na območju (Cigale, 2009a).

Preko zastavljenih vprašanj o poznavanju naravnih vrednot in kulturne dediščine, območij kulturne krajine in o trajnostnem turističnem razvoju na lokalni in nacionalni ravni so intervjuvanci v delno strukturiranem intervjuju izpostavili tudi, kateri elementi trajnostnega turizma po načelih Svetovne turistične organizacije (UNWTO) se jim zdijo pomembni, in na podlagi določitve te pomembnosti ter njihovega splošnega poznavanja tematike je bil določen končni seznam štirih produktov, ki v postavljenih okvirih v največji meri ustrezajo načelom trajnosti.

Kvalitativna metoda raziskovanja s pomočjo anonimnega delno strukturiranega intervjuja⁹⁷ je bila izbrana, ker s tem tipom zbiranja in analize podatkov lahko dobro preiščemo novo področje družboslovnega raziskovanja, ki nam v največji meri pokaže mnenja lokalnih odločevalcev, gospodarstva in lokalnih prebivalcev, ki jih s pomočjo sorodnih raziskovalnih metod (anketa oziroma fokusna skupina) ne bi mogli v celoti pridobiti oziroma zajeti.

⁹⁶ V strokovni in znanstveni literaturi se za termin delno strukturiran intervju lahko uporablja tudi termin pol strukturiran intervju, pri čemer pa je pojavnost slednjega na podlagi analize zadetkov slovenske različice Google Učenjaka manjša, zato disertacija uporablja bolj razširjeno terminološko različico, torej termin delno strukturiran intervju.

⁹⁷ Delno strukturiran intervju je v družboslovnih raziskavah najpogostejša oblika pridobivanja kvalitativnih podatkov, pri katerem so vprašanja odprtega tipa in sledijo določenemu predhodnemu okviru in razporedu. Metoda v primerjavi s sorodnimi poteka bolj fokusirano, pri čemer analiza podatkov poteka daljše časovno obdobje (Kordeš in Smrdu, 2015).

Skupno je bilo intervjuvanih deset oseb, kar predstavlja 3,32 % stalno naseljenega prebivalstva območja kulturne krajine. Od skupno desetih oseb štiri osebe lahko umestimo v skupino odločevalcev, šest pa v skupino lokalnih prebivalcev in predstavnikov turističnega gospodarstva. Izmed vseh intervjuvancev so bile tri ženskega spola in sedem moškega spola. Najmlajši intervjuvanec je bil star 36, najstarejši pa 59 let, pri čemer vsi živijo in opravljajo dejavnost na območju kulturne krajine Sorica-Danje-Torka.

Osnovno načelo delno strukturiranih intervjujev za namen kvalitativnega raziskovanja je pridobiti čim širše mnenje in stališče intervjuvancev, pri čemer je pomembno, da je zasnova intervjuja, kar se tiče količine in zaporedja vprašanj, identična pri vseh intervjuvancih, prav tako pa je pomembno tudi, da so intervjuji opravljeni v relativno kratkem časovnem oknu, pri čemer se prepreči vpliv zunanjih dogodkov na intervjuvance, ki bi za posledico lahko imeli drugačne podane odgovore. Prav tako je pomembno, da na intervjuvanca med intervjujem ne vplivajo zunanji faktorji (Kordeš in Smrdu, 2015).

S tem namenom so bili intervjuji izvedeni v časovnem okviru med 25. 4. 2020 in 2. 5. 2020 znotraj območja zgornjega dela Selške doline preko spletne aplikacije Skype oziroma Zoom, ki omogoča sporazumevanje na daljavo.⁹⁸

Vprašanja so bila izbrana sistematično, pri čemer intervjuvanca najprej povprašamo po splošnem poznavanju nekaterih pojmov o kulturni dediščini in naravnih vrednotah, območjih kulturne krajine in trajnostnem razvoju na področju turizma. Nadalje so vprašanja bolj specifična in vezana na določeno območje (nacionalno, lokalno) oziroma tematiko, kot so elementi trajnostnega turizma oziroma opredelitev trajnostnih turističnih produktov. Po večini gre za vprašanja odprtega tipa (skupno 12 vprašanj), kjer se intervjuvanca spodbuja, da obrazloži svojo odločitev, zgolj dve vprašanji pa intervjuvancu ponudita zaprti tip vprašanja. Pri formulaciji vprašanj smo pazili, da vprašanja že vnaprej ne izražajo mnenja spraševalca in da niso preveč splošna ter da omogočijo dovolj široko področje zajema informacij.

⁹⁸ Oblika preko elektronske aplikacije Skype oziroma Zoom je bila izbrana zaradi izrednih razmer, ki so veljale v času karantene zaradi novega koronavirusa, ki povzroča bolezen SARS CoVid-19, zato intervjujev ni bilo mogoče izvesti osebno. Komunikacija preko Skypa oziroma Zooma je tako v danem trenutku zagotavljala najboljšo možno izbiro za izvedbo intervjujev.

Natančen pregled vprašanj po vrstnem redu, kot so bila prebrana desetim intervjuvancem, se nahaja v prilogi disertacije številka 12. Zastavljenim vprašanjem pa so sledila še vprašanja s splošnimi demografskimi podatki intervjuvancev, kjer so le-ti opredelili svoj spol, starost, prebivališče, izobrazbo in poklic. Transkripcijo intervjujev hrani avtor disertacije in je dostopna ob osebnem zaprosilu.

Analiza vsebine (*ang. content analysis*) odgovorov intervjuvancev na zastavljena vprašanja (Hall in Valentin, 2005) je pokazala, da intervjuvanci v veliki večini dobro poznajo termina naravna vrednota in kulturna dediščina. Devet od desetih intervjuvancev je odgovorilo, da omenjena termina označujeta območja narave in objektov, ki imajo poseben pomen v prostoru in jih je treba varovati, trije od desetih pa so še dodatno izpostavili, da se v sklopu kulturne dediščine varuje tudi element nesnovne kulturne dediščine, torej tudi jezik in običaji. V splošnem vsi intervjuvanci poznajo tudi veliko območij zavarovanih naravnih vrednot in kulturne dediščine na nacionalni ravni. Med najbolj pogostimi, ki so jih intervjuvanci naštevili, so se znašli Triglavski narodni park, Krajinski park Goričko, Staro mestno jedro Železnikov in Staro mestno jedro Škofje Loke. Presenetljivo pa so intervjuvanci poznali nekoliko manj tovrstnih zavarovanih območij oziroma enot na lokalni ravni. Dva od desetih intervjuvancev (lokalna prebivalca) tako nista znala pravilno naštetih nobenega tovrstnega območja oziroma enote. Ob analizi odgovorov je bilo prav tako ugotovljeno, da intervjuvanci poznajo večje število turističnih produktov v zgornjem delu Selške doline, pri čemer višjo stopnjo poznavanja izkazujejo odločevalci v turizmu in predstavniki turističnega gospodarstva, kar je glede na naravo njihovega dela pričakovano. Izmed vseh vprašanj v intervjuju so bili odgovori še najmanj konsistentni pri opredelitvi termina kulturna krajina. Ob vizualnem spremljanju pogovora je bilo predvsem med lokalnimi prebivalci zaznati rahlo zmedenost ob tovrstnem vprašanju, kar kaže, da termina kot takega ne poznajo, pri čemer pa je treba poudariti, da se lokalni prebivalci zavedajo, da je prostor, kjer živijo, izjemen in potreben zaščite, vendar ga ne znajo povezati s terminom kulturna krajina. S tega vidika tudi ne preseneča podatek, da so vsi lokalni prebivalci kot tovrstno območje na lokalni ravni najprej izpostavili vas Sorica. Boljše je poznavanje pomena termina med določevalci in predstavniki turističnega gospodarstva. Je bilo pa tudi pri njih vidno, da ne znajo natančno naštetih nobenega tovrstnega območja v lokalnem okolju. Odgovori so se tako glasili, da so območja kulturne krajine: vasi pod Ratitovcem, vas Sorica, območje Davče in Zalega

Loga. Podobne odgovore pa smo med vsemi skupinami intervjuvancev dobili tudi pri naštevanju območij kulturne krajine na nacionalni ravni, kjer so bili prejeti odgovori: vinogradi in zidanice na Dolenjskem, priobalni pas ob morju in panonska Slovenija premalo natančni.

Nadalje nam analiza odgovorov, ki so jih intervjuvanci dali, pokaže visoko stopnjo poznavanja trajnostnega turističnega razvoja. Kar 9 od 10 intervjuvancev je termin znalo pravilno opredeliti, pri odgovoru enega lokalnega prebivalca pa je vidno, da je termin napačno opredelil, pri čemer po njegovem mnenju trajnostni razvoj pomeni zgolj nenačrtovanje v turizmu. Vsekakor pa je spodbuden podatek, da si vsi intervjuvanci želijo trajnostnega turističnega razvoja v zgornjem delu Selške doline.

Največje nepoznavanje tematike pa je pri intervjuvancih vidno pri vprašanju št. 13, ki je bilo vezano na opredelitev trajnostnega turističnega produkta. Iz podanih odgovorov je namreč vidno, da lokalni prebivalci v veliki večini ne razumejo, kaj opredeljuje trajnostni turistični produkt. Prav tako pa je večja stopnja nepoznavanja vidna tudi pri odločevalcih na področju turizma, kjer je vidno enačenje turističnega produkta s trajnostnim turističnim produktom.

Pri zadnjem vprašanju (zaprtega tipa), ki je pokazal, kateri elementi trajnosti po načelih Svetovne turistične organizacije (UNWTO) se zdijo intervjuvancem najbolj pomembni, pa je vidno, da se zdi intervjuvancem najpomembnejše zagotavljanje ekonomske uspešnosti v lokalnem okolju, najmanj pomembno pa, da prispeva k razumevanju in toleranci kultur. Analiza odgovorov je pokazala, da so intervjuvanci relativno uravnoteženo izbirali elemente, pri čemer niso postavili na prvo mesto vseh elementov ekonomskega razvoja oziroma vseh elementov, ki se navezujejo na ohranjene naravnih vrednot in kulturne dediščine, kar je pozitivno, saj kaže na željo tako po ohranjanju kulturnih in naravnih dobrin v okolju kot željo po uravnoteženem razvoju, ki prinaša ekonomske koristi.

Če tako strnemo vse odgovore, ki smo jih dobili s pomočjo izvedenih delno strukturiranih intervjujev, vidimo, da intervjuvanci v splošnem poznajo kulturno in naravno dediščino na območju in si želijo ter razumejo usmeritve trajnostnega turističnega razvoja, pri čemer se jim glede na pomembnost zdijo najpomembnejši

elementi trajnosti po UNWTO-ju: - da produkt zagotavlja ekonomsko uspešnost v lokalnem okolju, - optimalna raba naravnih virov, - da produkt ohranja nujne ekološke procese, - da omogoča pravično porazdelitev prihodkov, - da varuje biološko raznovrstnost, - da omogoča ekonomske koristi za lokalne prebivalce, - da ohranja izgrajeno kulturno dediščino, - da omogoča stabilno zaposlenost prebivalcev, - da prispeva k znižanju revščine prebivalcev, - da ohranja tradicionalne vrednote, - da spoštuje kulturno avtentičnost in procese ter - prispeva k razumevanju in toleranci kultur.

Dobljeno mnenje intervjuvancev smo nadalje preoblikovali v tabelarično obliko, ki nam za vsak izbrani produkt pokaže, katere elemente in v kolikšni meri le-ta poseblja.

Tabela 2: Razvrstitev elementov trajnostnega turizma po UNWTO glede na podatke, pridobljene v izvedenih intervjujih

elementi trajnosti	8*	1*	2*	10*	3*	9*	5*	11*	12*	6*	4*	7*	
Kopel v naravnem senju	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tirolska arhitekturna dediščina	x	x		x		x	x	x	x	x	x	x	
Pohodniške poti (na škofjeloškem)	x	x	x	x		x	x	x	x	x			x
Razstave o prokraini	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Naravoslovni pohodi po krajini	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	
Gozdni selfness	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	
Vodenje po dediščini	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tematske točke opazovanja krajine	x	x		x		x	x	x	x	x	x	x	
Participacija pri običaju košnje trave	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Pokušina tradicionalnih jedi	x		x		x	x	x	x	x	x	x	x	
Nabiranje tradicionalnih zelišč	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Fotolov (favna in flora)	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	
Z odejo na cvetoče travnike	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	
Po poti pravlic in legend	x	x		x		x	x	x	x	x	x	x	

Elementi trajnosti pod zaporednimi številkami so:

1 - optimalna raba naravnih virov, 2 - ohranja nujne ekološke procese, 3 - varuje biološko raznovrstnost, 4 - spoštuje kulturno avtentičnost, 5 - ohranja izgrajeno kulturno dediščino, 6 - ohranja tradicionalne vrednote, 7 - prispeva k razumevanju in toleranci kultur, 8 - zagotavlja ekonomsko uspešnost v lokalnem okolju, 9 - omogoča ekonomske koristi za lokalne prebivalce, 10 - omogoča pravično porazdelitev prihodkov, 11 - omogoča stabilno zaposlenost prebivalcev 12 - prispeva k znižanju revščine prebivalcev.

Vir: Avtor na podlagi analize intervjujev.

Iz omenjenega tako izhaja, da so po mnenju lokalnih odločevalcev na področju turizma, prebivalcev in predstavnikov turističnega gospodarstva, ki bodo v največji meri skrbeli za ohranjanje in razvoj lokalnega okolja, najprimernejši produkti: Kopel v naravnem senju, Vodenje (interpretacija) po dediščini, Košnja trave in Nabiranje zelišč, ki vsebujejo najvišje število elementov, ki so jih intervjuvanci opredelili kot

najpomembnejše glede na njihovo mnenje in vedenje o izbrani tematiki. Preostalih deset analiziranih produktov, pa si sledi po vrstnem redu, kot so prikazani v spodnji tabeli številka 3.

Tabela 3: Razvrstitev preostalih produktov z visokim številom elementov glede na podatke, pridobljene v izvedenih intervjujih

elementi trajnosti	8*	1*	2*	10*	3*	9*	5*	11*	12*	6*	4*	7*	
Naravoslovni pohodi po krajini	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	5
Fotolov (favna in flora)	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	6
Z odejo na cvetoče travnike	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	7
Pohodniške poti (na škofjeloškem)	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x	8
Gozdni selfness	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	9
Tirolska arhitekturna dediščina	x	x		x		x	x	x	x	x	x	x	10
Tematske točke opazovanja krajine	x	x		x		x	x	x	x	x	x	x	11
Po poti pravlic in legend	x	x		x		x	x	x	x	x	x	x	12
Pokušina tradicionalnih jedi	x		x		x	x	x	x	x	x	x	x	13
Razstave o prokrajini	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x	14

Elementi trajnosti pod zaporednimi številkami so:

1 - optimalna raba naravnih virov, 2 - ohranja nujne ekološke procese, 3 - varuje biološko raznovrstnost, 4 - spoštuje kulturno avtentičnost, 5 - ohranja izgrajeno kulturno dediščino, 6 - ohranja tradicionalne vrednote, 7 - prispeva k razumevanju in toleranci kultur, 8 - zagotavlja ekonomsko uspešnost v lokalnem okolju, 9 - omogoča ekonomske koristi za lokalne prebivalce, 10 - omogoča pravično porazdelitev prihodkov, 11 - omogoča stabilno zaposlenost prebivalcev 12 - prispeva k znižanju revščine prebivalcev.

Vir: Avtor na podlagi analize intervjujev.

11 VKLJUČITEV IZBRANIH PRODUKTOV V SCENARIJE TURISTIČNEGA RAZVOJA

Produkti, ki so izkazali najvišje število trajnostnih elementov, klasificiranih s strani Svetovne turistične organizacije, in so po mnenju intervjuvanih lokalnih odločevalcev v turizmu in predstavnikov turističnega gospodarstva ter lokalnih prebivalcev najpomembnejši za razvoj na območju kulturne krajine Sorica-Danje-Torka, so bili nadalje implementirani v scenarije turističnega razvoja, na podlagi katerega se določa praktična komponenta izvedbe tovrstnega produkta.

S tem namenom je v nadaljevanju za produkte Kopel v naravnem senu, Košnja trave, Vodenje (interpretacija) dediščine in Nabiranje zelišč narejen pregled implementacije v scenarije razvoja. Pri vsakem scenariju je opisan postopek implementacije in način praktične izvedbe v prostoru, prav tako pa so jasno izpostavljena območja oziroma posamezne katastrske enote kulturne krajine, ki bi se ob implementaciji scenarija ohranjale. Omenjeno je opisno in vizualno prikazano za vsako izmed sedmih vasi oziroma vaških skupnosti znotraj območja kulturne krajine, pri čemer so bile upoštevane tudi vrednote za katastrske enote, ki smo jih dobili na podlagi izdelane vrednostne matrike (gl. poglavje 9). Izračunan pa je bil tudi delež tipov zemljišč kulturne krajine, ki se ohranjajo. Poleg natančnega pregleda na ravni vseh sedmih vaških skupnosti pa je za vsak scenarij na koncu narejen tudi skupni pregled dobljenih vrednosti za območje celotne kulturne krajine, prav tako pa je tudi vizualno in opisno predstavljen celoten obseg območja, ki bi se ohranjal ob implementaciji izbranega scenarija. Vpeljava turističnih produktov v scenarije turističnega razvoja nam tako omogoča, da za vsak izbrani produkt natančno določimo način njegove izvedbe v določenem prostoru. Omenjeni pristop je v večji meri uporabljen pri raziskovalcih, ki se ukvarjajo z urbanističnim ali celostnim arhitekturnim razvojem prostora, pri geografih, pri raziskovalcih na področju turističnih študij, tistih, ki se ukvarjajo z varstvom narave, in pri raziskovalcih, ki preučujejo prostorski segment ekonomije, ter pri drugih interdisciplinarnih raziskavah. Ob pomoči kreiranja scenarijev turističnega razvoja smo tako dobljene podatke tudi konkretizirali in jih aplicirali na območje raziskave, s čimer lahko lažje in bolj natančno opredelimo končne ugotovitve.

11.1 SCENARIJ 1 – RAZVOJ PRODUKTA KOPEL V NARAVNEM SENU

Produkt Kopel v naravnem senu je zasnovan na način, da obiskovalcu ponudi možnost sprostitve v leseni kadi, ki je postavljena v tradicionalni prostor (niša senika ali kateri drugi pomožni gospodarski objekt). Kad se pred izvedbo produkta napolni z lokalnim visokokakovostnim senom z okoliških travnikov, doda se eterično olje dišečih rastlin iz lokalnega okolja. Produkt se lahko izvede za samostojne obiskovalce ali večje organizirane skupine.

Če bi želeli omenjeni produkt v zgornjem selu Selške doline vpeljati v scenarij turističnega razvoja območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka, bi za izvedbo le-tega potrebovali večje količine travnatih površin z visoko stopnjo rastlinske biodiverzitete za pridelavo kakovostnega sena, potrebovali bi senike in druge pomožne gospodarske objekte in nekatere objekte kulturne dediščine ter stanovanjske objekte, ki nudijo prostor za izvedbo produkta. V manjši meri pa bi potrebovali tudi zamočvirjena in delno zagozdena območja za nabiranje rastlin, iz katerih bi naredili eterična olja, ki se dodajajo v kopel za namen sproščanja.

Produkt bo na območju kulturne krajine:

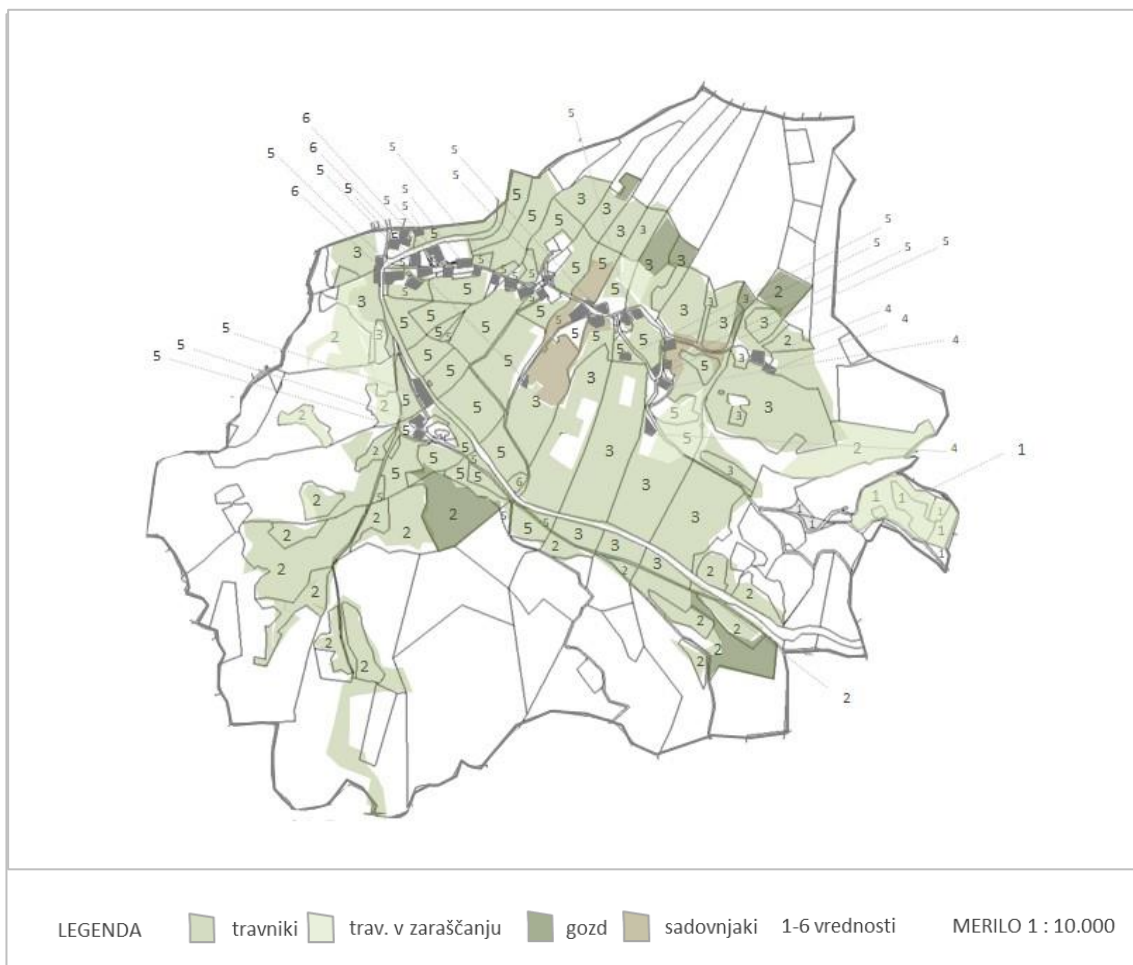
- v celoti ohranjal trajne travnike, travnike v zaraščanju in sadovnjake v bližini naselitvenih jeder,
- delno ohranjal zamočvirjena območja in zamočvirjena območja v zaraščanju,
- v manjši meri ohranjal tudi gozdna območja, predvsem območja, ki ležijo ob trajnih travnikih oziroma travnikih v zaraščanju,
- ohranjal pa bo tudi večje število stanovanjskih objektov, samostojnih gospodarskih objektov oziroma pomožnih gospodarskih objektov.

Omenjene karakteristike scenarija smo nadalje vnesli v matriko vrednotenja za vsako vaško skupnost (gl. poglavje 11.1.1), da vidimo, katere enote kulturne krajine omenjeni produkt ohranja in kako visoka je vrednost posameznih katastrskih enot oziroma parcel, ki nam pokaže, do katere mere se ohranjajo ključne enote krajine.

11.1.1 Implementacija v matriko vrednotenja in določanje vrednosti

Slika 104 prikazuje vrednostno matriko za produkt Kopel v naravnem senu na območju vaške skupnosti Spodnja Sorica, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,64 km² oziroma 56,2 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 556 točk.

Slika 104: Produkt Kopel v naravnem senu (Spodnja Sorica)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Spodnja Sorica bi se tako v največji meri ohranjali travniki in travniki v zaraščanju ter travniški sadovnjaki, ki se nahajajo na območju vasi Spodnja Sorica in na predelu pod cerkvijo svetega Nikolaja na vzhodnem pobočju Soriškega potoka ter kmetijski objekti in gospodarska poslopja. V manjši meri pa bi se ohranjala tudi travniška območja, ki počasi že prehajajo v gozdna območja.

Slika 105 prikazuje vrednostno matriko za produkt Kopel v naravnem senu na območju vaške skupnosti Zgornja Sorica, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 1,12 km² oziroma 48,9 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 471 točk.

Slika 105: Produkt Kopel v naravnem senu (Zgornja Sorica)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Zgornja Sorica bi se tako v največji meri ohranjali travniki in travniki v zaraščanju in travniški sadovnjaki, ki se nahajajo na območju vasi Zgornja Sorica ter v dolinskem delu in nad pobočji Soriškega potoka ter kmetijski objekti in gospodarska poslopja v vasi. V manjši meri pa bi se ob implementaciji produkta ohranjala tudi zamočvirjena zemljišča v zaraščanju in travniška območja v zaraščanju na področju osrednjega dela reke Sore in pod vrhovi Soriške planine.

Slika 106 prikazuje vrednostno matriko za produkt Kopel v naravnem senu na območju vaške skupnosti Spodnje Danje, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,93 km² oziroma 53,4 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 696 točk.

Slika 106: Produkt Kopel v naravnem senu (Spodnje Danje)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Spodnje Danje bi se tako v največji meri ohranjali travniki in travniki v zaraščanju, travniški sadovnjaki in delno zamočvirjena območja, ki se nahajajo na prisojnih pobočjih in terasah nad in pod vasjo Spodnje Danje, sosednjem pobočju, imenovanem Stari ravt, in na pobočju pod cesto Spodnje Danje–Rotk. V manjši meri pa bi se ob implementaciji produkta ohranjali tudi kmetijski objekti in gospodarska poslopja ter travniška območja v zaraščanju, ki se nahajajo na prehodu v gozdna območja ob potoku, imenovanem Rocelpoh, vzhodno od vasi.

Slika 107 prikazuje vrednostno matriko za produkt Kopel v naravnem senu na območju vaške skupnosti Zgornje Danje, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,48 km² oziroma 39 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 417 točk.

Slika 107: Produkt Kopel v naravnem senu (Zgornje Danje)

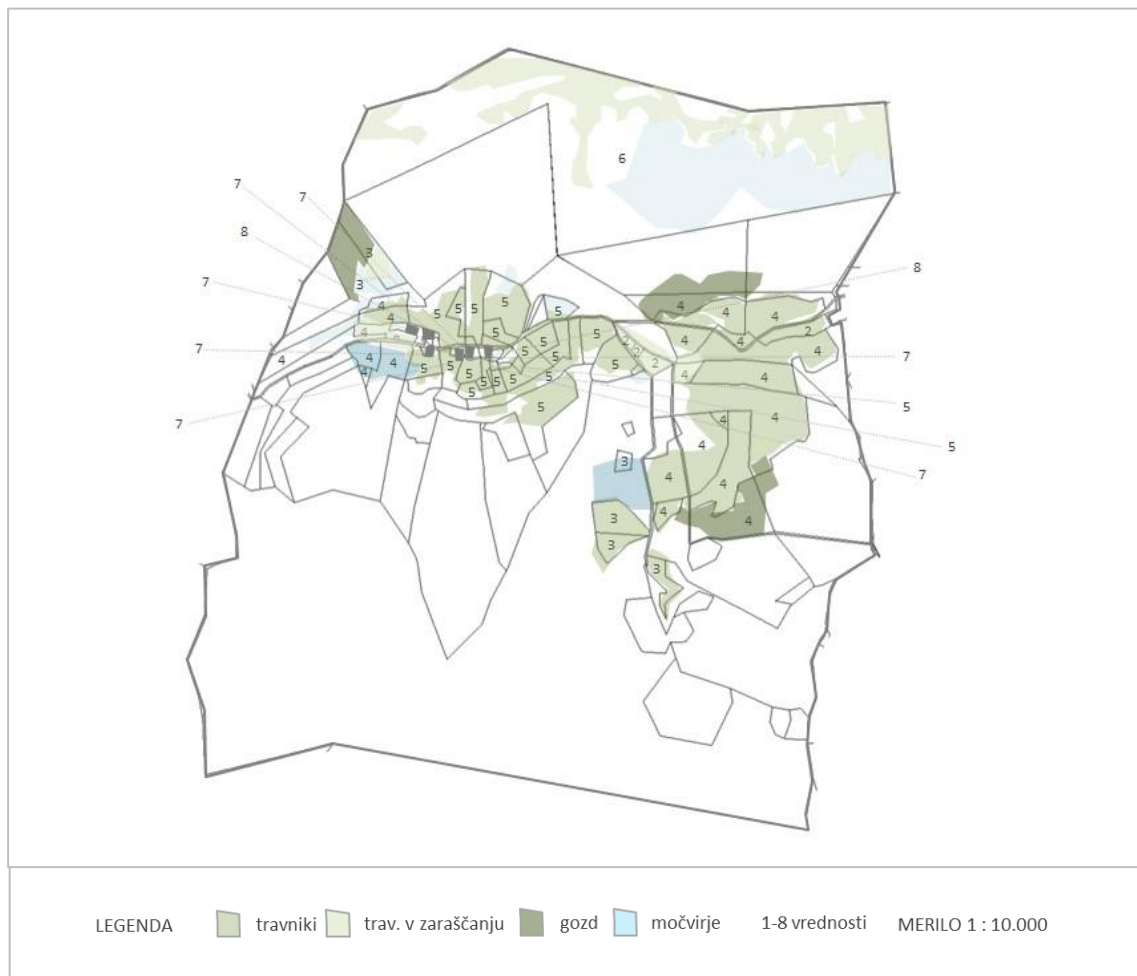

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Zgornje Danje bi se tako v največji meri ohranjali travniki in travniki v zaraščanju, ki se nahajajo na prisojnih pobočjih in terasah južno pod vasjo Spodnje Danje ter severno in južno pod zaselkom Trojar ter kmetijski objekti in gospodarska poslopja. V manjši meri pa bi se ob implementaciji produkta ohranjala tudi delno zamočvirjen območja v zaraščanju, ki se nahajajo na območju med vasjo Spodnje Danje in zaselkom Trojar ter južno od planine Spodnji Irrn.

Slika 108 prikazuje vrednostno matriko za produkt Kopel v naravnem senu na območju vaške skupnosti Zabrdo, kjer bi z implementacijo produkta ohranjalo 0,53 km² oziroma 36,8 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 301 točk.

Slika 108: Produkt Kopel v naravnem senu (Zabrdo)

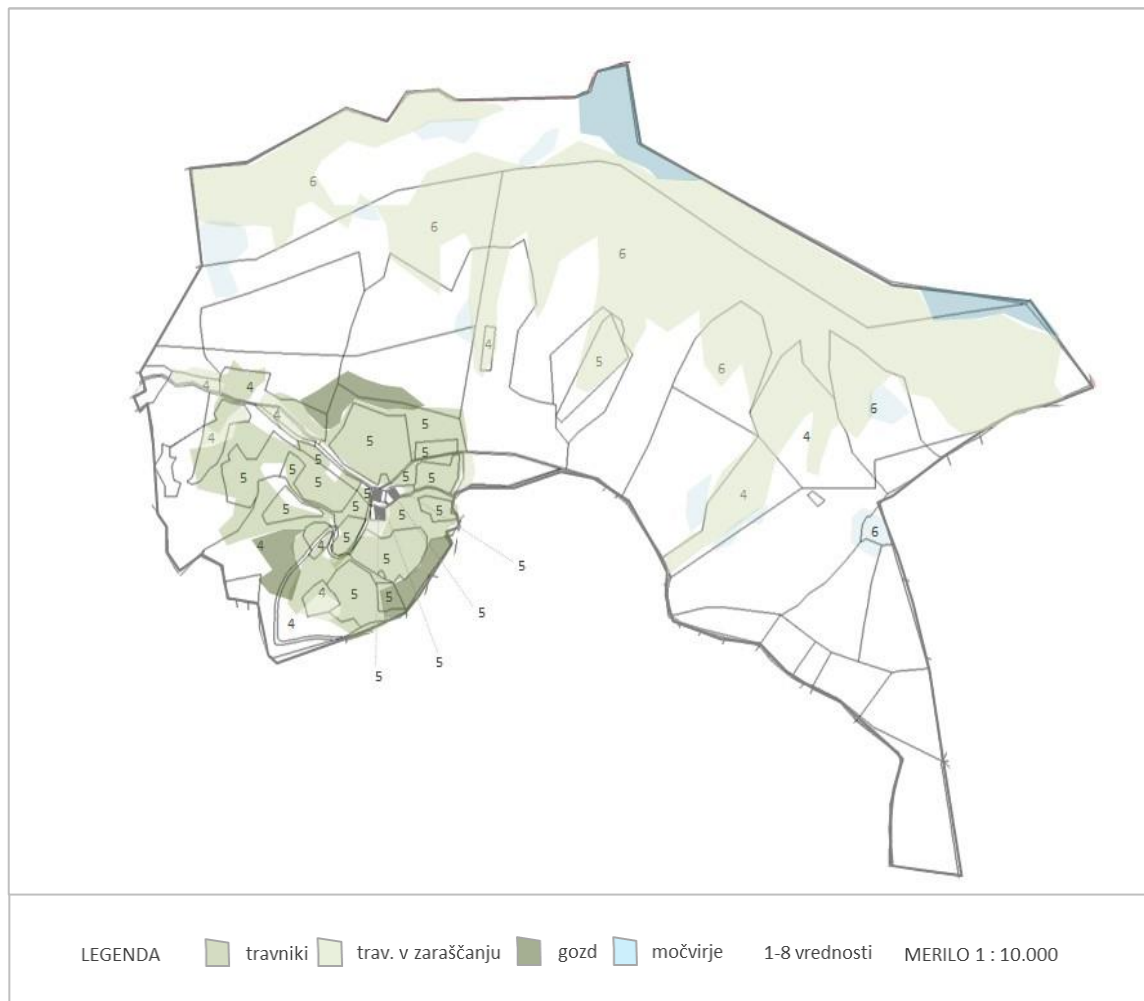

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Zabrdo bi se tako v največji meri ohranjali travniki, ki se nahajajo nad in pod vasjo Zabrdo in vzhodno od vasi na pobočju, imenovanem Novi ravt, ter kmetijski objekti in gospodarska poslopja. V manjši meri pa bi se ob implementaciji produkta ohranjala tudi delno zamočvirjena območja in travniki v zaraščanju, ki se v največji meri nahajajo na pobočjih Ratitovca nad vasjo in na območju povirij, ki tvorijo potok Štajnpoh, ki se nahaja južno od vasi Zabrdo.

Slika 109 prikazuje vrednostno matriko za produkt Kopel v naravnem senu na območju vaške skupnosti Torka, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,79 km² oziroma 66,4 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 184 točk.

Slika 109: Produkt Kopel v naravnem senu (Torka)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Torka bi se tako v največji meri ohranjali travniki, ki se nahajajo na območju vasi ter travniki v zaraščanju, ki se nahajajo na južnih pobočjih Ratitovca nad vasjo, ter kmetijski objekti in gospodarska poslopja. V manjši meri pa bi se ob implementaciji produkta ohranjala tudi delno zamočvirjena območja na pobočjih Ratitovca in posamezna gozdna območja, ki mejijo na travnike v bližini vasi Torka, ter kmetijski in pomožni kmetijski objekti v vasi.

Slika 110 prikazuje vrednostno matriko za produkt Kopel v naravnem senu na območju vaške skupnosti Ravne, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,38 km² oziroma 51,4 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 275 točk.

Slika 110: Produkt Kopel v naravnem senu (Ravne)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Ravne bi se tako v največji meri ohranjali travniki, travniki v zaraščanju in travniški sadovnjaki, ki se nahajajo na pobočjih in naravnih terasah zahodno in vzhodno od vasi Ravne ter kmetijski objekti in gospodarska poslopja. V manjši meri pa bi se ob implementaciji produkta ohranjala tudi delno zamočvirjena območja in gozdna območja, ki se nahajajo vzhodno od vasi pod pobočjem, imenovanim Grebel vrh, ter ob odseku ceste, ki vodi mimo vasi v Torcko (odsek Šurk–Ravne–Torcka).

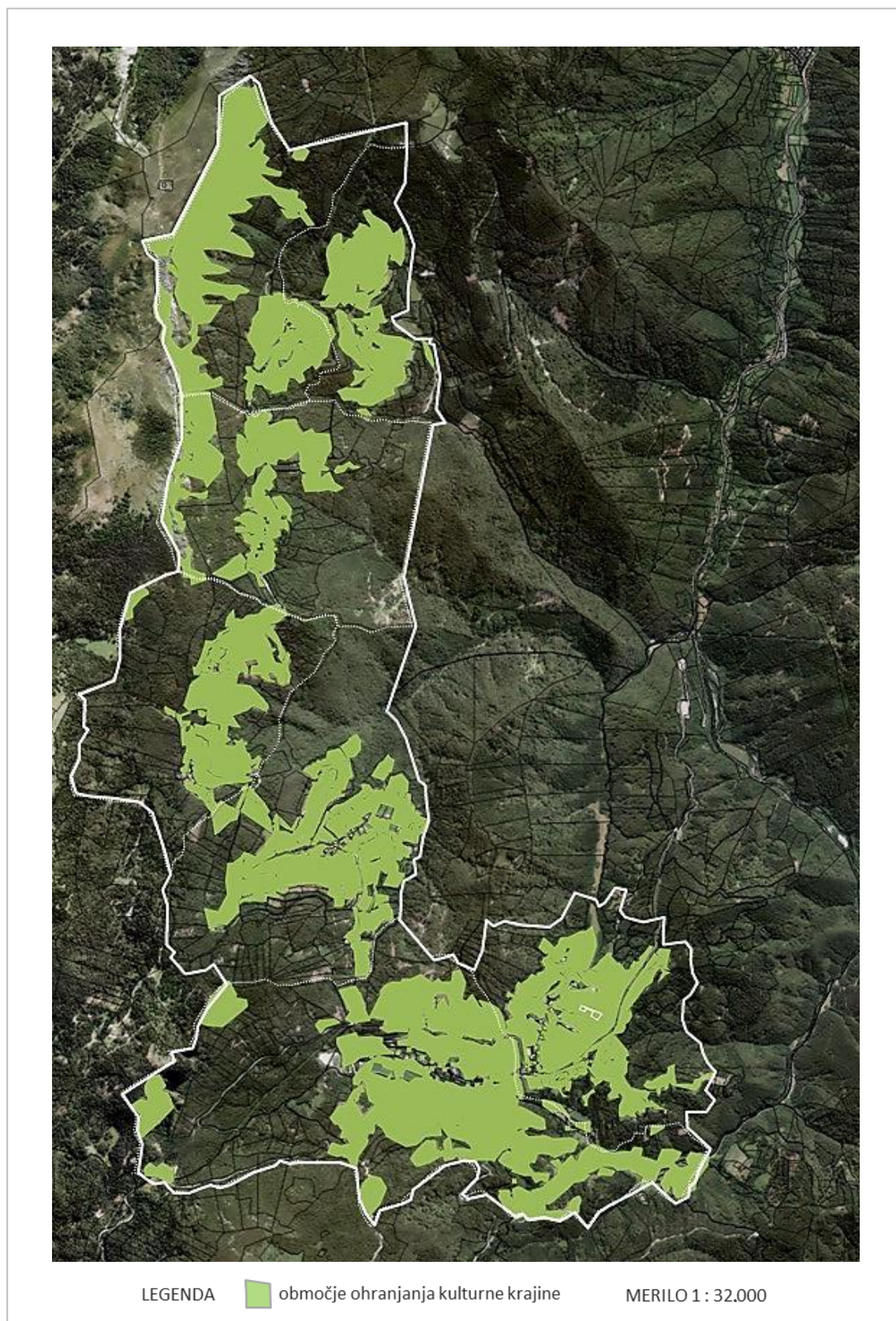
V kolikor podrobneje analiziramo dobljene podatkovne sklope, vidimo, da bi se ob implementaciji produkta Kopel v naravnem senu na območju kulturne krajine Sorica-Danje-Torka v največji meri ohranjali travniki in travniški sadovnjaki, ki so locirani v neposredni bližini vasi Spodnja in Zgornja Sorica, Spodnje in Zgornje Danje, Zabrd, Torka in Ravne in posameznih zaselkov omenjenih vasi oziroma v njihovi bližini na prisojnih pobočjih sosednjih vzpetin (gl. slike 104–110).

V veliki meri bi se ohranjale tudi posamezne zavarovane enote nepremične kulturne dediščine v vaseh Zgornja ter Spodnja Sorica, Zgornje ter Spodnje Danje, Zabrd in Ravne ter večji del območja Nature 2000 Jelovica in Ratitovec ter naravnih vrednot v vaških skupnosti Zgornje Danje, Zabrd, Torka in Ravne.

Prav tako pa bi se ob implementaciji produkta na celotnem območju zagotovilo ohranjanje večjega števila tradicionalnih kmetijskih objektov in pomožnih gospodarskih objektov, kamor štejemo samostojna kmetijska gospodarska poslopja, kot so: sušilnice sadja (pajštve), samostojni objekti za shranjevanje (kašče) ter značilni enoramni kozolci z zidanimi stebri, ki jih najdemo zgolj na tem območju. Ohranjale bi se naravne terase ter posamezne povezovalne poti, ki vodijo z območja vasi na bližnja pobočja. V večji meri bi se ohranjali tudi travniki v zaraščanju in zamočvirjena zemljišča v zaraščanju v bližini vasi Spodnja in Zgornja Sorica, Zgornje in Spodnje Danje, v Zabrd in v Ravnah ter pod vrhovoma Ratitovca, imenovanima Altemaver in Kremant, kot tudi na območju pod vznožjem Soriške planine in Soriškega potoka. V manjši meri pa bi se ohranjala tudi nekatera obgozdna in gozdna območja v bližini vasi ter pod vrhovi Soriške planine in Grebel vrha.

Skupna analiza podatkovnih sklopov na podlagi implementacije prostorskih podatkov nam tako pokaže, da bi bilo lahko območje, ki bi se ob implementaciji produkta ohranjalo, veliko 4,87 km², kar predstavlja 49,9 % celotne površine zavarovanega območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka (gl. slika 111), pri čemer bi bila dobljena skupna vrednost na podlagi seštevka vseh matrik vrednotenja posameznih vasi znašala 2.909 točk.

Slika 111: Območje ohranjanja kulturne krajine ob implementaciji produkta Kopel v naravnem senu

Vir: Avtor na podlagi Atlasa okolja, 2020. °

11.2 SCENARIJ 2 – RAZVOJ PRODUKTA PARTICIPACIJA PRI OBIČAJU KOŠNJE TRAVE

Produkt Participacija pri običaju košnje trave je zasnovan na način, da obiskovalcu ponudi možnost izkustva pri tradicionalnih običajih na območju krajine. Produkt predvideva zbor udeležencev ob kmetijskem objektu v naselju ali pomožnem gospodarskem objektu, kjer se podajo informacije, za tem pa sledi odhod na travnik z recitacijo fraz v domači govorici, po kratkem prikazu in poskusu košnje obiskovalci dobijo tradicionalno malico ter se v spremstvu vodnikov odpravijo na zbirno mesto.

V kolikor bi želeli omenjeni produkt v zgornjem delu Selške doline vpeljati v scenarij turističnega razvoja območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka, bi za izvedbo le-tega potrebovali večja območja travnatih površin na zmernem do nizkem naklonu v relativni bližini naselja oziroma pomožnega gospodarskega objekta, izkušenega kosca ali skupino koscev. V manjši meri pa bi potrebovali tudi travnata območja v zaraščanju in sadovnjake. Produkt bi bil sezonskega značaja in bi se lahko opravljal v času med mescem aprilom in oktobrom oziroma v skladu z vremenskimi pogoji posameznega leta.

Produkt bo na območju kulturne krajine:

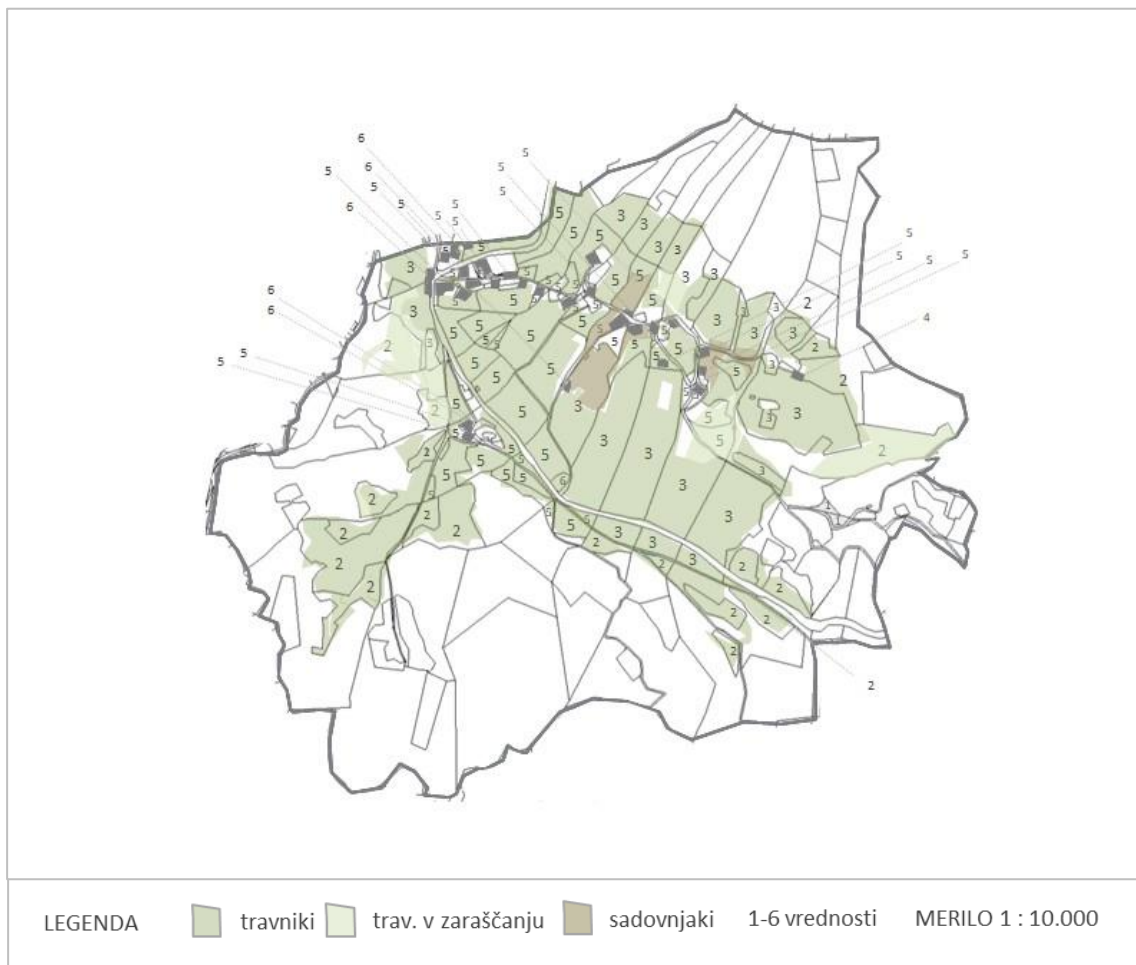
- v celoti ohranjal trajne travnike, ki se ne nahajajo na strmih pobočjih, saj so za razvoj produkta prioriteta tisti travniki, ki se nahajajo bližje naselij in ki so na položnejših oziroma na zmerno strmih pobočjih,
- delno bi ohranjal travnike v zaraščanju in sadovnjake,
- ohranjal pa bi tudi večje število samostojnih gospodarskih objektov oziroma pomožnih gospodarskih objektov ter kmečkih stanovanjskih hiš v naseljih in izven njih.

Omenjene karakteristike scenarija smo nadalje vnesli v matriko vrednotenja za vsako vaško skupnost (gl. poglavje 11.2.1), da vidimo, katere enote kulturne krajine omenjeni produkt ohranja in kako visoka je vrednost posameznih katastrskih enot oziroma parcel, ki nam pokaže, do katere mere se ohranjajo ključne enote krajine.

11.2.1 Implementacija v matriko vrednotenja in določanje vrednosti

Slika 112 prikazuje vrednostno matriko za produkt Košnja trave na območju vaške skupnosti Spodnja Sorica, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,58 km² oziroma 51,6 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 480 točk.

Slika 112: Produkt Košnja trave (Spodnja Sorica)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Spodnja Sorica bi se tako v največji meri ohranjali kmetijski objekti in gospodarska poslopja ter travniki in travniški sadovnjaki, ki se nahajajo na območju vasi Spodnja Sorica (območje, imenovano Poden) in na predelu pod cerkvijo svetega Nikolaja na vzhodnem pobočju Soriškega potoka. V manjši meri pa bi se ohranjali tudi travniki v zaraščanju.

Slika 113 prikazuje vrednostno matriko za produkt Košnja trave na območju vaške skupnosti Zgornja Sorica, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,89 km² oziroma 38,9 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 476 točk.

Slika 113: Produkt Košnja trave (Zgornja Sorica)

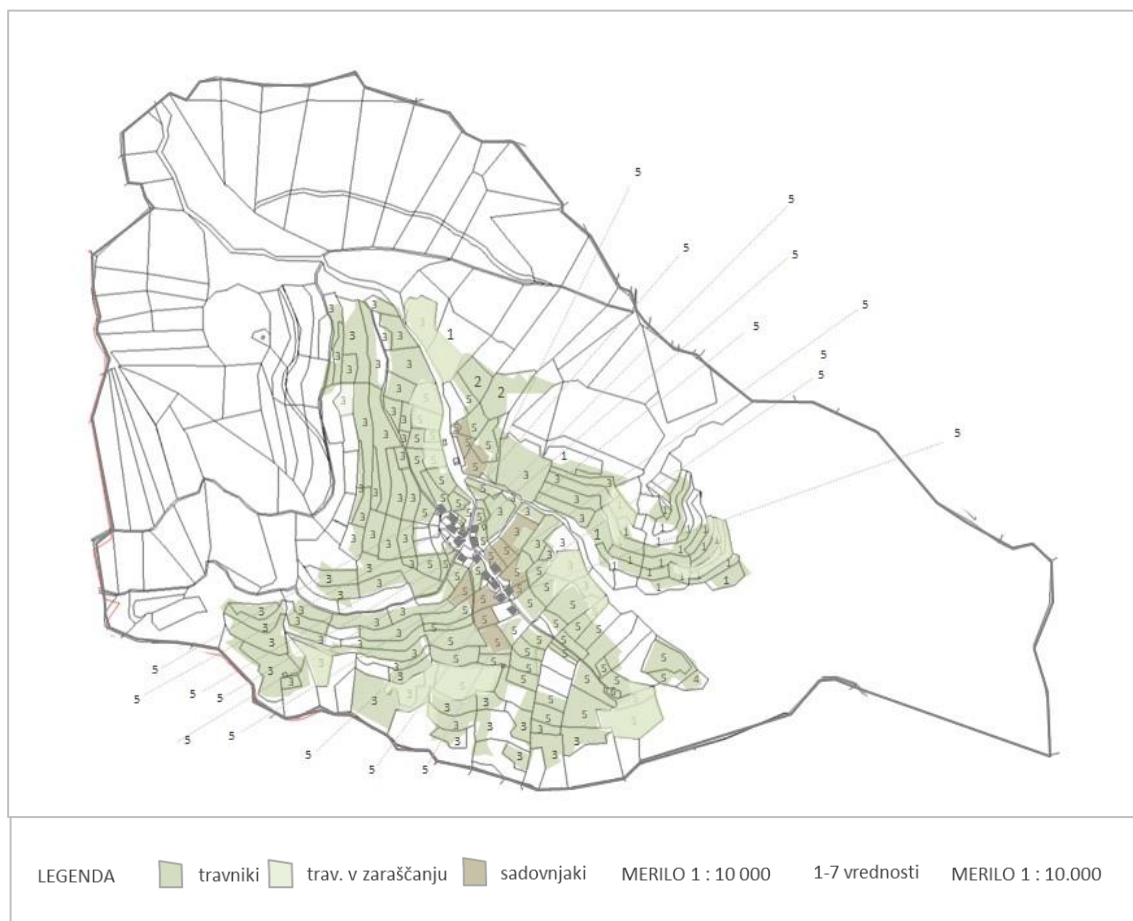

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Zgornja Sorica bi se tako v največji meri ohranjali kmetijski objekti in gospodarska poslopja ter travniki in travniški sadovnjaki, ki se nahajajo na območju vasi Zgornja Sorica ter na pobočjih pod Dravhom in na območju Soriškega potoka ter na območju, imenovanem V dolini. V manjši meri pa bi se ohranjale tudi parcele, kjer se nahajajo travniki v zaraščanju.

Slika 114 prikazuje vrednostno matriko za produkt Košnja trave na območju vaške skupnosti Spodnje Danje, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,55 km² oziroma 31,6 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 667 točk.

Slika 114: Produkt Košnja trave (Spodnje Danje)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Spodnje Danje bi se tako v veliki meri ohranjali kmetijski objekti in gospodarska poslopja ter travniki in travniški sadovnjaki, ki se nahajajo na prisojnih pobočjih in terasah nad in pod vasjo Spodnje Danje ter na območju vzhodno od vasi na predelu, imenovan Stari ravt. V manjši meri pa bi se ohranjale tudi posamezne parcele pod pobočjem vasi, kjer se nahajajo travniki v zaraščanju in kjer se v manjši meri kosi še danes.

Slika 115 prikazuje vrednostno matriko za produkt Košnja trave na območju vaške skupnosti Zgornje Danje, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,38 km² oziroma 31 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 414 točk.

Slika 115: Produkt Košnja trave (Zgornje Danje)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Zgornje Danje bi se tako ohranjali kmetijski objekti in gospodarska poslopja ter travniki, ki se nahajajo na južnih pobočjih in terasah pod vasjo Zgornje Danje in zaselkom Trojar. V manjši meri pa bi se ohranjale tudi posamezne parcele pod pobočjem vasi Spodnje Danje in nad zaselkom Trojar, kjer se nahajajo travniki v zaraščanju, kjer se kosi še danes.

Slika 116 prikazuje vrednostno matriko za produkt Košnja trave na območju vaške skupnosti Zabrdo, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,19 km² oziroma 13,2 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 252 točk.

Slika 116: Produkt Košnja trave (Zabrdo)

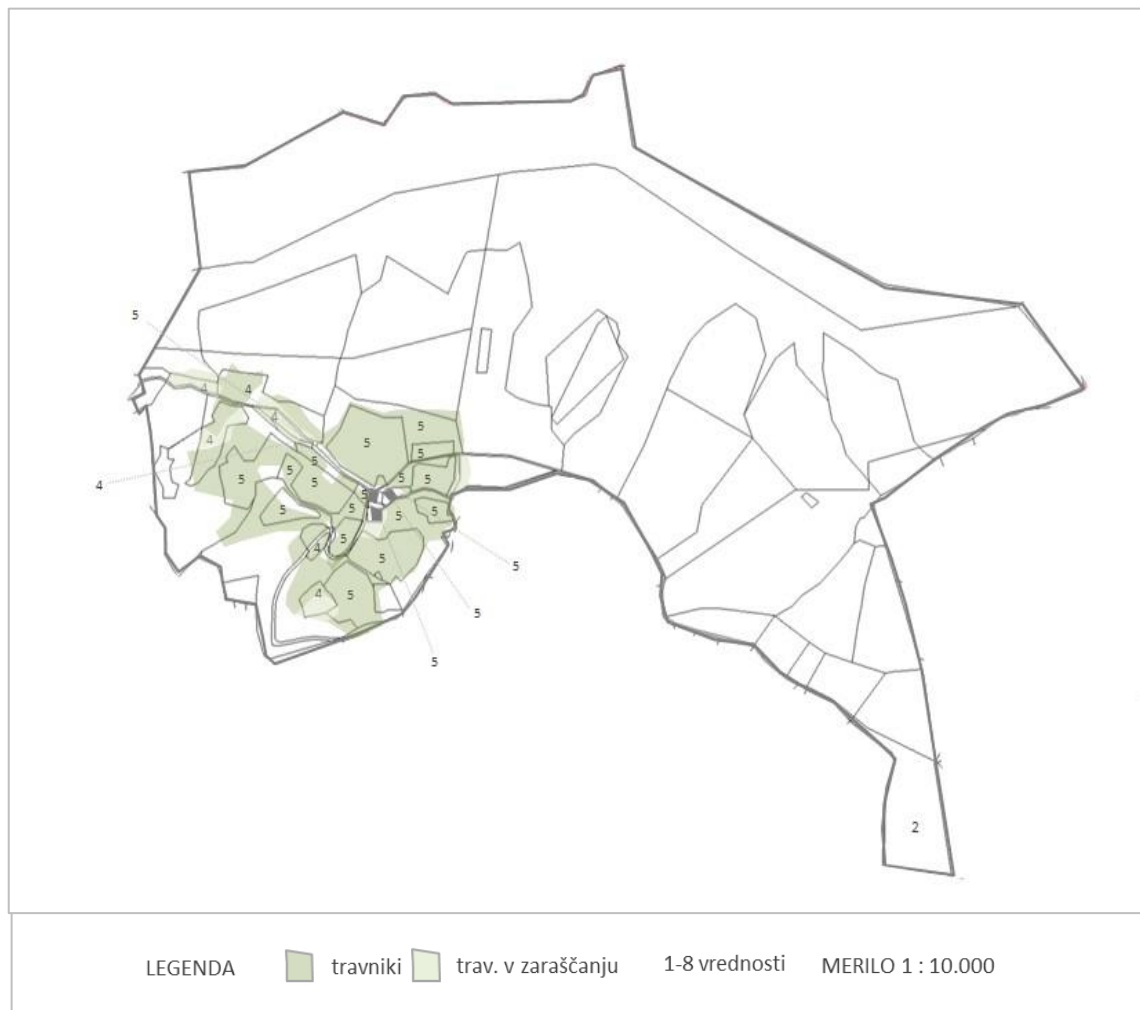

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Zabrdo bi se tako v največji meri ohranjali travniki, ki se nahajajo nad in pod vasjo Zabrdo in vzhodno od vasi na pobočju, imenovanem Novi ravt, ter kmetijski objekti in gospodarska poslopja. V manjši meri pa bi se ob implementaciji produkta ohranjali tudi travniki v zaraščanju, ki se nahajajo na pobočjih Ratitovca pod vasjo na območju povirij, ki tvorijo potok Štajnpoh.

Slika 117 prikazuje vrednostno matriko za produkt Košnja trave na območju vaše skupnosti Torka, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,17 km² oziroma 14,3 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 133 točk.

Slika 117: Produkt Košnja trave (Torka)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaše skupnosti Torka bi se tako v največji meri ohranjali travniki, ki se nahajajo na območju vasi, v majhni meri pa bi se ob implementaciji produkta ohranjali tudi travniki v zaraščanju ter kmetijski in pomožni kmetijski objekti, ki se nahajajo v vasi in v bližini vasi.

Slika 118 prikazuje vrednostno matriko za produkt Košnja trave na območju vaške skupnosti Ravne, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,19 km² oziroma 25,7 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 214 točk.

Slika 118: Produkt Košnja trave (Ravne)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Ravne bi se tako v največji meri ohranjali travniki in travniški sadovnjaki, ki se nahajajo na pobočjih in naravnih terasah zahodno in vzhodno od vasi Ravne ter kmetijski objekti in gospodarska poslopja v vasi. V manjši meri pa bi se ob implementaciji produkta ohranjali tudi travniki v zaraščanju, ki se nahajajo vzhodno od vasi pod pobočjem, imenovanim Grebel vrh, ter ob odseku ceste, ki vodi v vas (odsek Šurk–Ravne–Torca).

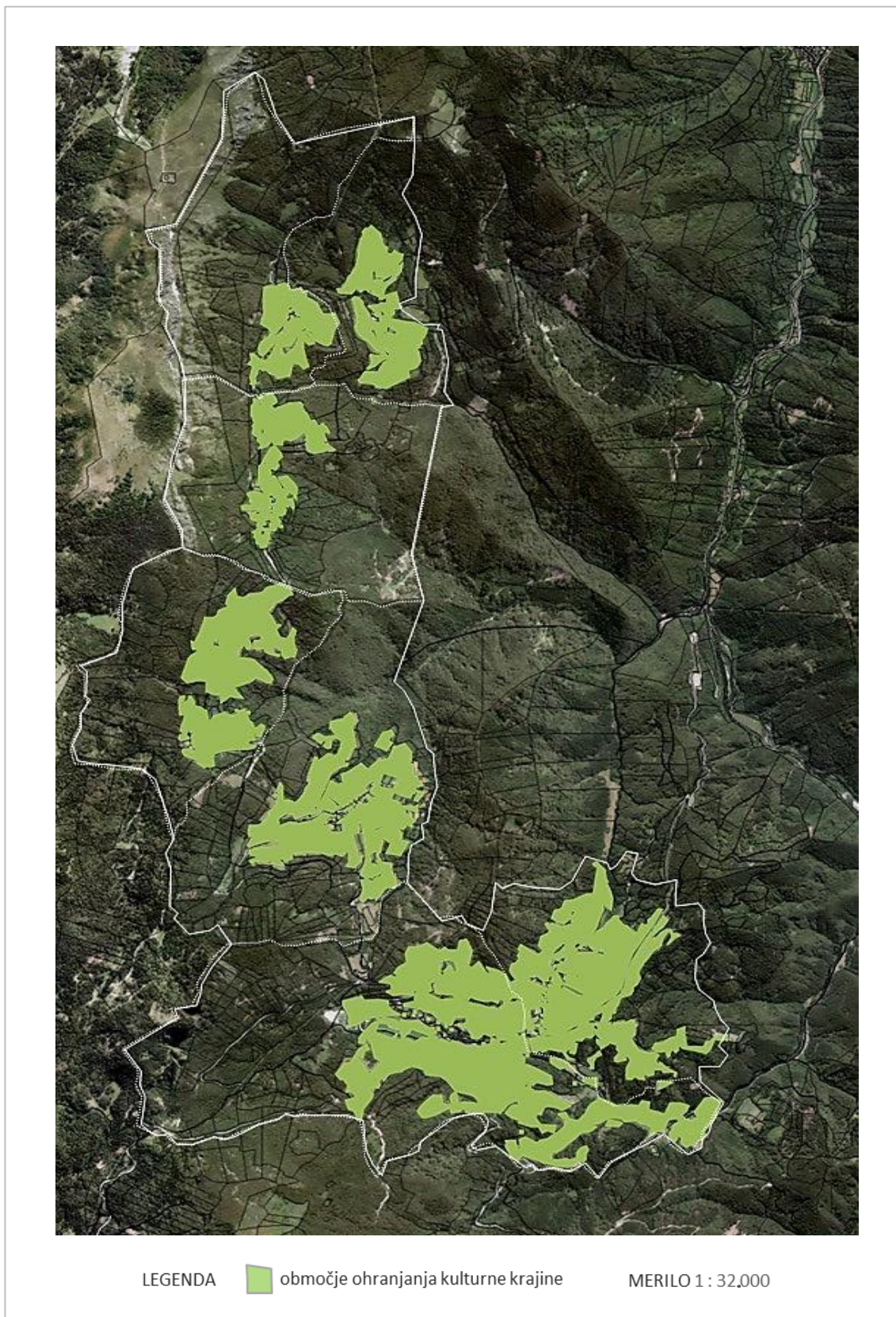
V kolikor podrobneje analiziramo dobljene podatkovne sklope, vidimo, da bi se ob implementaciji produkta Košnja trave na območju kulturne krajine Sorica-Danje-Torka v največji meri kot pri produktu Kopel v naravnem senu ohranjali lažje dostopni travniki in travniški sadovnjaki, ki so locirani v neposredni bližini vasi Spodnja in Zgornja Sorica, Spodnje in Zgornje Danje, Zabrdno, Torka in Ravne in posameznih zaselkov omenjenih vasi oziroma ki so locirani v njihovi bližini na ravninskih pobočjih sosednjih vzpetin (gl. slike 112–118).

V večji meri bi se ohranjale tudi posamezne zavarovane enote nepremične kulturne dediščine v vaseh Zgornja ter Spodnja Sorica, Zgornje ter Spodnje Danje, Zabrdno in Ravne ter manjši del območja Nature 2000 Jelovica in Ratitovec in naravnih vrednot v vaških skupnosti Zgornje Danje, Zabrdno, Torka in Ravne.

Prav tako pa bi se ob implementaciji produkta na celotnem območju zagotovilo ohranjanje večjega števila tradicionalnih kmetijskih objektov in pomožnih gospodarskih objektov, kamor štejemo samostojna kmetijska gospodarska poslopja, kot so: sušilnice (pajštve), samostojni objekti za shranjevanje (kašče) ter značilni enoramni kozolci z zidanimi stebri, ki jih najdemo zgolj na tem območju. Ohranjale bi se naravne terase ter posamezne povezovalne poti, ki vodijo z območja vasi na bližnja pobočja. V večji meri bi se ohranjali tudi travniki v zaraščanju in zamočvirjena zemljišča v zaraščanju v bližini vasi Spodnja in Zgornja Sorica ter Zgornje in Spodnje Danje ter na zaselku Trojar.

Skupna analiza podatkovnih sklopov na podlagi implementacije prostorskih podatkov nam tako pokaže, da bi bilo lahko območje, ki bi se ob implementaciji produkta ohranjalo, veliko 2,95 km², kar predstavlja 30,2 % celotne površine zavarovanega območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka (gl. slika 119), pri čemer bi dobljena skupna vrednost na podlagi seštevka vseh matrik vrednotenja posameznih vasi znašala 2.636 točke.

Slika 119: Območje ohranjanja kulturne krajine ob implementaciji produkta Košnja trave

Vir: Avtor na podlagi Atlasa okolja, 2020.

11.3 SCENARIJ 3 – VODENJE (INTERPRETACIJA) DEDIŠČINE

Produkt Vodenje po poti kulturne dediščine in naravnih vrednot oziroma interpretacija dediščine znotraj območja kulturne krajine je zasnovan tako, da posameznemu obiskovalcu ali skupini ponudi možnost spoznavanja kulturnih in naravnih danosti, ki jih ponuja območje kulturne krajine Sorica-Danje-Torka. Pot je zasnovana tako, da poteka preko vseh vaških skupnosti in zajema najpomembnejše enote naravne in kulturne dediščine, ki jih nudi območje.

V kolikor bi želeli omenjeni produkt v zgornjem selu Selške doline vpeljati v scenarij turističnega razvoja, bi izvedba potekala od domačije v Heblarjah do Spodnje Sorice z Groharjevo hišo, spomenikom in njegovo rojstno hišo, mimo poti kulturne dediščine v Zgornjo Sorico. Nadalje bi pot vodila po prisojnih travnikih preko Rotka v Spodnje Danje s cerkvijo sv. Marka, od tod pa mimo travnatih teras v Zgornje Danje in do zaselka Trojar ter po nekdanji srednjeveški poti mimo vaškega jedra Zabrdca in Torke do arheološkega najdišča Zgornji Povden in nadalje prek nekdanjih senožet pod Grebel vrhom v vas Ravne.

Produkt bo na območju kulturne krajine:

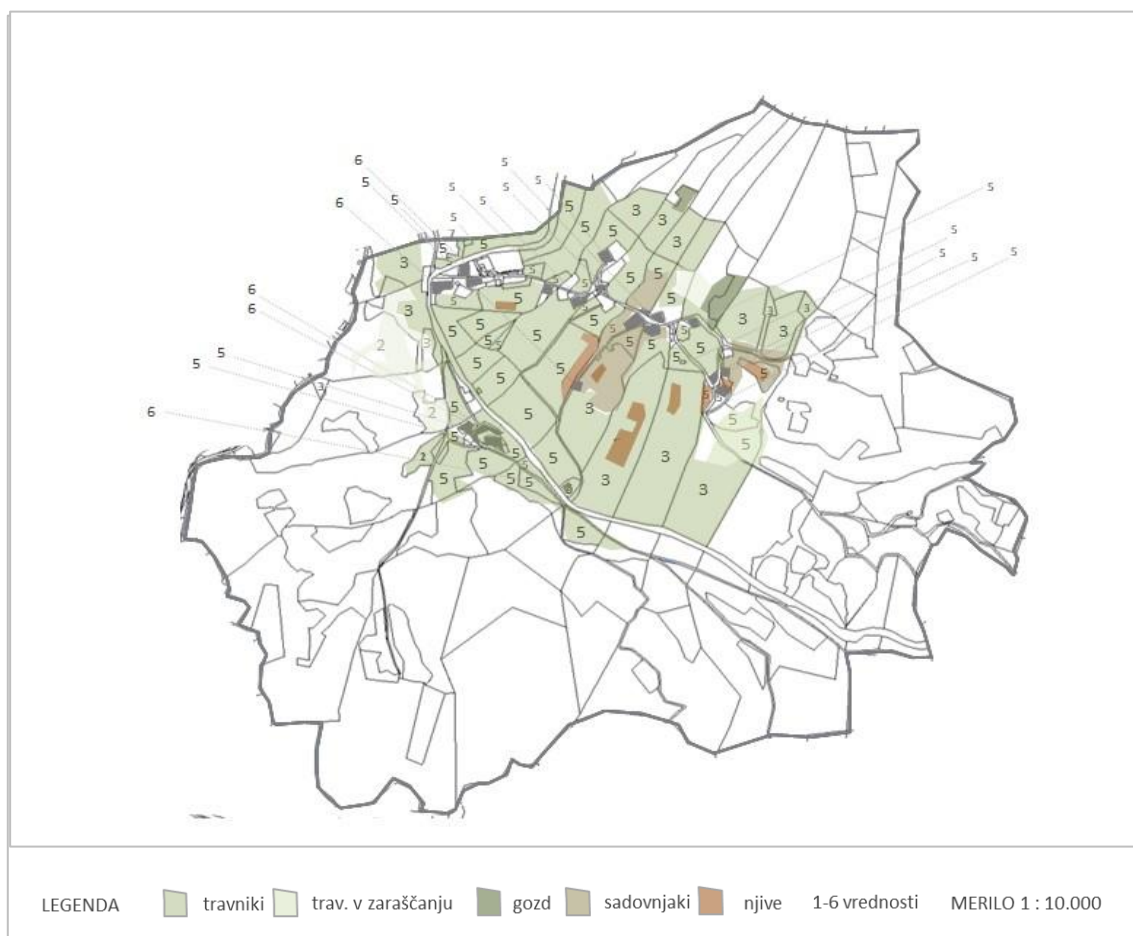
- ohranjal nekatere trajne travnike, njive, travnike v zaraščanju, sadovnjake in gozdove, v bližini objektov kulturne dediščine,
- v manjši meri bo ohranjal mokrišča in mokrišča v zaraščanju v bližini poti dediščine,
- ohranjal pa bo tudi večje število zavarovanih objektov kulturne dediščine in posameznih naravnih vrednot na območju.

Omenjene karakteristike scenarija smo nadalje vnesli v matriko vrednotenja za vsako vaško skupnost (poglavje 11.2.1), da vidimo, katere enote kulturne krajine omenjeni produkt ohranja in kako visoka je vrednost posameznih katastrskih enot oziroma parcel, ki nam pokaže, do katere mere se ohranjajo ključne enote krajine.

11.3.1 Implementacija v matriko vrednotenja in določanje vrednosti

Slika 120 prikazuje vrednostno matriko za produkt Vodenje (interpretacija) dediščine na območju vaške skupnosti Spodnja Sorica, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,41 km² oziroma 36,3 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 374 točk.

Slika 120: Produkt Vodenje (interpretacija) dediščine (Spodnja Sorica)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Spodnja Sorica bi se tako v veliki meri ohranjali starejši objekti, gospodarska poslopja in sakralni objekti ter travniki in travniški sadovnjaki kot tudi njivske površine v bližini vasi in pod njo na območju, imenovanem Poden, in v smeri Nidrarske grape. V manjši meri pa bi se ohranjali tudi travniki v zaraščanju in gozdna ter obgozdna območja v bližini vasi na območju, imenovanem Košta.

Slika 121 prikazuje vrednostno matriko za produkt Vodenje (interpretacija) dediščine na območju vaške skupnosti Zgornja Sorica, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,78 km² oziroma 34 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 350 točk.

Slika 121: Produkt Vodenje (interpretacija) dediščine (Zgornja Sorica)

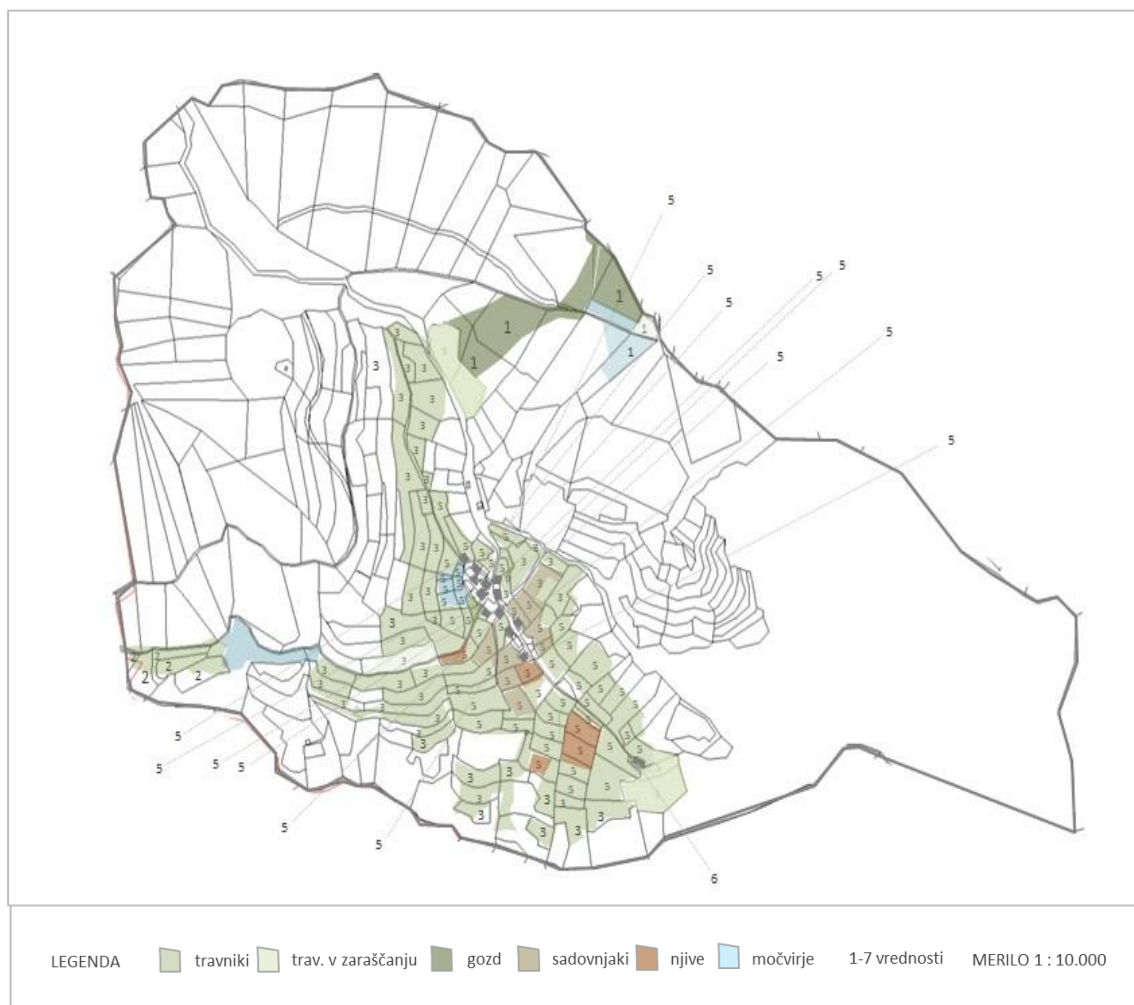

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Zgornja Sorica bi se tako v veliki meri ohranjali starejši objekti in gospodarska poslopja ter travniki in travniški sadovnjaki kot tudi njivske površine v bližini vasi v ravninskem delu Soriškega potoka in v zaselkih nad vasjo. V manjši meri pa bi se ohranjali tudi travniki v zaraščanju, obgozdna območja nad vasjo na predelu, imenovanem Rotk, in predel delno zamočvirjenega območja pod vasjo.

Slika 122 prikazuje vrednostno matriko za produkt Vodenje (interpretacija) dediščine na območju vaše skupnosti Spodnje Danje, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,33 km² oziroma 19 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja je 495 točk.

Slika 122: Produkt Vodenje (interpretacija) dediščine (Spodnje Danje)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaše skupnosti Spodnje Danje bi se tako v večji meri ohranjali starejši objekti in gospodarska poslopja ter travniki in travniški sadovnjaki ter njivske površine na zahodnih pobočjih pod vasjo. V manjši meri pa bi se ohranjali tudi travniki v zaraščanju za cerkvijo svetega Marka, ki se nahaja južno pod vasjo ter močvirnata in gozdna območja nad vasjo ob glavni cestni povezavi, ki vodi proti Sorici in Zgornjim Danjam.

Slika 123 prikazuje vrednostno matriko za produkt Vodenje (interpretacija) dediščine na območju vaške skupnosti Zgornje Danje, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,25 km² oziroma 20,3 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja je 253 točk.

Slika 123: Produkt Vodenje (interpretacija) dediščine (Zgornje Danje)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Zgornje Danje in zaselka Trojar bi se tako v veliki meri ohranjali starejši objekti in gospodarska poslopja ter travniki in travniški sadovnjaki kot tudi močvirnata območja pod vasjo Spodnje Danje ob cesti, ki vodi v smeri proti vasi Zabrdno.

Slika 124 prikazuje vrednostno matriko za produkt Vodenje (interpretacija) dediščine na območju vaške skupnosti Zabrdno, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,11 km² oziroma 7,6 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 196 točk.

Slika 124: Produkt Vodenje (interpretacija) dediščine (Zabrdno)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Zabrdno bi se tako v veliki meri ohranjali starejši objekti in gospodarska poslopja ter travniki kot tudi njivske površine v neposredni bližini vasi na pobočjih nad in pod vasjo. V manjši meri pa bi se ohranjali tudi travniki v zaraščanju ter zamočvirjena območja pod cesto, ki vodi v smeri Zgornjih Danj.

Slika 125 prikazuje vrednostno matriko za produkt Vodenje (interpretacija) dediščine na območju vaške skupnosti Torka, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,18 km² oziroma 15 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 137 točk.

Slika 125: Produkt Vodenje (interpretacija) dediščine (Torka)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Torka bi se tako ohranili starejši objekti na domačiji pri Torkarju in pomožna gospodarska poslopja ter travniki kot tudi njivske površine v neposredni bližini na ravninskem delu v okolici vasi. V manjši meri pa bi se ohranjala tudi zamočvirjena območja na predelu, imenovanem Zgornji Povden, kjer je lokacija arheološkega najdišča, kot tudi gozdna območja na tem mestu ter v okolici vasi.

Slika 126 prikazuje vrednostno matriko za produkt Vodenje (interpretacija) dediščine na območju vaške skupnosti Ravne, kjer bi se z implementacijo produkta ohranjalo 0,16 km² oziroma 21,6 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 209 točk.

Slika 126: Produkt Vodenje (interpretacija) dediščine (Ravne)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Ravne bi se tako ohranili starejši objekti in pomožna gospodarska poslopja ter travniki kot tudi travniški sadovnjaki in njivske površine v neposredni bližini na ravninskem delu v okolici vasi. V manjši meri pa bi se ohranjali tudi travniške površine v zaraščanju, ki se nahajajo na zahodnem pobočju nad vasjo pod Grebl vrhom.

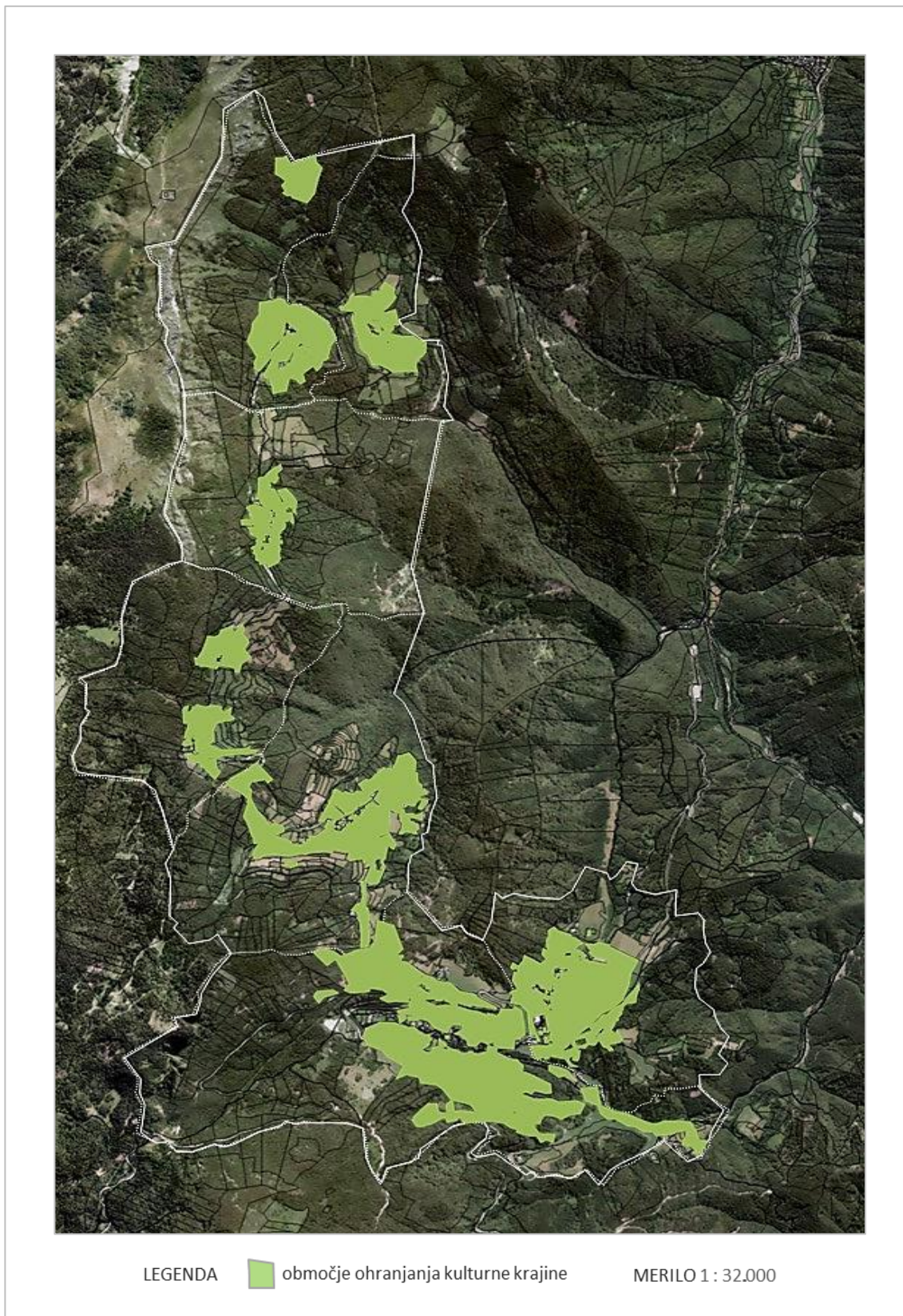
V kolikor podrobneje analiziramo dobljene podatkovne sklope, vidimo, da bi se ob implementaciji produkta Vodenje (interpretacija) dediščine na območju kulturne krajine Sorica-Danje-Torka v največji meri ohranjali travniki in travniški sadovnjaki ter njivske površine, ki so locirane v neposredni bližini vasi Spodnja in Zgornja Sorica, Spodnje in Zgornje Danje, Zabrdno, Torka in Ravne in posameznih zaselkov omenjenih vasi (gl. slike 120–126).

V veliki meri bi se ohranjale tudi posamezne zavarovane enote nepremične kulturne dediščine v vaseh Zgornja ter Spodnja Sorica, Zgornje ter Spodnje Danje, Zabrdno in Ravne, arheološko najdišče v bližini vasi Torka ter manjši del območja Nature 2000 Jelovica in Ratitovec in naravnih vrednot v vaških skupnostih v Spodnji Sorici, Zgornjih Danjah, Zabrdnu, Torki in Ravnah.

Prav tako pa bi se ob implementaciji produkta na celotnem območju zagotovilo ohranjanje večjega števila tradicionalnih objektov in manjši del pomožnih gospodarskih objektov, kamor štejemo samostojna kmetijska gospodarska poslopja, kot so: sušilnice sadja (pajštve), samostojni objekti za shranjevanje (kašče) ter značilni enoramni kozolci z zidanimi stebri, ki jih najdemo zgolj na tem območju. V manjši meri bi se ohranjale naravne terase ter posamezne povezovalne poti, ki vodijo iz območja vasi na bližnja pobočja, kot tudi travniki v zaraščanju in zamočvirjena zemljišča v zaraščanju v bližini vasi Spodnja in Zgornja Sorica, Zgornje in Spodnje Danje v Zabrdnu na Torki in v Ravnah ter v dolini Soriškega potoka. V manjši meri pa bi se ohranjala tudi nekatera obgozdna in gozdna območja v bližini vasi ter pod Vrhovi Soriške planine in na območju Imenovanem Zgornji Povden nad vasjo Torka.

Skupna analiza podatkovnih sklopov na podlag implementacije prostorskih podatkov nam tako pokaže, da bi bilo lahko območje, ki bi se ob implementaciji produkta ohranjalo veliko 2,22 km², kar predstavlja 22,7 % celotne površine zavarovanega območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka (gl. slika 127), pri čemer bi dobljena skupna vrednost na podlagi seštevka vseh matrik vrednotenja posameznih vasi znašala 2.014 točk.

Slika 127: Območje ohranjanja kulturne krajine ob implementaciji produkta Vodenje (interpretacija) dediščine

Vir: Avtor na podlagi Atlasa okolja, 2020.

11.4 SCENARIJ 4 – NABIRANJE ZELIŠČ

Produkt Nabiranje zelišč je zasnovan tako, da obiskovalcu ponudi možnost sprostitve v naravi ter hkrati omogoča bogatitev znanja o izjemni flori na območju krajine. Z nabiranjem tradicionalnih zelišč bi uporabniki spoznavali tudi naravne danosti na območju, nabrana zelišča pa bi kasneje posušili ali iz njih pripravili tradicionalni zeliščni napitek.

V kolikor bi želeli omenjeni produkt v zgornjem selu Selške doline vpeljati v scenarij turističnega razvoja območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka, bi za izvedbo le-tega potrebovali večje količine travnatih površin z visoko stopnjo rastlinske biodiverzitete. S tem namenom so najpomembnejša tako imenovana robna območja, trajni travniki v zaraščanju, močvirna in delno zamočvirjena območja, obrečna območja, skalni previsi, gozdna območja s peštrim rastlinskim sestojem tako iglastega kot listnatega gozda in območja varovanega gozda ter posameznih zeliščnih vrtov. V manjši meri pa območja trajnih travnikov in sadovnjakov. Za izvedbo produkta pa so pomembni tudi posamezni objekti v vaseh ali izven njih. Izvedba produkta bi bila na voljo med marcem in novembrom oziroma odvisno glede na vremenske razmere posameznega leta in posledično rast rastlinstva.

S tem namenom bo produkt na območju kulturne krajine:

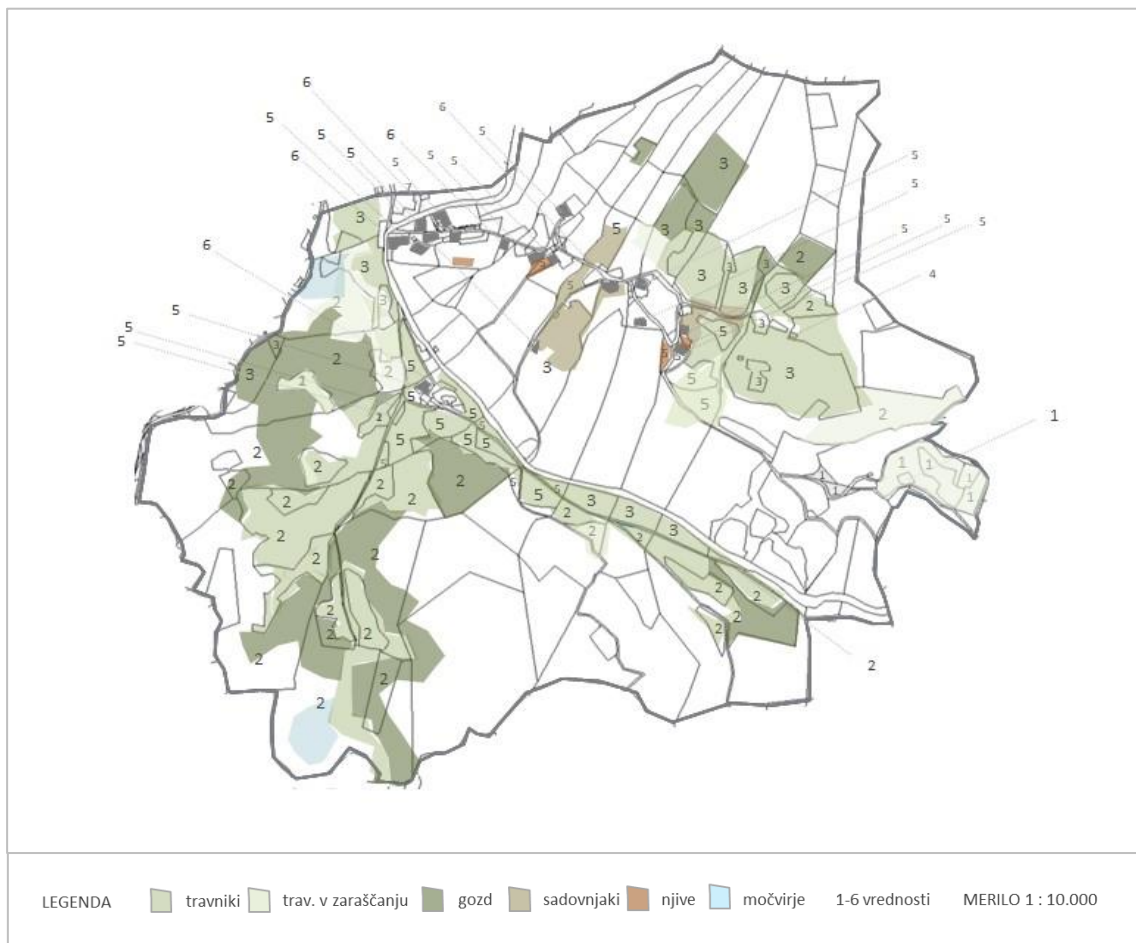
- v veliki večini ohranjal trajne travnike v zaraščanju, močvirna in delno zamočvirjena območja, obrečna območja, gozdna območja s peštrim rastlinskim sestojem tako iglastega kot listnatega gozda in območja varovanega gozda ter posameznih zeliščnih vrtov,
- v manjši meri bo ohranjal trajne travnike in sadovnjake,
- ohranjal pa bo tudi večje število posameznih objektov, ki vsebujejo tradicionalno kuhinjo.

Omenjene karakteristike scenarija smo nadalje vnesli v matriko vrednotenja za vsako vaško skupnost (gl. poglavje 11.4.1), da vidimo, katere enote kulturne krajine omenjeni produkt ohranja in kako visoka je vrednost posameznih katastrskih enot oziroma parcel, ki nam pokaže, do katere mere se ohranjajo ključne enote krajine.

11.4.1 Implementacija v matriko vrednotenja in določanje vrednosti

Slika 128 prikazuje vrednostno matriko za produkt Nabiranje zelišč na območju vaške skupnosti Spodnja Sorica, kjer bi se z namenom implementacije produkta ohranjalo 0,60 km² oziroma 52,6 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevek matrike vrednotenja bi bila 316 točk.

Slika 128: Produkt – Nabiranje zelišč (Spodnja Sorica)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Spodnje Sorica bi se tako ohranili starejši objekti in pomožna gospodarska poslopja ter travniki v zaraščanju kot tudi travniški sadovnjaki in njivske površine (hišni vrtovi) v okolici vasi. Ob implementaciji produkta pa bi se ohranjala tudi gozdna in zamočvirjena območja, ki so nekoliko oddaljena od osrednjega cestnega omrežja in centra vasi.

Slika 129 prikazuje vrednostno matriko za produkt Nabiranje zelišč na območju vaše skupnosti Zgornja Sorica, kjer bi se z namenom implementacije produkta ohranjalo 1,52 km² oziroma 66,4 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 375 točk.

Slika 129: Produkt – Nabiranje zelišč (Zgornja Sorica)

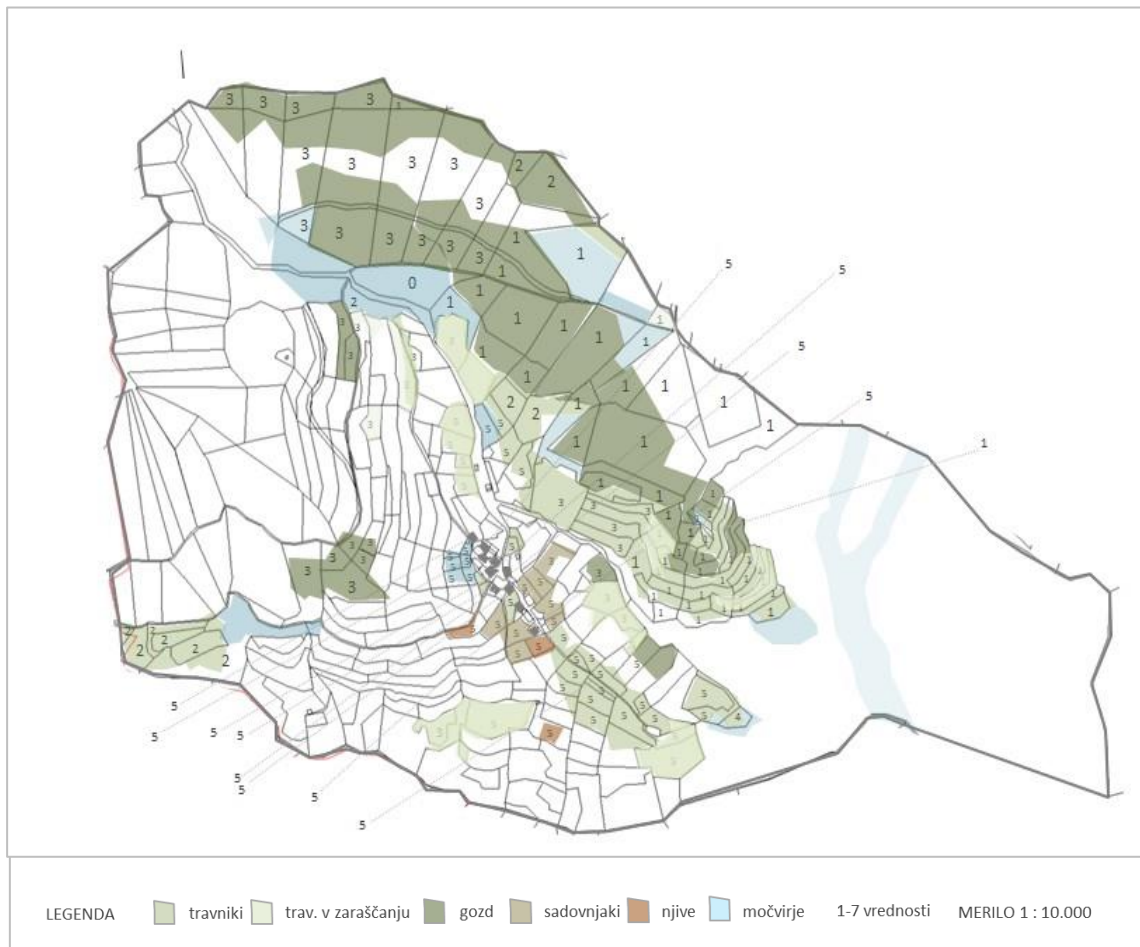

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaše skupnosti Zgornja Sorica bi se tako ohranili starejši objekti in pomožna gospodarska poslopja ter travniki in travniki v zaraščanju kot tudi travniški sadovnjaki in njivske površine (hišni vrtovi) v okolici vasi. Ob implementaciji produkta pa bi se ohranjala tudi obsežnejša gozdna in zamočvirjena območja, ki so oddaljena od osrednjega cestnega omrežja in centra vasi.

Slika 130 prikazuje vrednostno matriko za produkt Nabiranje zelišč na območju vaške skupnosti Spodnje Danje, kjer bi se z namenom implementacije produkta ohranjalo 0,64 km² oziroma 36,8 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 432 točk.

Slika 130: Produkt – Nabiranje zelišč (Spodnje Danje)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Spodnje Danje bi se tako ohranili starejši objekti in pomožna gospodarska poslopja ter travniki in travniki v zaraščanju kot tudi travniški sadovnjaki in njivske površine (hišni vrtovi) v okolici vasi. Ob implementaciji produkta pa bi se ohranjala tudi obsežnejša gozdna in zamočvirjena območja ter zaščitena obrečna območja, ki so oddaljena od osrednjega cestnega omrežja in centra vasi ter se nahajajo na širšem območju imenovanem Stari ravt.

Slika 131 prikazuje vrednostno matriko za produkt Nabiranje zelišč na območju vaške skupnosti Zgornje Danje, kjer bi se z namenom implementacije produkta ohranjalo 0,69 km² oziroma 56,1 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 407 točk.

Slika 131: Produkt – Nabiranje zelišč (Zgornje Danje)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Zgornje Danje bi se tako ohranili starejši objekti in pomožna gospodarska poslopja ter travniki in travniki v zaraščanju kot tudi travniški sadovnjaki v okolici vasi in pri zaselku Trojar. Ob implementaciji produkta, pa bi se ohranjala tudi obsežnejša gozdna in zamočvirjena območja ter zaščitena obrečna območja in povirja, na območju planine Spodnji Irrn.

Slika 132 prikazuje vrednostno matriko za produkt Nabiranje zelišč na območju vaške skupnosti Zabrdno, kjer bi se z namenom implementacije produkta ohranjalo 0,57 km² oziroma 39,6 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 219 točk.

Slika 132: Produkt – Nabiranje zelišč (Zabrdno)

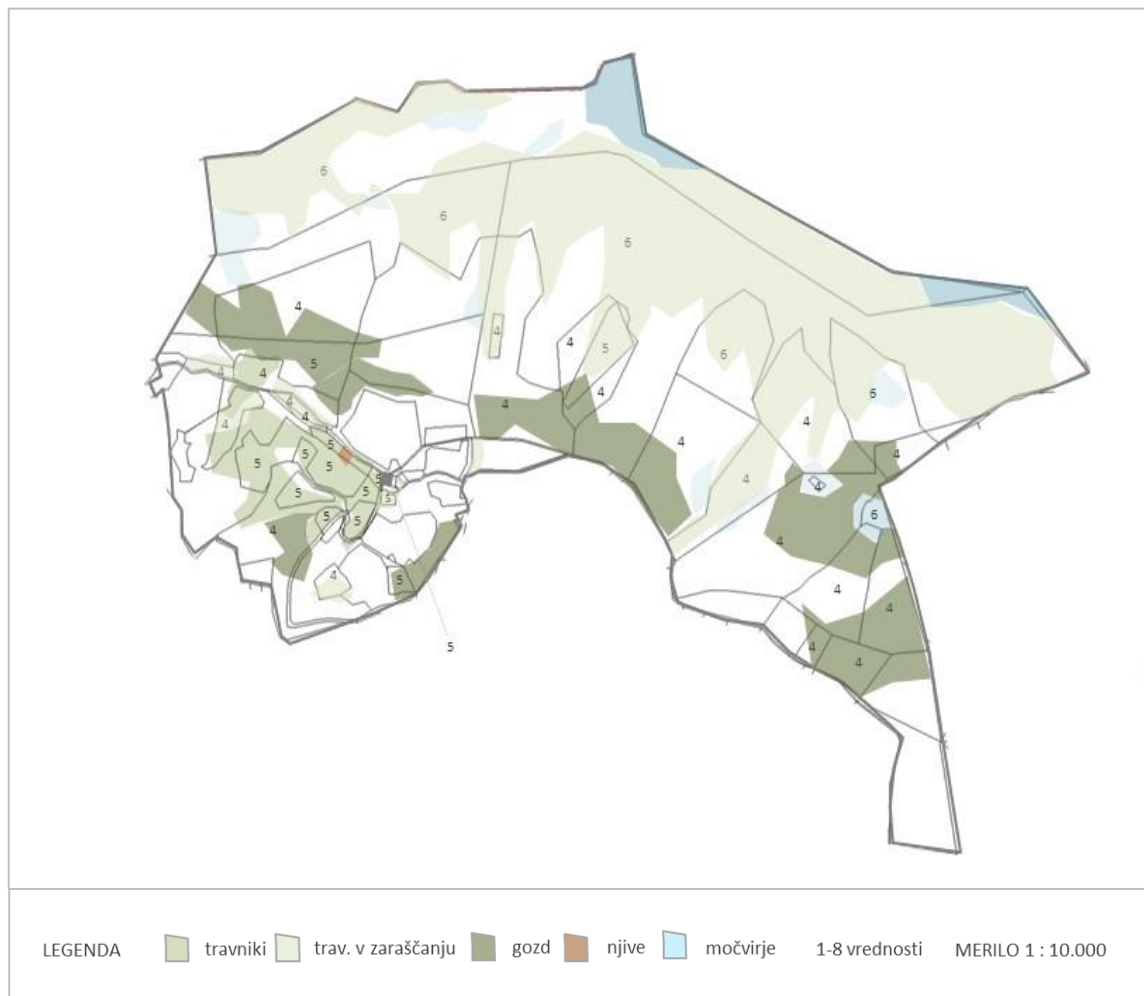

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Zabrdno bi se tako ohranili starejši objekti in pomožna gospodarska poslopja v vasi ter travniki in travniki v zaraščanju kot tudi travniški sadovnjaki v okolici vasi ter na sosednjem pobočju imenovanem Stari rav. Ob implementaciji produkta, pa bi se ohranjala tudi obsežnejša gozdna in zamočvirjena območja ter zaščitena obrečna območja nad vasjo ter pod vrhovi Ratitovca.

Slika 133 prikazuje vrednostno matriko za produkt Nabiranje zelišč na območju vaške skupnosti Torka, kjer bi se z namenom implementacije produkta ohranjalo 0,89 km² oziroma 74,8 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 180 točk.

Slika 133: Produkt – Nabiranje zelišč (Torka)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Torka bi se tako ohranila najstarejša kmetija in pomožna gospodarska poslopja v vasi ter travniki v okolici vasi ter na pobočjih nad vasjo. Ob implementaciji produkta, pa bi se ohranjala tudi obsežnejša območja travnikov v zaraščanju in močvirnatih območij ter gozdna območja nad vasjo in na predelu Zgornji Povden.

Slika 134 prikazuje vrednostno matriko za produkt Nabiranje zelišč na območju vaške skupnosti Ravne, kjer bi se z namenom implementacije produkta ohranjalo 0,43 km² oziroma 58,1 % veliko območje, katerega skupna vrednost katastrskih enot (parcel) na podlagi seštevka matrike vrednotenja bi bila 243 točk.

Slika 134: Produkt – Nabiranje zelišč (Ravne)

Vir: Avtor, 2020.

Na območju vaške skupnosti Ravne bi se ohranile najstarejše kmetije in pomožna gospodarska poslopja v vasi, prav tako pa tudi travniki v okolici vasi ter na pobočjih vzhodno in zahodno nad vasjo. Ob implementaciji produkta, pa bi se ohranjala tudi obsežnejša območja travnikov v zaraščanju in močvirnata območja ter gozdna območja ki se nahajajo na pobočjih Grebel vrha.

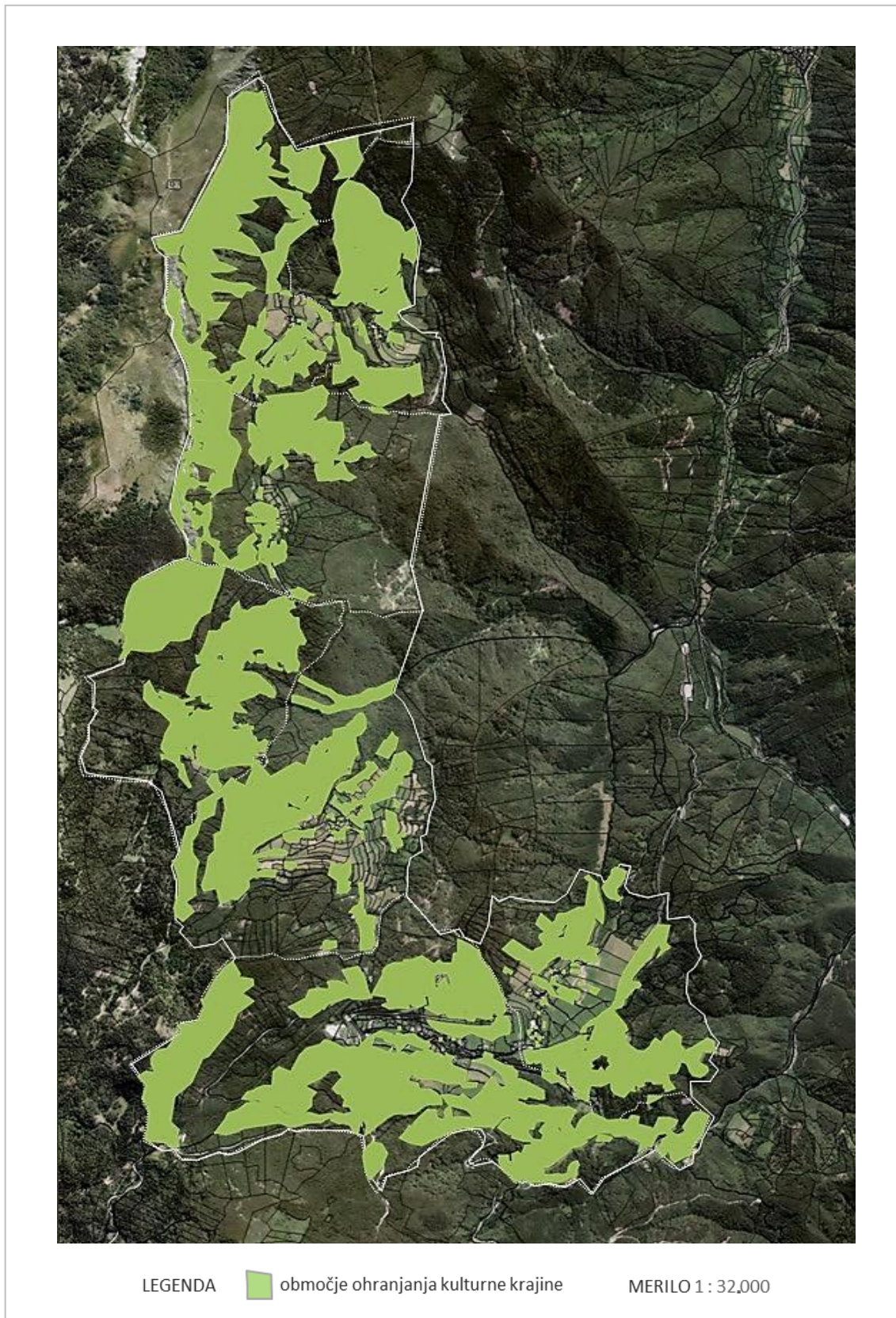
V kolikor podrobneje analiziramo dobljene podatkovne sklope vidimo, da bi se ob implementaciji produkta Nabiranje zelišč na območju kulturne krajine Sorica-Danje-Torka v največji meri ohranjali travniki, travniki v zaraščanju ter gozdna in obgozdna območja, ki so locirana stran od vaških središč Spodnje in Zgornje Sorice, Spodnjih in Zgornjih Danj, Zabrd, Torke in Raven na neobljudenih pobočjih vzpetin (gl. slike 128-134).

V manjši meri bi se ohranjale tudi posamezne zavarovane enote nepremične kulturne dediščine v vaseh Zgornja ter Spodnja Sorica, Zgornje ter Spodnje Danje, Zabrd in Ravne ter večji del območja Nature 2000 Jelovica in Ratitovec in večina naravnih vrednot v vaških skupnosti Spodnja in Zgornja Sorica, Zgornje Danje, Zabrd, Torka in Ravne.

Prav tako pa bi se ob implementaciji produkta na celotnem območju zagotovilo ohranjanje večjega števila tradicionalnih kmetijskih objektov in pomožnih gospodarskih objektov, kamor štejemo samostojna kmetijska gospodarska poslopja, kot so: sušilnice sadja (pajštve), samostojni objekti za shranjevanje (kašče) ter značilni enoramni kozolci z zidanimi stebri, ki jih najdemo zgolj na tem območju. Ohranjale bi se povezovalne in predvsem gozdne poti, ki vodijo z območja vasi na pobočja in v gore. V večji meri bi se ohranjala tudi zamočvirjena zemljišča in zamočvirjena zemljišča v zaraščanju v vseh vaških skupnostih na območju kulturne krajine.

Skupna analiza podatkovnih sklopov na podlag implementacije prostorskih podatkov nam tako pokaže, da bi bilo lahko območje, ki bi se ob implementaciji produkta ohranjalo, veliko 5,34 km², kar predstavlja 55 % celotne površine zavarovanega območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka (gl. slika 119), pri čemer bi dobljena skupna vrednost na podlagi seštevka vseh matrik vrednotenja posameznih vasi znašala 2.174 točke.

Slika 135: Območje ohranjanja kulturne krajine ob implementaciji produkta Nabiranje zelišč

Vir: Avtor na podlagi Atlasa okolja, 2020.

11.5 ANALIZA IN DOLOČITEV NAJPRIMERNEJŠEGA SCENARIJA TURISTIČNEGA RAZVOJA

Osrednja raziskava v sklopu disertacije je preko evidentiranja in vrednotenja katastrskih enot območja kulturne krajine Sorica-Dane-Torka in implementacije štirih trajnostnih turističnih produktov prišla do novih spoznanj in podatkov, ki so prikazani v analitičnem delu spodaj.

Z namenom lažjega pregleda in predstavitve pridobljenih podatkov smo poleg že izrisanih zemljišč in skupnih kart območja nekatere podatke prikazali še v tabelarični obliki, ki nam omogoča lažje statistično primerjavo podatkov. S tem namenom tabele 4, 5, 6 in 7 v numerični obliki prikazujejo povzetke dobljenega točkovanja/vrednotenja za izbrane turistične produkte, prav tako pa prikazujejo tudi skupno površino ohranjanja območij kulturne krajine za izbrane turistične produkte.

Tabela 4: Seštevek vrednosti za produkt Kopel v naravnem senu

vaške skupnosti	Spodnja Sorica	Zgornja Sorica	Spodnje Danje	Zgornje Danje	Zabrdo	Torka	Ravne	SKUPAJ
skupno število točk	556	471	696	417	301	184	275	2909
površina (%) ohranjene krajine	56,20%	48,90%	53,40%	39,00%	36,80%	66,40%	51,40%	49,90%

Vir: Avtor, 2020.

Tabela 5: Seštevek vrednosti za produkt Košnja trave

vaške skupnosti	Spodnja Sorica	Zgornja Sorica	Spodnje Danje	Zgornje Danje	Zabrdo	Torka	Ravne	SKUPAJ
skupno število točk	480	476	667	414	252	133	214	2636
površina (%) ohranjene krajine	38,70%	38,90%	31,60%	25,80%	16,00%	37,10%	33,00%	30,20%

Vir: Avtor, 2020.

Tabela 6: Seštevek vrednosti za Vodenje (interpretacija) dediščine

vaške skupnosti	Spodnja Sorica	Zgornja Sorica	Spodnje Danje	Zgornje Danje	Zabrdo	Torka	Ravne	SKUPAJ
skupno število točk	374	350	495	253	196	137	209	2004
površina (%) ohranjene krajine	36,30%	34,90%	19,00%	20,30%	7,60%	15,00%	21,60%	22,70%

Vir: Avtor, 2020.

Tabela 7: Seštevek vrednosti za produkt Nabiranje zelišč

vaške skupnosti	Spodnja Sorica	Zgornja Sorica	Spodnje Danje	Zgornje Danje	Zabrdo	Torka	Ravne	SKUPAJ
skupno število točk	316	375	432	407	219	180	243	2174
površina (%) ohranjene krajine	52,60%	66,40%	36,80%	56,10%	39,60%	74,80%	58,10%	55,00%

Vir: Avtor, 2020.

Prikazani podatki v tabelah nam kažejo, da ima produkt Kopel v naravnem senu najvišjo stopnjo vrednosti glede na vrednostno matriko, to je skupno 2.909 točk. Omenjenemu produktu po številu točk sledijo produkti Košnja trave (2.636 točk), Nabiranje zelišč (2.174 točk) in Vodenje (interpretacija) dediščine z 2.004 točkami. Nekoliko drugačne rezultate dobimo, če primerjamo deleže površine kulturne krajine, ki bi jo posamezni produkt ohranjal. Tu vidimo, da najvišji delež 55 % dosega produkt Nabiranje zelišč, ki mu z 49,9 % sledi produkt Kopel v naravnem senu, z znatno manjšim procentualnim deležem pa še produkta Košnja trave (30,2 %) in Vodenje interpretacija dediščine (22,7 %).

Poleg zgoraj prikazanih numeričnih vrednosti seštevkov pa smo z namenom lažjega razumevanja in jasnejše analize dobljenih podatkov dodatno naredili tudi pregled različnih tipov zemljišč,⁹⁹ ki se ohranjajo ob implementaciji izbranih turističnih produktov, ki je prikazan v štirih tabelaričnih oblikah (gl. tabele 8, 9, 10 in 10) v nadaljevanju.

⁹⁹ Po pregledovalniku MGKP (Javni pregledovalnik grafičnih podatkov Ministrstva RS za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano).

Tabela 8: Tipi zemljišč, ki se ohranjajo – Kopel v naravnem senu

SCENARIJI / produkt št. 1*	Sp. Sorica	Zg. Sorica	Sp. Danje	Zg. Danje	Zabrdo	Torka	Ravne
trajni travniki	31,50%	31,00%	22,60%	16,60%	11,10%	25,00%	24,20%
travniki v zaraščanju	3,00%	5,70%	7,50%	3,70%	5,70%	13,40%	6,90%
travniški sadovnjaki	2,60%	1,30%	0,70%	0,20%	/	/	1,00%
zamočvirjena območja	/	1,30%	1,50%	1,90%	4,40%	9,50%	/
zamočvirjena območja v zaraščanju	/	/	2,00%	/	4,50%	6,20%	/
gozdna območja	14,60%	6,80%	16,20%	15,20%	9,10%	10,00%	18,2%
stanovanjski in gospodarski objekti	5,00%	2,80%	2,90%	1,30%	2,00%	2,30%	1,10%
njive	/	/	/	/	/	/	/
SKUPAJ	56,70%	48,90%	53,40%	39,00%	36,80%	66,40%	51,40%

*produkt št. 1 - Kopel v naravnem senu, produkt št. 2 - Košnja trave, produkt št. 3 - Vodenje (interpretacija) dediščine, produkt št. 4 - Nabiranje zelišč

Vir: Avtor, 2020.

Tabela 9: Tipi zemljišč, ki se ohranjajo – Košnja trave

SCENARIJI / produkt št. 2*	Sp. Sorica	Zg. Sorica	Sp. Danje	Zg. Danje	Zabrdo	Torka	Ravne
trajni travniki	31,60%	31,00%	22,60%	20,60%	11,10%	25,00%	24,20%
travniki v zaraščanju	1,50%	4,80%	7,00%	3,70%	3,70%	10,40%	6,90%
travniški sadovnjaki	2,60%	1,30%	0,70%	0,20%	/	/	1,00%
zamočvirjena območja	/	/	/	/	/	/	/
zamočvirjena območja v zaraščanju	/	/	/	/	/	/	/
gozdna območja	/	/	/	/	/	/	/
stanovanjski in gospodarski objekti	3,00%	1,00%	1,30%	1,30%	1,20%	1,70%	0,90%
njive	/	/	/	/	/	/	/
SKUPAJ	38,7%	38,9%	31,6%	25,8%	16,0%	37,1%	33,0%

*produkt št. 1 - Kopel v naravnem senu, produkt št. 2 - Košnja trave, produkt št. 3 - Vodenje (interpretacija) dediščine, produkt št. 4 - Nabiranje zelišč

Vir: Avtor, 2020.

Tabela 10: Tipi zemljišč, ki se ohranjajo – Vodenje (interpretacija) dediščine

SCENARIJI / produkt št. 3*	Sp. Sorica	Zg. Sorica	Sp. Danje	Zg. Danje	Zabrdo	Torka	Ravne
trajni travniki	23,60%	17,10%	8,00%	7,30%	3,10%	6,20%	9,00%
travniki v zaraščanju	1,70%	4,80%	3,20%	5,70%	1,40%	0,70%	3,90%
travniški sadovnjaki	2,60%	1,30%	0,70%	/	/	/	2,70%
zamočvirjena območja	/	1,00%	1,00%	6,00%	2,00%	/	/
zamočvirjena območja v zaraščanju	/	/	1,50%	/	/	260,00%	0,40%
gozdna območja	3,20%	7,50%	3,40%	/	/	4,70%	4,00%
stanovanjski in gospodarski objekti	4,80%	2,70%	1,30%	1,30%	0,60%	0,50%	1,00%
njive	1,20%	0,50%	0,60%	/	0,50%	0,30%	60,00%
SKUPAJ	36,30%	34,90%	19,00%	20,30%	7,60%	15,00%	21,60%

*produkt št. 1 - Kopel v naravnem senu, produkt št. 2 - Košnja trave, produkt št. 3 - Vodenje (interpretacija) dediščine, produkt št. 4 - Nabiranje zelišč

Vir: Avtor, 2020.

Tabela 11: Tipi zemljišč, ki se ohranjajo – Nabiranje zelišč

SCENARIJI / produkt št. 4*	Sp. Sorica	Zg. Sorica	Sp. Danje	Zg. Danje	Zabrdo	Torka	Ravne
trajni travniki	20,60%	26,10%	7,70%	24,00%	11,10%	8,00%	19,00%
travniki v zaraščanju	2,80%	2,80%	5,00%	5,40%	3,40%	38,00%	9,10%
travniški sadovnjaki	2,60%	0,90%	0,70%	/	/	/	2,40%
zamočvirjena območja	/	0,80%	5,00%	3,7%	3,10%	4,50%	/
zamočvirjena območja v zaraščanju	2,00%	/	1,50%	/	10,70%	5,50%	0,10%
gozdna območja	20,00%	33,50%	15,00%	22,00%	10,50%	18,20%	26,00%
stanovanjski in gospodarski objekti	3,60%	2,30%	1,10%	1,00%	0,60%	0,50%	1,00%
njive	1,00%	/	0,80%	/	0,20%	0,10%	50,00%
SKUPAJ	52,60%	66,40%	36,80%	56,10%	39,60%	74,80%	58,10%

*produkt št. 1 - Kopel v naravnem senu, produkt št. 2 - Košnja trave, produkt št. 3 - Vodenje (interpretacija) dediščine, produkt št. 4 - Nabiranje zelišč

Vir: Avtor, 2020.

Podatki v tabelah tako prikazujejo, kakšen procentualni delež posameznih tipov zemljišč se ohranja znotraj posamezne vasi oziroma vaške skupnosti, ki sestavljajo območje kulturne krajine, pri čemer poudarjene in z zeleno označene vrednosti prikazujejo tipe zemljišče, ki se ohranjajo v največji meri.

Iz podatkov v tabelah je vidno, da se pri večini, torej pri treh od štirih produktov (Kopel v naravnem senu, Košnja trave, Vodenje (interpretacija) dediščine), v največji meri na območju kulturne krajine v vseh sedmih vaških skupnostih ohranjajo trajni travniki, ki poleg gozdnih površin (gl. podpoglavje 8.2) predstavljajo drugi največji tip zemljišč znotraj kulturne krajine. Nekoliko drugačna slika se pokaže le pri produktu Nabiranje zelišč, kjer vidimo, da se glede na različne vaške skupnosti ohranjajo različni tipi zemljišč. V vaških skupnostih Spodnja Sorica, Zgornje Danje in Zabrdo se še vedno v največji meri ohranjajo trajni travniki, v vaških skupnostih Zgornja Sorica, Spodnje Danje in Ravne se v največji meri ohranjajo gozdna območja, na območju vaške skupnosti Torka pa travniki v zaraščanju.

Nadalje je bilo z vidika relevantnejših rezultatov analize tudi pomembno, da ugotovimo, kakšna je stopnja prekrivnosti posamezne katastrske enote (parcele) na območju kulturne krajine, torej v koliko različnih fazah zgodovinskega razvoja ter pod koliko različnimi odloki, ki varujejo naravno in kulturno dediščino, je zavedena oziroma se vodi posamezna katastrska enota oziroma parcela, saj višja stopnja prekrivnosti označuje pomembnejšo enoto za celostno ohranjanje kulturne krajine.

Stopnjo prekrivnosti posameznih katastrskih enot smo dobili s pomočjo izračuna, kjer smo za vsako enoto, ki se ohranja v sklopu izbranega produkta, izračunali, pod koliko različnimi odloki naravnih vrednot in kulturne dediščine se varuje in v koliko faz zgodovinskega razvoja spada. Območja z enakim številom prekrivnosti smo nato združili in izračunali njihov procentualni delež glede na območje kulturne krajine, ki se ga ohranja v sklopu posameznega produkta.

Pri izračunu procentualnega deleža smo si pomagali s spletnim orodjem za izračun površine zemljišča, ki omogoča zajem in izvoz prostorskih podatkov in je dostopen med spletnimi orodji Atlasa okolja.

Tabela 12: Stopnja prekrivnosti za produkt Kopel v naravnem senu

delež stopnje prekrivanja*	Sp. Sorica	Zg. Sorica	Sp. Danje	Zg. Danje	Zabrdo	Torka	Ravne
1 (prva) stopnja prekrivanja	3,10%	3,90%	6,70%	2,10%	3,00%	9,60%	/
2 (druga) stopnja prekrivanja	11,00%	16,80%	3,00%	2,20%	9,70%	29,40%	4,60%
3 (tretja) stopnja prekrivanja	17,00%	26,20%	11,70%	22,00%	14,00%	17,00%	22,40%
4 (četrt) stopnja prekrivanja	19,00%	14,80%	13,00%	18,00%	8,00%	18,80%	24,00%
5 (peta) stopnja prekrivanja	2,5%	2,00%	1,30%	7,10%	3,70%	/	5,00%
6 (šesta) stopnja prekrivanja	/	/	/	0,70%	1,20%	/	2,10%
delež brez enot prekrivanja	/	2,70%	1,80%	/	/	/	/
delež območja ki se ohranja	52,60%	66,40%	36,80%	56,10%	39,60%	74,80%	58,10%

* Posamezen delež stopnje prekrivanja nam pokaže - koliko različnih faz zgodovinskega razvoja je zajetih ter pod koliko različnimi odloki, ki varujejo naravne vrednote in kulturno dediščino, so zavedene posamezne katastrske enote oziroma parcele, katerih skupek je v tabeli prikazan v procentualnem deležu.

Vir: Avtor, 2020.

Tabela 13: Stopnja prekrivnosti za produkt Košnja trave

delež stopnje prekrivanja*	Sp. Sorica	Zg. Sorica	Sp. Danje	Zg. Danje	Zabrdo	Torka	Ravne
1 (prva) stopnja prekrivanja	1,30%	5,10%	7,20%	/	2,50%	/	/
2 (druga) stopnja prekrivanja	8,70%	7,60%	/	/	/	/	2,10%
3 (tretja) stopnja prekrivanja	11,00%	12,20%	12,00%	11,00%	6,00%	17,00%	9,00%
4 (četrt) stopnja prekrivanja	15,50%	10,80%	11,10%	8,90%	4,10%	20,10%	14,80%
5 (peta) stopnja prekrivanja	2,20%	1,40%	1,30%	5,20%	2,20%	/	5,00%
6 (šesta) stopnja prekrivanja	/	/	/	0,70%	1,20%	/	2,10%
delež brez enot prekrivanja	/	2,20%	/	/	/	/	/
delež območja ki se ohranja	38,70%	38,90%	31,60%	25,80%	16,00%	37,10%	33,00%

* Posamezen delež stopnje prekrivanja nam pokaže - koliko različnih faz zgodovinskega razvoja je zajetih ter pod koliko različnimi odloki, ki varujejo naravne vrednote in kulturno dediščino, so zavedene posamezne katastrske enote oziroma parcele, katerih skupek je v tabeli prikazan v procentualnem deležu.

Vir: Avtor, 2020.

Tabela 14: Stopnja prekrivnosti za produkt Vodenje (interpretacija) dediščine

delež stopnje prekrivanja*	Sp. Sorica	Zg. Sorica	Sp. Danje	Zg. Danje	Zabrdo	Torka	Ravne
1 (prva) stopnja prekrivanja	/	4,70%	2,30%	/	/	4,00%	/
2 (druga) stopnja prekrivanja	3,20%	4,30%	2,70%	/	/	/	5,50%
3 (tretja) stopnja prekrivanja	15,10%	12,20%	5,40%	5,40%	1,60%	4,90%	/
4 (četrta) stopnja prekrivanja	16,00%	11,80%	7,30%	7,30%	3,10%	6,10%	10,00%
5 (peta) stopnja prekrivanja	2,00%	0,70%	1,30%	6,90%	1,70%	/	4,00%
6 (šesta) stopnja prekrivanja	/	/	/	0,70%	1,20%	/	2,10%
delež brez enot prekrivanja	/	1,20%	/	/	/	/	/
delež območja ki se ohranja	36,30%	34,90%	19,00%	20,30%	7,60%	15,00%	21,60%

* Posamezen delež stopnje prekrivanja nam pokaže - koliko različnih faz zgodovinskega razvoja je zajetih ter pod koliko različnimi odloki, ki varujejo naravne vrednote in kulturno dediščino, so zavedene posamezne katastrske enote oziroma parcele, katerih skupek je v tabeli prikazan v procentualnem deležu.

Vir: Avtor, 2020.

Tabela 15: Stopnja prekrivnosti za produkt Nabiranje zelišč

delež stopnje prekrivanja*	Sp. Sorica	Zg. Sorica	Sp. Danje	Zg. Danje	Zabrdo	Torka	Ravne
1 (prva) stopnja prekrivanja	5,70%	9,50%	18,00%	3,40%	5,60%	22,50%	/
2 (druga) stopnja prekrivanja	22,00%	19,4%	4,40%	15,10%	13,00%	24,50%	4,00%
3 (tretja) stopnja prekrivanja	17,60%	21,50%	7,00%	16,00%	11,70%	18,00%	24,70%
4 (četrta) stopnja prekrivanja	5,00%	9,00%	5,60%	14,20%	5,00%	9,00%	21,30%
5 (peta) stopnja prekrivanja	2,30%	0,90%	/	6,70%	3,10%	0,80%	4,00%
6 (šesta) stopnja prekrivanja	/	/	/	0,70%	1,20%	/	3,10%
delež brez enot prekrivanja	/	6,00%	1,80%	/	/	/	/
delež območja ki se ohranja	52,60%	66,40%	36,80%	56,10%	39,60%	74,80%	58,10%

* Posamezen delež stopnje prekrivanja nam pokaže - koliko različnih faz zgodovinskega razvoja je zajetih ter pod koliko različnimi odloki, ki varujejo naravne vrednote in kulturno dediščino, so zavedene posamezne katastrske enote oziroma parcele, katerih skupek je v tabeli prikazan v procentualnem deležu.

Vir: Avtor, 2020.

Stopnja prekrivanja nam pokaže, da vsak produkt vsebuje največji delež katastrskih enot, ki se prekrivajo trikrat oziroma štirikrat (v tabelah št. 12, 13, 14 in 15, označeno odebeljeno), kar pomeni, da je omenjena enota pomembna tako z vidika ohranjanja kontinuiranega zgodovinskega razvoja kot z vidika pestrosti naravne in kulturne komponente. Pri vseh produktih je delež enot, ki se prekrivajo enkrat oziroma dvakrat, manjši, kar pomeni, da v manjši meri ohranjajo pomembne gradnike oziroma elemente krajine.

Je pa iz analize lepo vidno tudi, da se v različnih vaških skupnostih ohranjajo tudi katastrske enote, ki imajo pet ali šestkratno stopnjo prekrivnosti, kar pomeni, da se varuje zgodovinsko najstarejši del krajine, prav tako pa je posamezna katastrske enota zavarovana z odlokom ali zapisana v registru naravnih vrednot ali kulturne dediščine. V večini primerov gre za domačije, ki predstavljajo jedro in osnovo razvoja pokrajinskega prostora, iz katerega se je gradila in se v današnjih dneh ureja pokrajina v zgornjem delu Selške doline.

Morebitna odstopanja je mogoče opaziti zgolj pri produktu Nabiranje zelišč, kjer je znotraj dveh vaških skupnosti najvišji delež dvostopenjskega prekrivanja, in pri produktu Kopel v naravnem senu, kjer je v enem primeru vaške skupnosti vidno, da ima najvišji delež dvostopenjskega prekrivanja.

Pomemben podatek, ki ga lahko razberemo iz analize, je tudi ta, da je pri vseh produktih zanemarljiv oziroma majhen delež enot brez prekrivanja, kar nam pokaže, da velika večina katastrskih enot, ki se v scenarijih turističnega razvoja ohranjajo, predstavlja osnovne gradnike krajine.

Iz predstavljenih slikovnih prikazov (gl. poglavja 9, 10 in 11) ter podatkovnih sklopov in tabelarnih izračunov lahko vidimo, da bi produkta Kopel v naravnem senu in Nabiranje zelišč ob implementaciji scenarijev turističnega razvoja ohranjala največja deleža enot kulturne krajine. Prav tako je pri obeh produktih viden širok nabor tipov zemljišč, ki bi jih produkt ohranjal. Hkrati pa tudi oba produkta izkazujeta visoko stopnjo prekrivnosti zemljišč, pri čemer nam tako natančnejšo sliko prikažejo točke, ki smo jih pridobili s pomočjo vrednotenja, ki nam prikaže, da ima produkt Kopel v naravnem senu višje število točk, kar nam kaže, da v večji meri ohranja jedrni del

kulturne krajine in tako dolgoročno v večji meri prispeva k njenem ohranjanju in dolgoročnemu razvoju.

S tem lahko zaključimo, da bi izmed izbranih in v analizo zajetih trajnostnih turističnih produktov in izmed njih povzetih aplikativnih scenarijev kulturno krajino v največji meri ohranjal in skrbel za njen turistični razvoj scenarij, vključujoč produkt Kopel v naravnem senu. Omenjenemu scenariju pa bi glede na skupno analizo sledili scenariji, vključujoč produkte v naslednjem vrstnem redu: Nabiranje zelišč, Košnja trave in Vodenje (interpretacija) dediščine.

12 SKLEP

Disertacija nam na podlagi izbrane metodološke osnove, aplicirane na konkretnem primeru zavarovanega območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka v zgornjem delu Selške doline, prikaže, ali je oziroma do katere mere je možno ohranjati območje kulturne krajine na podlagi razvoja in implementacije scenarijev trajnostnega turizma.

Na izbranem območju zgornjega dela Selške doline je bilo na podlagi pregleda predhodnih raziskav območja ugotovljeno, da je dejavnost samooskrbnega kmetijstva omogočala razvoj prostora ter posledično razvoj kulturne pokrajine. Zaradi družbenih sprememb, tehnološkega napredka in globalizacije pa kmetijstvo za prebivalce v današnjem času ne predstavlja več možnosti dolgoročnega preživetja, kar pomeni, da je osnovna dejavnost začela toniti v pozabo, s tem pa je vprašljiv tudi dolgoročni obstoj poselitve in posledično območja, zavarovanega kot kulturna krajina.

Na tem mestu je bil tako v sklopu disertacije izpostavljen razmislek glede načina ohranjanja in dolgoročnega razvoja območij kulturne krajine, ki morajo za preživetje v današnjem času graditi na ekonomsko utemeljenih temeljih. S tem namenom je bilo tudi določeno glavno raziskovalno vprašanje: ali lahko na podlagi vrednotenja posameznih enot kulturne krajine in ob določitvi najbolj optimalnega scenarija trajnostnega turističnega razvoja dosežemo ohranjanje kulturne krajine, ki bo nudila osnovo za turistični razvoj območja. Podrejena osrednjemu raziskovalnemu vprašanju pa so bila določena tudi posamezna raziskovalna vprašanja, ki so vodila raziskavo v smeri novih spoznanj in iskanju dogovorov glede tega, katera so primarna oziroma jedrna območja kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline; ali in v kakšni meri je mogoča implementacija že uveljavljenih turističnih produktov iz tujine v zgornji del Selške doline glede na skupno zgodovinsko osnovo razvoja in sorodne geografske značilnosti površja; izhajajoč iz omenjenega, spoznati kateri so trajnostni turistični produkti, ki jih je najbolj smiselno razvijati znotraj območja kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline; ali in na kakšen način ohranjanje kulturne krajine v zgornjem delu Selške doline lahko pripomore k širšemu družbenemu razvoju območja; ter kakšno je mnenje odločevalcev, predstavnikov turističnega gospodarstva in lokalnih prebivalcev glede trajnostnega turističnega razvoja na območju in kakšno je njihovo poznavanje tematike.

Ob pomoči zasnovane metodološke osnove in po pridobitvi večjega števila novih podatkovnih sklopov in posameznih podatkov ter s pomočjo različnih pristopov analiziranja podatkov je bilo ugotovljeno, da je mogoče na podlagi vrednotenja posameznih enot kulturne krajine in ob določitvi najbolj optimalnega scenarija trajnostnega turističnega razvoja kulturno krajino ohranjati. Analiza podatkov v sklopu osrednje raziskave disertacije nam je jasno pokazala, v kolikšni meri najbolj optimalni trajnostni turistični produkti in posledično scenariji razvoja ohranjajo kulturno krajino. Tako vizualno kot numerično je jasno pokazano, katere katastrske enote (parcele) se ob implementaciji posameznih scenarijev turističnega razvoja ohranjajo, v kolikšni meri se ohranjajo, kateri tip enot se ohranja in kakšna je skupna vrednost ohranjenih enot.

Raziskava nam je nadalje natančneje prikazala tudi pomembnejše trajnostne turistične produkte, ki vsebujejo največje število elementov trajnosti, ki jih določa Svetovna turistična organizacija (*ang. UNWTO*) in bi jih veljalo razvijati na izbranem območju kulturne krajine. Pri izboru omenjenih produktov smo zasledovali tudi vzporednice z že implementiranimi produkti na območju zgornjega dela Pustriške doline, ki je zaradi zgodovinskih povezav tesno povezano z območjem zgornjega dela Selške doline in z območje doline reke Loare v severozahodnem delu Francije, ki je kot območje kulturne krajine zavarovano in vpisano na Unescov seznam svetovne dediščine. Izmed primarno dvanajstih izbranih tovrstnih produktov smo štiri izmed njih, ki so po mnenju odločevalcev na področju turizma, turističnega gospodarstva in lokalnih prebivalcev najprimernejši za razvoj v njihovem okolju, vpeljali v scenarije turističnega razvoja z namenom določitve najprimernejšega.

Na podlagi analize podatkov je bilo ugotovljeno, da bi scenarij razvoja produkta Kopel v naravnem senu v največji meri ohranjal najpomembnejše elemente kulturne krajine ter na tak način tudi jedra območja kulturne krajine, scenarij razvoja produkta Nabiranje zelišč pa bi ohranjal največji procentualni delež kulturne krajine, medtem ko bi ostala dva izbrana turistična produkta in scenarija Košnja trave in Vodenje (interpretacija) dediščine prav tako ohranjala območje kulturne krajine, ampak v manjši meri kot prva dva.

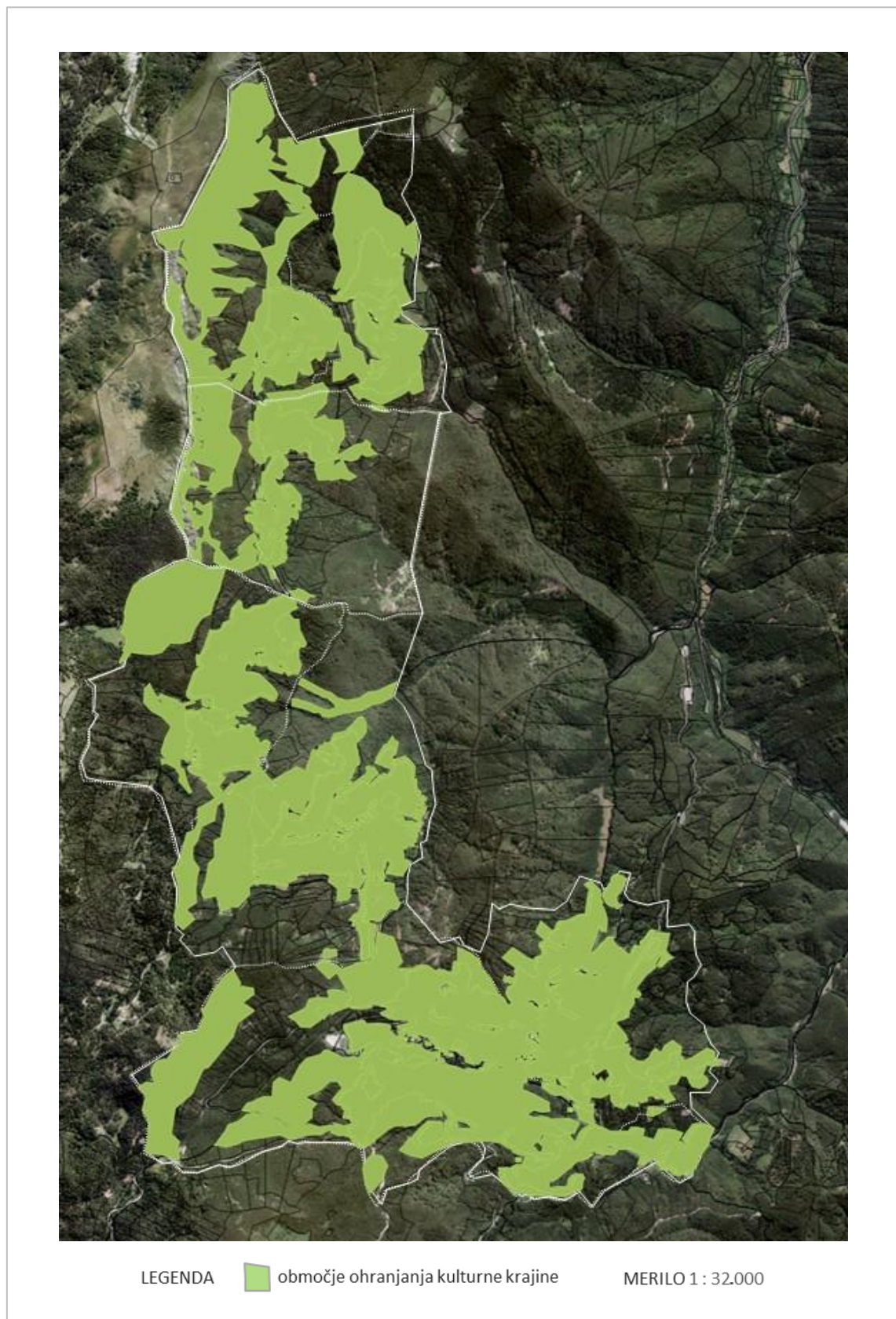
Na tej točki je z vidika pravilnega razumevanja rezultatov disertacije pomemben razmislek, da je na območjih kulturne krajine sočasno možno aplicirati in izvajati večje število scenarijev trajnostnega turističnega razvoja, ki bi posledično povečevali možnost varovanja osrednjih naselitvenih jeder krajine in večjega števila enot kulturne krajine, kar bi nedvomno pozitivno vplivalo na njen dolgoročen razvoj v današnjem času. Iz omenjenega lahko zaključimo, da ni pomemben razvoj samo enega produkta ali enega scenarija, ampak kombinacija večjega števila, s katerim dobimo višjo stopnjo bolj diverzificiranega razvoja, ki je na tako kompleksnih območjih, kot kulturne krajine so, nujen.

Na omenjeni način se jasno kaže tudi interdisciplinarna oziroma multidisciplinarna komponenta disertacije, saj metodološko raziskava primerno pokaže ohranjanje območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka z implementacijo posameznega izbranega turističnega produkta, hkrati pa nam s analizo prekrivnosti posameznih parcel jasno izpostavi tudi možnost za ugotavljanje povezav in elementov prepletanja med različnimi produkti in scenariji turističnega razvoja, ki zagotovo predstavlja možnost za širitev in nadgradnjo dognanj disertacije.

Turizem na zavarovanih območjih kulturne krajine ne more temeljiti zgolj na posameznih turističnih produktih, ampak na povezovanju večjega števila med seboj sorodnih turističnih produktov, ki so usklajeni s potrebami trajnostnega razvoja, lokalnim prebivalstvom in prinašajo pozitivne ekonomske učinke v okolje, ga s tem tudi ohranjajo in mu omogočajo dolgoročni razvoj v prihodnje.

Če v povezavi z omenjenim naredimo tudi še jasnejši prostorski izračun za izbrane štiri scenarije turističnega razvoja, vidimo, da bi ob hkratni implementaciji vseh štirih produktov skupno lahko ohranjali 77,1 % območja kulturne krajine, med njimi vse najpomembnejše elemente naravnih vrednot in kulturne dediščine, kot tudi zaščitene območij vseh sedmih vaških skupnosti, katerega podrobnejši prostorski pregled je na sliki številka 136.

Slika 136: Območje ohranjanja kulturne krajine ob implementaciji štirih scenarijev turističnega razvoja

Vir: Avtor na podlagi Atlasa okolja, 2020.

Nadalje nam rezultati raziskave preko intervjujev, ki so bili izvedeni med odločevalci na področju turizma, predstavniki turističnega gospodarstva in lokalnimi prebivalci, pokažejo, da si le-ti želijo trajnostnega turističnega razvoja, saj so vsi intervjuvanci (10/10) pozitivno odgovorili na omenjeno vprašanje. Prav tako je bila pri vseh intervjuvancih vidna visoka stopnja poznavanja že obstoječih turističnih produktov na območju zavarovane kulturne krajine in visok delež poznavanja pomena trajnostnega turizma. Izvedeni intervjuji so prav tako pokazali na zadovoljivo stopnjo poznavanja terminov naravnih vrednot in kulturne dediščine ter tovrstnih geografskih območij v Sloveniji, pri čemer so bili odgovori odločevalcev in predstavnikov turističnega gospodarstva jasnejši in bolj konkretni kot odgovori lokalnih prebivalcev.

Analiza intervjujev nam je prav tako pokazala na slabše poznavanje enot oziroma območij naravnih vrednot in kulturne dediščine na lokalnem območju, kjer je bila pričakovano najmanjša stopnja ponovno zaznana pri lokalnih prebivalcih.

Izmed vseh vprašanj intervjuja pa je bilo največje nepoznavanje mogoče zaznati na področju pomena termina kulturna krajina in pri naštevanju zavarovanih enot tako na nacionalni kot na lokalni ravni. V tem kontekstu je mogoče zaznati odsotnost jasnih in razumljivih odgovorov, pri čemer so odgovori pri teh vprašanjih tudi v največji meri različni. Treba je poudariti, da so bili nekateri intervjuvanci ob tem vprašanju tudi vidno zmedeni, saj niso natančno vedeli, kaj naj bi omenjeni termin pomenil. Je pa v tem kontekstu zanimiva ugotovitev, da se lokalni prebivalci zavedajo izjemnega pomena lokalnega okolja, pri čemer pa ga ne znajo opredeliti kot območje kulturne krajine oziroma ga z omenjenim terminom ne enačijo.

Nekoliko skrb vzbujajoč je podatek, pridobljen iz intervjujev, da je tovrstno nepoznavanje termina kulturne krajine viden tudi na ravni odločevalcev na področju turizma, saj so oni tisti, ki so v največji meri zadolženi za razvoj in ohranjanje tovrstnih območij. Na žalost nepoznavanje posredno vodi tudi do sistemske zapostavljenosti tovrstnih območij na lokalnem nivoju, ki pa dolgoročno vodi v njihovo stagnacijo, prav tako pa je na tej točki vprašljivo tudi pridobivanje finančnih sredstev iz javnih ali zasebnih virov, namenjenih za razvoj, ki se v večji meri preko nacionalnih, predvsem pa evropskih razpisov kohezijske politike za razvoj podeželja namenjajo dobrim aplikativnim projektom v prostoru.

Iz pridobljenih podatkov in njihove analize znotraj osrednje raziskave pa je možno ugotoviti tudi, katera območja je z vidika zasledovanja trajnostnega turističnega razvoja najtežje ohranjati. To so predvsem tako imenovana periferna območja, torej območja, ki se nahajajo daleč od osrednjih naselitvenih območij (gl. slikovne prikaze v poglavju 11). S pomočjo terenskega pregleda (Atlas okolja, 2020) tipologije zemljišč (Pregledovalnik MGKP, 2020) vidimo, da v tem primeru primarno gre za svet, ki se nahaja na strmem in težko dostopnem terenu ter je povečini porasel z gozdom. Ker tovrstna območja predstavljajo osnovo za razvoj in implementacijo le majhnega števila produktov¹⁰⁰ oziroma kasnejših scenarijev trajnostnega turističnega razvoja, bi v tem kontekstu omenjena območja lahko nudila tudi možnost razvoja druge gospodarske panoge, ki je komplementarna trajnostnemu razvoju v turizmu, kot je gozdarstvo. Na tej točki se je smiselno nasloniti tudi na rezultate sorodne raziskave (Markelj in Ivankovič, 2015), ki je opredelila predel gozda v zgornjem delu Selške doline, ki bi se skladno z razvojem kulturne krajine lahko sekal zaradi zaraščanja, pri čemer pa je najpomembnejša ugotovitev raziskave v povezavi z ohranjanjem območja kulturne krajine ta, da največjo dodano vrednost ne predstavlja količina posekanega gozda oziroma lesne mase, temveč oblike trženja lesa z visoko dodano vrednostjo, kot je licitacija posameznih dreves, ki se uporabljajo za izdelavo glasbenih instrumentov ali drugih visokokakovostnih lesenih kosov. Na tak način uravnotežimo sečnjo ter ekonomsko oplemenitimo kakovosten les območja kulturne krajine.

Ker kmetijska dejavnost, ki je pripeljala do ustanovitve in razvoja kulturne krajine pod Ratitovcem, v današnjem času tone v pozabo, kar je ob podatkih v raziskavi vidno tudi v deležu njivskih površin, ki je v večini vaških skupnosti padel pod 1 % skupne površine, ter v deležu trajnih travnikov v zaraščanju,¹⁰¹ je v današnjem času nujno poiskati druge načine, ki bi zavarovano krajino ohranjale in ji zagotavljale dolgoročen razvoj.

S pomočjo izvedene osrednje raziskave in njej podrejenih sekundarnih raziskav je disertacija na konkretnem primeru območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka

¹⁰⁰ V disertaciji je bilo kot produkt izpostavljeno Gorsko kolesarjenje.

¹⁰¹ Delež njivskih površin in delež trajnih travnikov v zaraščanju sta za vsako vaško skupnost prikazana v poglavju 8 in podpoglavju 8.1.

pokazala, da vpeljava trajnostnega turizma na območje kulturne krajine predstavlja realno možnost za njeno ohranjanje in njen razvoj v prihodnje.

V sklopu osrednje raziskave disertacije so bili z namenom doseganja namena, cilja in odgovorov na izbrana raziskovalna vprašanja pridobljeni in analizirani širši nabori podatkov, kjer prevladujejo naravoslovni podatkovni sklopi, ki so bili pridobljeni predvsem s pomočjo večjega števila interaktivnih prostorskih aplikacij in katere nadgrajujejo družboslovni podatkovni sklopi, pridobljeni z pomočjo analize strokovne ter znanstvene literature, strukturiranih intervjujev ter drugih kvalitativnih tehnik raziskovanja, pri čemer pa zaradi kompleksnosti obravnavane tematike določeni aspekti niso mogli biti v celoti obravnavani in jih tako lahko opredelimo kot specifične omejitve, s katerimi smo se srečali v fazi izdelovanja in izvedbe raziskave in ki jih potrebno izpostaviti in vzeti v ozir pri interpretaciji dobljenih rezultatov v disertaciji.

Zgornji del Selške doline je mikro specifično območje, kjer je razvoj kulturne krajine narekovala zgodovinska osnova, ki tudi še v današnjem času vpliva na razvoj območja, pri čemer gre za redko poseljeno območje, kjer danes stalno živi 332 prebivalcev. Redko poseljenost je zaznati predvsem v vaseh Zgornje Danje, Zabardo in Torca, kjer danes živi skupno le 14 prebivalcev. Treba je poudariti, da se število prebivalcev na območju ne zmanjšuje, ampak je opazen prirast (SURSTAT, 2021), navkljub temu pa je omenjeni podatek specifičen in ga je kot takega treba upoštevati pri končnih podatkih raziskave. Disertacija nam jasno pokaže, da na območju kulturne krajine Sorica-Danje-Torca vpeljava trajnostnega turizma predstavlja realno možnost za njeno ohranjanje in razvoj v prihodnje, pri čemer v največji meri analizira in v ozir vzame prostorske specifičnosti ter kulturno dediščino in naravne vrednote, v manjši meri pa kazalnike, ki nam kažejo razvitost turizma na omenjenem območju. Dejstvo je, da imajo območja, ki so turistično bolj razvita, posledično tudi višjo stopnjo povpraševanja in s tem zagotavljajo realnejšo možnost za aplikativni uspeh pri implementaciji izbranih turističnih produktov in scenarijev v lokalno okolje. S tem namenom je pri razumevanju ugotovitev disertacije treba v ozir vzeti, da ima območje zgornjega dela Selške doline sorodne naravne in kulturne danosti, ki jih lahko primerjamo z nekaterimi drugim območji kulturne krajine v Franciji, Italiji, Avstriji in Nemčiji, pri čemer relativno nizka stopnja turistične razvitosti in posledični manko kapitala ter investicij v turistični razvoj zgornjega dela Selške doline ne omogoča enakih možnosti za takojšnje uspešno

implementacijo produktov in scenarijev v lokalnem okolju kot na drugih turistično bolj razvitih območjih.

Zaradi interdisciplinarne zasnove disertacije pa le-ta lahko ponuja večje število možnosti za razširitev in vpeljavo v študije sorodnih discipline, ki preučujejo razvoj turizma znotraj območij kulturne krajine. S tem namenom disertacija izpostavi tudi dve najbolj relevantni možnosti, ki predvidevata vpeljavo metodološke osnove v prostorsko-okoljske programe in aplikacije, ter možnosti za nadgradnjo raziskave z namenom računanja ekonomske vrednosti.

Ob pregledu dosedanjih nacionalnih in mednarodnih prostorskih baz podatkov in do sedaj izvedenih raziskav nekaterih najbolj uglednih raziskovalcev (gl. poglavje 1 in 6) je mogoče zaznati pomanjkanje informacij o nastanku in razvoju območij kulturne krajine. Na podlagi omenjenega tudi dosedanje družboslovne in naravoslovne študije, ki se ukvarjajo s preučevanjem kulturne krajine skozi njen prostorsko-okoljski vidik, pri tem pozabljajo oziroma ne upoštevajo primarnih podatkov, ki so osnova, na podlagi katerih lahko gradimo vse nadaljnje raziskave.

S tem namenom je v disertaciji predstavljeni metodološki pristop zelo pomemben za vse oblike turističnega načrtovanja znotraj zavarovanega prostora kulturne krajine. S pomočjo predlagane metode tako lahko odločevalci, turistično gospodarstvo in lokalni prebivalci dobijo jasnejši vpogled v morebitno načrtovanje in vlaganje ter s tem v smiselnost mogočih načrtovanih posegov v prostor.

Omenjeno opažanje, kot je bilo predstavljeno že za slovensko ozemlje, lahko apliciramo tudi na tujino, pri čemer pa je treba povedati, da so v zadnjih nekaj letih metode daljinskega zaznavanja začele pridobivati nekatere podatke, ki nam v kulturnih pokrajinah pomagajo opredeliti spremembe v preteklosti. Vendar pa so te metode dokaj izolirane in ne prispevajo k celostnemu pristopu dojemanja prostora, saj so v večji meri osredotočene zgolj na iskanje posameznih elementov preteklosti v okolju. Lep tovrsten primer predstavlja raziskava LIDAR Survey in the Stonehenge World Heritage Site (Bewley, Crutchley in Colin, 2005) ter druge raziskave, npr. Huston et al. (2018) ter Iqbal et al. (2017), kjer se zaznavajo spremembe, ki so se zgodile v preteklosti, vendar

nam ne pokažejo možnosti celotnega razvoja območja kulturne krajine. Glavni namen nove metodološke osnove disertacije pa je pokazati, kako lahko preko zgodovinskega evidentiranja prostora ter z implementacijo kazalnikov naravnih vrednot in kulturne dediščine izpostavimo in kasneje ob pomoči vrednotenja določimo ključna območja in kako ta ključna območja lahko vgradimo v turistične produkte ter kasneje scenarije razvoja, s katerimi se zagotavlja ohranjanje zavarovanih območij kulturne krajine in njihov dolgoročni družbeni razvoj.

Inovativnost je tako vidna v izdelavi novega metodološkega pristopa, ki prikaže prostorske enote, ki jih je treba ohranjati in na njih aplicirati turistične produkte, ki bi jih ohranjali in hkrati zagotavljali družbeni razvoj območja, ter v načinu, kako metodo konceptualizirati, da bi bila aplikativna tudi na druga območja oziroma večje prostorske baze podatkov oziroma aplikacije.

Na primarni točki je za uspeh tovrstne razširitve potrebna implementacija metodološkega koncepta na izbrano območje kulturne krajine, ki bo omogočala pridobitev potrebnih sklopov podatkov o kulturni krajini od njenega nastanka pa do današnjih dni. Po zaključeni primarni (pilotni) raziskavi pa je treba omenjeno metodo konceptualizirati, da bi bila lahko uporabljena v prostorskih aplikacijah. Nadalje za namen uporabe na področju turizma pa bi bila potrebna tudi njena diseminacija, ki bi pokazala možnosti načrtovanja turističnih aktivnosti (turističnih scenarijev) v prostoru. Dodana vrednost tovrstne aplikacije bi bili konkretni podatki o razumevanju rabe prostora, ki so nujno potrebni in na podlagi katerih lahko vrednotimo prostor kulturne krajine v današnjem času. Izvajalcem, raziskovalcem in najrazličnejšim družbenim subjektom bi omogočila pridobitev osnovnih podatkov za implementacijo sekundarnih raziskav, uporabnikom pa bi bilo s poznavanjem omenjenih podatkov in preteklih sprememb omogočeno lažje in bolj načrtno trajnostno upravljanje z naravnimi in kulturnimi viri v pokrajini.

Konkretni vizualni predlog implementacije v aplikacijo Atlas okolja je predstavljen v prilogi številka 13.

Za računanje ekonomske vrednosti širšega pomena naravnih vrednot in kulturne dediščine na področju turizma se danes uporablja večje število metod in metodoloških

pristopov, ki v splošnem zajemajo metode: potnih stroškov, hedonističnih cen, kontingenčnega vrednotenja, diskretne izbire, izogibanja stroškov (Verbič in Slabe, 2004), tržnih pristopov (Tribe, 2005), prav tako pa tudi metode tržnih cen, proizvodne funkcije (Garod in Willis, 1999), izogibanje škodi in stroškov bolezni (Ruzzier et al., 2010).

Omenjeni metodološki pristopi večinoma predstavljajo splošne metode ekonomskega raziskovanja prostora in ne specifično kulturne krajine, predvsem pa so namenjene za izvedbo raziskav v okviru večjih, bolj znanih in že uveljavljenih turističnih destinacij, zato so kot take lahko le redko uporabljene za računanje različnih vidikov ekonomske vrednosti kulturnih krajin v povezavi z njihovim turističnim razvojem. Disertacija pa zaradi novega pristopa in novih podatkovnih sklopov nudi nov način zajema, pridobitve in analize podatkov, na podlagi katerega lahko računamo ekonomsko vrednost kulturne krajine z druge perspektive.

Območja kulturnih krajin se zaradi prepleta različnih elementov na relativno majhnem ozemlju nenehno spreminjajo, vendar so spremembe glede na časovno komponento majhne. Večje spremembe povzročijo nenadni dogodki, ki območja v relativno kratkem časovnem obdobju spremenijo v večji meri. Med tovrstne ključne dogodke v zadnjem času lahko umestimo depopulacijo, ki je v večji meri začela spreminjati podobo območij kulturne krajine, pri čemer je bilo do sedaj na podlagi dostopnih podatkov težko določati natančne ekonomske izračune degradacije kulturne krajine. Ker pa disertacija omogoča pregled in kasnejšo vrednotenje vsake katastrske enote v teku večjega števila faz zgodovinskega razvoja, lahko za vsako fazo razvoja izračunamo ekonomsko vrednost, ki nam nadalje omogoča enostavno primerjavo. Z omenjenim pristopom tako lahko jasno pridemo do rezultatov, ki nam tudi na ekonomskem področju pokažejo učinke degradacije oziroma morebitne revitalizacije različnih območij kulturne krajine v Sloveniji kot drugje v tujini.

V povezavi z možnostmi razširitve raziskave in uporabnostjo pridobljenih podatkov je treba izpostaviti tudi, da so bile ob natančnem pregledu posameznih katastrskih enot (parcel), ki sestavljajo območje kulturne krajine Sorica-Danje-Torka, opažene tudi pomanjkljivosti strokovnih inštitucij, ki so na nacionalni in regionalni ravni pristojne za

varstvo in pravilno klasifikacijo enot kulturne dediščine ter naravnih vrednot na območju.

Analiza pridobljenih podatkov je pokazala na slabo poznavanje zgodovine razvoja pokrajine v zgornjem delu Selške doline, saj oblikovane meje območja kulturne krajine Sorica-Danje-Torka ne sledijo zgodovinskemu razvoju območja, ki je v preteklosti določal in tudi še v današnjem času v največji meri določa jedrna in periferna območja krajine. Omenjeno je v največji meri vidno na območju vaške skupnosti Ravne, katere del bi veljalo razširiti v smer proti Grebel vrhu, območju nekdanjih travnikov in pašnikov in sedanjih trajnih travnikov v zaraščanju. Prav tako bi bilo v skladu z zgodovinskim razvojem območja smiselno preučiti možnost dodatne vključitve znotraj ozemlja kulturne krajine tudi pobočja med Soriško in Danjarsko planino, vključno z območjema obeh planin, saj omenjeni planini predstavljata povezano enoto s štirimi vaškimi skupnosti,¹⁰² ki se nahajajo znotraj območja kulturne krajine. V povezavi z evidentiranimi enotami v Registru nepremične kulturne dediščine pa bi bilo smiselno ponovno pregledati objekte, ki bi jih bilo glede na še danes jasno izražene arhitekturne elemente (Markelj, 2011a, 2011b in 2019) in dobro izraženo zgodovinsko osnovo objektov (Markelj, 2019) smotrno dodatno vključiti v Register nepremične kulturne dediščine. Omenjeni vpis v register bi tako pomagal pri dolgoročnem varovanju objektov kot tudi pri črpanju možnosti za pridobivanje finančnih sredstev za obnovo in financiranje uspešnih projektnih idej na področju kulture, ki se namenjajo tako lokalni, nacionalni kot evropski ravni.

Izsledki in pridobljeni prostorski podatkovni sklopi v disertaciji lahko ob sorodnih raziskavah območja (Blaznik, 1928 in 1973, Gasser 2015, Jelenc 2007, Kežzar, 2013, Markelj, 2009, 2010, 2011a, 2011b in 2019, Planina 1973a in 1973b in Ramovš, 1972, 1978) tako služijo tudi kot osnova pristojnim inštitucijam na državni in regionalni ravni za ponovno evalvacijo območja kulturne krajine z namenom natančnejše določitve pomembnejših kulturnih in naravnih elementov pokrajine v zgornjem delu Selške doline, kar bi dolgoročno omogočilo razvoj ter preprečilo stagnacijo oziroma degradacijo območja.

¹⁰² Zgornja in Spodnja Sorica ter Zgornje in Spodnje Danje.

Disertacija izpostavlja, da zavarovana območja kulturne krajine predstavljajo območja najširše pokrajinske pestrosti, kjer naravno komponento prostora dopolnjujeta človekova prisotnost in dejavnost. Tovrstna območja tako predstavljajo izjemen preplet naravnih in kulturnih danosti, ki jih je treba varovati in ohranjati.

Turizem v današnjem času območja kulturne krajine v preveliki meri izkorišča izbrane destinacije kot element turistične privlačnosti, pri čemer pa je zaznati premajhen poudarek in posledično vložek pri njihovi dolgoročni ohranitvi in sonaravnem oziroma uravnoteženem razvoju.

Na izbranem primeru Selške doline, natančneje na njenem zgornjem delu, na zavarovanem območju kulturne krajine Sorica-Danje-Torka, disertacija tako pokaže možnost dolgoročnega ohranjanja in razvoja območij kulturne krajine. Jasno zasnovana in aplikativna metodološka osnova nam na podlagi evidentiranja in vrednotenja posameznih prostorskih oziroma katastrskih enot poda nov nabor podatkov in širših podatkovnih sklopov, katerih implementacija v trajnostne turistične produkte in kasneje v izbrane scenarije turističnega razvoja jasno pokaže, kako je mogoče ohranjati in razvijati območja kulturne krajine tudi v današnjem času.

Znanstveni doprinos disertacije je tako viden v interdisciplinarnem pristopu in povezovanju dveh med seboj sorodnih disciplin, kar omogoča izdelavo nove metodološke osnove ter pridobitev novih podatkovnih sklopov na področju prostorskega raziskovanja in načrtovanj v turizmu. S tem pa je sekundarno podana tudi možnost za kasnejšo aplikacijo v realni prostor. Poudariti je treba, da uporabnost metode, ki je bila zasnovana, ni omejena zgolj na zgornji del Selške doline, temveč predstavlja tudi možnost implementacije na preostala zavarovana območja kulturnih krajin v Sloveniji, širše v regiji in svetu. Jasna zasnova osrednje raziskave disertacije pa omogoča tudi njeno nadaljnjo razširitev na področje računanja ekonomske vrednosti in v smeri implementacije v prostorsko-okoljske aplikacije, prav tako pa so dobljeni rezultati v pomoč lokalnim prebivalcem in vsem deležnikom, ki se ukvarjajo z ohranjenem, turističnim načrtovanjem, preučevanjem in vrednotenjem prostora.

13 SEZNAM UPORABLJENIH VIROV

Adlheid, K. (3. marec 2020). Cozroh-Codex (BayHStA HL Freising 3a). *Bayerische Landesbibliothek*. <https://www.bayerische-landesbibliothek-online.de/encozroh>.

Ahmadi A., Mosammam, H. M. in Mirzaei, N. (2017). Land suitability evaluation to determine the appropriate areas of development: A case study of hormuz island. *OJE*, 7(9), 518–534.

Arriva. (4. marec 2020). Avtobusni vozni red za kraj Sorica. <https://arriva.si/vozni-redi>
Atlas okolja. (2020, januar). Interaktivni atlas okolja. Agencije Republike Slovenije za okolje (ARSO). http://gis.arsq.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso

ARS. (2020, oktober). Podatkovna zbirka arhiva. Arhiv Republike Slovenije. <http://arsq.gov.si/Query/suchinfo.aspx>

ARS-kataster. (2018, april): Franciscejski kataster za Kranjsko. Arhiv Republike Slovenije. <http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?id=23253>

Balažič, G., Jurinčič, I. in Sinkovič, L. (2015). Naravni rezervat Doberdobsko in Prelosno jezero: vrednotenje turističnih virov. *Geografija v šoli*, 21(3), 49–54.

Banks, M. (2004). Connections between open access publishing and access to gray literature. *Journal of the Medical Library Association*, 92(2), 164–166.

Benčina, J. (2006). *Regionalni razvojni program Gorenjske 2007-2013*. Regionalna razvojna agencija Gorenjske in BSC poslovno podporni center d.o.o. Kranj.

Bewley, H., Crutchley, R. in Colin, S. S. (2005). New light on an ancient landscape: LIDAR survey in the Stonehenge World Heritage Site. *Antiquity*, 79(1), 636–647.

Bezzi, A., Pillon, S., Martinucci, D. in Fontolan, G. (2018). Inventory and conservation assessment for the management of coastal dunes, Veneto coasts, Italy. *Journal of Coastal Conservation*, 22(1), 503–518.

Bizjak, M. (2005). Razvoj, uprava in poslovanje freisinške in briksenske posesti na Kranjskem v srednjem veku. V A. Bizjak, M. (ur.), *Blaznikov zbornik* (str. 111–124). Založba ZRC SAZU in Muzejsko društvo Škofja Loka.

Blaznik, P. (1928). *Kolonizacija Selške doline*. Leonova družba.

Blaznik, P. (1934). Posestne razmere v Selški dolini. *Geografski vestnik*, 10(1), 4-66.

Blaznik, P. (1936). *Škofja Loka in njen okraj v preteklosti*. Odbor za prvo obrtno industrijsko razstavo.

Blaznik, P. (1958). Popis kmetij na ozemlju loškega gospostva 1510. *Loški razgledi*, 5(1), 119-127.

Blaznik, P. (1959). O podeželski obrti na loškem ozemlju do 16. stoletja. *Loški razgledi*, 6(1), 91-97.

Blaznik, P. (1963). *Urbarji freisinške škofije, Srednjeveški urbarji za Slovenijo 4, Vir za zgodovino Slovencev 4*. Založba ZRC SAZU.

Blaznik, P. (1965). Struktura agrarne posesti na tleh Loškega gospostva do sredine 18. stoletja. *Loški razgledi*, 12(1), 25-29.

Blaznik, P. (1973). *Škofja Loka in Loško gospostvo*. Muzejsko društvo Škofja Loka.

Bojnec, Š., Vodeb, K., Jurinčič, I. in Bošković, D. (2007). Developmental possibilities of sustainable tourism in karstic landscape of Istria. *Journal for Theory and Practice of Hotel Industry*, 7(9-10), 201-209.

Bole, D. (9. februar 2017). Pogled na apnenčaste vrhove pogorja Ratitovca. *Google maps*. <https://www.google.com/maps/place/Ratitovec/>

Bratina Jurkovič, N. (2008). *Evropska konvencija o krajini: izvajanje v Sloveniji*. Republika Slovenija, Ministrstvo za okolje in prostor.

Cengiz, C. in Cengiz, B. (2017). Sustainable urban design strategies for historical urban landscapes: Case study of Iznik city (Turkey). *Landscape Research Record*, 4(1), 5-17.

Cigale, D. (2004). Okoljski učinki turizma in rekreacije v slovenskem alpskem svetu. *Geografski obzornik : časopis za geografsko vzgojo in izobraževanje*, 51(4), 4-10.

Cigale, D. (2005). Importance and distribution of tourism impacts on environment in Slovenia. *Geografski radovi : naučni časopis za geografiju*, 1(1), 112-124.

Cigale, D. (2009a). Odnos prebivalstva slovenskih alpskih turističnih krajev do turizma in njegovih učinkov. *Dela*, 31(1), 93-113.

Cigale, D. (2009b). Zaznavanje turizma in rekreacije kot pritiska na okolje v slovenskih turističnih krajih. V A. Cigale D. (ur.), *Okoljski učinki prometa in turizma v Sloveniji (GeograFF, 5)* (str. 166-184). Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Cigale, D., Lampič, B. in Mrak, I. (2010). Turistični obisk in zavarovana območja - primer Triglavskega narodnega parka, *Dela*, 33(1), 75-96.

Cigale, D. (2012). Development patterns of Slovene tourist destinations. V A. Zorn, M. (ur.), Ciglič, R. (ur.) in Perko, D. (ur.), *Geographical tidbits from Slovenia: special issue on the occasion of the 32nd International Geographical Congress in Cologne* (str. 187-197). Zveza geografov Slovenije.

Dey, J., Sakhre, S., Gupta, V., Vijay, R., Pathak, S., Biniwale, R. in Kumar, R. (2018). Geospatial assessment of tourism impact on land environment of Dehradun, Uttarakhand India. *Environmental Monitoring and Assessment*, 1(1), 190-181.

Domel – trajnostno poročilo. (2021). *Trajnostno poročilo skupine Domel za leto 2019*.
https://www.domel.com/resources/files/Trajnostno_poroilo_2020_Domel.pdf

Duignan, M. (2019). 'Overtourism'? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions: Cambridge Case Study: Strategies and Tactics to Tackle Overtourism. In 'Overtourism'? *Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions : Case Studies*, 2(1), 34-39. <https://doi.org/10.18111/9789284420070>

E-prostor. (2020, april). *Portal prostor*. Geodetska uprava Republike Slovenije.
<https://www.e-prostor.gov.si/>

Ebert, W. (1936). *Ländlichen Siedlungsformen im deutschen Osten*. Blätter für deutsches Landesgeschichte.

Fadafan, K., Danehkar, F., Pourebrahim in A., Sharareh (2017). Developing a non-compensatory approach to identify suitable zones for intensive tourism in an environmentally sensitive landscape. *Ecological Indicators*, 87(1), 152-166.

Gabrijelčič, P. (1985). *Varstvo in urejanje kulturne krajine* [magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo in Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.

Gams, I. (1986). *Osnove pokrajinske ekologije*. Založba filozofske fakultete.

Garrod, G. in Willis, K. G. (1999). *Economic valuation of the environment: methods and case studies*. Edward Elgar.

Gasser, M. (2015). *Vasi pod Ratitovcem skozi čas : Drfe under Ratitovc durh't cajt*. Samozaložba avtorja.

Golec, B. (2009). Zemljiški katastri 18. in 19. stoletja kot vir za stavbno, gradbeno in urbanistično zgodovino slovenskega ozemlja 1 del. *Arhivi*, 32(2). 283–338.

Google maps. (2020, marec). *Spletna aplikacija s satelitskimi, ortofoto in terenskimi posnetki zemeljskega površja z možnostjo zajema in urejanja prostorskih podatkov*. <https://maps.google.si/maps?hl=sl>

Google Scholar. (2018, junij). *Spletni iskalnik strokovne in znanstvene literature*. <https://scholar.google.si/>

Gosar, A. (1988): *Počitniške hiše kot element transformacije slovenskih alpskih pokrajin* (doktorska disertacija). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Gosar, A. in Jurinčič, I. (2003). Sustainable tourism in the Alpen–Adria region : Reality and goals. *Dela*, 19(1), 17-27.

Gosar, A. (2014). Koncept trajnostnega razvoja turizma. V A. Vodeb, K. (ur.), *Trajnostni razvoj turističnih destinacij alpsko-jadranskega prostora* (str. 11-14). Založba Univerze na Primorskem.

Gosar, A. in Cigale, D. (2015). Trends and characteristics of tourism development in Slovenia. *Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft*, 157(1), 195-228.

Grandmann, R. (1910). *Die ländlichen Siedlungsformen Württembergs*. Pet. mitt.

Halewood, C. in Hannam, K. (2001). Viking heritage tourism - Authenticity and Commodification. *Annals of Tourism Research*, 28(3), 565-580.

Hall, M. in Valentin, A. (2005). *Research methods – Content Analasys*. Caby Publishing.

Harvard Library. (2018, julij). *Meta analiza podatkov*. Knjižnica univerze v Harvardu. <https://guides.library.harvard.edu/meta-analysis/guides>

Holden, A. (2004). *Tourism studies and the social sciences*. Rutledge.

Huston, H., Han, H. in Shi, V. (2018). Designing transparent real estate open data systems. *Real Estate eJournal* 3(1), 3-14.

Ilešič, S. (1950). *Sistemi poljske razdelitve na Slovenskem*. Založba Znanstveno raziskovalnega centra slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Iqbal, A., Khan, F. A. in Zaidi S. (2017). Performance Analysis of PoiNT Using Low Cost GNSS Receivers. *Ecological Indicators*, 1(7), 17-34.

Javni zavod Ratitovec. (junij, 2021). *Spletna stran javnega zavoda z naborom namestitvenih in gostinskih objektov*. <https://www.jzr.si/>

Jelenc, R. (2007). *Analiza upravičenosti žagarskega obrata v Selški dolini* [diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.

Jernejc, Babič, P., Pirnat, N. in Renčelj, A. (2008). Strokovne zasnove varstva kulturne dediščine za območje Občine Železniki. Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana.

Jeršič, M., Burnik Kosi, A., Cigale D., Skobir M., in Sajko, I. (1999). *Prostorsko planiranje rekreacije na prostem*. Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje.

Jocif, J. (2019, februar). Nov hotel na Soriški planini. *Soriška planina*. <https://soriska-planina.si/sorica>.

Jurinčič, I. (2009). Nosilna zmogljivost Slovenske Istre za turizem. *Fakulteta za turistične študije – Turistica Portorož*.

Jurinčič, I. in Popić, A. (2009). Sustainable tourism development in protected areas on the pattern of Strunjan Landscape Park = Trajnostni razvoj turizma v zavarovanih območjih na primeru Krajinskega parka Strunjan. *Varstvo narave : revija za teorijo in prakso varstva naravne dediščine*, 22(1), 177-192.

Jurinčič, I. (2011). Landscape evaluation on a regional level for sustainable tourism development. V A. Brebbia, C. A. (ur.). *The sustainable world, (WIT transactions on ecology and the environment* (str. 619-628). WIT Press.

Jurinčič, I. (2014). Prostorsko načrtovanje trajnostnega turizma s pomočjo analize nosilne zmogljivosti. V A. Vodeb, K. (ur.), *Trajnostni razvoj turističnih destinacij alpsko-jadranskega prostora* (str. 139-151). Založba Univerze na Primorskem.

Kejžar, I. (2002). Soriška ledinska imena. *Loški razgledi*, 49(1), 143-183.

Kejžar, I. (2004). Sorica, njene vode in življenje ob njih. *Loški razgledi*, 51(1), 155-206.

Kejžar, I. (2008). *Grohar in soriška dediščina*. Samozaložba (avtorja) Ivana Kejžarja.

Kejžar, I. (2013). *Atlas Soriška ledinska imena*. Samozaložba (avtorja) Ivana Kejžarja.

Kerma, S. (2001). *Južna Tirolska in njeno kulturno okolje : izkušnja sezonskega delavca - obiralca jabolk* [diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Kerma, S., Lampič, B. in Podmenik, D. (2014). Tourism as a supplementary activity on organic farms in the Primorska region, Slovenia. *Academica turistica : tourism & innovation journal*, 7(2), 101-112.

Kim, C. S., Bai, B. H., Kim, P. B., in Chon, K. (2018). Review of reviews: A systematic analysis of review papers in the hospitality and tourism literature. *International Journal of Hospitality Management*, 70, 49-58.

Koderman, M. (2014). Spatial analysis of second homes in the municipality of Piran. *Academica turistica : tourism & innovation journal*, 7(2), 179-210.

Kordež, U. in Smrdu, M. (2015). *Osnove kvalitativnega raziskovanja*. Založba Univerze na Primorskem.

Kos, M. (1975a). *Gradivo za historično topografijo Slovenije (za Kranjsko do leta 1500) III*. Založba ZRC SAZU.

Kos, M. (1975b). *Gradivo za historično topografijo Slovenije (za Kranjsko do leta 1500) II*. Založba ZRC SAZU.

Kos, V. (1992). *Škofjeloško in Cerkljansko hribovje: izletniška karta*. Geodetski zavod Slovenije, kartografski oddelek.

Kühebacher, E. (1969). *Die Hofmark Innichen: Heimatbuch für Einheimische und Gäste*. Marketgemeinde Innichen.

Lampič, B., Slabe Erker, R., Cunder, T., Bedrač, M., Rednak, M., Mrak, I. in Klun, M. (2012). *Parametri trajnostnega razvoja kmetijstva. Del 3, Analiza trajnosti na regionalni ravni in ravni proizvodnih usmeritev*. Ekonomska fakulteta, Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Lianyang, W. (2017). Function evaluation and value realization of forest ecology in the development of ethnic tourism: Taking Xiangxi minority areas as an example. *Boletín Técnico*, 55(8), 790-795.

Lin, Y. (2018). Ecological sensitivity evaluation of tourist region based on remote sensing image, Chaohu Lake area study. *International archives of the photogrammetry, remote sensing & spatial information sciences*, 42(3), 1015-1021.

Lindholm, T., Heikkilä, R. in Kuznetsov, O. (2018). Finnish botanists in the mires of Olonets region in Russian Karelia during the Second World War. *Mires and Peat*, 24(12), 1-18. <http://doi.org/10.19189/MaP.2018.OMB.389>

Luo, F. (2017). Construction of an indexing system for land transfer risk assessment during the development of rural tourism. *Shanghai Land and Resources*, 38(1), 38-41.

MacDonald, D., Crabtree, J. R., Wiesinger, G., Dax, T., Stamou, N., Fleury, P., Lazpita, J. in Gibon, A. (2000). Agricultural abandonment in mountain areas of Europe:

Environmental consequences and policy response. *Journal of Environmental Management*, 59(1), 47-59.

Maitzen, A. 1881. *Das Deutsche Haus in seinen volkstümlichen Formen*. Verhandlungen des ersten deutschen Gographentages.

Mapire. (2020, marec). *Kartografski portala interaktivnih zgodovinskih kart*. Avstrijski zgodovinski arhiv. <https://mapire.eu/en/>

Markelj, M. (2009): *Tirolska arhitekturna in urbanistična dediščina v vaseh zgornje Selške doline* [diplomsko delo]. Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije Koper.

Markelj, M. (2010). *Izboljšanje turistične ponudbe zgornjega dela Selške doline*. Neobjavljeno delo.

Markelj, M. (2011a). *Tirolska naselbina pod vrhovi Ratitovca iz 14. stoletja, Michtal /Michalestall / Zali Log* [magistrsko delo]. Fakulteta za humanistične študije Koper.

Markelj, M. (2011b). *Vrednotenje turističnih resursov zgornjega dela Selške doline za izbrane turistične proizvode* [magistrsko delo]. Fakulteta za turistične študije – Turistica Portorož.

Markelj, M. in Ivankovič, G. (2015). Economic aspects of preserving traditional cultural landscapes for sustainable tourism development. V A. Kozak, N. in Kozak, M. (ur.), *Tourism development* (str. 20-30). Cambridge Scholars Publishing.

Markelj, M. (2019). *Višinska kolonizacija zgornjega dela Selške doline: primer razvoja posestne in populacijske strukture tirolske naselitve s konca 13. stoletja* [doktorska disertacija]. Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije Koper.

Markelj, M. (2020). Kolonizacija zgornjega dela Selške doline. *Loški razgledi*, 66(1), 103-144.

Marković, I. in Klarić, I. (2015). Attitudes of Local Population of Tourism Impacts on Destination Sustainability – Case of Croatia. *Turizam*, 19(3), 98-110.

Marshall, V. M., Lewis, M. M. in Ostendorf, B. (2014). Detecting new Buffel grass infestations in Australian arid lands: evaluation of methods using high-resolution multispectral imagery and aerial photography. *Environ Monit Assess*, 186(1), 1689-1703.

MEKK. (2003). Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o krajini. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3712>

Melik, A. (1954). *Slovenski alpski svet*. Slovenska matica.

Mihalič, T. (2006). *Trajnostni turizem*. Ekonomska fakulteta.

Mrežnik (2018, junij). *Spletni iskalnik strokovne in znanstvene literature*. Narodna in univerzitetna knjižnica. <https://mreznik.nuk.uni-lj.si/>

Moyzeová, M. (2018). Inclusion of the public in the natural capital, Ecosystem services and green infrastructure assessments (results of structured interviews with stakeholders of commune Liptovská Teplička). *Ekologia*, 37(1), 42-56.

Muheim, L. in Meier, T. (2018). Mountain agricultural land abandonment in the Alps : Consequences on ecosystem service. *ETH Zurich, Advanced Landscape Research*, 1(1), 2-9.

Murn, L. (2006, februar). *Bohinjski Julijci v jesenski preobleki*. Zulfan. <https://blog.zluftan.si/2016/11/bohinjski-julijci-v-jeseneki-preobleki/>

Naravovarstveni atlas Slovenije – Natura 2000 (2020). *Naravoslovni atlas*. Agencija RS za okolje in prostor (ARSO). <https://www.naravovarstveni-atlas.si/web/profile.aspx?id=N2K@ZRSVNJ>

Nesbitt, L., Hotte, N., Barron, S., Cowan, J., Sheppard, S. (2017). The social and economic value of cultural ecosystem services provided by urban forests in North America: A review and suggestions for future research. *Urban Forestry & Urban Greening*, 25(1), 103-111.

Občina Železniki. (2021, junij). Predstavitev in statistični podatki o Občini Železniki. <https://www.zelezniki.si/obcina>

Odlok o kategorizaciji občinskih cest v Občini Železniki. (2020, marec). *Odlok št. 1952*. Občina Železniki. <https://zelezniki.si/act/1952>

Odlok o turistični in promocijski taksi v Občini Železniki. (2020, april). *Odlok št. 1952*. Občina Železniki. <https://www.zelezniki.si/act/22251>

Ogrin, D. (1989). *Slovenske krajine*. Državna založba Slovenije.

Ogrin, D. (1996). Podnebni tipi v Sloveniji. *Geografski vestnik* 68(1), 39-56.

Ogrin, M. (2010). *Trajnostni turizem v Alpah*. Slovenska turistična organizacija.

Ogrin, D. (2012). Climate research on Slovenian territory in pre-instrumental period : Weather and climate in the 17th century. *Geografski vestnik*, 84(1), 87-97.

Quattrone, M., Tomaselli, G. in D'Emilio, A. (2018). Analysis and evaluation of abandoned railways aimed at greenway conversion : a methodological application in the Sicilian landscape using Multi-criteria analysis. *Journal of Agricultural Engenering*, 7(1), 3-35.

Pearce, W.D. in Turner, K. R. (1990). *Economics of natural resources and the environment*. Johns Hopkins University Press.

Pearce, W. D. in Turner, R. K. (1992). *Benefits, estimates and environmental decision-making*. OECD Publications and Information Centre [distributor].

Pearce, W. D. in Moran, D. in association with the Biodiversity program of IUCN (1994). *The economic value of biodiversity*. Earthscan Publications.

Pecelj, M., Lukić, M., Pecelj, M., Srnić, D. in Đurić, D. (2017). Geocological evaluation of Novi Sad and environment for the purposes of health tourism and recreation. *Archives for Technical Sciences*, 17(1), 89-97.

Petek, F. in Fridl, J. (2004). Pretvarjanje listov zemljiško-katastrskega načrta v Gauss-Krügerjev koordinatni sistem. *Geografski vestnik*, 76(2), 75-87.

Petek, F. in Urbanc, M. (2004). Franciscejski kataster kot ključ za razumevanje kulturne pokrajine v Sloveniji v 19. stoletju. *Acta geographica Slovenica*, 44(1), 89-113.

Perko, D. (1997). Slovenija na stiku velikih evropskih pokrajinskih enot. *Traditiones*, 26(1), 31-47.

Phetsavanh, O. (2017). Historic preservation in the world heritage area, Luang Prabang Lao People's Democratic Republic. *Journal of MCU Social Development*, 2(2), 79-85.

Pisek, R. (2011, februar). *Karta gozdnatosti Slovenije*. Zavod za gozdove Slovenije.
http://www.zgs.si/gozdovi_slovenije/o_gozdovih_slovenije/karte/index.html

Pisek, R. (2015 marec). *Varovalni gozdovi*. Zavod za gozdove Slovenije.
http://www.zgs.si/gozdovi_slovenije/o_gozdovih_slovenije/varovalni_gozdovi/index.html

Planina, F. (1962). Zapisi o Sorici. *Loški razgledi*, 13(1), 207-208.

Planina, F. (1973a). *Selška dolina*. Muzejsko društvo Škofja Loka.

Planina, F. (1973b). *Selška dolina v preteklosti in sedanjosti*. Muzejsko društvo v Škofji Loki pododbor Železniki.

Podmenik, D. in Kerma, S. (2013). Izzivi ekološkega kmetijstva in turizma na ekoloških kmetijah. V A. Nared, J. (ur.), Perko, D. (ur.), Razpotnik Visković, N. (ur.). *Nove razvojne perspektive*, (str. 155-162). Založba ZRC SAZU.

Portal prostor. (2020, marec). *Zemljiški kataster*. Geološki zavod Slovenije. <https://www.e-prostor.gov.si/zbirke-prostorskih-podatkov/nepremicnine/zemljiski-kataster/>

Pregledovalnik MGKP. (2020, januar). *Javni pregledovalnik grafičnih podatkov*. Ministrstva RS za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano. <http://rkg.gov.si/GERK/WebViewer>.

Rajšp, V. in Serše, A. (1998). *Slovenija na vojaškem, zemljevidu zvezek 4 – Josephinische Landesaufnahme 1763 – 1787 für das Gebit der Republik Slowenien*. Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU) in Arhiv Republike Slovenije.

Ramovš, A. (1972). Geološki razvoj Selške doline. *Loški razgledi*, 19(1), 332-355.

Ramovš, A. (1978). *Ratitovec*. Muzejsko društvo v Škofji Loki.

Ramovš, A. (2004). Geološki razvoj Selške doline. *Železne niti – zbornik Selške doline*, 1(1), 17-51.

Randelli, F., Romei, P., Tortora, M., in Mossello, M. (2011). *Rural tourism driving regional development in Tuscany: The renaissance of the countryside*. University of Florence, Department of Economics.

Register kulturne dediščine RKD. (2020, marec). Seznam in opis enot kulturne dediščine. Ministrstvo RS za kulturo. <https://gisportal.gov.si/portal/apps/webappviewer/index.html?id=df5b0c8a300145fda417eda6b0c2b52b>

Register naravnih vrednot. (2020, december). Seznam naravnih vrednot. Agencija RS za okolje. <http://www.arso.gov.si/narava/naravne%20vrednote/>

Register nesnovne kulturne dediščine RKD. (2020, marec). Seznam in opis enot Registra nesnovne kulturne dediščine. Ministrstvo RS za kulturo.<https://www.gov.si/teme/nesnovna-dediscina/#e41268>

Ribnikar, P. (1982). Zemljiški kataster kot vir za zgodovino. *Zgodovinski časopis*, 36(4), 321-337.

Ristić, V., Maksin, M., Nenković-Riznić, M., in Basarić, J. (2018). Land-use evaluation for sustainable construction in a protected area: A case of Sara mountain national park. *Journal of environmental management*, 206, 430-445.

Rombai, L. (2018). Knowledge for the enhancement between memory and contemporaneity: Pilgrim's Old and New Routes in Historical Maps. *Almatourism*, 16(1), 4-38.

Ruzzier, M., Žujo, J., Marinšek, M., in Sosič, S. (2010). *Guidelines for the economic valuation of ecosystem services in protected areas of nature*. Institute of the Republic of Slovenia for Nature Conservation.

Salmič, S. in Koderman, M. (2013). Prostorska analiza počitniških bivališč v Občini Kranjska Gora. *Geografski vestnik : časopis za geografijo in sorodne vede*, 85(1), 9-24.

Schlüter, O. (1900). *Die Formen der ländlichen Siedlung*. Georg. Eitschrift.

Sedmak, G., Jurinčič, I., Nemeč Rudež, H., Planinc, S. in Vodeb, K. (2011). Vrednotenje primernih elementov slovenske Istre za integralni turistični paket. V. A Jurinčič, I. (ur.), Planinc, S. (ur.) in Luk, N. (ur.). *Istra : avtentična destinacija dobrega počutja*. (str. 165-192). Fakulteta za turistične študije – Turistica in Institut za poljoprivredu i turizam.

Senatore, M. X. (2018). Pasos Tourism and archaeological sites in the Shetland Islands of the South, Antarctica. *Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 16(1), 99-116.

SGD. (2015, maj). *UN Sustainable Development Goals*. Združeni narodi. <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>.

Sidaritsch, M. (1925). *Geographie des bäuerlichen Siedlungswesens im ehemaligen Herzogtum Steiermark*. Verlag von Ulrich Mosers Buchhandlung.

Simkovič Novak, M. (1970). Rastlinstvo Ratitovca. *Loški razgledi*, 17(1), 201-213.

Solecka, I., Raszka, B., Krajewski, P. (2017). Landscape analysis for sustainable land use policy: A case study in the municipality of Popielów, Poland. *Land Use Policy*, 75(1), 116-126.

Spremljanje izvajanja Strategije turizma za Škofjeloško območje 2020+. (2020, april). Strategije turizma za Škofjeloško območje 2020+. Razvojna agencija Sora Škofja Loka. <https://www.visitskofjaloka.si/si/788>

SPRS. (2004, april). Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2004. Ministrstvo za okolje in prostor. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=STRA12>

SSKJ. (2020, marec). *Kataster*. Slovar slovenskega knjižnega jezika. <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=2&Query=kataster>.

SSKJ. (2021, junij). *Depopulacija*. Slovar slovenskega knjižnega jezika. https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=*depopulacija

Strategija razvoja turizma Občine Železniki za obdobje 2013/17. (2012, december). *Strategija razvoja turizma*. Občina Železniki. http://www.jzr.si/images/tinymce/datoteke/vabila%20Natasa/vabila2013/rp_strategija_turizem.pdf

Strategija turizma za Škofjeloško območje 2020+. (2018). *Strategija turizma*. Razvojna agencija Sora Škofja Loka. <https://www.skofjaloka.si/objava/58053>

Stylianidis, E., Karanikolas, N. in Kaimaris, D. (2012) A GIS for Urban Sustainability Indicators in Spatial Planning. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 7(1), 1-13.

SURS. (2014, maj). *Turistični statistični podatki*. Statistični urad Republike Slovenije. <https://www.stat.si/statweb>, pridobljeno 14.10.2014

SURS. (2018, januar). *Št. prebivalcev za Občino Železniki*. Statistični urad Republike Slovenije. <https://www.zelezniki.si/objava/54828>.

SURS. (2019, januar). *Statistični podatki o turizmu v Sloveniji*. Statistični urad Republike Slovenije. <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/24>

SURS. (2020a, december). Statistični podatki o turizmu v Sloveniji. Statistični urad Republike Slovenije. <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/23>

SURS metodološko opozorilo. (2020b, marec). *Metodološko opozorilo za nočitve*. Statistični urad Republike Slovenije. https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/raziskave/statistini_podatki_2019/metodolosko-opozorilo.pdf

SURS. (2021, junij). Statistični podatki o Občini Železniki. Statistični urad Republike Slovenije. <https://www.stat.si/obcine/sl/Municip/Index/206>

Teissl, V. in Seltenheim, K. (2017). *Kulturtourismus in Tirol: Chancen und Widerstände in einer Alpenregion*. Bielefeld.

Tribe, J. (2005). *The economics of recreation, leisure and tourism*. Elsevier Butterworth-Heineman.

Turizem v številkah. (2020, marec). Ključni statistični podatki slovenskega turizma. Slovenska turistična organizacija. <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/raziskave-in-analize/>

UNESCO. (2020, december). *Seznam zaščitenih območij kulturne krajine*, UNESCO. <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>

UNWTO. (2020, april). *Sustainable development in tourism*. UNWTO. <https://www.unwto.org/sustainable-development>

Urbanc, M. (2002). *Kulturne pokrajine v Sloveniji*. Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

Uredba o kategorizaciji državnih cest. (2020, april). *Uredba 6323*. Ministrstvo za infrastrukturo. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED6323>

Uredba o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom (2015, marec). *Uredba 6654*. Ministrstva RS za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED6654>.

Uusitalo, M. (2017). How to maintain naturalness in nature-based tourism resorts? *Matkailutkimus*, 31(1-2), 100-105.

Verbič, M., in Slabe, Erker, R. (2007). *Economic valuation of environmental values of the landscape development and protection area of Volčji Potok*. Institute for Economic Research.

Verbič, M., Slabe, Erker, R., Stanovnik, P. in Majcen, B. (2004). *Smernice za ekonomsko vrednotenje naravne in kulturne dediščine*. Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Vičič, B. (2004). *Strokovne zasnove s področja varstva kulturne dediščine za občino Železniki*. Zavod za varstvo kulturne dediščine območna enota Ljubljana.

Vyas, M. (2017). 12 Deciphering the environmental impact of tourism development in Dubai. *International Tourism Development and the Gulf Cooperation Council*, 6(1), 204-220.

WCED. (2020, april). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. WCED. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

ZVKD-1, Zakon o varstvu kulturne dediščine (2008). *Uradni list Republike Slovenije*, (16/2008),123.

Zanetti, G. (2000). *Prostorsko planiranje in regionalni razvoj v (vzhodno) alpskem prostoru (slovenska verzija)*. Ministrstvo za okolje, Urad RS za prostorsko planiranje.

Zavod za gozdove Slovenije. (2013, marec). *Funkcija Gozdov*. Zavod za gozdove Slovenije. http://www.zgs.si/fileadmin/zgs/main/img/CE/gozdovi_SLO/Karte/Karta_hidroloska_f.jpg

Zemljiški kataster. (2020, maj). *Kataster*. Geodetska uprava RS. <http://www.e-prostor.gov.si/zbirke-prostorskih-podatkov/nepremicnine/zemljiski-kataster/#tab3-993>

Xianhong, Q., Zhidong, G. in Haohao, S. (2017). Planning method of non-development zone in Southern Jiangyin. *Journal of Resources and Ecology*, 8(6), 635-640.

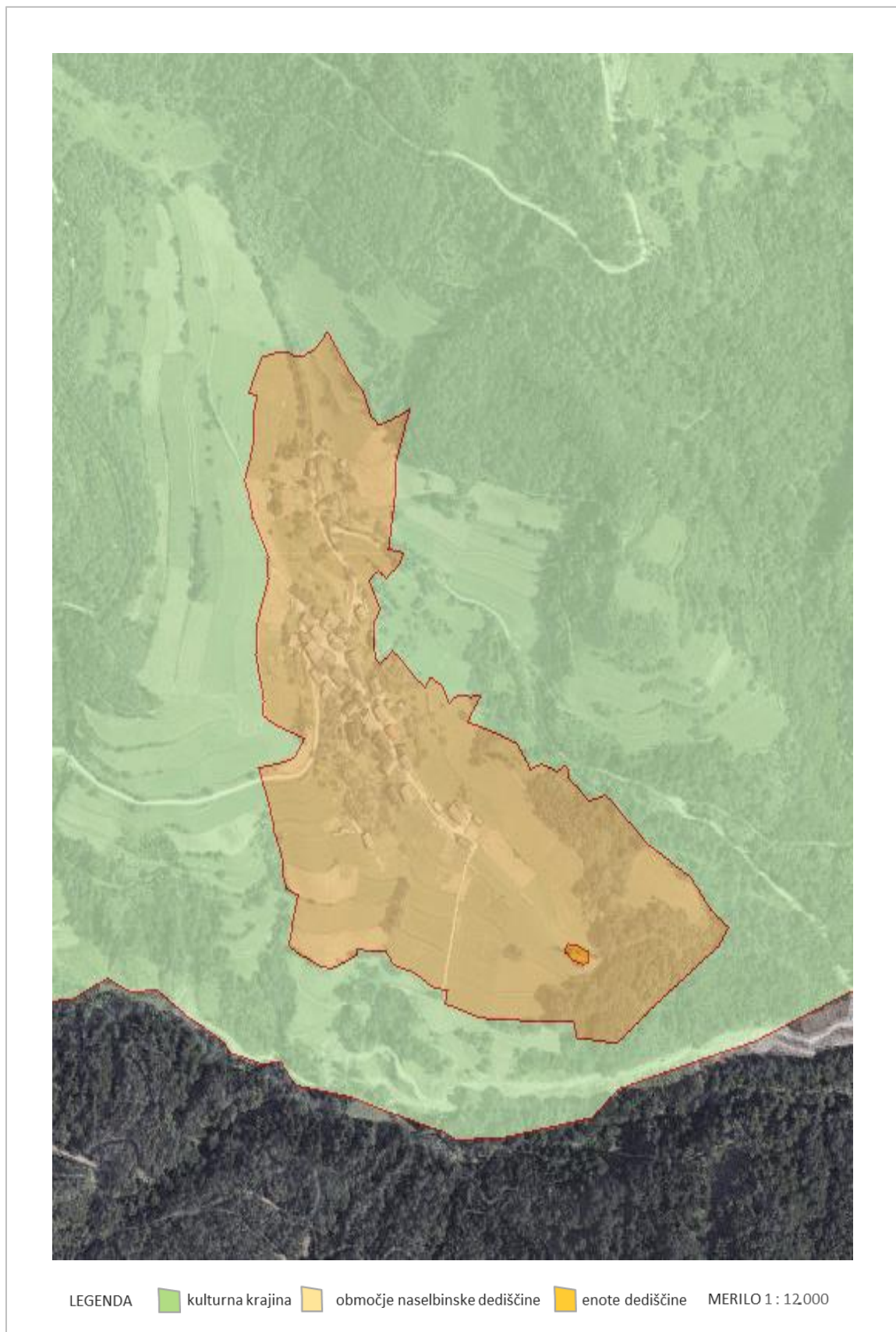
PRILOGE

Priloga 1: Interaktivna karta Registra kulturne dediščine za Sorico

Vir: Register kulturne dediščine RKD, 2020.

Priloga 2: Interaktivna karta Registra kulturne dediščine za Sp. Danje

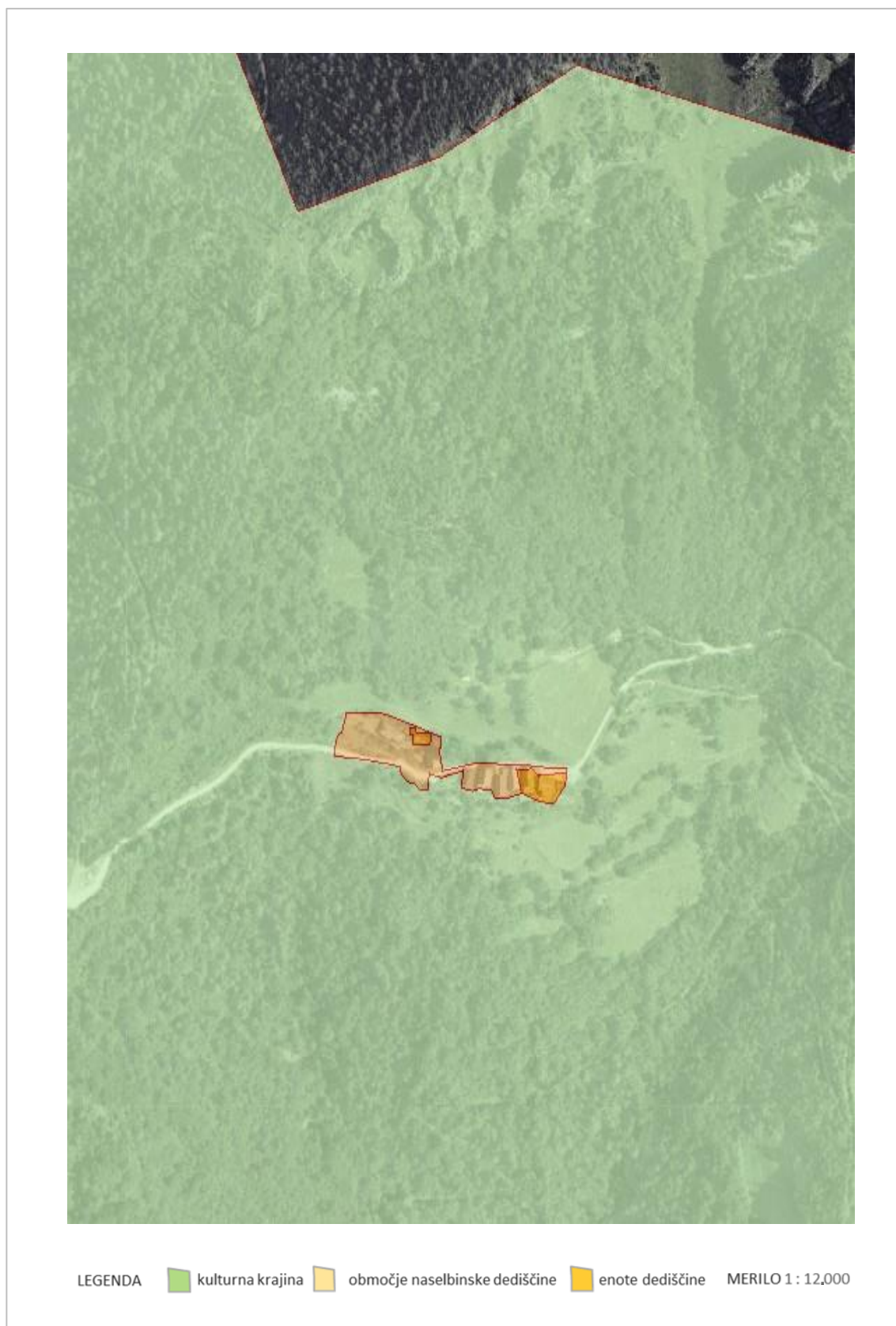
Vir: Register kulturne dediščine RKD, 2020.

Priloga 3: Interaktivna karta Registra kulturne dediščine za Zg. Danje

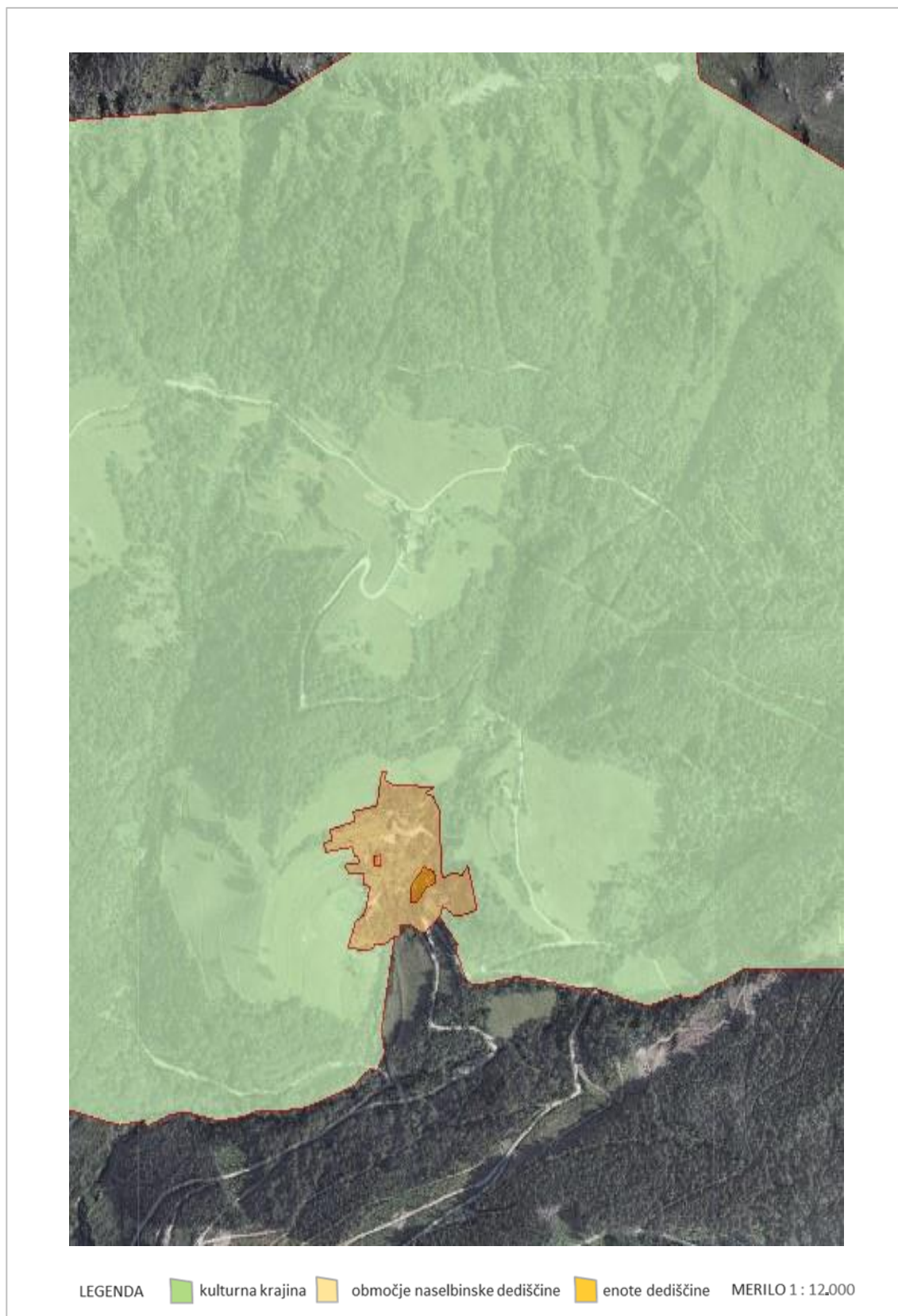
Vir: Register kulturne dediščine RKD, 2020.

Priloga 4: Interaktivna karta Registra kulturne dediščine za Zabrdo

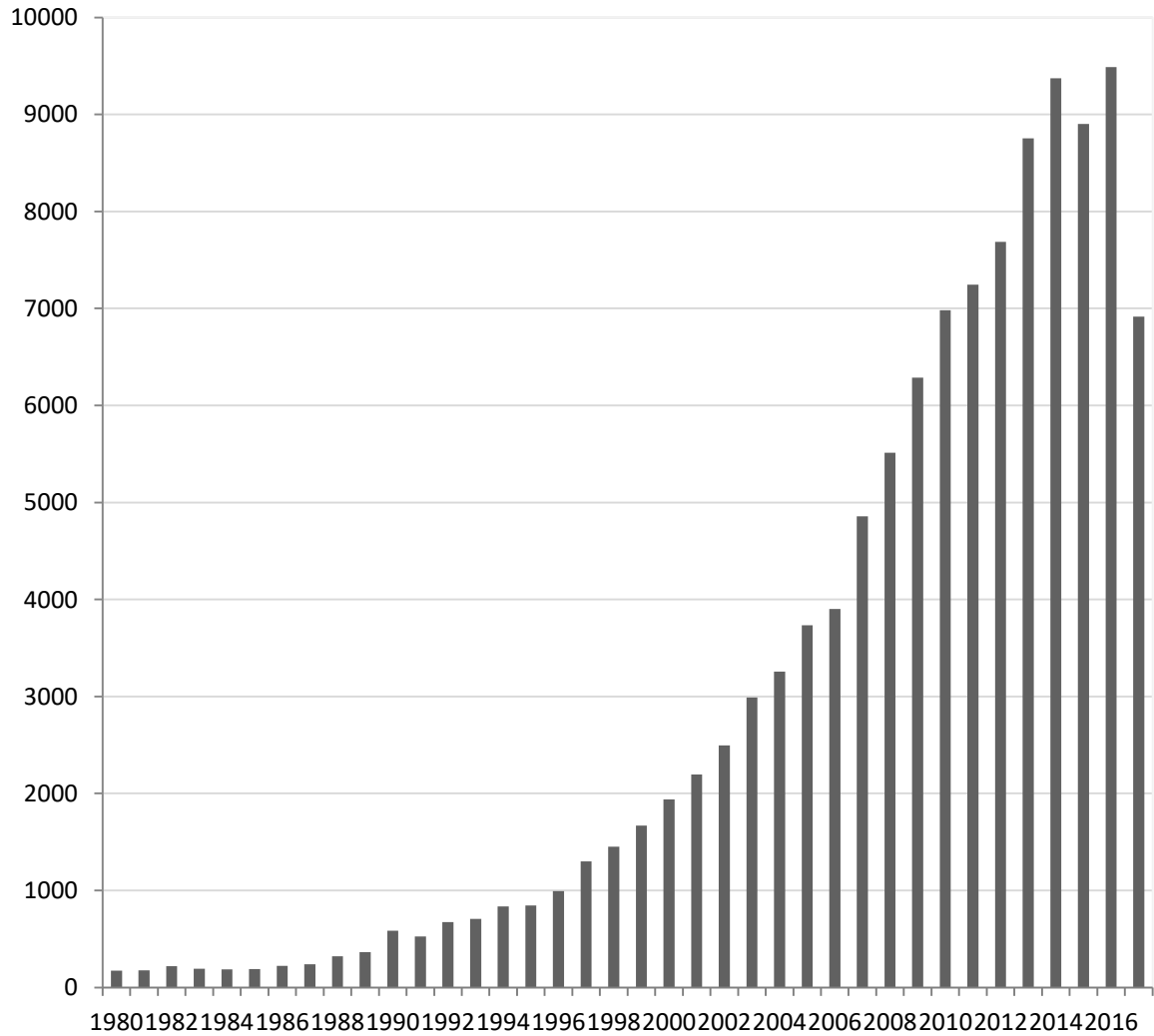
Vir: Register kulturne dediščine RKD, 2020.

Priloga 5: Interaktivna karta Registra kulturne dediščine za Ravne in Torko

Vir: Register kulturne dediščine RKD, 2020.

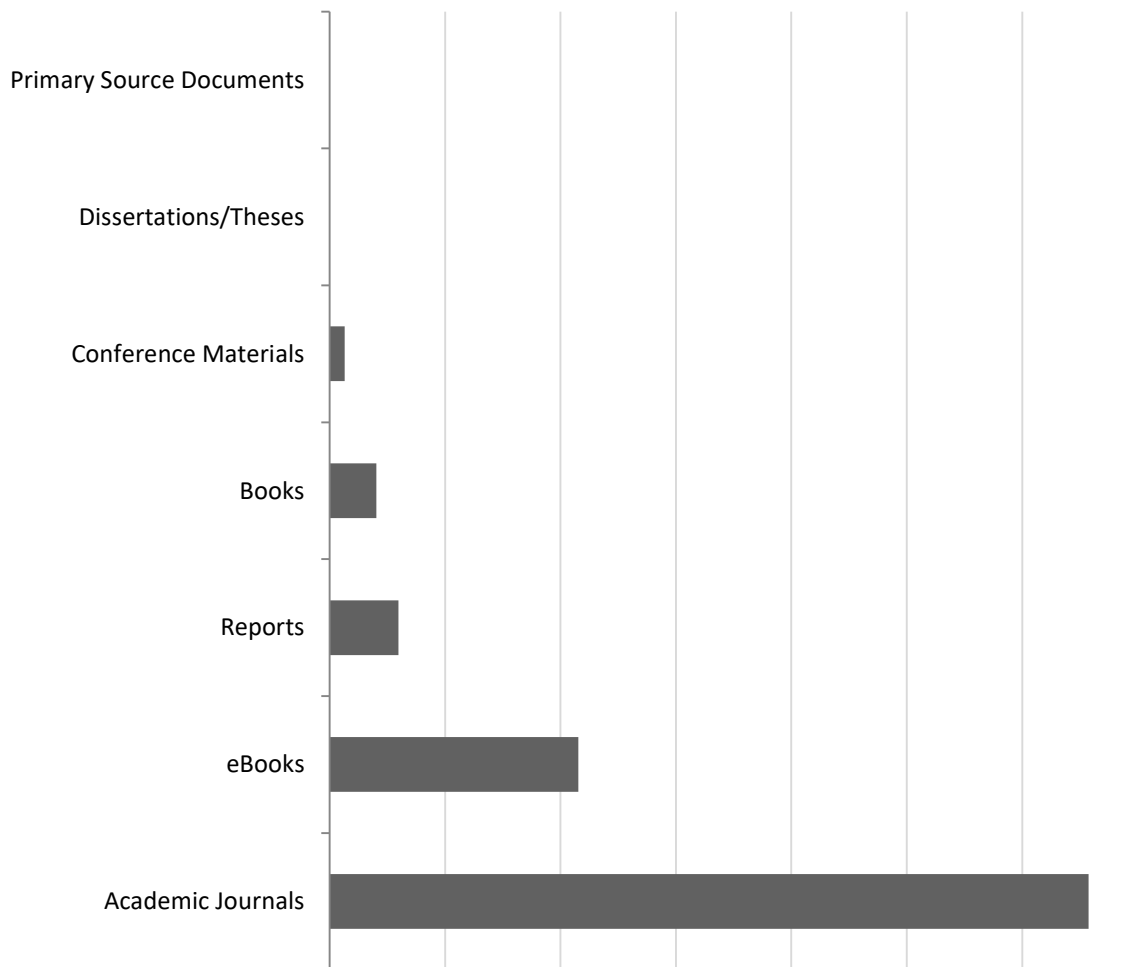
Priloga 6: Število objavljenih publikacij, ki v naslovu ali izvlečku vsebujejo besedne zveze “land, evaluation in tourism”

Vir: Mrežnik, 2018

Priloga prikazuje število objavljenih publikacij, ki v naslovu ali izvlečku vsebujejo besedne zveze “land, evaluation in tourism”, objavljenih na Mrežniku, akademski bazi za izbrano obdobje 37 let (od leta 1980 do 2017)

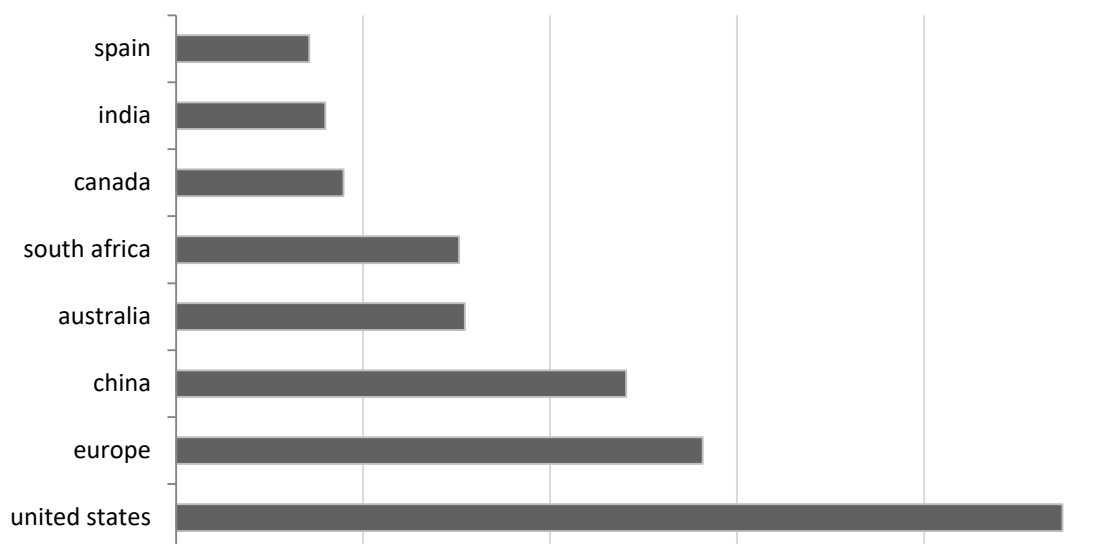
Priloga 7: Vrste publikacij objavljenih najdenih znanstvenih prispevkov

Vir: Mrežnik, 2018

Priloga prikazuje, v kakšni vrsti publikacije so bili objavljeni najdeni znanstveni prispevki.

Prilogi 8 in 9: Prikazujeta redistribucijo najdenih publikacij na akademskem iskalniku Mrežnik v povezavi z geografsko lokacijo

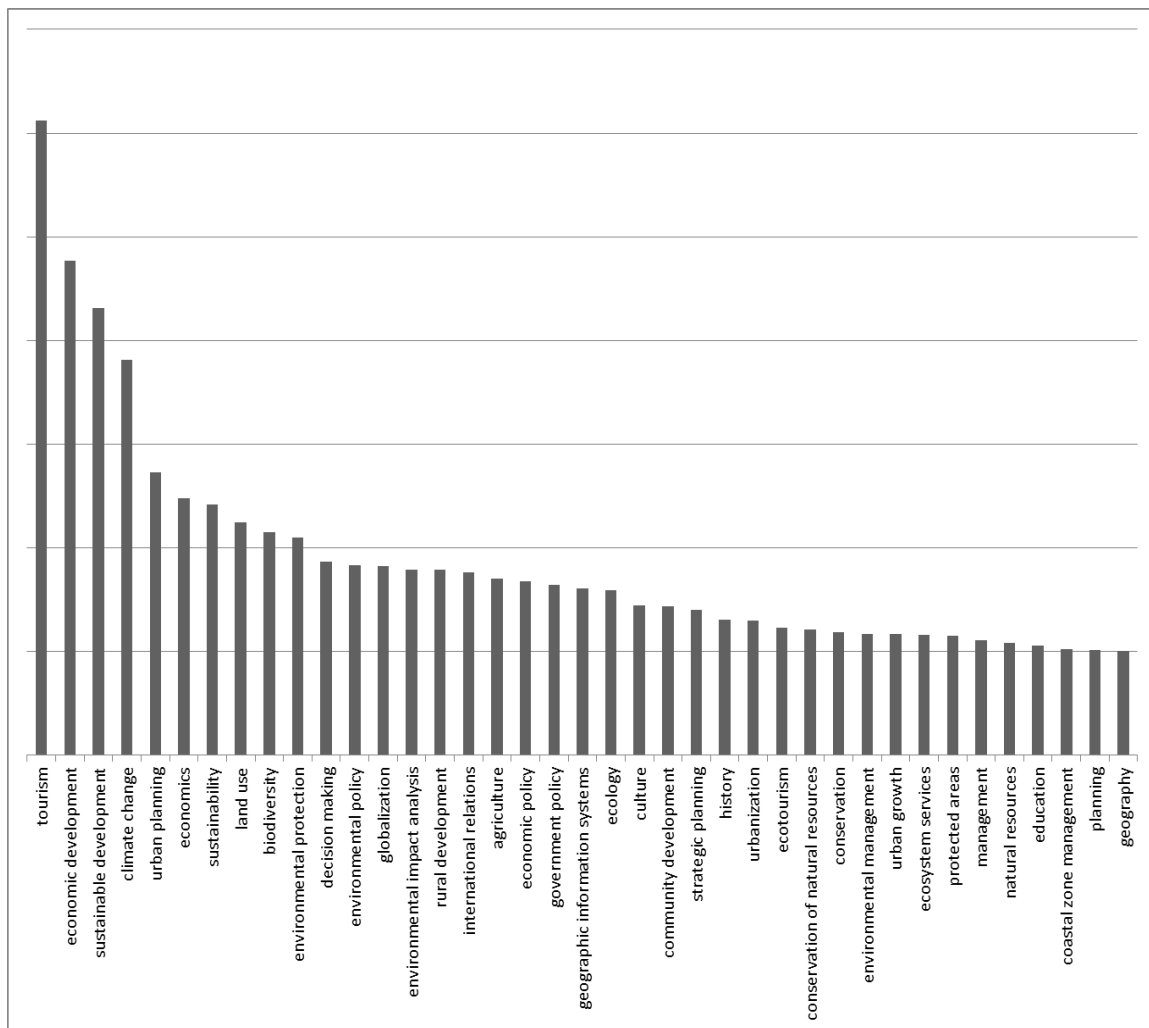

Vir: Mrežnik, 2018

Priloga prikazuje redistribucijo najdenih publikacij na akademskem iskalniku Mrežnik glede na geografsko lokacijo izdaje. V povezavi z geografsko lokacijo lahko vidimo, da je bila večina publikacij (98,6 %) objavljenih v angleškem jeziku, ki mu sledijo publikacije, objavljene v: francoskem jeziku (0,19 %), nemškem jeziku (0,13 %), kitajščini (0,11 %), turščini (0,07 %), španščini (0,06 %), italijanščini (0,04 %), portugalsščini (0,02 %), in drugih jezikih,¹⁰³ ki predstavljajo manj kot (0,02 %) vseh najdenih publikacij.

¹⁰³ Ostali jeziki, ki se pojavljajo, so: slovenski jezik, hrvaški jezik, japonski jezik, kastiljski jezik, nizozemski jezik, korejski jezik, ruski jezik, perzijski jezik, poljski jezik, malezijski jezik, arabski jezik, češki jezik, srbski jezik, tajski jezik, slovaški jezik, romunski jezik, litvanski jezik, danski jezik, madžarski jezik, latvijski jezik, švedski jezik, indonezijski jezik, norveški jezik, ukrajinski jezik in grški jezik (Mrežnik, 2018).

Priloga 10: Prikaz raziskovalnih tematik, kjer se izbrane publikacije v največji meri pojavljajo

Vir: Mrežnik, 2018

Priloga prikazuje, znotraj katere raziskovalne tematike se tovrstne publikacije v največji meri pojavljajo.

Priloga 11: Podrobnejša analiza izbranih publikacij

vir	oblika objave	publikacija	disciplina	jezik	VPLIV		metodologija	VSEBINA		študija primera
					+	-		elementi preučevanja		
(Nocca, 2017)	znanstveni članek	Sustainability	turizem	angleščina	+		kvalitativna	naravni in kulturni elementi območja kulturne krajine	različne	
(García-Hernández in sod., 2017)	znanstveni članek	Sustainability	turizem	angleščina	-		kvalitativna	kulturni elementi območja kulturne krajine	San Sebastián (Španija)	
(Ferk in sod., 2016)	znanstveni članek	Acta geographica	geografija	angleščina	/		kvantitativna	naravni elementi območja kulturne krajine	Udin boršt (Slovenija)	
(Ažman Momirski in sod., 2015)	znanstveni članek	Acta geographica	geografija	angleščina	/		kvantitativna	naravni in kulturni elementi območja kulturne krajine	Brkinsko hribovje (Slovenija)	
(Moyzeová, in Špulerová, 2015)	znanstveni članek	Dela	geografija	angleščina	/		kvantitativna	naravni elementi območja kulturne krajine	Liptovska Teplica (Slovaška)	
(Bajuk Senčar in sod. 2015)	znanstveni članek	Traditiones	etnologija	angleščina	+		kvalitativna	naravni in kulturni elementi območja kulturne krajine	Bohinj (Slovenija)	
(Solodyankina in sod. 2015)	znanstveni članek	Hacquetia	geografija	angleščina	+		kvantitativna	naravni elementi območja kulturne krajine	Bajkalko jezero (Rusija)	
(Mekinc in sod., 2015)	znanstveni članek	Academica turistica	turizem	angleščina	+		kvantitativna	naravni in kulturni elementi območja kulturne krajine	Park Tivoli (Slovenija)	
(Coratza in Reynard, 2016)	znanstveni članek	Acta geographica	geografija	angleščina	+		kvantitativna	naravni elementi območja kulturne krajine	Dolomiti (Italija) in švicarske Alpe	
(De la Torre in Navarrete, 2016)	znanstveni članek	Urbani izziv	zgodovina	angleščina	-		kvalitativna	kulturni elementi območja kulturne krajine	različna mehška mesta (Mehika)	
(Lazar in Pobežin, 2016)	znanstvena monografija	UP ZRC Koper	arheologija	angleščina	+		kvalitativna	kulturni elementi območja kulturne krajine	Simonov zaliv (Slovenija)	
(Auler in Augusto, 2016)	znanstveni članek	Acta Carsologica	geografija	angleščina		/	kvantitativna	naravni elementi območja kulturne krajine	Lago Santa (Brazilija)	
(Drofenik in Polajnar Horvat, 2015)	znanstveni članek	Acta Geographica	turizem	angleščina	+		kvalitativna	naravni in kulturni elementi območja kulturne krajine	Bohinj (Slovenija)	
(Bottlik in sod., 2015)	znanstveni članek	Acta Carsologica	geografija	angleščina		/	kvantitativna	naravni elementi območja kulturne krajine	Gömör-Torna (Madžarska)	
(González Morales in sod., 2016)	znanstveni članek	ANNALES · Ser. hist. sociol.	geografija	angleščina	-		kvantitativna	naravni in kulturni elementi območja kulturne krajine	Kanarski otoki (Španija)	
(Faccini in sod., 2016)	znanstveni članek	ANNALES · Ser. hist. sociol.	okoljske študije	angleščina		/	kvantitativna	naravni elementi območja kulturne krajine	Portofino (Italija)	
(Markelj in Ivankovič, 2015)	odstavek v znanstveni monografiji	Cambridge Scholars Publishing	turizem	angleščina	+		kvantitativna	naravni in kulturni elementi območja kulturne krajine	Zgornji del Selške doline (Slovenija)	
(Randell in sod. 2011)	znanstveni članek	Societa Geografica	ekonomija	angleščina	+		kvantitativna	naravni in kulturni elementi območja kulturne krajine	Toskana (Italija)	
(Verbič in Slabe, 2007)	znanstvena monografija	University Library Munich	ekonomija	angleščina	+		kvantitativna	naravni elementi območja kulturne krajine	Voičji Potok (Slovenija)	

Vir: Avtor, 2018.

Priloga 12: Primer vprašalnika delno strukturiranega intervjuja

VPRAŠALNIK DELNO STRUKTURIRANEGA INTERVJUJA

1. vprašanje: Kaj za vas pomeni (termin) kulturna dediščina?
2. vprašanje: Katera zavarovana območja ali enote kulturne dediščine poznate v Sloveniji?
3. vprašanje: Katera zavarovana območja ali enote kulturne dediščine poznate v zgornjem delu Selške doline?
4. vprašanje: Kaj za vas pomeni (termin) naravna vrednota?
5. vprašanje: Katera zavarovana območja ali enote naravnih vrednot poznate v Sloveniji?
6. vprašanje: Katera zavarovana območja ali enote naravnih vrednot poznate v zgornjem delu Selške doline?
7. vprašanje: Kaj za vas pomeni (termin) kulturna krajina?
8. vprašanje: Katera območja kulturne krajine v Sloveniji poznate?
9. vprašanje: Ali poznate območja kulturne krajine v lokalnem okolju?
10. vprašanje: Kaj za vas pomeni (termin) trajnostni razvoj v turizmu?
11. vprašanje: Katere turistične produkte v zgornjem delu Selške doline poznate?
12. vprašanje: Si želite trajnostnega turističnega razvoja v zgornjem delu Selške doline?
DA ali NE
13. vprašanje: Kaj je po vašem mnenju opredeljuje trajnostni turistični produkt?
14. vprašanje: Razvrstite elemente trajnosti, ki jih določa Svetovna turistična organizacija (UNWTO) od številke 1 do 12 glede na stopnjo pomembnost, ki jo imajo po vašem mnenju:
 - optimalna raba naravnih virov, - ohranja nujne ekološke procese, - varuje biološko raznovrstnost, - spoštuje kulturno avtentičnost, - ohranja izgrajeno kulturno dediščino, - ohranja tradicionalne vrednote, - prispeva k razumevanju in toleranci kultur, - zagotavlja ekonomsko uspešnost v lokalnem okolju, - omogoča ekonomske koristi za lokalne prebivalce, - omogoča pravično porazdelitev prihodkov, - omogoča stabilno zaposlenost, prebivalcev, - prispeva k znižanju revščine. prebivalcev.

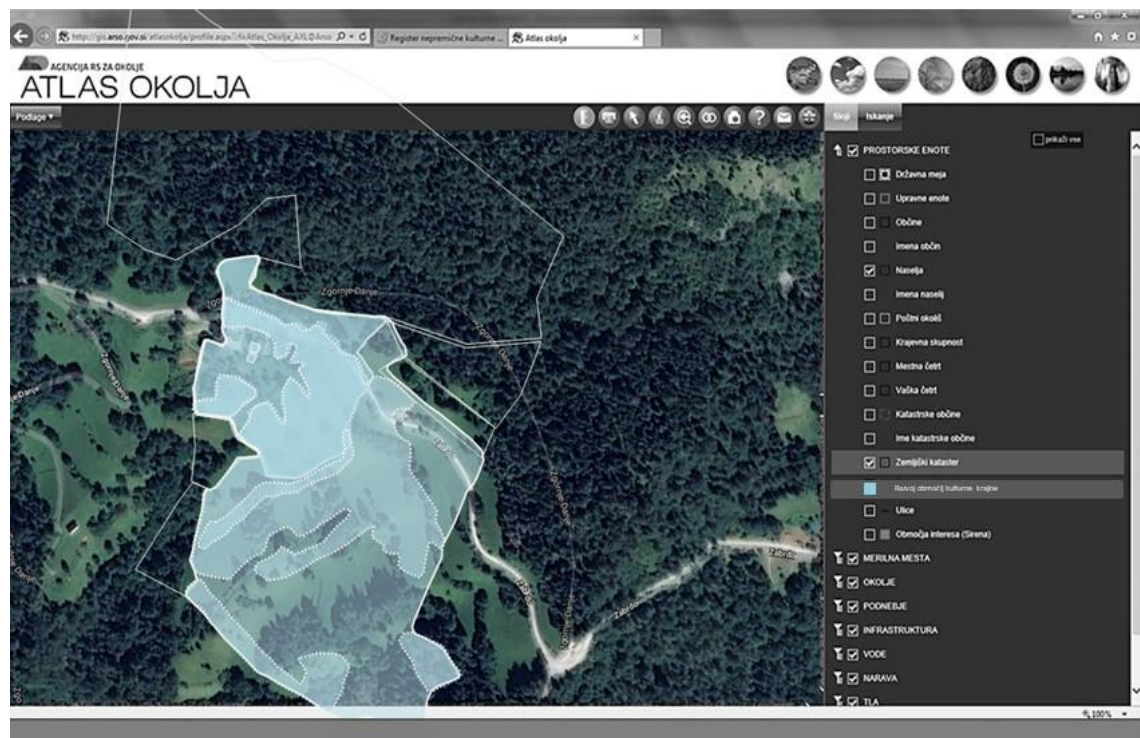
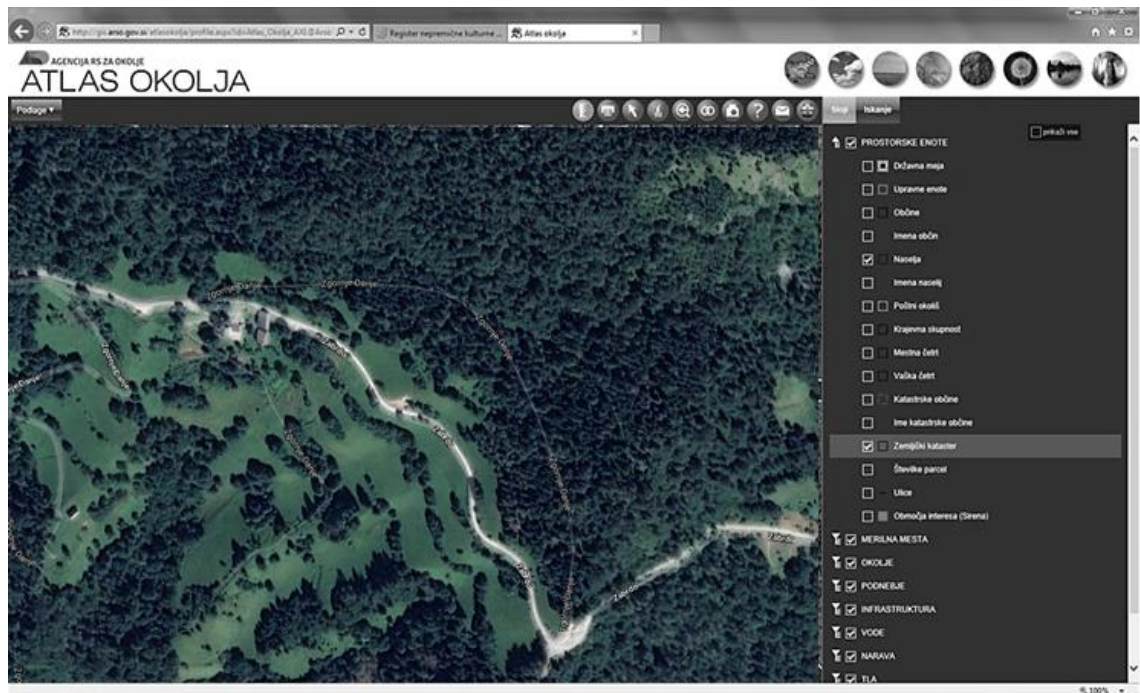
Splošni demografskimi podatki:

spol - M ali Ž, starost _____, prebivališče _____,

izobrazba _____ in poklic _____.

Priloga 13: Predlog nadgradnje - Atlas okolja s podatki iz disertacije

Vizualni prikaz predloga nadgradnje aplikacije s podatki, pridobljenimi v disertaciji.

Vir: Avtor po predlogi Atlas okolja, 2020.